

พัฒนาการด้านการศึกษาไทยในสมัยรัชกาลที่ ๙ :
การมัธยมศึกษา
ช่วงปีพุทธศักราช ๒๔๘๙ - ๒๕๓๘

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพันธ์ เตชะคุปต์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา อุทัยรัตน์
อาจารย์ พรทิพย์ ศิริสมบุรณ์เวช
อาจารย์ สร้อยสน สกลรักษ์

ผลงานวิจัยกาญจนาภิเษก
เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี

ของ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๓๙

สนับสนุนโดยเงินทุนเฉลิมสิริราชสมบัติ ๕๐ ปี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัฒนาการด้านการศึกษาไทยในสมัยรัชกาลที่ ๙:
การมัธยมศึกษา

ช่วงปีพุทธศักราช ๒๔๘๙ - ๒๕๓๘

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา อุทัยรัตน์
อาจารย์ พรทิพย์ คิริสมบุรณ์เวช
อาจารย์ สร้อยสน สกลรักษ์

ผลงานวิจัยกาญจนาภิเษก

เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี

ของ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๓๙

สนับสนุนโดยเงินทุนเฉลิมสิริราชสมบัติ ๕๐ ปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชย์สมบัติครบ 50 ปี ในปี พ.ศ. 2539 นี้ ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติทุนวิจัยกาญจนาภิเษกสมโภชให้แก่ คณะครุศาสตร์เพื่อดำเนินงานโครงการวิจัยในหัวข้อเรื่อง "พัฒนาการด้านการศึกษาไทยในสมัย รัชกาลที่ 9 : การมัธยมศึกษา ช่วงปีพุทธศักราช 2489-2538 "

การมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาภาคบังคับ มุ่งให้เยาวชน เกิดการเรียนรู้ ทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัยและศักยภาพของตน และมี พัฒนาการทั้งทางด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์และสังคม คณะผู้วิจัยหวังว่าผลการศึกษาเรื่องนี้ จะมีคุณค่าต่อวงวิชาการทางการศึกษา โดยเฉพาะการมัธยมศึกษาของไทย

ขอขอบคุณฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุน และขอขอบคุณฝ่ายวิจัย คณะครุศาสตร์ที่ให้กำลังใจจนกระทั่งผลงานสำเร็จตามเป้าหมายทุกประการ

คณะผู้วิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 สภาพการจัดการมัธยมศึกษาก่อนสมัยรัชกาลที่ 9	6
บทที่ 3 นโยบายการจัดการศึกษา	24
บทที่ 4 ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษา	79
บทที่ 5 หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล	104
บทที่ 6 พัฒนาการด้านการศึกษาไทยในระดับมัธยมศึกษา	180

ช่วงพุทธศักราช 2489-2538

เลขหน้ ๑๗
๒ ๓๑๕
เลขทะเบียน ๐๐๙๘๖ 1
วัน.เดือน.ปี 13 ธ.ค. 4๒

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 อัตราเวลาเรียนชั้นมัธยมต้นและชั้นมัธยมปลายตามหลักสูตร ชั้นมัธยมต้นและหลักสูตรชั้นมัธยมปลาย พ.ศ. 2480	106
2 อัตราเวลาเรียนชั้นมัธยมต้น และชั้นมัธยมปลาย วิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรชั้นมัธยมต้นและหลักสูตรชั้นมัธยมปลาย พ.ศ. 2480	107
3 เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงเรียนในรอบสัปดาห์ตามหลักสูตร เตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491	109
4 เปรียบเทียบรายวิชาและอัตราเวลาเรียนในรอบสัปดาห์หนึ่งระหว่าง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2493	112
5 รายวิชาและอัตราเวลาเรียนตามหลักสูตรอุดมศึกษา พ.ศ. 2498	115
6 อัตราเวลาเรียนแยกตามหมวดวิชาตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษา ตอนต้น (มศ.1-2-3) พ.ศ. 2503	119
7 โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)	159
8 โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)	168

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาอบรมเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง สถานศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลแห่งรัฐ การดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาและการควบคุมดูแลการจัดการศึกษาจึงเป็นภารกิจและหน้าที่โดยตรงของรัฐบาล และรัฐบาลถือว่าการจัดการศึกษามีความสำคัญยิ่งในกิจการของรัฐ โดยดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติซึ่งประกาศเป็นพระบรมราชโองการและเป็นแนวทางการจัดการศึกษาของชาติสืบเนื่องกันมาเป็นลำดับ

การดำเนินงานด้านการจัดและพัฒนาการศึกษาเพื่อเสริมสร้างให้คนไทยมีความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติที่พึงประสงค์สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในแต่ละสมัยนั้น เป็นภารกิจที่กว้างขวางและสำคัญยิ่ง การจัดการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช นับตั้งแต่พระองค์ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. 2538 ได้พัฒนารุดหน้าและเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาประเทศไทยได้พัฒนาการศึกษาของชาติจนเจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ ทั้งในด้านนโยบาย ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล โดยเฉพาะการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งได้พัฒนาจนมีความก้าวหน้าอย่างยิ่ง

พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านด้านการศึกษา นั้น มีอเนกอนันต์การ ทรงมีพระราชดำริในการที่จะใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และความเจริญของประเทศชาติ ดังปรากฏในพระบรมราชาวาทที่พระราชทานแก่ครูใหญ่ และนักเรียนที่สมควรได้รับพระราชทานรางวัล ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ พระดำหนักจิตรลดารโหฐานและสวนดุสิตาลัย วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 ความว่า "... การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติก็ย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว"

พระบรมราชาวาทที่ได้ัญเชิญมาแสดงไว้นี้ย่อมเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่าทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาในการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาบุคคล และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านการมัธยมศึกษาชั้นสูง สิ่งที่ยืนยันพระราชดำริของพระองค์ในเรื่องนี้ คือ พระราชกรณียกิจนานัปการด้านการศึกษาที่ทรงมีต่อโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ อาทิ พระราชทานทรัพย์และที่ดินส่วนพระองค์จัดตั้งโรงเรียน เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อพระราชทานขวัญกำลังใจ ข้อปรึกษาและความช่วยเหลือ และพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่คณะครู-อาจารย์และนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในโอกาสต่าง ๆ ในส่วนพระราชดำริที่เกี่ยวกับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาชั้นสูง ปรากฏในพระบรมราโชวาทเมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานประกาศนียบัตร และรางวัลแก่นักเรียนโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. 2512 มีความตอนหนึ่งว่า

“โรงเรียนมัธยมศึกษา มีหลักการสำคัญที่จะอบรมให้นักเรียนให้เป็นผู้มีการศึกษาที่ครบถ้วน ให้มีวิชา มีความรู้ มีความประพฤติเรียบร้อย และมีความเข้มแข็งอดทนเพื่อช่วยให้นักเรียนเติบโตขึ้นเป็นคนดี มีความสามารถ มีประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ”

การมัธยมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่จัดให้แก่เยาวชนที่เป็นวัยเริ่มรุ่นและวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 12-17 ปี เป็นการจัดการศึกษาที่ต่อจากระดับประถมศึกษา มุ่งให้เยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ทั้งทางด้านวิชาการ และวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัยและศักยภาพของตน และมีพัฒนาการอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม

ประเทศไทยได้เริ่มจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมี “โครงการศึกษา” ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “แผนการศึกษาชาติ” และ “แผนการศึกษาแห่งชาติ” เป็นแผนแม่บทในการจัดการศึกษา

ในช่วง พ.ศ. 2489-2538 ซึ่งเป็นช่วงที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชครองราชย์ การศึกษาทุกระดับในประเทศไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังมีการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ตลอดจนมีการจัดการศึกษาแบบทางไกล เพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน และขยายโอกาสทางการศึกษาให้กว้างขวางขึ้น

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ช่วง พ.ศ. 2489-2538 การศึกษาของประเทศจัดตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 5 ฉบับ คือ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคสารสนเทศ สภาพดังกล่าวส่งผลกระทบไปทั่วโลก ทั้งในด้านวิถีการดำเนินชีวิต การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า การจัดการศึกษาที่ผ่านมาจนถึงในยุคปัจจุบัน และแนวโน้มที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต จะมีการดำเนินการที่สอดคล้องกับทิศทางของการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร

พัฒนาการของการศึกษาไทยจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพทางการศึกษาของคนไทยอย่างไร งานวิจัยเรื่อง "พัฒนาการด้านการศึกษาไทยช่วงปี พ.ศ. 2489-2538 : การมัธยมศึกษา" จึงมุ่งศึกษาข้อมูลทางการศึกษาเฉพาะระดับมัธยมศึกษาในฐานะที่เป็นกระบวนการผลิตกำลังคนระดับกลางซึ่งประเทศไทยมีความขาดแคลนมากที่สุด องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย จะแสดงให้เห็นพัฒนาการอย่างต่อเนื่องของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 9 ช่วง พ.ศ. 2489-2538 อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจปัญหาการศึกษาที่กำลังประสบในปัจจุบันและได้แนวทางที่จะพัฒนาการมัธยมศึกษาของไทย ทั้งในปัจจุบันและอนาคตให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการของการศึกษาไทย ในระดับมัธยมศึกษาในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2489-2538) ในประเด็นที่เกี่ยวกับพัฒนาการของการศึกษา ได้แก่ นโยบายการศึกษา ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อศึกษาพัฒนาการด้านการศึกษาไทยในระดับมัธยมศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 9 ช่วง พ.ศ. 2489-2538 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย เพื่อสะดวกในการมองภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแต่ละยุคสมัยให้ชัดเจน โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ช่วงก่อนการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2519)
2. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ช่วงหลังการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2520 - พ.ศ. 2538)

การศึกษาพัฒนาการด้านการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของไทย ได้วิเคราะห์ในประเด็นดังต่อไปนี้

- 2.1 นโยบายการศึกษา
- 2.2 ระบบการศึกษา และการบริหารการศึกษา
- 2.3 หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

นิยามคำศัพท์

พัฒนาการด้านการศึกษา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงของการจัดการศึกษาในด้านนโยบาย พระราชบัญญัติหลักสูตรและระบบการศึกษาที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2489-2538

การมัธยมศึกษา หมายถึงการจัดการศึกษาให้กับคนในระดับวัยรุ่นต่อจากระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาพัฒนาการด้านการศึกษาไทยช่วง พ.ศ. 2489 - 2538 : การมัธยมศึกษาเป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ซึ่งรวบรวมจากเอกสารและสิ่งพิมพ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมัธยมศึกษาในด้านนโยบายการศึกษา ระบบการศึกษา และการบริหารการศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลและเอกสารเกี่ยวกับการเศรษฐกิจและสังคม โดยมีวิธีการศึกษาและดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการมัธยมศึกษา เพื่อกำหนดกรอบความคิดและช่วงของการศึกษาพัฒนาการด้านการศึกษาไทยในระดับมัธยมศึกษา

กรอบความคิดในการศึกษาครั้งนี้คือ

1.1 นโยบายการศึกษา

1.2 ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษา

1.3 หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล

2. สืบหาเอกสารเกี่ยวกับการมัธยมศึกษาในประเทศไทย จากแหล่งเอกสารต่อไปนี้

2.1 หอสมุดแห่งชาติและกองจดหมายเหตุแห่งชาติ

2.2 สถาบันวิทยบริหาร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและห้องสมุดคณะครุศาสตร์

2.3 หอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของรัฐบาล

2.4 หอสมุดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2.5 หอสมุดของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ ที่เกี่ยวข้องกับการมัธยมศึกษา เช่น คุรุสภา กรมวิชาการ สำนักงานการศึกษาเอกชน ศูนย์พัฒนาหลักสูตร

2.6 ห้องสมุดองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

3. คัดเลือกเอกสารจากข้อ 2 โดยผู้วิจัยพิจารณาประเมินความเชื่อถือได้และความถูกต้องของเอกสารแต่ละฉบับตามเกณฑ์การพิจารณาในระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ดังนี้

3.1 เกณฑ์การพิจารณาภายนอก เป็นเกณฑ์ที่มุ่งพิจารณาว่า เอกสารที่รวบรวมได้นั้นเป็นเอกสารที่แท้จริงหรือไม่

3.2 เกณฑ์การพิจารณาภายใน เป็นเกณฑ์ที่มุ่งพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหาสาระในเอกสารที่รวบรวมได้

4. ดำเนินการศึกษาพัฒนาการด้านการศึกษาไทยในช่วงปี พ.ศ. 2489-2538 : การมัธยมศึกษา ตามประเด็นที่ระบุในขอบเขตของการวิจัย โดยศึกษาการจัดการมัธยมศึกษาในแต่ละช่วงตามที่กำหนด

5. สรุปผลการวิจัย โดยวิเคราะห์ลักษณะเด่นของการจัดการศึกษาในแต่ละช่วง และเชื่อมโยงให้เห็นพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของการมัธยมศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2489-2538

ประโยชน์ของการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นภาพรวมของพัฒนาการของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2489 - 2538 ในช่วง 50 ปี ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงครองราชย์ องค์ความรู้จากการวิจัยมีประโยชน์ ดังนี้

1. ได้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพื่อนำมาพิจารณาการมัธยมศึกษาในปัจจุบัน
2. ได้ภาพที่ชัดเจนของพัฒนาการการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับการมัธยมศึกษา
3. เป็นแนวทางให้สามารถหาแนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับการมัธยมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาของประเทศไทยในอนาคต
5. เป็นเอกสารเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้สนใจการมัธยมศึกษาของไทย

สภาพการจัดการมัธยมศึกษาก่อนสมัยรัชกาลที่ 9

ประเทศไทยมีวิวัฒนาการในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนาน การจัดการศึกษาในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันตามสภาพของสังคม การศึกษาของไทย ในระยะก่อนสมัยรัชกาลที่ 9 จำแนกได้เป็น 2 ยุค คือ การศึกษาตามแบบแผนประเพณี เริ่มตั้งแต่ สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 และการศึกษาตามแบบแผนใหม่ เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึง ปัจจุบัน

เนื้อหาในบทนี้นอกจากจะกล่าวถึงการศึกษาตามแบบแผนประเพณี และการศึกษา ตามแบบแผนใหม่แล้ว จะกล่าวถึงกำเนิดการมัธยมศึกษา และสภาพการจัดการมัธยมศึกษา ก่อนสมัยรัชกาลที่ 9 ทั้งนี้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาพัฒนาการการมัธยมศึกษาต่อไป

1. การศึกษาตามแบบแผนประเพณี

การศึกษาก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะเป็นการศึกษาตามแบบแผนประเพณี กล่าวคือ ไม่มีโรงเรียนและหลักสูตร และมีลักษณะเป็นการศึกษาแบบออบุบเนียน (Informal Education) (ดวงเดือน พิศาลบุตร 2502 : 1) การศึกษาตามแบบแผนประเพณีนี้เริ่มต้นที่สมัยกรุงสุโขทัยใน สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่ได้ทรงคิดค้นประดิษฐ์ตัวอักษรไทยสำเร็จเมื่อ พ.ศ. 1826 ทำให้ หลักฐานต่าง ๆ เด่นชัดมากขึ้น เพราะมีการใช้ภาษาจารึกเรื่องราว พระปรีชาสามารถของพ่อขุน รามคำแหงมหาราชเป็นสิ่งที่มีความหมายมากต่อวงการการศึกษาของไทย เพราะนอกจากทำให้ไทย มีอักษรประจำชาติและแสดงสัญลักษณ์ของความเป็นชาติไทยแล้ว ยังมีประโยชน์อย่างมากต่อ การเรียนหนังสือทั้งในสมัยสุโขทัยและสมัยต่อมา

นอกจากสมัยสุโขทัยแล้ว การศึกษาตามแบบแผนประเพณีของไทย ยังปรากฏอยู่ใน สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีอายุยาวนานถึง 417 ปี และสืบเนื่องมายังสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งลักษณะโดยสังเขปของการศึกษาตาม แบบแผนประเพณีในสมัยต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

1.1 การศึกษาในสมัยสุโขทัย

สังคมในสมัยสุโขทัย มีรัฐเป็นศูนย์กลางทางการเมือง และวัดเป็นศูนย์กลาง ทางด้านศาสนา แม้ว่าการศึกษาในสมัยนี้จะมีศูนย์กลางของสังคมทั้ง 2 แห่ง เป็นแหล่งให้ความรู้ แต่ผู้ที่มาได้รับความรู้หาได้แพร่หลายกว้างขวางไม่ แต่จำกัดอยู่เฉพาะคนบางพวกเท่านั้น

ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐจัดให้มีสำนักราชบัณฑิต ทำหน้าที่สั่งสอนเฉพาะเจ้านาย และบุตรหลานของข้าราชการ

ในสมัยพระยาสิทธิ กษัตริย์องค์หนึ่งของสุโขทัย ศิลปินระบุว่า เมื่อยังทรงพระเยาว์ ทรงเข้ารับการศึกษาเล่าเรียนในสำนักราชบัณฑิตเหล่านี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 1) ส่วนวัดนอกจากจะเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาแล้วยังมีบทบาทในด้านการศึกษาด้วย ซึ่งในระยะแรกคงเป็นไปตามค่านิยมของสังคมไทยที่เลื่อมใสในพระพุทธรศาสนาและเห็นว่าพระภิกษุเป็นผู้มีความรู้จึงนำบุตรหลานมาฝากให้ช่วยอบรมสั่งสอน และในขณะเดียวกันพระภิกษุก็จำเป็นต้องมีศิษย์วัดคอยให้การปรนนิบัติในเรื่องต่าง ๆ จึงพอใจรับไว้ พร้อมกับให้การอบรมสั่งสอนไปด้วย การปฏิบัติดังกล่าวนี้ ได้กระทำกันอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นประเพณีนิยมกันอย่างแพร่หลาย

ในเวลาต่อมา บทบาททางการศึกษาของวัดได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งมีลักษณะคล้ายโรงเรียน กล่าวคือ วัดในสมัยสุโขทัยจะเป็นที่เล่าเรียนของบุตรหลานขุนนางและสามัญชนทั่วไป วิชาที่เรียน ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาบาลี และวิชาสามัญขั้นต้น มีพระภิกษุเป็นผู้สอน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 2) ในสำนักราชบัณฑิตนอกจากจะสอนวิชาเหล่านี้แล้ว ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการปกครองและการรบด้วย เพราะเป็นการศึกษาสำหรับเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการ ซึ่งเป็นผู้ที่จะมีบทบาททางการเมืองต่อไป ผู้ที่ได้รับการศึกษาจาก 2 แห่งนี้ มักจะได้รับการยกย่องว่าเป็นนักปราชญ์ ด้านการศึกษาสำหรับสตรีไม่มีปรากฏเพราะข้อจำกัดทางเพศ เพราะฉะนั้นการศึกษาของสตรีจึงอยู่ในครอบครัวทั้งในเรื่องอาชีพและเรื่องการบริหารเรือน

1.2 การศึกษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา

การศึกษาในสมัยนี้วัดยังคงเป็นแหล่งสำคัญในการให้การศึกษาแก่ประชาชน (วุฒิชัย มูลศิลป์, 2516 : 5 - 6) คือนอกเหนือไปจากการเป็นสถานศึกษาและปฏิบัติธรรมตามปกติแล้ว ประชาชนยังนิยมนำบุตรหลานไปฝากพระซึ่งถือว่าเป็นผู้รู้ เพื่อให้ได้รับการอบรมสั่งสอน ฝึกการเขียน การอ่าน ทำให้บทบาทของวัดเด่นชัดขึ้นในการให้การศึกษา นอกจากนี้บันทึกจดหมายเหตุของลาอูแบร์ ราชทูตของฝรั่งเศส ซึ่งเดินทางเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีในช่วง พ.ศ. 2230-2231 เกี่ยวกับการจัด การศึกษา ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ยังกล่าวถึง บทบาทของวัดในการให้การศึกษาอย่างชัดเจนว่า "...เมื่อเลี้ยงบุตรมาเติบโตใหญ่ถึงอายุ 7 หรือ 8 ขวบแล้วชาวสยามจะส่งบุตรของตนไปอยู่ที่วัดกับพระภิกษุสงฆ์ พระสงฆ์อันเป็นอาจารย์ในวัดสอนอนุชนเหล่านี้ให้รู้จักอ่านและนับจำนวนเลขเป็นสำคัญ แต่ไม่มีการสอนพงศาวดาร กฎหมาย และศาสตร์อื่น ๆ ด้วย ..." (สันต์ ท.โกมลบุตร 2510 : 261-262)

หลักฐานนี้แสดงให้เห็นลักษณะการศึกษาสมัยอยุธยาว่ามีวัดเป็นสถานที่ให้ความรู้ และพระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูให้การอบรมสั่งสอนตามความสามารถของตน มีการเรียนเกี่ยวกับการอ่าน การเขียน และเลข นอกจากนี้ จากการทำทัณฑกรรม เจ้านาย ข้าราชการ และประชาชน ต่างพากันเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา และมีจิตศรัทธาส่งสร้างวัดกันเป็นจำนวนมาก จึงทำให้แหล่งการศึกษามีในสมัยนี้มีมากขึ้น

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช การศึกษาได้พัฒนาขึ้นมา เพราะมีชาวตะวันตก เข้ามาติดต่อเจริญสัมพันธไมตรีและเผยแพร่ศาสนา ชาวตะวันตกเหล่านี้ได้มาตั้งโรงเรียนขึ้น เพื่อเผยแพร่คริสต์ศาสนา แม้ว่าโรงเรียนเหล่านี้จะมุ่งสอนศาสนา แต่ก็ได้สอดแทรกการสอน หนังสือและวิชาอื่น ๆ ด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 4) นอกจากนี้ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ยังมีการพัฒนาการศึกษาในสำนักราชบัณฑิตมากมาย รวมทั้ง การแต่งตำราภาษาไทยเล่มแรก ที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดให้พระโหราธิบดีแต่งขึ้น คือ จินตามณี มีรายละเอียดเกี่ยวกับการฝึกหัดอ่าน เขียน จนถึงการฝึกหัดแต่งร้อยแก้ว โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนซึ่งเป็นการศึกษาขั้นสูงอีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 19-20)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ถึงแม้ว่ายังคงเป็นการศึกษาตามแบบ ประเพณี คล้ายสมัยสุโขทัย แต่ได้มีการขยายตัวทางการศึกษาขึ้นหลายประการ เช่น การพัฒนา สำนักราชบัณฑิตและการจัดตั้งโรงเรียนของชาวต่างชาติ ทำให้สถานศึกษามีมากขึ้น มีการศึกษา ภาษาต่างประเทศ และมีการแต่งแบบเรียนเล่มแรก ซึ่งใช้มาจนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

1.3 การศึกษาสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

เนื่องจากสมัยกรุงธนบุรี มีช่วงระยะเวลาสั้นเพียง 15 ปี ประกอบกับบ้านเมือง ยังอยู่ในภาวะไม่สงบเรียบร้อย เพราะความเสียหายที่ได้รับจากสงครามในคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 สมัยนี้จึงเป็นช่วงเวลาของการฟื้นฟูประเทศให้เข้าสู่ภาวะปกติ เพื่อสร้างความมั่นคงภายในประเทศ โดยเฉพาะการจัดความเดือดร้อน อดอยากของประชาชน เพื่อให้ประเทศชาติ มีความเข้มแข็งขึ้นโดยเร็ว สามารถรับมือข้าศึกที่เข้ามารุกรานต่อไปได้ นอกจากนี้ ในสมัยธนบุรี ยังเกิดความวุ่นวายทางการเมืองภายในอาณาจักรขึ้นอีกด้วย ดังนั้น ประชาชนทั่วไปจึงให้ความสนใจกับการศึกษาของบุตรหลานของตนน้อยมาก อย่างไรก็ตาม การศึกษาแบบโบราณยังคง สืบต่อเนื่องมาในสมัยนี้ด้วย โดยเฉพาะในหมู่เจ้านาย และข้าราชการที่จำเป็นต้องได้รับการศึกษา นอกจากนี้พระเจ้ากรุงธนบุรีก็ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนา ทรงทะนุบำรุงพุทธศาสนา ให้รุ่งเรือง โดยการจัดการปกครองคณะสงฆ์ และโปรดให้สร้างวัด โบสถ์ วิหาร ขึ้นมากมาย เท่ากับ เป็นการส่งเสริมการศึกษาแบบแผนประเพณี ซึ่งมีวัดเป็นแหล่งสำคัญในการให้การศึกษาทั้ง ด้านศาสนาและวิชาหนังสือทั่วไป

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สภาพการศึกษาไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และวังยังคงเป็นสถานที่ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา สังฆราชปาลเลกัวซ์ ซึ่งเข้ามาเมืองไทยในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เล่าเกี่ยวกับการศึกษาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ไว้ว่า "...ภายหลังหรือกลางครั้งก็ก่อนหน้างานโกนจุก บิดามารดาจะส่งบุตรของตนไปวัดเพื่อให้อ่านและเขียน พวกเด็กจะรับใช้พระสงฆ์โดยการเป็นผีพายหรือศิษย์วัด พระสงฆ์ก็แบ่งอาหารที่ได้รับบิณฑบาตทานให้แล้วก็สอนให้อ่านหนังสือไปวันละเล็กละน้อย..." (สันต์ ท. โกมลบุตร, 2506 : 206)

การปฏิบัติดังกล่าวเป็นการปฏิบัติตามประเพณีที่ได้กระทำกันมาก่อน ซึ่งแสดงว่า บทบาทของวัดในการให้การศึกษายังคงไม่เปลี่ยนแปลง หนังสือ "ราชอาณาจักรและชาวสยาม" ของเซอร์จอห์น เมาวริง ราชทูตของอังกฤษ ซึ่งเดินทางมาเจริญทางพระราชไมตรีในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กล่าวถึงสภาพการศึกษาไว้อย่างสอดคล้องกับเอกสารของสังฆราชปาลเลกัวซ์ โดยกล่าวไว้ว่า "...การศึกษาดั้งเดิมแต่การโกนจุกแล้ว เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปอยู่วัดเรียนอ่าน เขียน และคำสอนศาสนากับพระ..." (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 5) ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น วัดจึงยังคงเป็นศูนย์กลางให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปอยู่

ส่วนบรรดาเจ้านาย พระราชโอรส พระบรมวงศานุวงศ์ บุตรหลานข้าราชการชั้นสูง จะได้รับการศึกษาต่างออกไป คือจะศึกษาในวังหรือราชสำนัก ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2516 : 9-10) ทรงเล่าไว้ในพระนิพนธ์เรื่อง ความทรงจำ ความว่า

"ระเบียบการศึกษาในวัง ซึ่งมีมาแต่รัชกาลที่ 1 การศึกษาของทั้งพระองค์ชาย พระองค์หญิง จะเริ่มต้นเมื่อพระชันษาได้ 3 ขวบ โดยตั้งต้นเรียนหนังสือไทยไปจนพระชันษาได้ 7 ขวบ การเรียนของพระองค์ชาย พระองค์หญิง เริ่มแยกกัน พระองค์ชายเรียนกับครูผู้ชาย เรียนภาษามคธ ภาษาไทย อ่านหนังสือเรื่องต่าง ๆ พระองค์หญิง เรียนกับครูผู้หญิง เรียนภาษาไทย อ่านหนังสือและเริ่มฝึกหัดการเรือน รวมทั้งฝึกหัดกิจกรรมารยาท จนกระทั่งถึงโสกันต์ ซึ่งพระองค์ชายชันษา 13 ปี พระองค์หญิงชันษา 11 ปี พระองค์ชายจะทรงผนวชเป็นสามเณรเรียนพระธรรม ฝึกหัดปฏิบัติพระธรรมวินัย และเริ่มเรียนศิลปวิทยาเฉพาะที่ชอบ เมื่อลาผนวชก็จะเป็นการศึกษาวิชาเฉพาะตามสำนักผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่เป็นเจ้านายจะได้เปรียบวิชารัฐประศาสตร์และราชประเพณี เพราะได้เข้าเฝ้าในท้องพระโรง ได้ฟังการว่าราชการต่าง ๆ มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ เมื่อมีพระชันษาได้ 21 ปี จะทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ศึกษาธรรมวินัย และวิชาอาคมชั้นสูง เมื่อลาผนวชก็เข้ารับราชการ ส่วนพระองค์หญิงเมื่อโสกันต์แล้วก็ศึกษาวิชาความรู้สูงขึ้น ทั้งด้าน

ศีลธรรมและฝึกหัดวิชาการเรียน รวมทั้งวิชาเฉพาะอย่างที่ชอบอัธยาศัยจนสามารถ
 อำนวยการต่าง ๆ ตามหน้าที่ได้"

การศึกษาของบรรดาเจ้านายเหล่านี้ซึ่งต้องใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 17-18 ปี แสดงให้เห็นเด่นชัด
 ถึงลักษณะการศึกษาตามแบบแผนประเพณี ซึ่งสืบทอดกันมาจนเป็นประเพณี วิชาที่เรียนก็ยังคง
 เป็นวิชาตามแบบเก่าโบราณ ไม่มีวิชาแบบตะวันตก เช่น คณิตศาสตร์ชั้นสูง หรือวิทยาศาสตร์
 พัฒนาการของการศึกษาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นดังกล่าวนี้ มีความแตกต่างกัน
 บ้างตามสภาพแวดล้อมของแต่ละช่วงเวลา ในสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช การจัดการ
 ศึกษาแบบโบราณคงไม่แพร่หลายมากนัก เนื่องจากเป็นระยะสร้างบ้านเมืองใหม่ และขณะเดียว
 กันก็มีข้าศึกจากภายนอกมารุกราน โดยมีศึกใหญ่มาประชิดติดพันอยู่เสมอ การศึกษาย่อมดำเนิน
 ไม่ได้ราบรื่น ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระนั่ง
 เกล้าเจ้าอยู่หัว บ้านเมืองสงบสุขมากขึ้น กษัตริย์ทรงศรัทธาในพุทธศาสนาและทำนุบำรุงพุทธ
 ศาสนา มีการสร้างวัดและปฏิสังขรณ์วัดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งเท่ากับเป็นการสนับสนุนการศึกษา
 ในวัดไปด้วย (วุดมิชย์ มุลศิลป์, 2516 : 12) โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
 มีพระประสงค์ให้วัดเป็นสถานที่เล่าเรียนของประชาชนทั่วไป ทั้งความรู้ทางด้านศาสนาและความรู้
 ด้านสามัญศึกษาตลอดจนด้านวิชาชีพต่างๆ โดยทรงโปรดให้จารึกวิชาต่างๆ ไว้ที่ผนังวัดพระเชตุพน
 วิมลมังคลาราม จนวัดนี้ได้ชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย การศึกษาทางด้าน
 ภาษาเกิดการตื่นตัวมากขึ้นจากความรุ่งเรืองของวรรณคดีจนได้ชื่อว่าเป็นยุคทองแห่งวรรณคดี
 เพราะวรรณคดีสำคัญหลายเรื่องแต่งขึ้นในสมัยนี้ และได้รับความนิยมแพร่หลาย เช่น อิเหนา
 รามเกียรติ์ พระอภัยมณี ลิลิตตะเลงพ่าย กฤษณาสมันต์ เป็นต้น และในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่ง
 เกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ ได้เกิดปัจจัยหลายประการที่ทำให้การศึกษาแพร่หลายยิ่งขึ้น และมี
 แนวทางที่เปลี่ยนไปจากการศึกษาตามแบบแผนประเพณีนั้นคือ การรับอิทธิพลวิทยาการสมัยใหม่
 จากตะวันตก เจ้านายไทยหลายพระองค์เริ่มเรียนวิชาภาษาอังกฤษ และความรู้ตามอารยธรรมของ
 ชาวตะวันตก นอกจากนี้ ยังมีการนำเครื่องพิมพ์หนังสือเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งทำให้
 เกิดประโยชน์แก่การศึกษาในแง่ของการเผยแพร่หนังสือและเอกสารต่าง ๆ

การศึกษาตามแบบแผนประเพณีแต่ละสมัยดังกล่าวมานี้ วิเคราะห์ได้ว่าเป็นการศึกษา
 ซึ่งมีแนวคิดในการจัดเป็นแบบตะวันออกหรือแบบไทยที่แทบไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดช่วง
 ระยะเวลาประมาณ 6 ศตวรรษ (ครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 18-ต้นพุทธศตวรรษที่ 23) ยกเว้น
 บางช่วงที่มีการติดต่อกับตะวันตก วิทยาการสมัยใหม่อาจแพร่หลายเข้ามาบ้าง แต่ลักษณะของ
 การศึกษาโดยรวมแล้ว ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดแต่อย่างใด เป็นการศึกษาที่ไม่มีระบบ
 แน่นนอน ไม่มีหน่วยงานที่มีหน้าที่และรับผิดชอบในการจัดการศึกษาโดยตรง แต่ได้ปฏิบัติสืบต่อกัน
 มาจนเหมือนเป็นประเพณีอย่างหนึ่ง วัดเป็นสถาบันที่ถูกกำหนดให้รับภาระในการให้การศึกษาก่อ

ประชาชน โดยมีพระเป็นผู้สอน วังหรือราชสำนักเป็นสถานศึกษาของบุคคลชั้นสูง การเรียนไม่มีการบังคับ ทุกอย่างเป็นไปโดยสมัครใจ วิชาเรียนถือว่าเป็นวิทยากรตามแบบเก่า ยังไม่มีความรู้ตามแบบใหม่ เช่น วิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ชั้นสูง วิธีเรียนเน้นการท่องจำ

ลักษณะดังกล่าวเหล่านี้ พระยาอนุมานราชธน (2510 : 201) กล่าวว่า "เมื่อพิจารณาในด้านคุณภาพของการศึกษาย่อมกล่าวได้ว่าไม่ดีนัก เพราะนอกจากเกิดจากข้อบกพร่องด้านวิธีสอนซึ่งไม่สร้างสรรค์แล้ว ผู้สอนซึ่งได้แก่ พระสงฆ์ก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นผู้รู้หนังสือไปเสียหมดคงรู้แต่เพียงบางองค์เท่านั้น"

คุณภาพของการศึกษาตามแบบแผนประเพณีในระยะต้น ๆ ไม่ปรากฏหลักฐานเด่นชัดแต่อย่างไรก็ตามมีหลักฐานแสดงความด้อยของคุณภาพการศึกษาแบบนี้ คือ สังฆราชปาลเลกัวซ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "เล่าเรื่องกรุงสยาม" ว่า "...จากจำนวนเด็ก 100 คน ที่อยู่วัดมาตั้ง 8 ถึง 10 ปี จะมีอยู่ราวสัก 20 คน เท่านั้นที่อ่านหนังสือออก และสัก 10 คน เท่านั้นที่เขียนหนังสือได้ด้วยเมื่อพ้นจากวัดไป ..." (สันต์ ท. โกมลบุตร 2506 : 206) รวมทั้งพระยาอนุมานราชธน (2510 : 201) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน" ตอนหนึ่งว่า "...เด็กชายลูกชาวบ้าน ซึ่งมีโอกาสได้เล่าเรียนหนังสือที่วัด โดยมากู้หนังสือเพียงอ่านออกเขียนได้อย่างงู ๆ ปลา ๆ เท่านั้น ใช้การอะไรในเรื่องหนังสือไม่ใคร่ได้..." แม้ว่าความเห็นดังกล่าวนี้ไม่ได้เกิดจากการสำรวจข้อมูลอย่างละเอียด เป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นอย่างประมาณการ แต่ก็สามารถสะท้อนให้เห็นคุณภาพของการศึกษาตามแบบแผนประเพณีได้

อย่างไรก็ตาม หากจะพิจารณาตามสภาพสังคมในช่วงเวลาที่จัดการศึกษาตามแบบประเพณีการศึกษานี้ย่อมเป็นการเพียงพอแล้ว เพราะประโยชน์ของการศึกษายังไม่ปรากฏเด่นชัด ประชาชนทั่วไปยังไม่เห็นในคุณค่าของการศึกษา แม้แต่ขุนนางข้าราชการ ก็ไม่ให้ความสำคัญแก่วิชาหนังสือเพราะการทำราชการเป็นการทำกันอยู่ในวงแคบ และมีลักษณะเป็นส่วนตัว คือสืบทอดกันตามตระกูล เป็นการยากที่บุคคลอื่นจะเข้ามาในระบบราชการได้ด้วยการศึกษา แม้ในตระกูลขุนนางเอง การเล่าเรียนก็เพียงให้อ่านออกเขียนได้ เพราะยังคงถือคติเก่าว่าวิชาหนังสือเป็นวิชาสำหรับเสมีน ไม่จำเป็นที่ผู้มีบรรดาศักดิ์สูงจะต้องเล่าเรียนให้รู้ลึกซึ่งมากนัก

เมื่อพิจารณาโอกาสทางการศึกษาจะเห็นว่าผู้ที่มีโอกาสรับการศึกษายังมีจำนวนน้อยมักได้แก่ บรรดาเจ้านาย บุตรข้าราชการ ขุนนาง และผู้ที่มีฐานะค่อนข้างดี ที่ได้รับยกย่องทางสังคมส่วนผู้ที่มีฐานะยากจน ยังไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา ทั้งนี้ รวมถึงโอกาสทางการศึกษาสำหรับสตรีด้วย สตรีที่มีโอกาสเรียนมักเป็นลูกหลานของคนชั้นสูง ส่วนสตรีชาวบ้านทั่วไปไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา นอกจากรับการอบรมจากพ่อแม่ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นแม่บ้านแม่เรือน ดังนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจึงขาดการศึกษา ทั้งในระดับต้นและระดับกลาง ทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาตามแบบแผนประเพณี

และผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาแบบนี้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องทรงปฏิรูปการศึกษา เพราะสภาพที่เป็นอยู่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย

2. การศึกษาตามแบบแผนใหม่

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ขึ้นอย่างมากมาย จนเรียกได้ว่า เป็นยุคแห่งการปฏิรูป (Age of Reform) หรือยุคของการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย (Age of Modernization) นับเป็นก้าวใหม่ของการพัฒนาประเทศซึ่งแตกต่างจากเดิมไปอย่างสิ้นเชิง ผลที่เกิดขึ้นประการหนึ่ง จากการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาจากการศึกษาตามแบบแผนประเพณี มาสู่การจัดการศึกษาแบบสมัยใหม่ ซึ่งเป็นรากฐานของการจัดการศึกษาของไทยมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาคือ ภัยคุกคามที่ไทยได้รับจากชาติตะวันตกตั้งแต่ช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ในสมัยนั้นชาติตะวันตก กำลังอยู่ในยุคจักรวรรดินิยม มุ่งแสวงหาอาณานิคมในดินแดนต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นแหล่งแสวงหาวัตถุดิบ และระบายสินค้าจากประเทศตน ดินแดนที่เป็นจุดน่าสนใจที่สำคัญก็คือ ดินแดนต่าง ๆ ในทวีปเอเชียซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ชาติตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษ และฝรั่งเศส จึงพยายามขยายอิทธิพลเข้ามา ช่วงเวลานี้อังกฤษสามารถรบชนะพม่า ซึ่งไทยถือเป็นศัตรูที่น่าเกรงขามได้ถึง 3 ครั้ง และในที่สุด พ.ศ. 2428 พม่าก็ต้องสูญเสียเอกราชและดินแดนทั้งหมดให้แก่อังกฤษ นอกจากอังกฤษยังสามารถรบชนะจีนได้ในสงครามฝิ่น ซึ่งเท่ากับเป็นเครื่องยืนยันแสนยานุภาพทางการรบของอังกฤษ ขณะเดียวกันฝรั่งเศสก็พยายามขยายอำนาจเข้าสู่เวียดนาม เขมร ซึ่งทำให้เกิดปัญหาภัยกับไทย เพราะขณะนั้นเขมรเป็นเมืองขึ้นของไทยอยู่ การคุกคามของชาติตะวันตกนี้ถึงแม้จะไม่ได้คุกคามต่อไทยโดยตรง แต่ก็นับได้ว่าไทยกำลังอยู่ในภาวะอันตราย ซึ่งอาจเกิดความกระทบกระทั่งต่อเอกราชของชาติได้ เพราะทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสต่างก็สนใจในดินแดนของไทย ทำให้ผู้นำของไทยนับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตระหนักดีว่าไทยไม่สามารถยึดมั่นในนโยบายต่อต้านชาวตะวันตกด้วยการแข็งขันและตั้งเคียงเหมือนประเทศเพื่อนบ้านต่อไปได้ เรา จำเป็นต้องเปิดประเทศรับชาติตะวันตก รวมทั้งต้องปรับตัว ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงประเทศให้ทันสมัยขึ้น เพื่อให้เกิดความทัดเทียมกับชาติตะวันตก

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงที่ไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง เนื่องจากเกิดการปฏิรูปงานด้านต่าง ๆ ขึ้นอย่างจริงจัง ปัจจัยสำคัญในการปฏิรูป คือ

กำลังคนที่มีความรู้ที่จะช่วยเป็นกำลังสำคัญให้การปฏิรูปสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่ในช่วงเวลานี้ ผู้ที่รู้หนังสือไทยยังมีจำนวนน้อยมาก รวมทั้งการจัดการศึกษาก็ยังไม่กว้างขวาง จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้หนังสือ ไม่สามารถช่วยให้การปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ ดังนั้น จึงเกิดความจำเป็นที่ต้องปฏิรูปการศึกษาให้เป็นสมัยใหม่

นอกจากปัจจัยสำคัญดังกล่าวแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นอีกหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยทางการรับความคิดตามแบบตะวันตก ซึ่งชาวตะวันตกที่เข้ามาติดต่อค้าขายและเผยแพร่ศาสนาได้นำเข้ามาเผยแพร่ ทั้งโดยการตั้งโรงเรียนสอนหนังสือ และการออกหนังสือพิมพ์ การเสด็จประพาสต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสบการณ์ที่พระองค์ทรงได้รับทำให้พระองค์เห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาประเทศมากขึ้น จึงทรงพยายามจัดตั้งโรงเรียนเพื่อสอนวิชาตามแบบตะวันตก ทำให้การจัดการศึกษาของไทยเริ่มวางรากฐานเป็นแบบแผนอย่างแท้จริง ทรงโปรดเกล้าให้อัครราชทูตไทยประจำอังกฤษและฝรั่งเศสศึกษาเกี่ยวกับแผนการจัดการศึกษาของประเทศทั้งสอง แล้วนำขึ้นกราบบังคมทูล ซึ่งเป็นที่มาของโครงการศึกษาฉบับแรกของไทย คือ โครงการศึกษา ฉบับ พ.ศ. 2441

นอกจากนี้ ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราโชบาย เลิกทาสให้หมดสิ้นไปจากเมืองไทย และทรงสามารถทำได้สำเร็จเรียบร้อย ทำให้บรรดาผู้ที่เคยเป็นทาสได้รับอิสรภาพ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาคือ บุคคลเหล่านี้ต้องประสบกับความยากลำบากในการทำมาหาเลี้ยงชีวิต พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริให้ทาสที่เป็นอิสระมีเครื่องมือเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต คือ ให้มีการศึกษาโดยการตั้งโรงเรียนเพื่อให้คนเหล่านี้ได้เล่าเรียน (วุดิชัย มูลศิลป์ 2516 : 58-59)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักดีว่า การศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ มีความจำเป็นต่อการที่จะสร้างคุณภาพให้แก่ประชาชนทั้งหลาย เมื่อพระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ จึงทรงปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างมาก ทำให้การศึกษาเป็นการศึกษาแบบ สมัยใหม่ ที่ก้าวออกมาจากการศึกษาตามแบบแผนประเพณี โดยพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้จัดตั้งโรงเรียนแห่งแรกขึ้นใน พ.ศ. 2414 เป็นโรงเรียนหลวงซึ่งสร้างขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เป็นโรงเรียนแห่งแรกของรัฐที่มีลักษณะตรงกับความหมายของโรงเรียนในปัจจุบันและมีลักษณะแตกต่างจากโรงเรียนแบบเก่า คือโรงเรียนจะมีสถานที่ตั้งที่มั่นคง สถานที่เรียนจัดไว้โดยเฉพาะสำหรับการศึกษา ครูผู้สอนเปลี่ยนจากพระมาเป็นฆราวาส มีการกำหนดระยะเวลาในการสอน กำหนดวิชาที่สอน และมีการรับนักเรียน โดยเฉพาะเพื่อฝึกหัดให้รู้หนังสือ รู้จักคิดเลข และขนบประเพณีต่าง ๆ ในทางราชการ โรงเรียนหลวงแห่งแรกดังกล่าวนี้ ทรงโปรดให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เป็นอาจารย์ใหญ่ มีความมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้ด้านภาษาไทย วิชาเลข และขนบธรรมเนียมราชการแก่เชื้อพระวงศ์ และบุตรหลานข้าราชการรวมทั้ง

เพื่อเตรียมบุคคลเข้ารับราชการ (อัมพร สร้อยสุข, 2529 : 22) แบบเรียนที่ใช้เป็นหลักในการเรียน ได้แก่ แบบเรียนหลวง 6 เล่ม ที่พระยาศรีสุนทรโวหารแต่งขึ้น ประกอบด้วย มูลบท บรรพกิจ วาหนัตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ และพิศาลการ์นต์ แบบเรียนนี้จะใช้มาจนกระทั่ง พ.ศ. 2431 โรงเรียนแห่งแรกและโรงเรียนหลวงที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้จัดตั้งขึ้นใหม่ในเวลาต่อมาอีก 4 โรงเรียน อยู่ในความดูแลอำนาจการของพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าดิศวรกุมาร (สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากต่อการส่งเสริมขยายการศึกษาให้กว้างขวางออกไป

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนในระยะแรก ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนที่จัดให้เจ้านายและลูกขุนนางข้าราชการ ซึ่งเป็นเพียงคนกลุ่มน้อยเท่านั้น ดังนั้น ใน พ.ศ. 2427 จึงทรงจัดตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรขึ้นเป็นแห่งแรก ณ วัดมหรณพาราม เพื่อให้ราษฎรทั่วไปได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ต่อมาได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรอีกหลายแห่งทั้งในเมืองกรุงและตามหัวเมืองในต่างจังหวัด ส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นตามวัดต่าง ๆ ลักษณะการตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรขึ้นตามวัดนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลจากการศึกษาตามแบบแผนประเพณีของไทยในอดีต เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของสังคมไทยและเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ให้แก่เยาวชนมาแต่อดีต การตั้งโรงเรียนขึ้นในวัดนอกจากจะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และแก้ปัญหาขาดแคลนครูโดยในระยะแรกโดยให้พระช่วยสอนแล้ว ยังเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับค่านิยมของคนไทย ซึ่งส่วนใหญ่ยึดมั่นในพุทธศาสนา ศรัทธาในวัดและพระภิกษุ ประชาชนจึงยอมรับการปฏิรูปการศึกษา การประกาศจัดตั้งโรงเรียนและกำหนดหลักสูตรอย่างเป็นทางการ ทำให้กิจการทางการศึกษาเริ่มแพร่หลายกว้างขวาง เป็นที่นิยมของบรรดาเจ้านายและประชาชนทั่วไป

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะนี้ คือ ยังไม่มีหน่วยงานบริหารการศึกษา ทำหน้าที่โดยเฉพาะอย่างสมบูรณ์แบบ การศึกษายังคงอยู่ในการดูแลของฝ่ายทหาร คือกรมมหาดเล็กรักษาพระองค์ ที่มีสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติทรงเป็นผู้บังคับการ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริว่าสมควรจัดตั้งหน่วยงานขึ้น เพื่อทำหน้าที่จัดการศึกษาเล่าเรียนโดยเฉพาะ ดังนั้นใน พ.ศ. 2430 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 51) และทรงเลือกพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เป็นอธิบดีกรมศึกษาธิการงานด้านการศึกษาจึงเริ่มอยู่ภายใต้การรับผิดชอบของฝ่ายพลเรือน การจัดโรงเรียนเริ่มเป็นระบบ มีการตรวจโรงเรียน การสอบไล่ พร้อมกับมีแบบเรียนหลวงแจกจ่ายไปยังโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้เป็นแบบอย่างในการเรียนให้เหมือนกันทั่วประเทศ (บุญธรรม อินทร์จันทร์, ม.ป.ป. : 15) กรมศึกษาธิการนี้ ต่อมา พ.ศ. 2435 ได้รับการยกฐานะให้เป็นกระทรวง คือกระทรวงธรรมการ

จะเห็นได้ว่า การปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัยนี้ ทำให้การจัดการศึกษาของไทยเปลี่ยนไป จากการศึกษาตามแบบเดิมอย่างชัดเจน เป็นการจัดการศึกษาแบบใหม่ ซึ่งมีสถานที่เรียนแน่นอน มีผู้สอน ผู้เรียนกันอย่างเป็นทางการตามระเบียบแบบแผนที่ได้วางไว้ มีการกำหนดหลักสูตรและ ระเบียบการสอบไล่ที่แน่นอน และประการสำคัญคือ มีหน่วยงานบริหารที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาของชาติโดยเฉพาะ การศึกษาของไทยจึงเริ่มเป็นการศึกษาแบบใหม่ และสืบเนื่องมาจน ทุกวันนี้

3. กำเนิดการมัธยมศึกษา

คำว่า "มัธยมศึกษา" เริ่มปรากฏครั้งแรกในประวัติการศึกษาไทยอย่างเป็นทางการ ในโครงการศึกษา ร.ศ. 117 (พ.ศ. 2441) ซึ่งเป็นโครงการศึกษาระดับแรกของไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2519 : 8) โครงการศึกษาดังกล่าวนี้นี้ เป็นผลมาจากการที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ครั้งเป็นอัครราชทูตไทยประจำอังกฤษ ศึกษาแบบแผนการจัดการศึกษาในประเทศ อังกฤษแล้วเรียบเรียงขึ้นกราบบังคมทูล พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ส่ง "ความเห็นที่จะจัดการศึกษา ของนักเรียนสยามในประเทศอังกฤษ" มากราบบังคมทูล เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2441 ความเห็น ดังกล่าวนี้นี้ กระทรวงธรรมการได้นำเป็นหลักในการพิจารณาและร่างเป็นโครงการศึกษาในกรุง สยามออกมา เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2441 (วุฒิชัย มูลศิลป์, 2516 : 55) ตามโครงการ ศึกษาดังกล่าวนี้นี้ "มัธยมศึกษา" ปรากฏอยู่ในระดับชั้นการศึกษาสามัญ ซึ่งแบ่งออกดังนี้คือ

1. การเล่าเรียนเบื้องต้นแรก (มูลศึกษา)
2. การเล่าเรียนเบื้องต้น (ประถมศึกษา)
3. การเล่าเรียนเบื้องต้นกลาง (มัธยมศึกษา)
4. การเล่าเรียนเบื้องต้นสูงสุด (อุดมศึกษา)

การเล่าเรียนเบื้องต้นกลางหรือมัธยมศึกษา นับเป็นประโยค 3 โรงเรียนที่เปิดสอนเรียกว่า โรงเรียนมัธยมไทยเบื้องต้น โรงเรียนอังกฤษเบื้องต้น และโรงเรียนอังกฤษเบื้องต้น การศึกษา ระดับมัธยมศึกษาจึงนับได้ว่าปรากฏขึ้นในประวัติการศึกษาไทยอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก ตามโครงการศึกษาระดับนี้ การจัดการมัธยมศึกษาตามโครงการนี้ มัธยมศึกษาจะมีเพียงสายเดียว คือสายสามัญ การที่มัธยมศึกษาเริ่มต้นจากสายสามัญเพียงสายเดียวนี้นี้ ย่อมทำให้คนส่วนใหญ่ นิยมให้บุตรหลานเข้าเรียนในสายสามัญกันมาก แม้ต่อมาจะมีมัธยมสายอาชีพเกิดขึ้นคนทั่วไป จึงไม่นิยม ลักษณะดังกล่าวนี้นับว่าเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาของการมัธยมศึกษามาจนทุกวันนี้

4. สภาพการจัดการมัธยมศึกษาก่อนสมัยรัชกาลที่ 9

4.1 สภาพการจัดการมัธยมศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5

การศึกษาในสมัยนี้จัดขึ้นตามนโยบายและจุดประสงค์ที่สำคัญคือ ความต้องการคนเข้ารับราชการ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ย่อมตกอยู่ภายใต้นโยบายและจุดประสงค์ดังกล่าวนี้ด้วย นับตั้งแต่ครั้งยังเรียกว่า ประโยค 2, 3 จนกระทั่งเมื่อปรากฏคำเรียกว่า มัธยมศึกษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดตั้งโรงเรียนเพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ คือทำให้ราษฎรมีบุคลากรในการทำงาน นำความเจริญมาสู่บ้านเมือง ดังข้อความในประกาศที่แจ้งความมุ่งหมายของการศึกษา และชักชวนให้ประชาชนนิยมการเรียนหนังสือตอนหนึ่งว่า

“...พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จัดการโรงเรียนทั้งปวงนี้ ก็เพราะทรงพระมหากรุณาแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน และมีพระประสงค์จะให้วิชาหนังสือไทยรุ่งเรืองแพร่หลายเป็นคุณแก่ราชการและเป็นความเจริญแก่บ้านเมืองยิ่งขึ้น...”

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 49-50)

ดังนั้นเมื่อเริ่มจัดตั้งโรงเรียน นอกจากพระองค์จะจัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับบรมวงศานุวงศ์ และบุตรข้าราชการแล้ว ยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรทั่วไปขึ้นด้วย แห่งแรกคือ โรงเรียนวัดมหรณพาราม และต่อมาได้ตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรอีกหลายโรงเรียนตามหัวเมืองต่าง ๆ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า การศึกษาที่แพร่ขยายไปสู่หัวเมืองรัฐสามารถจัดได้เพียงระดับมูลศึกษาและประถมศึกษา ส่วนในเมืองกรุงจัดได้ถึงระดับมัธยมศึกษา ดังข้อความที่ว่า “...ส่วนมัศึกษานั้น ในบัดนี้ จะจัดตั้งและสอบไล่แต่ในกรุงเทพแห่งเดียว เพราะเหตุว่าการจัดการสอนที่อื่นให้ดีคงยังไม่ได้ด้วยว่า วิธีสอนและแบบเรียนทั้งตัวผู้ที่จะเป็นครูย่อมเป็นการยากที่จะสร้างจะหาอยู่ในบัดนี้ทั้งนั้น...” (เอกสารรัชกาลที่ 5 อ้างใน บุญธรรม อินทร์จันทร์ ม.ป.บ. : 34) จากความจำกัดนี้จึงทำให้การศึกษาระดับมัธยมไม่แพร่หลายเท่าที่ควร

นโยบายอีกประการหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาด้วยความต้องการให้การศึกษ ช่วยส่งเสริมการศึกษาพระศาสนา คือเพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้และใช้ความรู้ไปในทางศึกษาค้นคว้าพระธรรมคำสั่งสอนตามหลักศาสนา ซึ่งจะทำให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสืบไป จะเห็นได้ว่าจากนโยบายนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้น ทั้งโรงเรียนมูลศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ส่วนมากจัดตั้งขึ้นในวัด เช่น โรงเรียนวัดกษัตราธิราช โรงเรียนวัดมหาพฤฒาราม โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ทราวาส เป็นต้น

การจัดการมัธยมศึกษาในสมัยนี้ แม้ว่าจะไม่สามารถจัดได้อย่างเจริญแพร่หลาย เพราะข้อจำกัดหลายประการ แต่ในช่วงเวลานี้ การมัธยมศึกษา ได้รับการวางรากฐานอย่างมั่นคง

พอสมควรจะเห็นได้จากการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อเปิดสอน ในระยะแรกถึงแม้จะยังไม่เรียกว่า มัธยมศึกษาแต่ก็สามารถเทียบได้กับประโยค 2 และประโยค 3 รวมทั้งมีการกำหนดหลักสูตร เพื่อใช้ในการสอบไล่ ซึ่งเท่ากับเป็นหลักสูตรที่จะใช้ในการเรียนด้วยนั่นเอง โดยการออกพระราชบัญญัติการสอบวิชาใน พ.ศ. 2434 ซึ่งกำหนดความรู้สำหรับประโยคต่าง ๆ ไว้ รวมทั้ง ประโยค 2 และ 3 (เทียบได้กับระดับมัธยมศึกษา) และต่อมา พ.ศ. 2438 ได้มีการเปลี่ยนแปลง หลักสูตรใหม่หลักสูตรมัธยมศึกษา ให้สามารถเทียบได้กับประโยค 2 (การศึกษาตอนกลาง) เมื่อประกาศโครงการศึกษาฉบับแรก พ.ศ. 2441 และกำหนดการศึกษาเป็น 3 ชั้น มัธยมศึกษา จัดเป็นการเล่าเรียนเบื้องต้นกลาง ในการเรียนสายสามัญ นับเป็นประโยค 3 กำหนดอายุผู้เรียนตั้งแต่ 14-17 ปี ใช้เวลาเรียน 4 ปี และมีโรงเรียนที่เปิดสอน 3 ลักษณะคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาไทย เบื้องกลาง โรงเรียนอังกฤษไทยเบื้องต้น และโรงเรียนอังกฤษไทยเบื้องต้น

ใน พ.ศ. 2445 ได้มีการปรับปรุงโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 การมัธยมศึกษาได้รับการปรับปรุงแตกต่างจากของเดิมคือ มัธยมศึกษาแบ่งออกเป็น 2 สายเป็นครั้งแรก ได้แก่ สายสามัญศึกษาและวิสามัญศึกษา และยังได้กำหนดความหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ว่า คือการศึกษาชั้นกลาง เพื่อให้กุลบุตร ได้เล่าเรียนวิชาความรู้อันเป็นกลางทั่วไป จะทำราชการ เป็นเสมียนหรือจะไปเข้าโรงเรียนพิเศษอย่างไร ก็ให้มีทุนความรู้อันเป็นกลาง พอที่จะไปทำกรางาน หรือเข้าเล่าเรียนความรู้พิเศษต่อไปได้ ในการปรับปรุงครั้งนี้ได้เรียนการศึกษาระดับนี้ว่ามัธยมศึกษา (ประโยค 2)

ต่อมาใน พ.ศ. 2450 กรมศึกษาธิการ ปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อความเหมาะสมกับความต้องการ โดยให้การศึกษาทางด้านสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ "มัธยมสามัญ" มีหลักสูตร 3 ปี กำหนดให้เรียนวิชาภาษาอังกฤษ คำนวณ และวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้น ให้วิชาวาดเขียนเป็นวิชาบังคับที่จำเป็นต้องเรียน ลดการเรียน ไวยากรณ์และศัพท์ให้น้อยลง เพื่อเพิ่มการเรียนวิชาชีพให้มากขึ้น หลักสูตรนี้เรียกว่า "หลักสูตร มัธยมวิทยา" แต่ในระยะแรกไม่สามารถจัดสอนได้ครบทุกโรงเรียน เนื่องจากขาดครูผู้สอน มัธยมศึกษาอีกอย่างหนึ่งคือ "มัธยมพิเศษ" กำหนดวิชาเรียนคล้ายหลักสูตรสามัญแต่เน้นการเรียน ภาษาอังกฤษมากขึ้น หลักสูตรมัธยมวิทยา สามารถเปิดสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ได้มากขึ้น และ เปลี่ยนชื่อเป็นหลักสูตร "มัธยมสามัญ" ส่วนมัธยมพิเศษหรือมัธยมภาษาจะลดเวลาเรียนลง เหลือเพียง 3 ปี สำหรับหลักสูตรมัธยมพิเศษนี้แสดงชัดถึงความมุ่งหมายต้องการเตรียมคนเพื่อ ไปศึกษาต่อต่างประเทศ เพราะนอกจากหลักสูตรมัธยมพิเศษนี้ได้มีการเพิ่มมัธยมสูงขึ้นอีก 3 ปี ซึ่งเป็นหลักสูตรเตรียมเข้ามหาวิทยาลัยในยุโรปโดยเฉพาะ

ในรัชสมัยนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าเป็นช่วงที่การมัธยมศึกษาได้กำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ได้รับการวางรากฐานและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลายครั้งเพื่อ

ให้เกิดความเหมาะสมมากที่สุด แต่สิ่งที่น่าเสียดายคือ การศึกษาระดับนี้ไม่ได้รับการส่งเสริมให้เจริญแพร่หลายเท่าที่ควร เพราะส่วนใหญ่เน้นการจัดการเล่าเรียนเบื้องต้น (มูลศึกษา) และการเล่าเรียนเบื้องต้น (ประถมศึกษา) มากกว่า เห็นได้จากจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาซึ่งมีน้อยมากก่อนการใช้โครงการศึกษา 2441 ชั้นมัธยมศึกษาซึ่งเทียบได้กับประโยค 2 และประโยค 3 มิได้แพร่หลาย จากข้อมูลได้แสดงว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2430 - 2435 อัตราเฉลี่ยของผู้สอบไล่ผ่านความรู้ระดับประโยค 2 มีเพียงปีละ 12 คนเท่านั้น (บุญธรรม อินทร์จันทร์ ม.ป.ป. : 18) และเมื่อมีการใช้โครงการศึกษา 2441 ในระยะแรก การเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาจะมีเฉพาะในเมืองกรุงเท่านั้น ด้วยสาเหตุสำคัญคือ การขาดงบประมาณและบุคลากร จึงเป็นสิ่งที่น่าเสียดายยิ่งนักที่กระทรวงธรรมการในระยะต้น ๆ (พ.ศ. 2435 - 2445) มิได้ให้ความสำคัญแก่การมัธยมศึกษาให้จริงจัง (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2511 : 83-93) ในตอนปลายรัชกาลถึงแม้มัธยมศึกษาจะขยายออกไปสู่ส่วนภูมิภาคบ้างแต่ก็มีเฉพาะเมืองที่เป็นที่ตั้งของมณฑลและเมืองใหญ่เท่านั้น การมีสถานศึกษาน้อยประกอบกับการกำหนดให้เก็บค่าเล่าเรียน จึงทำให้การมัธยมศึกษาของไทยเริ่มต้นด้วยการเป็นการศึกษาสำหรับคนกลุ่มน้อย ซึ่งเป็นผู้ที่มีโอกาสดีมากกว่าคนส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นระดับการศึกษาที่ทำให้ความแตกต่างระหว่างชนชั้นสูงซึ่งมีจำนวนน้อย และคนชั้นกลางและต่ำซึ่งมีจำนวนมากปรากฏขึ้นเด่นชัดมากขึ้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้จะปรากฏในการจัดการมัธยมศึกษาของไทยอีกเป็นเวลานาน

4.2 สภาพการจัดการมัธยมศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 6

นโยบายการศึกษาในสมัยนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมคือ ไม่มุ่งผลิตคนเพื่อเป็นข้าราชการ แต่เน้นการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ หรือเรียกว่า การศึกษาด้านวิสามัญ ซึ่งเท่ากับเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านปรัชญาการศึกษาคือ พยายามส่งเสริมให้คนเรียน เพื่อเป็นตัวของตัวเอง โดยไม่ผูกพันกับระบบราชการ ความคิดดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งอาจมีสาเหตุมาจากตำแหน่งข้าราชการที่ลดน้อยลง สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเมื่อครั้งยังเป็นกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยได้เคยกล่าวไว้ว่า "...การศึกษาซึ่งได้เริ่มจัดตลอดมาแล้วนี้ ก็เพื่อฝึกหัดคนเข้ารับราชการตามประสงค์ของบ้านเมือง ซึ่งกำลังขยายงานออกทุกแผนก ทุกทาง แต่บัดนี้ราษฎรพากันนิยมการเล่าเรียนมากขึ้นแล้ว... หน้าที่ราชการจะหาไม่พอแก่ผู้ที่ประสงค์จะเข้ารับราชการไม่..." (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 184)

คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า รัฐควรจะเปลี่ยนจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาคือควรจะต้องให้การศึกษาด้านอาชีพอื่น ๆ แก่ผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาแล้วจะได้สามารถประกอบอาชีพอื่นได้นอกจากการรับราชการ การจัดการมัธยมศึกษาในสมัยนี้ยังมีปริมาณน้อยทั้งในเรื่องของจำนวนโรงเรียนและนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพและมีขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่จะตั้ง

อยู่ในจังหวัดพระนคร ในส่วนภูมิภาคโรงเรียนมัธยมมีอยู่ตามจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของมณฑลรายงานของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2458 ได้ระบุว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาให้สอนตามจังหวัดอันเป็นที่ตั้งของมณฑลต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 184) การขยายตัวของศึกษาระดับมัธยมศึกษาจึงนับได้น้อยมาก สาเหตุที่ทำให้มีลักษณะเช่นนี้ นอกจากจะมีผลมาจากนโยบายส่งเสริมการศึกษาด้านอาชีพแล้ว ยังมีสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือนโยบายของเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการคือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ซึ่งมุ่งเน้นและส่งเสริมการศึกษาระดับประถมศึกษาตามคติที่ว่า "...ไม่ต้องปั้นเทวดาเมื่อยกมนุษย์ทั้งกะบิก็ให้เทวดาเอง..." (เอกสารรัชกาลที่ 6 อ้างถึงใน บุญธรรม อินทร์จันทร์ ม.ป.ป. : 65) เหตุจูงใจที่ให้น่าคิดนี้มาใช้คือ การยกมนุษย์ขึ้นทั้งกะบิ (คือการจัดการประถมศึกษาโดยแพร่หลาย) นั้นง่ายและไม่แพง อาศัยกำลังชาวบ้าน ที่อ่าน ก.ข. ก.กา ออก และอาศัยศาลาวัดก็พอ ส่วนการปั้นเทวดา (มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา) นั้น ยากแพงและกินเวลา ถ้าไม่ลงทุน ไม่อดทน และไม่เสียสละอย่างอื่นแล้ว คงไม่สำเร็จ (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2511 : 83-93)

นโยบายนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นต้นเหตุทำให้การศึกษาระดับเหนือกว่าประถมศึกษาของไทยพัฒนาได้ช้า และไม่ทันกับความต้องการ นับว่าเป็นผลเสียมากกว่าผลดีแก่บ้านเมือง (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2511 : 83-93) เป็นที่น่าเสียดายที่นโยบายดังกล่าวไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การมัธยมศึกษาอย่างจริงจัง แต่ถ้าพิจารณาในด้านสภาพความพร้อมตามช่วงเวลา ก็นับว่านโยบายนี้เหมาะสมเนื่องจากสภาพจำกัดทั้งด้านงบประมาณ และบุคลากรจึงควรจัดการประถมศึกษาให้แพร่หลายสู่ประชาชนให้มากที่สุดก่อน เพราะมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการจัดมัธยมศึกษา รวมทั้งเมื่อมีผู้จบประถมศึกษามากขึ้น ก็จะมีผู้ที่สมัครเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น

พัฒนาการทางการศึกษาในสมัยนี้ที่ส่งผลต่อพัฒนาการของมัธยมศึกษาคือการประกาศใช้โครงการศึกษาระดับใหม่ใน พ.ศ. 2456 เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไป โครงการศึกษาระดับนี้ การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือสามัญศึกษา และวิสามัญศึกษา การมัธยมศึกษา จัดเป็นการศึกษาภาคพิเศษ คือเป็นความรู้สามัญที่นอกเหนือระดับประถมศึกษาขึ้นมา แบ่งเป็น 3 ตอนคือ ตอนต้น 3 ปี ตอนกลาง 3 ปี และตอนปลาย 2 ปี เมื่อจบมัธยมตอนปลายแล้ว อาจเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาต่อไป ผู้ที่เรียนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 อาจเรียนต่อมัธยมตอนปลาย อีก 2 ปี หรืออาจไปเรียนวิสามัญศึกษาชั้นต่ำและชั้นสูง เพื่อมุ่งสู่มหาวิทยาลัยต่อไปก็ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 73)

ใน พ.ศ. 2458 ได้มีการประกาศใช้โครงการศึกษา พ.ศ. 2458 เพื่อให้การจัดการศึกษาลมบูรณขึ้น และเพื่อให้ประชาชนหันมาสนใจการศึกษาด้านอาชีพอย่างจริงจัง เพราะยังมีประชาชนจำนวนมากสนใจศึกษาเฉพาะสายสามัญศึกษา เพื่อมุ่งหวังเข้ารับราชการต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีค่านิยมที่ไม่ถูกต้องต่อการศึกษาวิชาชีพ โดยถือว่าวิชาชีพอื่น ๆ ไม่มีเกียรติ จึงไม่ควรเรียน โครงการศึกษาระดับนี้จึงได้เพิ่มการวิสามัญศึกษาขึ้นในระดับมัธยมศึกษา เพราะตามโครงการศึกษาเดิมมีเพียงวิสามัญระดับประถมศึกษาและอุดมศึกษาเท่านั้น โดยจัดให้มีมัธยมวิสามัญชั้นต่ำ ชั้นกลาง และชั้นสูง โดยระบุเกี่ยวกับการเรียน ดังนี้

1. เด็กชาย-หญิง ที่เรียนสามัญศึกษาจบมัธยมปีที่ 3 แล้ว จะเรียนวิชาชีพต่อไปได้ในระดับมัธยมศึกษาชั้นกลาง
2. เด็กชาย-หญิง ที่เรียนสามัญศึกษาจบมัธยมปีที่ 6 แล้ว จะเรียนวิชาชีพต่อไปได้ในระดับมัธยมศึกษาชั้นสูง
3. เด็กชาย-หญิง ที่เรียนสามัญศึกษาจบมัธยมปีที่ 8 แล้ว จะเรียนวิชาชีพต่อไปได้ในระดับมัธยมศึกษาชั้นสูงหรืออุดมศึกษา

จะเห็นได้ว่าตามโครงการนี้ มัธยมศึกษาถูกแยกเป็นสายสามัญและอาชีพ และให้ผู้เรียนในสายสามัญศึกษาและสายอาชีพสามารถศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ เพื่อให้ผู้เรียนในสายสามัญหันไปเลือกเรียนสายอาชีพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ก็ยังคงนิยมศึกษาในสายสามัญตามค่านิยมเพื่อเข้ารับราชการตลอดมา รวมทั้งผลจากการกำหนดให้เก็บค่าเล่าเรียนทำให้การมัธยมศึกษายังคงเป็นการศึกษาสำหรับผู้ที่มีฐานะดีเหมือนสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งต่างมุ่งแข่งกันเรียนความรู้ทางสามัญเพื่อเข้ารับราชการ โครงการศึกษานี้ได้กำหนดเกี่ยวกับการศึกษาของสตรีไว้ด้วย แต่ในทางปฏิบัติพบว่ามีปัญหาเพราะค่านิยมที่ว่าสตรีควรเป็นแม่บ้านแม่เรือนมากกว่าจะเล่าเรียนความรู้ นอกจากนี้ อุปสรรคการศึกษาของสตรีอีกประการหนึ่งคือการขาดครูสตรี โดยเฉพาะในต่างจังหวัดซึ่งไม่มีครูสตรีไปสอน ทั้งผู้ปกครองยังไม่นิยมให้บุตรหลานสตรีเรียนหนังสือกับครูผู้ชาย นอกจากนี้ ยังมีการประกาศใช้โครงการศึกษาอีกฉบับหนึ่ง ใน พ.ศ. 2464 ซึ่งเน้นการแก้ไขการศึกษาระดับประถมศึกษา

การเปลี่ยนแปลงใช้โครงการศึกษาหลายฉบับเช่นนี้ มีส่วนดีคือทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษามากขึ้น แต่ในทางตรงข้ามเป็นการแสดงถึงความไม่พร้อมในด้านทฤษฎีความรู้ที่จะใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษาของกระทรวงธรรมการ จนอาจเกิดความสับสนในทางปฏิบัติด้านหลักสูตร กล่าวคือ เมื่อเปลี่ยนโครงการศึกษาก็ทำให้ต้องปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้สอดคล้องกับโครงการใหม่ หลักสูตรมัธยมศึกษาในช่วงนี้จึงมีถึง 3 ฉบับ ซึ่งเป็นการแก้ไขหลักสูตรในระยะเวลาที่ไม่ห่างกันนัก คือ พ.ศ. 2454, 2456 และ พ.ศ. 2464 ในสมัยนี้ ถึงแม้การมัธยมศึกษาจะไม่ไปเป้าหมายตามนโยบายของรัฐ แต่ก็มีสิ่งที่ทำให้การมัศึกษามีความสำคัญยิ่งขึ้น คือการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2459 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 211) มหาวิทยาลัยนี้กลายเป็นเป้าหมายของผู้ที่มีโอกาสทางการศึกษา

ในสังคม เพราะก่อนนักเรียนจะเข้าสู่ระดับมหาวิทยาลัยได้จะต้องเรียนจบมัธยมศึกษาก่อน และต่อมามีการกำหนดรับผู้จบมัธยมศึกษาคือ มัธยมศึกษาปีที่ 8 แล้วเท่านั้น ทำให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีความสำคัญมากขึ้นในฐานะใหม่คือ การเป็นทางผ่านสำคัญที่นำไปสู่การศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาในสายสามัญ

อุปสรรคของการจัดการมัธยมศึกษาในช่วงนี้มีหลายประการ นอกจากด้านงบประมาณ และบุคลากรซึ่งจัดเป็นปัญหาหลักแล้ว ยังมีปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมทางการศึกษาของประชาชน ซึ่งแยกได้เป็น 2 ประการ คือผู้ที่มีโอกาสทางการศึกษาดีมักนิยมให้บุตรหลานเรียนทางด้านสามัญศึกษา เพื่อหวังเข้ารับราชการ เมื่อตำแหน่งราชการต่าง ๆ เริ่มเต็ม บุคคลเหล่านี้จะไม่สามารถหางานทำได้ และไม่ยอมกลับไปประกอบอาชีพตามบิดามารดา ก็จะเข้ามาอยู่ตามเมืองหลวงและประสบภาวะว่างงาน ส่วนค่านิยมอีกประการหนึ่งคือ คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่นิยมการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับใด โดยเห็นว่า การศึกษาทำให้ลูกหลานของตนเกียจคร้านในการประกอบอาชีพตามที่ครอบครัวเคยทำ และวิชาที่เรียนจากโรงเรียนไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำนา ผู้ที่ผ่านการเรียนหนังสือไม่ได้หมายความว่า จะทำนาได้ดีขึ้น มีแต่จะละทิ้งการทำนาไป (บุญธรรม อินทร์จันทร์ ม.ป.ป. 232) จากประเด็นนี้อาจกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งระดับมัธยมศึกษาในช่วงนี้ ยังขาดการสนองตอบตามความต้องการของสังคม และไม่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศให้เจริญขึ้น โดยเฉพาะด้านการเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวไทย จึงทำให้ไม่สามารถโน้มน้าวจิตใจของประชาชนให้มีศรัทธาในการศึกษาได้

4.3 สภาพการจัดการมัธยมศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 7

ในสมัยนี้แม้จะเป็นช่วงระยะเวลาอันสั้นเพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่การมัธยมศึกษาที่พัฒนาไปพอสมควร แต่ยังคงเป็นการศึกษาตามความสมัครใจไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ การศึกษาจัดทั้งสายสามัญศึกษา และวิสามัญศึกษาที่มีการตัดวิชาบางอย่างออกไป โดยเพิ่มวิชาชีพให้มากขึ้น ถึงแม้ว่าในช่วงนี้นโยบายทางการศึกษาจะเน้นส่งเสริมระดับประถมศึกษา มากกว่ามัธยมศึกษา แต่จำนวนผู้จบมัศึกษาก็มีมากขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนสายสามัญ ซึ่งมีผู้นิยมเรียนมากกว่าสายวิสามัญ และต่างมุ่งจะเข้ารับราชการ ทำให้เกิดปัญหามีจำนวนเกินกว่าจำนวนข้าราชการที่จะรับได้ กระทรวงธรรมการจึงมีนโยบายจำกัดปริมาณของเด็กที่จบมัธยมศึกษาโดยใช้วิธีการเก็บค่าเล่าเรียนเพิ่มขึ้น การเพิ่มค่าเล่าเรียนดังกล่าวนี้ นับว่ายิ่งทำให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาของชนกลุ่มน้อยที่มีโอกาสทางการศึกษาเพราะการมีทุนทรัพย์มากกว่าผู้อื่นมากยิ่งขึ้น ในช่วงเวลานี้ประชาชนส่วนใหญ่กำลังประสบภาวะเศรษฐกิจ อันเป็นผลมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประชาชนต้องประสบปัญหาในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนจึงทำให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาซึ่งกำลังก้าวหน้า และได้รับความนิยมนักลดถอยลง ดังนั้น นโยบายของกระทรวงธรรมการดังกล่าว อาจพิจารณาได้ใน

ประเด็นหนึ่งว่าไม่ถูกต้อง แต่ถ้าพิจารณาตามสถานการณ์ในขณะนั้น ก็เป็นการเหมาะสม เพราะประเทศชาติกำลังอยู่ในภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ ต้องตัดรายจ่ายต่าง ๆ มากมาย จนไม่สามารถพัฒนาการศึกษาของประเทศได้อย่างเดิม

แม้จะประสบปัญหาในด้านเศรษฐกิจ แต่รัฐบาลก็ยังพยายามปรับปรุงคุณภาพของมัธยมศึกษา เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาระดับนี้เป็นประชาชนที่มีคุณภาพ ในสมัยนี้มีการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้ใหม่คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2471 โดยการปรับปรุงจากหลักสูตร พ.ศ. 2464 ซึ่งเน้นวิชาคำนวณและภาษาต่างประเทศ แต่ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร จึงได้เพิ่มหลักสูตรมัธยมให้กว้างขวางและเกิดประโยชน์ตามเป้าหมายมากที่สุด ในการปรับปรุงได้แบ่งหลักสูตรมัธยมศึกษาออกเป็น 3 แผนก คือ

1. แผนกกลาง เรียนวิชาสามัญทั่วไปเหมือนหลักสูตรเดิม (พ.ศ. 2464)
2. แผนกภาษาศาสตร์ เรียนหนักด้านภาษาต่างประเทศ ลดวิชาอื่นให้น้อยลงหรือไม่เรียนเลย
3. แผนกวิทยาศาสตร์ เรียนหนักด้านวิทยาศาสตร์และคำนวณ วิชาอื่นให้ลดลงหรือไม่เรียนเลย

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 301)

การจัดหลักสูตรเช่นนี้เป็นผลดีต่อผู้เรียน คือเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความถนัดหรือชอบทางใด สามารถเลือกเรียนได้ตามความสมัครใจ และยังเป็น การเตรียมผู้ระดับอุดมศึกษาได้ตรงตามสาขาที่ตนต้องการด้วย แม้ว่าแต่ละแผนกจะเน้นการเรียนไม่เหมือนกันแต่ก็ยังคงมีวิชาที่บังคับให้ทุกแผนกเรียน คือวิชาภาษาไทย เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนได้สนใจในเรื่องวัฒนธรรมของชาติ

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษาในช่วงนี้ คือปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ ซึ่งโดยปกติงบประมาณทางด้านการศึกษาในยุคที่ผ่านมา ก็ได้รับน้อยอยู่แล้ว แต่ช่วงเวลานี้บ้านเมืองอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การบริหารประเทศทุกด้าน ประสบปัญหาการขาดงบประมาณ จนกระทั่งต้องมีการดูลยภาพข้าราชการ รวมทั้งมีการยุบรวมหน่วยราชการบางแห่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เช่น ในส่วนที่เกี่ยวกับกระทรวงธรรมการ กรมสามัญศึกษาและกรมวิสามัญศึกษาถูกยุบลง โดยให้กรมวิชาการ ควบคุมดูแลงานของกรมทั้งสองแทน เป็นต้น

4.4 สภาพการจัดการมัธยมศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 8

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงครองราชย์ในช่วงระยะเวลาอันสั้น การจัดการศึกษาในสมัยนี้จึงไม่ยังเกิดการพัฒาที่เห็นเด่นชัด ประกอบกับในช่วงนี้ประเทศไทยได้ตกอยู่ในภาวะสงครามมหาเอเซียบูรพา ซึ่งมีผลกระทบต่อการศึกษาของไทยเป็นอย่างมาก รัฐบาลที่บริหารราชการแผ่นดินในขณะนั้นจำต้องคำนึงถึงความมั่นคงของชาติ บ้านเมืองมากกว่าการศึกษา การจัดการศึกษาในสมัยนี้จึงเป็นเพียงการรักษาสภาพเดิมให้คงอยู่

เพื่อมิให้มีคุณภาพต่ำลง อย่างไรก็ตามในสมัยนี้ก็ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2479 แทนแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2475

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นโยบายการจัดการศึกษา

เนื้อหาในบทนี้ มุ่งวิเคราะห์นโยบายการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ปรากฏในนโยบายของรัฐบาลและแผนการศึกษาแห่งชาติตลอดจนแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้เห็นพัฒนาการของความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา และแนวทางการศึกษาดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 นโยบายมัธยมศึกษาก่อนประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2489-2519)

พ.ศ. 2489 เป็นปีแห่งการผลัดเปลี่ยนแผ่นดิน และเป็นช่วงสิ้นสุดสงครามมหาเอเชียบูรพา อันเป็นส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 และรัฐบาลไทยยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยเพื่อโจมตีดินแดนมลายูและพม่าของอังกฤษ โดยลงนามในข้อตกลงกับญี่ปุ่นเพื่อร่วมเป็นพันธมิตรทั้งฝ่ายรุก และฝ่ายป้องกันเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ประเทศไทยต้องตกอยู่ในภาวะสงครามอย่างแท้จริง เมื่อรัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 และได้รับการกระทบกระเทือนจากภัยสงครามหลายประการ เป็นต้นว่า การถูกโจมตีทางอากาศ การขาดแคลนเครื่องอุปโภคและบริโภค ฯลฯ อันส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ประเทศไทยอยู่ในสภาวะสงครามเป็นเวลานานเกือบสี่ปีจนกระทั่งถึงวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488 และเมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นยอมพ่ายแพ้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตร ในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 รัฐบาลไทยก็ได้ดำเนินการประกาศสันติภาพเพื่อเป็นการยืนยันว่าการประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 นั้น ถือเป็นโมฆะ

แม้จะสิ้นสุดภาวะสงครามแล้ว แต่ผลกระทบของสงครามที่มีต่อการศึกษายังมีอยู่มาก เป็นต้นว่า การขาดแคลนเครื่องนุ่งห่ม แบบเรียน โรงเรียนถูกโจมตีทางอากาศจนได้รับความเสียหาย มาก ฯลฯ ผลกระทบจากการสงครามนี้เองเป็นผลให้รัฐบาลในช่วงเวลานั้นต้องรีบเร่งดำเนินการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาในทุกๆระดับให้ดีขึ้น โดยในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยได้สมัครเข้าเป็นรัฐสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ และได้สมัครเป็นรัฐสมาชิกขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ด้วย องค์การนี้เป็นองค์การที่สำคัญของสหประชาชาติ จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2488 ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม เพื่อให้ภายหลังสงครามสังคมโลกเป็นสันติสุขและ

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากองค์การนี้ในการปรับปรุงการศึกษา หลังภาวะสงครามหลายด้าน

1.1 นโยบายมัธยมศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ

แผนการศึกษาแห่งชาติเป็นแม่บทในการจัดการการศึกษาของประเทศ ในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเรียกว่า "โครงการศึกษา" มีจำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ โครงการการศึกษา พ.ศ. 2441 โครงการศึกษา พ.ศ. 2445 โครงการศึกษา พ.ศ. 2456 และโครงการศึกษา พ.ศ. 2464 ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เปลี่ยนชื่อเป็น "แผนการศึกษาชาติ" มีจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 และแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 ต่อมาได้ใช้ชื่อว่า "แผนการศึกษาแห่งชาติ" ได้แก่ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535

ในช่วง พ.ศ. 2489-2519 เป็นระยะเวลาที่การศึกษาของชาติดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 3 ฉบับ คือ แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479 แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503

1.1.1 แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 นับว่าเป็นแผนการศึกษาที่มีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาของประเทศไทย เพราะเป็นแผนการศึกษาฉบับแรกที่ประกาศใช้ในขณะที่ยังเป็นแผนการศึกษาชาติที่อยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและทางสังคมอย่างสำคัญอีกด้วย เพราะไม่มีช่วงใดตั้งแต่หลังรัชสมัยสมเด็จพระปิยมหาราชที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายเท่าช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2475-2500 ช่วงเวลาแห่งการให้แผนการศึกษาชาติฉบับนี้ นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่มีการจัดการศึกษาประสบปัญหาเนื่องจากภัยจากสงคราม และภาวะไร้เสถียรภาพของรัฐบาลในยุคนั้น ๆ

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา 3 ข้อ ดังนี้

1. รัฐมีความมุ่งหมายจะให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาเพื่อจะได้ทำหน้าที่พลเมืองตามระบอบรัฐธรรมนูญได้โดยเต็มที่ และเพื่อทุกคนจะได้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ

2. เพื่อให้ได้ประโยชน์ตามหน้าที่ กุลบุตรกุลธิดาพึงจะได้รับการศึกษาทั้งสองสถาน คือ สามัญศึกษา และอาชีวศึกษา

3. เพื่อความบริบูรณ์แห่งการศึกษาทั้งสองสถานนั้น ให้จัดการศึกษาทั้งสามส่วน

๒๑๐

- (1) พุทธิศึกษา ให้มีปัญญาความรู้
- (2) จริยศึกษา ให้มีศีลธรรมอันดี
- (3) พลศึกษา ให้มีร่างกายสมบูรณ์

แผนการศึกษาฉบับนี้ยังคงแบ่งเป็นองค์สามเช่นเดียวกับแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 เมื่อวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาฉบับนี้ ที่กำหนดว่า "ให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษา เพื่อจะได้ทำหน้าที่พลเมืองตามระบอบรัฐธรรมนูญได้เต็มที่" อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่กว้างมาก และไม่สอดคล้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะไม่ได้กำหนดให้จัดการศึกษาเพื่อสร้างคุณลักษณะของพลเมืองดีที่เหมาะสมกับระบอบการปกครองแบบใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นระยะแรกเริ่มของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และยังอยู่ในยุครัฐบาลเผด็จการประชาธิปไตย ส่วนการกำหนดให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษายังคงเป็นความมุ่งหมายที่ต่อเนื่องจากแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 ซึ่งกำหนดว่า "ให้พลเมืองทุกคนไม่เลือกเพศ ชาติ ศาสนา ได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่อัตภาพของตน คือ พอสมควรแก่ปัญญา และทุนทรัพย์" แต่ได้ตัดข้อความขยายออก คือข้อความว่า "ไม่เลือกเพศ ชาติ ศาสนา" และ "พอเหมาะแก่อัตภาพ" ซึ่งเป็นส่วนที่แตกต่างจากแผนการศึกษาฉบับก่อน

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติเรื่อยมา จนถึง พ.ศ. 2493 รวมเวลา 14 ปี นับว่าเป็นแผนการศึกษาที่มีช่วงระยะเวลายาวนาน รองจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ทั้งนี้ เนื่องจากระยะนั้นประเทศไทยกำลังอยู่ในภาวะยุ่งยากของสงคราม รัฐบาลต้องคำนึงถึงความมั่นคงของชาติมากกว่าการจัดการศึกษา เมื่อเสร็จสิ้นสงคราม จึงให้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494

1.1.2 แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494

แผนการศึกษาฉบับนี้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2494 นับเป็นปีที่ 6 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยกำหนดความมุ่งหมายว่า "รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่อัตภาพเพื่อทุกคนได้เป็นพลเมืองดี มีร่างกายแข็งแรง และอนามัยสมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและมีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย"

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 จัดการศึกษาเป็น 4 ส่วน คือ

- ก. จริยศึกษา ให้มีวัฒนธรรมดีงาม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน

ข. พลศึกษา ให้มีร่างกายแข็งแรงและอนามัยสมบูรณ์กับทั้งมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

ค. พุทธศึกษา ให้มีปัญญาความรู้ความสามารถ ใช้ดุลยพินิจเกี่ยวกับงาน โดยทั่วไป

ง. หัตถศึกษา ให้มีความเคยชินและความขยันหมั่นเพียรในการใช้มือปฏิบัติงาน เพื่อเป็นรากฐานของการประกอบสัมมาอาชีพ

การกำหนดนโยบายให้ "พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่อัตภาพ" ในแผนการศึกษาฉบับนี้คล้ายกับแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 คือ การให้ผู้เรียนเรียนตามสติปัญญาและทุนทรัพย์ของตนเอง เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น นับว่ารัฐบาลกำหนดนโยบายได้เหมาะสม เนื่องจากรัฐบาลมีงบประมาณทางการศึกษาค่อนข้างจำกัด เพราะจะต้องใช้งบประมาณส่วนใหญ่ในการฟื้นฟูบูรณะประเทศชาติหลังภัยสงคราม จึงไม่สามารถจัดการศึกษาให้แก่พลเมืองทุกคนอย่างเต็มที่ได้อีก ในระยะนั้นความนิยมในการศึกษายังมีไม่มาก ผู้ได้รับการศึกษามักจะเป็นกลุ่มประชากรจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด นอกจากนี้ จะเห็นว่าแผนการศึกษาฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเน้นเรื่องการประกอบอาชีพ และการมีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย ซึ่งต่างจากแผนการศึกษาฉบับก่อนที่มีจุดมุ่งหมายกว้างมาก ในการจัดการตามแผนการศึกษาฉบับนี้ มีส่วนแตกต่างจากแผนการศึกษา พ.ศ. 2479 คือจัดการศึกษาตามองคิสีโดยเพิ่มหัตถศึกษา นอกจากนี้ ยังมีรายละเอียดขององค์แห่งการศึกษาที่ละเอียดลึกซึ้งกว่าแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 และเน้นว่า "ให้จัดการศึกษาทั้งสิ้นล้วนพอเหมาะกัน" ซึ่งหมายความว่าแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ให้ความสำคัญกับ จริยศึกษา พลศึกษา พุทธศึกษา และหัตถศึกษา เท่าเทียมกัน

1.1.3 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503

หลังจากการปฏิวัติเมื่อตุลาคม พ.ศ. 2501 ซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า คณะปฏิวัติได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบบริหารประเทศและปรับปรุงแผนการศึกษาชาติให้สอดคล้องกับนโยบายที่วางไว้ โดยออกพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2502 ตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน รองนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ และเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ สภาการศึกษาได้รับมอบหมายให้ปรับปรุงแผนการศึกษา โดยมี ม.ล.ปิ่น มาลากุล (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น) ทำหน้าที่เป็นประธาน ได้ยกร่างแผนการศึกษาขึ้นใหม่ แล้วเสนอให้สภาการศึกษาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงและนำเสนอ ให้คณะรัฐบาลประกาศให้เป็นแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2503 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2504 แผน

การศึกษาฉบับนี้เป็นแผนการศึกษาฉบับแรกที่ใช้คำว่า "แห่งชาติ" และเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติที่จัดทำขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคมโดยจัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 กำหนดความมุ่งหมายว่า "รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามควรแก่โอกาสภาพเพื่อเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม และวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ"

ในการจัดการศึกษานั้น ให้จัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของสังคมและบุคคลให้สอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและแผนการปกครองประเทศ โดยจัดให้มีการสอนในเรื่องต่อไปนี้

ก. จริยศึกษา ให้มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีหิริโอตตปละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ข. พลศึกษา ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางจิต กับทั้งมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

ค. พุทธิศึกษา ให้มีความรู้วิชาการ ปัญญา เพื่อการดำรงชีวิต

ง. หัตถศึกษา ให้มีกิจนิสัยและความขยันหมั่นเพียรในการใช้มือปฏิบัติงาน เพื่อเป็นรากฐาน ของการประกอบสัมมาอาชีพ"

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 มีความแตกต่างจากแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 และแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 คือ ใช้คำว่า "เอกภาพ" แทนคำว่า "อัตภาพ" โดยระบุไว้ในความมุ่งหมายของแผนการศึกษา ซึ่งหมายความว่า ความมั่งมีหรือความยากจนไม่ควรเป็นเหตุกีดกันสำหรับผู้ที่มิภูมิปัญญาสูง เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดให้มีทุนการศึกษาเพื่อสนับสนุนให้เด็กศึกษาสูงขึ้นตามสมควรแก่ระดับภูมิปัญญา นอกจากนี้ ในการจัดการศึกษาตามองค์นี้ ไม่ได้เน้นว่าให้จัดอย่าง "พอเหมาะกัน" เหมือนแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ กล่าวถึงมัธยมศึกษาว่า "มัธยมศึกษา" ได้แก่การศึกษาที่อาศัยประถมศึกษาเป็นพื้นฐาน มุ่งหมายจะสำรวจและส่งเสริมความสนใจ และความถนัดตามธรรมชาติของเด็ก เพื่อให้ได้มีความรู้และทักษะอันเพียงพอแก่การประกอบอาชีพ หรือให้ได้มีพื้นฐานความรู้อันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตหรือเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ประโยค คือ ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น และประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ละประโยคไม่เกิน 3 ชั้น" และ "มัธยมศึกษา เป็นการศึกษาระดับที่พึงคำนึงถึงเอกภาพ จึงจัดเป็นสายสามัญเพื่อให้พื้นฐานความรู้ทั่วไปบ้าง และสายอาชีพเพื่อให้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพบ้างอาจจัดสอน ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น และประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมในโรงเรียนเดียวกันหรือแยกกันก็ได้"

1.2 นโยบายมัธยมศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ได้มีปรากฏการณ์เคลื่อนไหวและมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ ในการจัดระบบและการวางแผนการศึกษาสู่แนวทางที่เรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า การวางแผนพัฒนาการศึกษา อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ประเทศไทยอย่างก้าวเข้าสู่ยุคพัฒนา ซึ่งเป็นยุคที่เน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพความเจริญก้าวหน้า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้ารัฐบาลซึ่งบริหารประเทศในขณะนั้น เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย โดยกำหนดให้มีการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจระยะที่ 1 (พ.ศ. 2504-2506) ซึ่งเน้นเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะ แต่ในช่วงหลังคือตั้งแต่ พ.ศ. 2506-2509 ได้พิจารณาว่าการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาชาติ ดังนั้นเมื่อถึงช่วงแผนพัฒนาระยะที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) การพัฒนาการศึกษาจึงผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยตรง ตั้งแต่นั้นมาแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วงระยะต่าง ๆ เรื่อยมา โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (เดิมเรียกว่าสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ) เป็นองค์กรกลางในการประสานงานการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (เดิมเรียกว่า สภาการศึกษาแห่งชาติ) เป็นองค์กรกลางในการประสานงานการจัดทำแผนพัฒนาเฉพาะส่วนการศึกษา

ในช่วงก่อนประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (2489-2519) การพัฒนาประเทศดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

1. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)

ระยะนี้ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนกำลังคนระดับกลาง และกำลังระดับสูงในสาขาแพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และแขนงวิชาชีพสำคัญแขนงอื่น ๆ ในช่วงแผนพัฒนาฉบับนี้จึงได้เพิ่มงบประมาณเพื่อการศึกษามากยิ่งขึ้น และกำหนดนโยบายของการพัฒนาการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อให้เยาวชนของชาติได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงกัน และให้มีมาตรฐานการศึกษาสูงขึ้น โดยรัฐจะพยายามปรับปรุงและขยายการศึกษาขั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป 1-ป 4) ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพิ่มระดับการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปีเป็น 7 ปี ให้ทั่วประเทศภายในระยะเวลาอันเหมาะสม

2. เพื่อขยายและปรับปรุงการศึกษาระดับกลางทั้งในด้านสามัญและอาชีวศึกษาให้เป็นรากฐานในการสร้างกำลังแรงงานในแขนงอาชีพต่าง ๆ ให้ทันความต้องการอันรีบด่วนของประเทศ ในด้านการศึกษามัธยมศึกษาจะปรับปรุงมาตรฐานชั้นมัธยมศึกษาให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นพื้นฐานที่มั่นคง

ของการศึกษาชั้นอุดมศึกษาอันเป็นขั้นสูงสุด ในด้านอาชีวศึกษาจะปรับปรุงมาตรฐานการอาชีวศึกษาให้สูงขึ้น พร้อมทั้งขยายการอาชีวศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการทางเศรษฐกิจของประเทศ และจะส่งเสริมโรงเรียนเอกชนให้มีมาตรฐานขึ้น

3. เพื่อผลิตอาจารย์และครูให้เพียงพอกับความต้องการ และส่งเสริมครูให้ครูมีคุณวุฒิเข้าระดับมาตรฐาน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการศึกษาโดยทั่วไป โดยเฉพาะครูอาชีวศึกษา จะส่งเสริมการผลิตครูที่มีคุณวุฒิให้เพียงพอ ทันกับการขยายตัวด้านอาชีวศึกษา เพื่อเป็นรากฐานส่งเสริมให้มีการผลิตกำลังคนใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มากพอกับความต้องการ

4. เพื่อส่งเสริมอุดมศึกษาให้สามารถผลิตนักศึกษาในอาชีพแขนงต่าง ๆ ให้เพียงพอกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้โดยถือว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นแหล่งผลิตกำลังคนในระดับสูง ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนาคตต่อไป นอกจากนี้ตามนโยบายพัฒนาการศึกษาอย่างดำริจะขยายการศึกษาระดับสูงไปยังส่วนภูมิภาคต่าง ๆ โดยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคนั้น ๆ

การพัฒนามัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับนี้ มีเป้าหมายเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอขนาดใหญ่ และโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งส่งเสริมการอาชีวศึกษาเป็นพิเศษด้วย โดยปรับปรุงวิทยาลัยเทคนิคและวิทยาลัยเกษตรกรรมให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน นอกจากนี้ได้มีการขยายการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทั้งในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด และมีการทดลองเปิดโรงเรียนมัธยมแบบประสมในส่วนภูมิภาค

ผลการดำเนินงานการศึกษาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ พบว่า คุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับยังไม่ได้มาตรฐาน

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และมีนโยบายหลักในการจัดการศึกษาให้สัมพันธ์กับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นการปรับปรุงคุณภาพเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีนโยบายที่จะส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันการศึกษาของเอกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องคุณภาพ การพัฒนาการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ดังนี้

1. กาวผลิตกำลังคนให้ได้ตามความต้องการของประเทศ โดยเน้นการผลิตกำลังคนระดับกลางเป็นพิเศษ ส่วนการผลิตกำลังคนระดับสูงเน้นเฉพาะสาขาวิชาที่ขาดแคลน และ

ประเทศมีความต้องการมากเป็นพิเศษ เช่น แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2. พยายามจัดการศึกษาภาคบังคับ โดยขยายจาก 4 ปี เป็น 7 ปี ให้ได้สัดส่วนกับการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
3. มุ่งผลิตครูให้ได้ตามความต้องการของการศึกษาระดับต่างๆ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ
4. ปรับปรุงคุณภาพและแก้ไขปัญหาการศึกษาด้วยมาตรการอันเหมาะสม และส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ โดยเฉพาะด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
5. ขยายการศึกษาผู้ใหญ่ให้กว้างขวางออกไป และให้ต่อเนื่องจากภาคบังคับตลอดจนจัดการศึกษาของผู้มีร่างกายพิการ ยากจน และอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร

ในการพัฒนาการศึกษาในแต่ละระดับได้มีโครงการพัฒนาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพผลการดำเนินงานตามโครงการนี้ ในด้านปริมาณสามารถขยายปริมาณการรับนักเรียนและนักศึกษาทุกระดับได้มากพอสมควร เมื่อเทียบกับจำนวนบุคลากรและงบประมาณในการศึกษาที่ได้รับจำกัด ส่วนในด้านคุณภาพนั้นยังไม่สามารถปรับปรุงคุณภาพการศึกษาแต่ละระดับได้ตามเป้าหมายอย่างแท้จริง

การพัฒนาด้านการมัธยมศึกษา ซึ่งถือเป็นการพัฒนากำลังคนระดับกึ่งกลางนั้นจัดเป็นปัญหาสำคัญ และมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องขยายในด้านปริมาณ จึงได้มีการจัดการมัธยมศึกษาสายสามัญเป็นรูปโรงเรียนมัธยมแบบประสมในสัณภูมิภาค มุ่งเน้นวิชาเกษตรกรรม และมีโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมชนบท (ค.ม.ช.) โดยการสนับสนุนจากองค์การยูนิเซฟ

ผลการดำเนินงานการศึกษาตามแผนพัฒนาฉบับนี้ไม่บรรลุผลเป้าหมายโดยสมบูรณ์ เพราะการขยายตัวของประชากรทำให้รัฐไม่สามารถสนองความต้องการของสังคมได้ แม้มีการขยายปริมาณการจัดการศึกษาออกไปก็ตาม นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านความสูญเสียไปล่าทางการศึกษาจากการออกกลางคันของนักเรียน การขาดแคลนผู้สอนในท้องถิ่นห่างไกล การผลิตคนบางสาขาเกินความต้องการและมีคุณภาพต่ำ การทำงานต่ำกว่าระดับการศึกษา และการขาดแคลนแรงงานที่มีความรู้ในชนบท

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)

ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ได้เกิดภาวะการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วและการว่างงานของประชากรในวัยทำงาน แผนพัฒนาฯจึงได้ขยายขอบเขตของแผนให้ครอบคลุมถึงนโยบายในด้านดังกล่าว โดยให้ดำเนินการวางแผน

ครอบครัว และขยายการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้สามารถรับคนทำงานได้เพิ่มขึ้น

ด้านการพัฒนาการศึกษา แผนฯ นี้ นับเป็นแผนแรกที่ได้มีการจัดทำอย่างเป็นระบบมากขึ้น และมีรายละเอียดของโครงการเพื่อการพัฒนาการศึกษา นอกจากนี้ ยังนับเป็นครั้งแรกที่ได้กำหนดชื่อเรียกว่า แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 จัดทำโดยคณะกรรมการวางแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการดำเนินการศึกษาและร่างโครงการพัฒนาการศึกษาในระดับต่าง ๆ 4 คณะ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติ ใน พ.ศ. 2514

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายทั่วไปให้สอดคล้องต่อเนื่องกับการดำเนินงานในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 โดยมุ่งผลดีกำลังคนที่มีความรู้และมีทักษะในการประกอบกรงานให้มีประมาณเพียงพอกับความต้องการของประเทศ สนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม และส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเน้นหนักในด้านการเตรียมประชาชาติให้พร้อมที่จะย่างเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และเทคโนโลยี รวมทั้งการแก้ไขปัญหาด้านคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาทุกระดับอย่างจริงจัง

การพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ พร้อมทั้งคำนึงถึงการปลูกฝังพลเมืองให้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม และความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ เน้นการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลางและระดับสูง นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้เอกชนได้มีส่วนในการจัดการศึกษาในอัตราส่วนและวิถีทางที่เหมาะสม และหามาตรการส่งเสริมให้มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสถาบันการศึกษากับสถาบันอื่น ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชน ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจสาขาต่าง ๆ

นโยบายการพัฒนาการศึกษามัธยมศึกษามีดังนี้

1. ปรับปรุงและขยายการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลาง โดยเร่งรัดการศึกษาในส่วนภูมิภาคเป็นพิเศษ และปรับปรุงการจัดการมัธยมศึกษาให้มีหลักสูตรกว้างขวางให้เด็กได้มีโอกาสเลือกเรียนได้ตามความถนัด

2. ปรับปรุงประสิทธิภาพการศึกษาเพื่อลดอัตราการสูญเปล่า โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. หาทางปรับปรุงประสิทธิภาพของโรงเรียนราษฎร์ โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษในด้านปรับปรุงคุณภาพการสอน

ผลการดำเนินงานการศึกษาตามแผนพัฒนาฉบับนี้ โดยส่วนรวมพบว่า สามารถขยายบริการทางการศึกษาในระดับและประเภทต่างๆได้มากขึ้น แต่ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบสัดส่วนประชากรในโรงเรียนต่อประชากรวัยเรียนปรากฏว่ายังมีความแตกต่างกันอยู่ แสดงถึงความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ส่วนผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาและฝึกหัดครู พบอัตราว่างงานสูงในบางสาขาวิชา คือ สาขาสังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ และมีความขาดแคลนในบางวิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล นักบริหาร นักจัดการระดับสูง เป็นต้น

1.3 นโยบายมัธยมศึกษาของรัฐบาล

ช่วง พ.ศ. 2489 - 2519 เป็นช่วงเวลาการบริหารประเทศของรัฐบาลคณะที่ 17-40 รัฐบาลแต่ละคณะมีนโยบายในการจัดการศึกษา ดังนี้

รัฐบาลคณะที่ 17 นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 11 มิถุนายน - 23 สิงหาคม พ.ศ. 2489 แลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

"รัฐบาลนี้จะวางแผนการศึกษาของชาติให้มีรากฐานถาวร แนวการศึกษาแบ่งเป็นสามัญศึกษากับอาชีวศึกษา หลักสูตรตำราเรียนจะปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศ และความเป็นอยู่ของท้องถิ่น โดยจะให้ผู้ที่ได้รับการศึกษา รู้จักค้นคว้า หาเหตุผลและมีศีลธรรมอันดีงาม ทั้งมีความรู้อันจำเป็นที่จะประกอบอาชีพตามที่ตนต้องการ เฉพาะอย่างยิ่งในทางเกษตรกรรม และพาณิชยกรรม

การศึกษาจะดีก็ต้องมีครูดี ฉะนั้น การศึกษาวิชาครู การบำรุงฐานะของครู ให้เป็นที่เคารพนับถือแก่บรรดาศิษย์ จึงเป็นภารกิจอันยิ่งใหญ่ของกระทรวงศึกษาธิการ"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 42-43)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ เน้นเรื่องการอาชีวศึกษาและการพัฒนาครู นโยบายรวมกล่าวถึงการปรับปรุงหลักสูตรและตำราเรียน

รัฐบาลคณะที่ 18 พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม - 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 แลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

"รัฐบาลนี้จะดำเนินงานการวางแผนการศึกษาของชาติต่อจากงานที่รัฐบาลชุดก่อนดำเนินค้างอยู่ และจะปรับปรุงหลักสูตรกับตำราเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศ และความเป็นอยู่ของท้องถิ่นโดยให้ผู้ที่ได้รับการศึกษามีความรู้อันจำเป็นแก่การประกอบอาชีพและให้รู้จักค้นหาเหตุผล ทั้งมีศีลธรรม ซึ่งต้องอาศัยการศาสนาเข้าช่วยด้วย เกี่ยวกับฐานะของครูซึ่งได้บำรุงกันมา

6. จะขยายการศึกษาประเภทโรงเรียนอนุบาล"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 45)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นเรื่องการศึกษาปฐมวัย และยังคงเน้นการพัฒนาครูเหมือนรัฐบาลคณะก่อน นโยบายรวมกล่าวถึงการปรับปรุงหลักสูตร และการจัดหาหนังสือตำราเรียน โดยมีความมุ่งหมายเพื่อการเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตย

รัฐบาลคณะที่ 21 พันตรีควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 21 กุมภาพันธ์ - 8 เมษายน พ.ศ. 2491 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

"รัฐบาลนี้มีนโยบายที่จะอบรมจิตใจของประชาชนให้เป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยด้วยการให้การศึกษาไปในทางที่จะทำให้พลเมืองรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนสามารถประกอบสัมมาอาชีพ เป็นที่พึ่งแก่ตนเองและแก่ประเทศชาติส่วนรวม โดย

1. เพิ่มจำนวนครู ทั้งปรับปรุงอาชีพครูให้เป็นอาชีพที่มีรายได้สมเกียรติ และมีความหวังที่จะได้ก้าวหน้า กับส่งเสริมความรู้และกวดขันวินัย และสมรรถภาพของครูให้ดีขึ้น

2. บุรณะ และเพิ่มสถานที่ศึกษา

3. จัดหาหนังสือตำราเรียน และอุปกรณ์อย่างอื่นในการให้การศึกษาอบรม ให้พอเพียงตามกำลังแห่งงบประมาณ โดยเฉพาะจะได้ส่งเสริมการพลศึกษา และอนามัยของ นักเรียน ทศนศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาอนุบาล

4. ประสานงานระหว่างกระทรวง ทบวง กรม และองค์การของรัฐบาลและ ติดต่อกับองค์การของเอกชน ในอันที่จะจัดงานอาชีพให้ผู้ที่เรียนสำเร็จอาชีวศึกษาได้ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งตามสมควรสืบไป

5. ปรับปรุงจำนวนอาจารย์ให้ สัมพันธ์กับจำนวนผู้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย เพื่อให้คุณภาพการสอนสูงขึ้น ทั้งให้อาจารย์และผู้สำเร็จการศึกษาชั้นบัณฑิตได้ทำการค้นคว้ามากขึ้น

6. จัดให้มีโครงการบูรณะการศึกษาของชาติในรูปที่เป็นการถาวร"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 45-46)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นเรื่องการพัฒนาครูและการอาชีวศึกษา นโยบายรวมยังคงเหมือนรัฐบาลคณะก่อน คือกล่าวถึงการจัดหาหนังสือ ตำราเรียน และการเพิ่มจำนวนโรงเรียน โดยมีความมุ่งหมายเพื่อการเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยเหมือนเดิม

รัฐบาลคณะที่ 22 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศ ตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491 - 23 มีนาคม พ.ศ. 2492 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

"รัฐบาลนี้จะสนใจเป็นพิเศษในเรื่องการศึกษาของประชาชนจะพยายามให้พลเมืองได้รับการศึกษาโดยทั่วหน้ากัน ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนต่าง ๆ ของรัฐบาลและประชาชน เพิ่มขึ้น ทั้งปรับปรุงสมรรถภาพและเงินเดือนของครู ส่วนโรงเรียนเอกชน รัฐบาลก็จะสนับสนุน ให้เพิ่มพูนขึ้นทั้งคุณภาพและปริมาณ"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 46-47)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ ไม่ได้เน้นระดับใดโดยเฉพาะ แต่ยังคงกล่าวถึงการพัฒนาครูและการส่งเสริมโรงเรียนเอกชน เหตุการณ์การเมืองที่สำคัญในรัฐบาลคณะนี้คือ เกิดการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492

รัฐบาลคณะที่ 23 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศ ตั้งแต่วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2492 - 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

"รัฐบาลนี้ถือว่าการส่งเสริมและการบำรุงการศึกษาอบรมประชาชน เป็นสิ่งสำคัญลำดับแรกจะให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมทั่วถึงกันทุกเพศ ทุกวัย โดย

1. จะส่งเสริมปรับปรุงและทำนุบำรุงการพลศึกษาเป็นพิเศษ
2. จะส่งเสริมปรับปรุงการศึกษาผู้ใหญ่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
3. จะตั้งโรงเรียนรัฐบาล และประชาบาลเพิ่มขึ้นให้เพียงพอกับความ ต้องการของประชาชนตามลำดับแห่งความจำเป็น
4. จะเพิ่มจำนวนครูอาจารย์ ตลอดจนปรับปรุงสมรรถภาพของครู อาจารย์ ให้เหมาะสมแก่กาลสมัย
5. จะขยายการสนับสนุนและบำรุงโรงเรียนราษฎร์ให้มากขึ้น
6. จะได้ปรับปรุง และขยายเพิ่มเติมการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
7. จะพยายามจัดให้มีห้องสมุดสำหรับประชาชนให้แพร่หลายยิ่งขึ้น ทั้งปริมาณและคุณภาพ

8. จะยึดหลักเป็นทางปฏิบัติว่า รัฐมีหน้าที่ให้การศึกษามอบแก่ประชาชนพลเมืองทุกคน โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน และช่วยเหลือให้เครื่องอุปโภคบริโภคการศึกษาตามสมควร"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 47-48)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นเรื่องการศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่ และการอุดมศึกษา นโยบายรวมยังคงเหมือนรัฐบาลคณะก่อน คือการเพิ่มจำนวนโรงเรียน การพัฒนาครู และการส่งเสริมโรงเรียนเอกชน รัฐบาลคณะนี้ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2494 และถูกยึดอำนาจในการปกครองประเทศโดยคณะบุคคลที่เรียกว่า "คณะบริหารประเทศชั่วคราว" เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494

รัฐบาลคณะที่ 24 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 29 พฤศจิกายน - 6 ธันวาคม พ.ศ. 2494 รัฐบาลคณะนี้ไม่ได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2494 บุคคลคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะบริหารประเทศชั่วคราว" ประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ พ.ศ. 2475 คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 และประชาชนผู้รักชาติได้ยึดอำนาจการปกครองประเทศจากรัฐบาล เพื่อนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงวันที่ 10 ธันวาคม 2475 กลับมาใหม่ ซึ่งทำให้อำนาจหน้าที่ของรัฐบาลในขณะนั้นต้องสิ้นสุดลง รวมทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาก็ต้องยุบเลิกไป ตั้งแต่วันที่ 29 พฤศจิกายน 2494

รัฐบาลคณะที่ 25 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2494 - 23 มีนาคม พ.ศ. 2495 แถลงนโยบายการศึกษาว่า "รัฐบาลนี้จะให้การศึกษานานาชาติแก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ อาชีวศึกษา และอบรมศีลธรรม จะได้ขยายโรงเรียนและเพิ่มครูสอนให้มากยิ่งขึ้น" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524: 49)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นเรื่องการศึกษา อาชีวศึกษา นโยบายรวมยังคงเน้นเรื่องการเพิ่มจำนวนโรงเรียนและครู และยังคงยึดแนวนโยบายนี้ในรัฐบาลคณะที่ 26-27 เพราะมีนายกรัฐมนตรีคนเดียวกัน

รัฐบาลคณะที่ 26 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 24 มีนาคม - 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 แถลงนโยบายการศึกษาว่า "รัฐบาลนี้จะให้การศึกษานานาชาติแก่ประชาชนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอาชีวศึกษา การ

พลศึกษา จะได้ขยายโรงเรียนเพื่อครูผู้สอนให้มากขึ้นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาประชาชน” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 50)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้มีส่วนที่เพิ่มเติมจากนโยบายของรัฐบาลคณะที่ 26 คือ เรื่องการให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาด้านพลศึกษา

รัฐบาลคณะที่ 27 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 21 มีนาคม - 16 กันยายน พ.ศ. 2500 แถลงนโยบายการศึกษาว่า “รัฐบาลนี้จะส่งเสริมและบำรุงการศึกษอบรมประชากรหาคุณภาพและปริมาณเป็นลำดับแรก โดยจะได้ส่งเสริมการศึกษาในส่วนภูมิภาคให้มากยิ่งขึ้น ทั้งจะได้เร่งรัดในการสร้างอาคารเรียน การผลิตครูให้ได้ส่วนสัมพันธ์กับนักเรียนและส่งเสริมให้ครูมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 51)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ ยังคงเน้นเรื่องการขยายโรงเรียน และการเพิ่มจำนวนครู ส่วนที่แตกต่างจากรัฐบาลคณะที่ 25-26 คือ การเน้นคุณภาพและปริมาณในการส่งเสริมการศึกษา

รัฐบาลคณะที่ 28 นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 21 กันยายน - 26 ธันวาคม พ.ศ. 2500 แถลงนโยบายการศึกษาว่า “รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการศึกษาในทางปริมาณและคุณภาพ จะวางรากฐานเพื่อให้ประชาชนมีพื้นฐานความรู้สูงขึ้นและมีความสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ดี จะส่งเสริมให้ประชาชนมีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงามด้วยอาศัยการศาสนาและการศึกษาเป็นหลัก” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 51-52)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ แต่ก็ยังคงเน้นเรื่องการศึกษาเพื่ออาชีพ เช่นเดียวกับนโยบายรัฐบาลคณะที่ 25-27

รัฐบาลคณะที่ 29 พลโทถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 แถลงนโยบายการศึกษาว่า

“รัฐบาลนี้จะทำนุบำรุงการศึกษามากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดผลดีทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยมุ่งให้ประชาชนเป็นพลเมืองดีทั้งในระบอบประชาธิปไตย และเป็นกำลังทาง เศรษฐกิจของชาติ จะพยายามให้มีสถานศึกษาให้เพียงพอ ดำเนินการยกระดับการศึกษา เบื้องต้นของประชาชนทั่วไปให้สูงขึ้น พัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค ตลอดจนการศึกษาระดับสูง และส่งเสริมอาชีพศึกษาเป็นพิเศษ จะได้เร่งผลิตครูและปรับปรุงหลักสูตรวิธี

การวัดผล การศึกษา แบบเรียนและอุปกรณ์ให้เหมาะสม กับทั้งจะได้แก้ปัญห
เกี่ยวกับเยาวชน โดยส่งเสริมการพลศึกษาและกิจกรรมพิเศษอื่นๆ นอกจากนี้
รัฐบาลจะได้สนับสนุนส่งเสริมและ ปรับปรุงโรงเรียน ราษฎร์ กับส่งเสริมวิทย
ฐานะและสวัสดิภาพของครูโดยทั่วไป”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 52)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นเรื่องการอาชีวศึกษา การพัฒนาครูและการ
พลศึกษา นโยบายรวมกล่าวถึงการผลิตครู การปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียน และการส่งเสริม
โรงเรียนเอกชน

รัฐบาลคณะที่ 30 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต
วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 - 8 ธันวาคม พ.ศ. 2506 แลลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

“รัฐบาลนี้จะสนใจเป็นพิเศษในการศึกษาของเยาวชน ซึ่งจะได้เป็น
กำลังสำคัญของชาติในวันหน้า โดยจะได้ดำเนินการให้เยาวชนได้รับทั้ง
วิทยาการ และจริยศึกษาควบคู่กันไป จะได้จัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้น
เพื่อวางโครงการศึกษาให้เป็นโครงการถาวรเหมาะสมแก่ความจำเป็นของชาติ
และสอดคล้องกับรูปการปกครองของประเทศ จะเปิดโอกาส และส่งเสริมให้
ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยรัฐบาล
ถือหลักว่า จะเพียงแต่ควบคุมให้เป็นไปตามโครงการศึกษาแห่งชาติ และให้
ความอนุเคราะห์ตามความจำเป็น”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 53)

นโยบายหลักของรัฐบาลคณะนี้คือการจัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ และได้ปรับปรุง
สภาการศึกษาแห่งชาติใน พ.ศ. 2514 และเปลี่ยนเป็น “คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ”
เมื่อ พ.ศ. 2521 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีบทบาททางการศึกษา
นับว่าเป็นจุดเริ่มของการศึกษาเอกชนในสมัยการปกครองของรัฐบาลคณะนี้ ได้ประกาศใช้แผน
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2503

รัฐบาลคณะที่ 31 พลเอกถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต
วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2506 - วันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2511 แลลงนโยบายการศึกษาว่า “ จะให้
ความสำคัญแก่การศึกษาเพื่อการอาชีพเป็นพิเศษ กับทั้งจะขยายการศึกษาขั้นสูงไปตามจังหวัด
ต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้นด้วย” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 54) แนวนโยบาย
ของรัฐบาลคณะนี้ยังคงเน้นการอาชีวศึกษามากกว่าการศึกษาด้านอื่น ๆ

รัฐบาลคณะที่ 32 จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2512 - วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 แถลงนโยบายการศึกษาว่า

"รัฐบาลนี้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาแห่งชาติว่าเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ทาง ฉะนั้น รัฐบาลนี้จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเฉพาะจะปรับปรุงและส่งเสริมการศึกษาในด้านการศึกษาระดับมัธยม อาชีวศึกษาและอุดมศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ในการนี้รัฐบาลจะพยายามขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปให้ทั่วทั้งประเทศ ปรับปรุงโรงเรียนทุกชนิด โดยเฉพาะโรงเรียนอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น และเพิ่มจำนวนให้มากขึ้น ปรับปรุงมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้วให้มีคุณภาพสูงขึ้นและให้มีที่เรียนมากขึ้น ช่วยเหลือครูบาอาจารย์ในรูปสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มีความรู้สึกมั่นคงในอาชีพของตน สามารถอุทิศเวลาเพื่อการศึกษาอบรมแก่เยาวชนอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ รัฐบาลจะสนับสนุนให้เอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษามากขึ้น ส่งเสริมการศึกษาวิจัยในสาขาวิชาการต่าง ๆ และนำผลของการวิจัยมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับภาวะความต้องการของประเทศ"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 55)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นการศึกษาภาคบังคับ การอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษา ในส่วนของการมัธยมศึกษา กล่าวถึงในด้านการสนับสนุนเอกชนให้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นการสานต่อแนวนโยบายของรัฐบาลคณะที่ 30 ส่วนนโยบายรวมยังคงเน้นการปรับปรุงโรงเรียนและการพัฒนาครู

ในระหว่างบริหารประเทศของรัฐบาลคณะนี้ ได้เกิดการปฏิวัติเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 โดยมีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ และประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองของอาณาจักร พ.ศ. 2515 แทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511

รัฐบาลคณะที่ 33 จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2515 - วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 แถลงนโยบายการศึกษาว่า "รัฐบาลนี้จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยจะปรับปรุงและส่งเสริมทั้งในด้านการศึกษาระดับมัธยม อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ทั้งสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาทุกระดับแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 56)

รัฐบาลคณะนี้ยังคงยึดนโยบายเดิมในการจัดการศึกษา เพราะมีนายกรัฐมนตรีคณะเดิม จนกระทั่งในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ได้เกิดเหตุการณ์มหาวิปโยค ทำให้นายกรัฐมนตรีต้องลาออกจากตำแหน่ง

รัฐบาลคณะที่ 34 นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม - วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2517 แดงนโยบายการศึกษา ดังนี้

" 1. รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการศึกษาทั้งในด้านวิชาความรู้ และในด้านจิตใจ เพื่อให้ มีความยึดมั่นในหลักธรรมแห่งศาสนา บำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนช่วยให้ช่วยกันบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมอันเป็น สัญลักษณ์และสมบัติของชาติไทย

2. รัฐบาลนี้จะส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยมีเสรีภาพ และมีความรับผิดชอบทางวิชาการมีความอิสระและคล่องตัวในการบริหารของมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านการเงินและการบริหารงานบุคคล ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างนิสิตนักศึกษากับรัฐบาล และสนับสนุน ให้มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 56-57)

รัฐบาลคณะที่ 35 นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2517 - วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 แดงนโยบายการศึกษา ดังนี้

" 1. จะเร่งรัดการศึกษ้อบรมเพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย เน้นในเรื่องการอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรม และการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในด้านอุดมศึกษาจะสนับสนุนความเป็นอิสระในการดำเนินงาน ทั้งด้านวิชาการ และการบริหารของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดูแลและส่งเสริมให้วิทยาลัยเอกชนสามารถผลิตบัณฑิตที่ได้มาตรฐาน

2. จะวางรากฐานและแนวทางปฏิบัติในการปฏิรูประบบการศึกษา"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 58-59)

จะเห็นว่านโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะที่ 34-35 นี้เน้นการพัฒนาการอุดมศึกษาเป็นพิเศษ นโยบายรวมกล่าวถึงการอาชีวศึกษา และการปฏิรูประบบการศึกษา มิได้กล่าวถึงการมัธยมศึกษา ดังเช่นนโยบายของรัฐบาลคณะที่ 32

รัฐบาลคณะที่ 36 ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ - 13 มีนาคม พ.ศ. 2518 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

“ 1. จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมจะปลูกฝังเยาวชนของชาติให้มีทัศนคติที่ดีงาม และมีความสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม

2. จะจัดให้บุคคลมีโอกาสเท่าเทียมกันในการรับการศึกษาอบรมตามความสามารถทางสติปัญญาและกำลังทางเศรษฐกิจ จะจัดทุนเล่าเรียนให้แก่ผู้ยากไร้แต่มีสติปัญญา และจะยกมาตรฐานการศึกษาทั้งของรัฐและของเอกชนให้สูงขึ้นและมีคุณภาพ เท่าเทียมกัน

3. จะส่งเสริมการศึกษาก่อนภาคบังคับ จะขยายการศึกษาผู้ใหญ่และอาชีวศึกษา โดยเน้นหนักในด้านเกษตรกรรม ทั้งจะเร่งขยายการศึกษาก่อนภาคบังคับ ชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาอย่างกว้างขวาง

4. สนับสนุนหลักเกี่ยวกับการดำเนินงานชั้นอุดมศึกษา ที่จะให้มหาวิทยาลัยของรัฐมีอิสระในการดำเนินงานให้มากที่สุด โดยเฉพาะในทางวิชาการ รักษามาตรฐานการศึกษา และส่งเสริมให้บัณฑิตทุกมหาวิทยาลัยมีคุณภาพสูง ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการให้บริการชุมชนในทางวิชาการมากขึ้น ดำเนินการให้มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคมีส่วนในการพัฒนาภูมิภาคของตน โดยจะให้รับนิสิต นักศึกษาจากภาคนั้น ๆ ให้ได้อัตราส่วนที่เหมาะสม และจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของภูมิภาคนั้น ๆ ให้มากที่สุด ในส่วนที่เกี่ยวกับวิทยาลัยเอกชน รัฐบาลนี้จะควบคุมและส่งเสริมให้วิทยาลัยเอกชนมีมาตรฐานสูงขึ้น”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2524 : 60)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ยังคงเน้นการอุดมศึกษาเป็นพิเศษ และเน้นการศึกษาก่อนภาคบังคับ การศึกษาผู้ใหญ่ และอาชีวศึกษา ในส่วนของการมัธยมศึกษากล่าวถึงเรื่องการขยายการศึกษาอย่างกว้างขวาง นโยบายรวมกล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษา การจัดสรรทุนการศึกษาให้ผู้เรียนดีแต่ยากไร้ และการยกมาตรฐานการศึกษาของรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน

รัฐบาลคณะที่ 37 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2518 - วันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2519 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

“ 1. ขยายการศึกษาภาคบังคับเป็นการให้เปล่าแก่บุคคลทุกคนอย่างทั่วถึงทั้งประเทศ ภายในระยะเวลาไม่เกิน 4 ปี โดยให้การศึกษาภาคบังคับมีคุณภาพทัดเทียมกันทั่วทุกท้องถิ่น

2. ดำเนินมาตรการประกันความเสมอภาคแห่งโอกาส สำหรับการศึกษาที่มีใช้ภาคบังคับ ให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาแต่ละระดับให้มีโอกาสศึกษาสูงขึ้นตามความต้องการของแต่ละบุคคล โดยการจัดสถานศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาไว้ให้เพียงพอ และจัดหาทุนการศึกษาไว้สำหรับนักเรียนที่ขาดแคลน แต่เรียนดี

3. กระจายบริการด้านการศึกษาไปยังท้องถิ่นในเขตชนบทโดยทั่วถึง และให้เป็นระบบการศึกษาที่สำเร็จประโยชน์ในตัว สามารถเอื้ออำนวยให้ผู้ที่จบการศึกษาในแต่ละระดับ มีวิชาชีพพอที่จะนำไปใช้ทำมาหากินเลี้ยงตัวได้ตามอัตภาพ

4. ให้อำนาจการบริหารการศึกษาไปยังท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ให้จัดรูปแบบการบริหารการศึกษาของท้องถิ่นเสียใหม่ มิให้มีความซ้ำซ้อนกัน และให้หน่วยงานที่รับผิดชอบทางการศึกษาแต่ละท้องถิ่น สามารถกำหนดเนื้อหาวิชา และวิธีการเรียนรู้อย่างประการที่จำเป็น ให้สอดคล้องกับความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น

5. จัดการศึกษานอกโรงเรียน อันได้แก่การศึกษาผู้ใหญ่ในรูปแบบต่าง ๆ โดยเน้นวิชาที่สอนให้นักไปในด้านการผลิต การจำหน่าย การจัดการไร่นา รวมทั้งการสหกรณ์ และการตลาดด้วย

6. จัดรายการโทรทัศน์และวิทยุเพื่อการศึกษา ความยาวรวมกันวันละไม่น้อยกว่า 2 ชั่วโมง ออกอากาศสัปดาห์ละ 6 วัน ในหัวข้อวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการเกษตรและวิชาชีพอื่น ๆ ตลอดจนจนอบรรณด้านธรรมจริยาและภูมิปัญญา ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามแนวคิดเรื่อง “มหาวิทยาลัยเปิด” ทั่วประเทศ”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 61)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นการศึกษาภาคบังคับและการศึกษานอกโรงเรียน นโยบายรวมกล่าวถึงการประกันความเสมอภาคทางการศึกษาที่มีใช้ภาคบังคับ การกระจายบริการด้านการศึกษา และการกระจายอำนาจการศึกษาไปสู่ท้องถิ่น

รัฐบาลคณะที่ 38 ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน - 23 กันยายน พ.ศ. 2419 แถลงนโยบายการศึกษาว่า

"รัฐบาลนี้จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม จะจัดให้บุคคลมีโอกาสเท่าเทียมกันในการรับการศึกษาอบรมตามความสามารถทางสติปัญญา จะจัดทุนเล่าเรียนแก่ผู้ยากไร้ แต่มีสติปัญญา และจะขยายการศึกษาผู้ใหญ่และอาชีวศึกษา โดยเน้นหนักในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

ในด้านการศึกษาระดับมัธยม จะเร่งขยายการศึกษาระดับชั้นประถมตอนปลายให้มีทั่วถึงทุกตำบลภายใน 4 ปี และจะจัดให้เด็กที่เข้าเรียนได้รับสมุด หนังสือ และเครื่องเขียน โดยไม่คิดมูลค่าอย่างทั่วถึง ส่วนเด็กที่ยากไร้ก็จะให้ได้รับเครื่องแบบนักเรียนโดยไม่คิดมูลค่า สำหรับโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ จะเร่งรัดให้มีขึ้นให้ครบถ้วนทุกอำเภอภายใน 4 ปี

สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา จะให้มหาวิทยาลัยของรัฐมีอิสระในการดำเนินงานให้มากที่สุด โดยเฉพาะในด้านวิชาการและจะให้มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค รับนักศึกษาจากภาคนั้นๆ ในอัตราส่วนมากกว่านักศึกษาจากภาคอื่น ๆ"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2524 : 62)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นการศึกษาผู้ใหญ่ การอาชีวศึกษา การศึกษาระดับมัธยม และการอุดมศึกษา ในส่วนของการมัธยมศึกษากล่าวถึงการเร่งรัดจัดสร้างโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ ให้ครบถ้วนภายใน 4 ปี นโยบายรวมกล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษา ความเสมอภาคทางการศึกษาและการจัดทุนเล่าเรียน

รัฐบาลคณะที่ 39 ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 25 กันยายน - 6 ตุลาคม พ.ศ. 2419 รัฐบาลคณะนี้ไม่ได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากภายหลังที่ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรเป็นนายกรัฐมนตรี บริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2519 และโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐมนตรีรวม 33 นาย ต่อมาวันที่ 6 ตุลาคม 2519 คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ ด้วยเหตุดังกล่าว ความเป็นนายกรัฐมนตรีของหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช และคณะรัฐมนตรีคณะที่ 39 จึงได้สิ้นสุดลง โดยยังมีได้แถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎร

รัฐบาลคณะที่ 40 นายธานินทร์ ภัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2519 - 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

"ในด้านการศึกษา รัฐบาลนี้ถือว่าเป็นหน้าที่หลักตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอันที่จะอบรมและเร่งเร้าเป็นพิเศษให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วราชอาณาจักร ตระหนักและเห็นคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพภายในกรอบของกฎหมาย และตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนั้น รัฐบาลนี้จะปรับปรุงระบบ และกระบวนการศึกษาทุกระดับทุกประเภททั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือ อันสำคัญในการพัฒนา ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามความต้องการอันจำเป็นของสังคมไทย

ในด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษา รัฐบาลจะถือเป็นหน้าที่และภารกิจโดยตรงของ รัฐที่จะต้องรับผิดชอบจัดให้เปล่าอย่างเสมอภาค แต่รัฐก็ยินดีเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนจัดได้ ภายในขอบเขตที่รัฐกำหนด โดยภาคเอกชนจะต้องรักษาคุณภาพของการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย โครงการ และเอกลักษณ์ของการศึกษาของชาติ และไม่เป็นการจัดการศึกษา เพื่อแสวงหากำไรเกินควร

ในด้านการศึกษาที่มีใช่เป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และทุกระดับนั้น รัฐบาลนี้จะสนับสนุนให้บุคคลมีโอกาสเท่าเทียมกันในการรับการศึกษาอบรมตามกำลังความสามารถของสติปัญญา ซึ่งผู้รับการศึกษาจะต้องรับภาระบ้างตามสมควร ในการนี้รัฐจะจัดทุนเล่าเรียนให้แก่ผู้ยากไร้ แต่มีสติปัญญาและจะจัดทุนเล่าเรียนให้แก่ผู้เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ซึ่งได้รับการเลือกจากท้องถิ่นเพื่อให้กลับไปทำงานในท้องถิ่นหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วอีกด้วย

จะแก้ไขปรับปรุงและขยายการศึกษาผู้ใหญ่ และการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม โดยให้การศึกษาดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง และจะเน้นการพัฒนาการศึกษาในด้านเกษตรกรรมเป็นพิเศษ ส่วนการศึกษา

ในด้านพณิชยกรรม อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้น รัฐจะจัดตามความจำเป็นในทางเศรษฐกิจและสังคม และจะจัดการศึกษาโดยเน้นในส่วนที่จะสนับสนุนเกษตรกรรม

ในด้านการฝึกหัดครูหรือศึกษาศาสตร์ เพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ รัฐบาลนี้ถือเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐแต่ผู้เดียวในการรับผิดชอบดำเนินการ และการรับบุคคลเข้ามาศึกษาในด้านการฝึกหัดครูหรือศึกษาศาสตร์ สถาบันฝึกหัดครูหรือศึกษาศาสตร์จะต้องใช้มาตรการพิเศษคัดเลือกให้ได้บุคคลที่มีสติปัญญาและความสามารถเหมาะสม และที่มีทัศนคติ บุคลิกภาพและความสนใจอย่างแท้จริงที่จะเป็นครูมาเป็นผู้รับการศึกษาด้านนี้

ในด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษา รัฐบาลนี้ถือว่าสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐ และเอกชน เป็นสถานศึกษาและวิจัยซึ่งมีหน้าที่หลักในการพัฒนาการศึกษาให้ประเทศไทยพึ่งตนเองได้ในทางวิชาการ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติหน้าที่หลักให้สมบูรณ์คือ สอน ค้นคว้า บุกเบิก แสวงหาความรู้ใหม่ด้วยการวิจัยเรียบเรียงตำรา ให้บริการทางวิชาการแก่สังคมและดำรงไว้ ถ้ายทอด พัฒนามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ รัฐบาลนี้จะให้เสรีภาพในการดำเนินงานด้านวิชาการแก่สถาบันอุดมศึกษาซึ่งไม่ขัดต่อนโยบายโครงการ และ เอกลักษณะของการศึกษาของชาติ และรัฐจะจัดทุนเล่าเรียนให้แก่ผู้ยากไร้ที่มีสติปัญญาและ จัดทุนเล่าเรียนแก่ผู้ที่เรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์ ซึ่งต้องถินคัดเลือกตามความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น ให้เข้ารับการการศึกษาเพื่อกลับไปทำงานพัฒนาท้องถิ่นด้วย

รัฐบาลนี้ถือว่างานทางวิชาการคือการเรียน การสอน การค้นคว้าวิจัยเป็นงานหลักที่ผลิตนักศึกษาและอาจารย์พึงดำเนินการด้วยความกระตือรือร้นเพื่อความรู้ความสามารถที่จะได้รับใช้สังคมอย่างสมบูรณ์

ในด้านการศึกษาประชาชนโดยทั่วไป รัฐบาลนี้จะให้เรียนรู้และใช้ภาษาไทย โดยให้สำนึกว่าภาษาไทยคือภาษาประจำชาติที่พลเมืองไทยทุกคนจะต้องใช้ให้ถูกต้องทัดเทียมกัน และจะเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคตามกำลังความสามารถทางสติปัญญา

ในด้านการศึกษาพิเศษสำหรับผู้มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ และสังคม รัฐบาลนี้จะจัดสถานศึกษาให้เป็นพิเศษตามกำลังความสามารถทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของรัฐและท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้

ความสามารถที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้ตามสมควร เพื่อมิให้เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคม"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 63)

รัฐบาลคณะนี้ได้แถลงนโยบายการศึกษาอย่างละเอียดทุกด้าน ทั้งด้านการศึกษาภาคบังคับการศึกษาผู้ใหญ่ การอาชีวศึกษา การฝึกหัดครู การอุดมศึกษา และการศึกษาพิเศษ แต่มิได้กล่าวถึงการมัธยมศึกษาเป็นการเฉพาะเหมือนการศึกษาด้านอื่น ๆ เพียงแต่กล่าวถึงในนโยบายรวมว่าจะสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาและทุนการศึกษาในด้านการศึกษาที่ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับทุกระดับและทุกประเภทเท่านั้น

ในช่วงที่รัฐบาลคณะนี้บริหารประเทศ ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 และในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 คณะปฏิวัติมีพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้าได้เข้ายึดอำนาจในการปกครองประเทศ รัฐบาลคณะนี้จึงสิ้นสุดลง

ช่วงที่ 2 นโยบายมัธยมศึกษาหลังประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2520 - 2538)

การจัดการศึกษาในช่วงนี้เป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2517 ซึ่งประเทศไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และด้านอื่นๆอย่างรวดเร็ว จนเป็นที่ประจักษ์ว่า การศึกษาในรูปแบบเดิมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประเทศได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แนวคิดเรื่องการปฏิรูปการศึกษาได้รับการตอบรับอย่างกว้างขวาง หลังจากที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญในประเทศไทยเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2416 รัฐบาลจึงลงความเห็นว่าต้องมีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้การศึกษามีบทบาทในการพัฒนาคน และแก้ปัญหาสังคมอย่างแท้จริง โดยแต่งตั้ง "คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา" ขึ้นเพื่อทำหน้าที่พิจารณาเสนอแนวทางการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ให้เหมาะสมกับกาลสมัยและสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระบอบประชาธิปไตย

คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาได้เสนอแนวทางการปฏิรูปการศึกษาต่อรัฐบาลคณะที่ 40 รัฐบาลจึงได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นอีกชุดหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา" คณะกรรมการชุดนี้ได้จัดทำรายละเอียดและแนวทางปฏิบัติตามหลักการและข้อเสนอของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา และนำเสนอรัฐบาลคณะที่ 41 เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2521

2.1 นโยบายมัธยมศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ

ในช่วง พ.ศ. 2520-2535 เป็นระยะเวลาที่การศึกษาแห่งชาติจัดดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 2 ฉบับ คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535

2.1.1 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520

ความคิดที่จะร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่แทนฉบับ มีมาตั้งแต่ พ.ศ.2515 เนื่องจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก จึงได้มีการศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมความคิดเห็นเพื่อร่างแผนการศึกษาชาติฉบับใหม่ พ.ศ.2518 และคณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้น ร่างแผนการศึกษาดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารการศึกษาแห่งชาติ ที่ประชุมใหญ่สภาการศึกษาแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี จนกระทั่งได้ประกาศเป็นพระบรมราชโองการ ในราชกิจจานุเบกษา

ตามนัยแห่งแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ ความมุ่งหมายของการศึกษามี ดังนี้

1. ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม
  2. ให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
  3. ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง
  4. ให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน และการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ มีความรักชาติ ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ
  5. ให้มีความยึดมั่นและผลัดความเสมอภาค ความสุจริตและความยุติธรรม
  6. ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
  7. ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพและจับจ่าย
- ใช้สอยอย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย

8 ให้มีความสามารถในการติดต่อทำความเข้าใจและร่วมมือซึ่งกันและกัน รู้จักการแสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยสติ ปัญญา และโดยสันติวิธี

9. ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ

แผนการศึกษาฉบับนี้ได้กล่าวถึงแนวนโยบายมัธยมศึกษา ว่า "รัฐพึงจัดและส่งเสริมการมัธยมศึกษา เพื่อประกันความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับนี้ของพลเมือง โดยจัดในสอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ตลอดจนได้มีประสบการณ์ในการทำงาน" การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามแผนการศึกษาฉบับนี้ จึงมีลักษณะที่สอดคล้องกับคำกล่าวของเฮนรี่ จามริก (2532 : 31) ว่า "การศึกษาไม่ใช่เป็นเพียงเวทีที่คนทั้งหลายต่างขึ้นมาประลองกำลังเอาแพ้เอาชนะกัน หากแต่จะทำหน้าที่เป็นบริการออกไปสู่ประชาชน" และการศึกษาควรเป็นทางเลือกเพื่อ "ยกคนทั้งชาติให้สูงขึ้นพร้อมกับ" (เฮนรี่ จามริก 2532 : 23)

2.1.2 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่ามีความจำเป็นต้องปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถสนองตอบความต้องการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วของสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาพลเมืองของประเทศให้มีคุณภาพและปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และสามารถสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญก้าวหน้า และสร้างความสมดุลในการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้นคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 เพื่อให้เป็นแนวทางหลักสำหรับการจัดการศึกษาของรัฐ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาให้ความเห็นชอบแล้ว และมีพระบรมราชโองการให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ตั้งแต่วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2535 เป็นต้นไป

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ มีหลักการที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. การสร้างความเจริญอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจ และคุณธรรมของบุคคล เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเป้าหมายสำคัญ เพื่อกำนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจ กับความเจริญทางวัตถุและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

2. ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และจะต้องดำรงอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์จะต้องตระหนักถึงการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

3. การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ และการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศหรือจากภายนอกชุมชน จะต้องประสานควบคู่ไปกับความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นและของสังคมไทย เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

4. ความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัยกันกับการพึ่งตนเองเป็นหลักการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประสานความร่วมมือร่วมกัน ทั้งในระดับบุคคล ชุมชนท้องถิ่น และประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยให้โดดเด่นขึ้นในประชาคมโลก

หลักการทั้ง 4 ประการในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 สอดคล้องกับหลักปรัชญาการศึกษาดังต่อไปนี้

หลักการข้อที่ 1 สอดคล้องกับปรัชญาพุทธศาสนนิยม (Buddhisticism) และปรัชญานิรันดรนิยม (Perennialism) การสร้างความสำเร็จของงานทางปัญญา ความคิดและจิตใจ และคุณธรรมของบุคคลสำคัญจึงสอดคล้องกับปรัชญาพุทธศาสนนิยม ซึ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ สติปัญญา การใช้เหตุผล และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่วนปรัชญานิรันดรนิยมเน้นความมีเหตุผล การฝึกอบรมจิตใจและสติปัญญา เพื่อพัฒนาสติปัญญาและความสามารถของคนให้สูงขึ้น

หลักการข้อที่ 2 สอดคล้องกับปรัชญาพัฒนานิยม (Progressivism) ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และจะต้องดำรงอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์จะต้องตระหนักถึงการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จึงสอดคล้องกับหลักปรัชญาของปรัชญาพัฒนานิยม ที่มุ่งให้มนุษย์เป็นผู้ใฝ่แสวงหาความรู้ด้วยเป็นนิจ มีเหตุผล มองปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความรู้ทางด้านวิทยาการใหม่และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเห็นประโยชน์และโทษมุ่งให้มีการทำงานเป็นหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกัน แก้ปัญหาทั้งของตนเอง ผู้อื่น และสังคม และมุ่งให้เห็นคุณค่าของระบบนิเวศวิทยา รู้จักการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด โดยคำนึงถึงการสูญเสีย การอนุรักษ์ การทำนุบำรุง และการทดแทน

หลักการข้อที่ 3 สอดคล้องกับปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ และการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศหรือจากภายนอกชุมชน จะต้องประสานวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นและของสังคมไทย เพื่อประโยชน์

ในการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นจึงสอดคล้องกับหลักปรัชญาของปรัชญาปฏิรูปนิยม ที่มุ่งให้สามารถเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

หลักการข้อที่ 4 สอดคล้องกับปรัชญาภาวะนิยม (Existentialism) ความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัย กับการพึ่งตนเองเป็นหลักการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประสานความร่วมมือร่วมกันทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยให้โดดเด่นขึ้นในประชาคมโลก จึงสอดคล้องกับปรัชญาภาวะนิยม ที่มุ่งการส่งเสริมให้มนุษย์คิดได้ คิดเป็น และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีเสรีภาพที่จะเลือกกระทำด้วยตนเอง

หลักการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ จึงเป็นการนำแนวคิดปรัชญาตะวันตกและพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างแนวทางการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพเพราะการศึกษาที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างแท้จริง จะต้องพัฒนาคนควบคู่ไปกับสภาพแวดล้อมทั้งในด้านกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ เน้นการพัฒนาบุคคลใน 4 ด้าน อย่างสมดุลและสอดคล้องกัน คือ

1. ด้านปัญญา บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงเป็นผู้มีปัญญา คือ รู้จักเหตุและผล รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดีคุณและโทษ สิ่งไม่ควรกระทำและไม่ควรกระทำบนพื้นฐานของความจริง รู้จักแก้ไขปัญหาได้อย่างฉลาดและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และไม่เรียนรู้เพื่อความก้าวหน้าทางความรู้และวิทยาการต่าง ๆ รู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทย และรู้จักเลือกรับวิทยาการและวัฒนธรรมจากภายนอก

2. ด้านจิตใจ บุคคลที่ได้รับการศึกษา พึงรู้จักฝึกฝนจิตใจของตนให้มีความเจริญงอกงามทางคุณธรรม ได้แก่ มีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติตามกรอบความถูกต้องที่พึงงาม มีศานนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ รู้จักพอ มีสมาธิและความอดทนหนักแน่นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่การงานและการดำรงชีพ

3. ด้านร่างกาย บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีร่างกายเจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของร่างกาย ทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัว และสามารถพัฒนาสมรรถภาพของร่างกายให้เหมาะสมกับการงานและอาชีพ

4. ด้านสังคม บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงงาม ทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว องค์กร และสังคม รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันและกันโดยไม่เห็นแก่ตัว มีความสามารถและทักษะใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศได้ สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่พึงงามของไทย ตระหนักและปฏิบัติ

ตามสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบที่พึงมีต่อผู้อื่น ต่อสังคม และต่อมวลมนุษยชาติ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติสุข รู้จักและเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเอง และผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ตลอดจนร่วมส่งเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมโลก ในทางที่เหมาะสม

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ได้กล่าวถึงแนวนโยบายด้านมัธยมศึกษา ว่า “ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชน” โดยขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย จากการศึกษาทางวิจัยเรื่อง แนวความคิดของผู้บริหารต่อการศึกษาโอกาสทางการศึกษา (กรมวิชาการ 2537 : บทคัดย่อ) พบว่า ผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นว่าควรขยายโอกาสให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากเหตุผลสำคัญ คือ ประเทศชาติกำลังพัฒนาด้านเศรษฐกิจ จึงต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ทันกับความเปลี่ยนแปลงและความเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคม หากกำลังคนมีความรู้เพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็จะไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพในยุคปัจจุบันได้ นอกจากนี้ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังเห็นว่าผู้จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะมีจุดเด่นดีกว่าผู้จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในด้านพื้นฐานความรู้ในการทำงาน ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นผู้นำ โอกาสความก้าวหน้าในการทำงานและการเข้าสังคม จึงควรรณรงค์ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจกระบวนการศึกษาต่อ ซึ่งจะทำให้อัตราเรียนต่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงขึ้น

2.2 นโยบายมัธยมศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในช่วงหลังประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (2520-2539) การพัฒนาประเทศดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน 4 ฉบับ ดังนี้

2.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524)

แนวทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ยึดแนวความคิดและหลักการของการปฏิรูปการศึกษาตามข้อเสนอของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาเป็นสำคัญ หลักใหญ่ในการปฏิรูปครั้งนี้คือการถือว่าการศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันโดยตลอดชีวิต และให้ความสำคัญต่อการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งรัดพัฒนาการมัธยมศึกษาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนในระดับกลาง เพื่อ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศพร้อมทั้งสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของสังคม ในการที่จะช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการจัดการมัธยมศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 3 โดยมุ่งส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

นโยบายมัธยมศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 มีดังนี้

1. จัดการศึกษาระดับมัธยมแบบไม่แยกสาย โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล
2. จัดโครงสร้างของหลักสูตรให้มีลักษณะที่จะจบในตัวเองได้และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม
3. ปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้ตอบสนองความต้องการของบุคคล ท้องถิ่น นโยบาย โครงการ และเอกลักษณ์ในการจัดการศึกษาของชาติเพื่อการพัฒนาประเทศ และเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถของตนเอง และให้คิดเป็น ทำเป็น
4. เปลี่ยนระบบการวัดผล การนิเทศ ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และกระจายอำนาจหน้าที่การวัดผลการศึกษาไปให้โรงเรียน โดยจัดให้มีการควบคุมคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานพร้อม ๆ กันไป
5. ขยายปริมาณและปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนมัธยมในจังหวัดต่าง ๆ ตามสภาพท้องถิ่น โดยคำนึงถึงสัดส่วนที่เสมอภาคกัน
6. จัดแบ่งเขตโรงเรียนตามเมืองใหญ่และตามท้องที่ต่าง ๆ โดยพิจารณาความเหมาะสมในลักษณะสภาพท้องที่และระยะเวลาเดินทาง
7. ปรับปรุงอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ให้เหมาะสมกับการลงทุนเพื่อการจัดการศึกษาในระดับนี้ และในขณะเดียวกันให้เพิ่มทุนการศึกษาแก่ผู้ยากไร้ในระดับนี้ให้มากขึ้นกว่าเดิม

การดำเนินงานที่สำคัญในด้านการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 คือ การประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 ซึ่งมีสาระสำคัญเน้นหลักการของการปฏิรูปการศึกษา ที่ยึดปรัชญาว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องกันตลอดชีวิต จึงเน้นการจัดการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียนให้ประสานสัมพันธ์กัน มีการเปลี่ยนแปลงระบบโรงเรียนจากระบบ 4:3:3:2 เป็น 6:3:3 การเปลี่ยนแปลงระบบโรงเรียนตามแนวปฏิรูปการศึกษานี้ มีการกำหนดเป้าหมายการรับนักเรียนให้สอดคล้องกัน มีการพัฒนาแบบเรียน คู่มือครู วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งในปีแรกของแผนพัฒนาฯ นี้ ประสบปัญหาความล่าช้าและความไม่เพียงพอของการผลิตแบบเรียน คู่มือครู วัสดุอุปกรณ์ ความไม่ทั่วถึงในการอบรมครูในหลักสูตรใหม่ ซึ่งส่งผลต่อความดีของคุณภาพทางการศึกษาในระยะนั้น

ในด้านการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ได้มีการขยายการเพิ่มขึ้นเรียน ห้องเรียน และโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมประจำตำบลในเขตชนบท มีการเปิดสอนสองผลัดในบางโรงเรียน แต่ผลปรากฏว่าแนวโน้มการขยายตัวต่ำกว่าเป้าหมาย ทั้งนี้เพราะความคลาดเคลื่อนของการประมาณประชากรวัยเรียน และประชาชนนิยมกลับมาเรียนสายอาชีพเพิ่มขึ้น เพราะมีโอกาสหางานง่ายกว่าการเรียนสายสามัญ ทั้งสามัญเรียนต่อถึงระดับปริญญาได้เช่นกัน

2.2.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

ช่วงเวลาที่ประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 จัดเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของระบบเศรษฐกิจไทย เพราะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ภายในประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาแผนพัฒนาฯฉบับนี้จึงมีจุดเน้น ดังนี้

1. พื้นฟูฐานะเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ
2. ปรับโครงสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ
3. พัฒนาโครงสร้างและกระจายบริการทางสังคม โดยเน้นการลดอัตราการผลิตของประชากร ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพของประชากรและจิตใจ
4. แก้ปัญหาความยากจนในชนบทล้าหลัง
5. ประสานการพัฒนาเศรษฐกิจกับความมั่นคงของชาติ
6. ปฏิรูประบบบริหารการพัฒนาและกระจายสินทรัพย์ เพื่อให้ประเทศมีความมั่นคงในการที่จะก้าวสู่ความเป็นประเทศกึ่งอุตสาหกรรมได้

ในด้านการศึกษา แผนพัฒนาฯฉบับที่ 5 เน้นการพัฒนาการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในอดีต เช่น ปัญหาโครงสร้างประชากรกับการจัดการศึกษา ซึ่งสืบเนื่องมาจากนโยบายลดอัตราการผลิตประชากรในแผนพัฒนาฯฉบับที่ 3 ทำให้มีผลต่อการขยายการลงทุนเพื่อรับปริมาณนักเรียนในระดับกลางและระดับสูงที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆในระยะ 10 ปี ก่อนที่จะค่อยๆลดลง หลังจากนั้น ปัญหาด้านคุณภาพที่ไม่ได้ขยายด้านปริมาณปัญหาความเสมอภาคในแง่ของการกระจายของสถานศึกษาและมาตรฐานการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาไม่ตรงตามความต้องการตลาดแรงงาน เป็นเหตุให้เกิดปัญหาว่างงานในระดับกลางและระดับสูงบางสาขาและบางสาขาไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ปัญหาการจัดสรรการใช้ทรัพยากรและการบริหารการศึกษา ฉะนั้นแผนพัฒนาการศึกษาในแผนพัฒนาฯฉบับที่ 5 จึงมุ่งเน้นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนให้ประสานสอดคล้องกัน ปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่งเสริมการวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้ การกระจายโอกาสทางการศึกษา การปรับปรุงระบบและวิธีการสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อ และส่งเสริมการจัดการศึกษาเอกชน โดยรัฐจัดสรรงบประมาณร้อยละ 20

ของงบประมาณทั่วประเทศ เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องและก้าวหน้าประเทศ
ที่พัฒนาแล้ว

ในช่วงปลายแผนพัฒนาฯฉบับที่ 5 ได้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 คณะรัฐมนตรี คณะที่ 47 (11 สิงหาคม 2529-3 สิงหาคม 2531) ได้แถลงนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯโดยเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทุกเพศทุกวัย การจัดการศึกษาในระดับกลางและระดับสูง โดยคำนึงถึงความต้องการในการพัฒนาประเทศและตลาดแรงงานให้สอดคล้องกับทรัพยากรและสภาพท้องถิ่น ขยายการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา พัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้มีคุณภาพและปริมาณเหมาะสมเพื่อรองรับเทคโนโลยีใหม่ ปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารและการจัดการศึกษาระดับและทุกประเภท สนับสนุนการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการศึกษา กระจายอำนาจการจัดการศึกษาและท้องถิ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเอกชน และส่งเสริมให้สถาบันทางการศึกษาเป็นศูนย์กลางในการให้บริการการศึกษาวิชาชีพ วัฒนธรรม กีฬา พละนาฏย นันทนาการและข่าวสาร

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีคุณภาพทัดเทียมกัน
2. เพื่อกระจายความเสมอภาคทางโอกาสของการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
3. เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีพละนาฏยที่สมบูรณ์ รู้จักสิทธิ หน้าที่ของพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
4. เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น และรักการทำงาน เพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขในสังคม
5. เพื่อปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาท้องถิ่น

ในแผนพัฒนาการมัธยมศึกษา ได้กำหนดนโยบาย ดังนี้

1. ปรับปรุงโรงเรียนที่ยังไม่ได้มาตรฐานให้สูงขึ้น โดยการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพให้ทัดเทียมกัน พร้อมทั้งสนับสนุนให้โรงเรียนที่อยู่ใกล้กันช่วยเหลือและใช้ทรัพยากรร่วมกัน

2. ปรับปรุงการประเมินผลการศึกษาและควบคุมคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกันทุกท้องที่ และให้มีการติดตามประเมินผลนักเรียนที่จบการศึกษาทั้งในส่วนที่ไปศึกษาต่อและส่วนที่ไปประกอบอาชีพ
3. ปรับปรุงและส่งเสริมการนิเทศการศึกษา และการแนะแนวการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
4. ปรับปรุงระบบบริหารการศึกษาให้มีการประสานสัมพันธ์กันและกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่ระดับจังหวัด และสู่โรงเรียนให้มากที่สุด
5. ปรับปรุงระบบการรับนักเรียนเข้าเรียน โดยมุ่งให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
6. ส่งเสริมและวางมาตรการช่วยเหลือโรงเรียนเอกชนในด้านบุคลากร งานวิชาการและงบประมาณ ให้สามารถร่วมรับผิดชอบในการจัดมัธยมศึกษาอย่างมีคุณภาพ
7. ปรับปริมาณการรับนักเรียนเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนให้มากขึ้น ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการวางแผนกำหนดที่ตั้งสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา
8. จัดสรรงบประมาณเพื่อจัดตั้งสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญแก่ท้องถิ่นที่ห่างไกลทุรกันดารและยากจนเป็นอันดับแรก
9. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากท้องถิ่น เอกชน องค์กรระหว่างประเทศเพื่อลงทุนในการจัดตั้งและขยายโรงเรียน
10. ปรับปรุงค่าเล่าเรียนและค่าบำรุงการศึกษาต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาให้เหมาะสมกับการลงทุนเพื่อการจัดการศึกษาในระดับนี้ และในขณะเดียวกันจะเพิ่มทุนและแสวงหาทุนการศึกษาให้แก่ผู้ยากไร้ด้วย
11. จัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผสมผสานและสอดคล้องกันและกันระหว่างการศึกษาระบบและนอกระบบโรงเรียน
12. จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อผดุงส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านคุณธรรม จริยธรรม และศิลปะ ให้แก่นักเรียนและสนับสนุนให้ใช้บุคลากร สถาบันองค์กร ในท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานดังกล่าว
13. จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและทางจิตและการกีฬาให้แก่นักเรียน
14. จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตย การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนและของผู้อื่น และความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม

15. หาข้อมูลและกำหนดมาตรการเพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์จากสถานประกอบการของรัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา และเป็นแหล่งฝึกงานของนักเรียน

16. จัดฝึกอบรมครูทั้งก่อนประจำการและระหว่างประจำการให้ครูสามารถสอนผู้เรียนให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

17. จัดกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนให้เน้นภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ

18. ปรับปรุงระเบียบและแนวปฏิบัติเพื่อให้อำนวยความสะดวกให้โรงเรียนเป็นแหล่งกลางในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพ สุขภาพอนามัย วัฒนธรรม การกีฬาและการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ในส่วนของการมัธยมศึกษา ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 นอกเหนือจากการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีการกู้เงินจากธนาคารโลกมาพัฒนาการศึกษาในโครงการกู้เงินเพื่อพัฒนาการศึกษา (คพศ.) อาทิ โครงการจัดตั้งศูนย์ฝึกวิชาชีพ โครงการจัดตั้งสถานีวิทย์กระจายเสียงเครือข่ายเพื่อการศึกษา โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท โครงการศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา โครงการสถาบันผู้บริหารการศึกษา และโครงการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษา โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษา โครงการปรับปรุงระบบการวางแผนและการบริหารการศึกษา เป็นต้น

2.2.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศโดยมีจุดมุ่งหมายหลักในการยกระดับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าในอนาคต ควบคุมการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่สะสมมานานในอดีต โดยด้านเศรษฐกิจ เน้นการรักษาระดับการขยายตัวเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและรองรับแรงงานใหม่ที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน ด้านสังคม มุ่งพัฒนาคุณภาพประชากร มีความเป็นธรรมยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบทและในเมืองตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน แนวทางในการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 มีจุดเน้นดังนี้

1. การเพิ่มประสิทธิภาพในด้านทรัพยากรมนุษย์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติ

2. ปรับปรุงระบบการผลิต การตลาด และยกระดับคุณภาพปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

3. มุ่งกระจายรายได้และความเจริญสู่ภูมิภาคและชนบทมากขึ้น

ในส่วนของการมัธยมศึกษา แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อขยายการมัธยมศึกษาให้เยาวชนได้รับการศึกษาในระดับนี้มากขึ้น โดยเน้นให้มีการกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาไปยังพื้นที่ที่ด้อยโอกาสเป็นพิเศษ เพื่อลดความแตกต่างในเรื่องโอกาสทางการศึกษาระหว่างพื้นที่และระหว่างเด็กที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน

2. เพื่อเสริมสร้างคุณภาพทางการศึกษา โดยการปรับปรุงมาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนให้สูงขึ้นและทัดเทียมกัน

3. เพื่อให้การจัดการมัธยมศึกษาส่งเสริมการประกอบอาชีพ

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ จึงได้กำหนดนโยบายการพัฒนามัธยมศึกษา ดังนี้

1. เร่งขยายมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อยกระดับการศึกษาของประชากรให้สูงขึ้น ทั้งให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสการเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและเน้นการขยายบริการมัธยมศึกษาในพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำเป็นพิเศษ

2. มุ่งปรับปรุงสถานศึกษาให้มีมาตรฐานและคุณภาพทัดเทียมกัน สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และสนองต่อความจำเป็นของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3. สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนการสอนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี และสามารถนำเอาหลักการทางวิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีไปใช้ในการดำรงชีวิตและพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เร่งปรับปรุงการเรียนการสอนตลอดจนการแนะแนวอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเห็นโอกาสของการประกอบอาชีพและการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น รวมทั้งสามารถใช้ความรู้ที่เรียนไปประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของมัธยมศึกษา การจัดการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ที่สำคัญได้แก่

1. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่เป้าหมายชนบทยากจน 38 จังหวัด จำนวน 225 โรงเรียน ในปี พ.ศ.2530 และมีการขยายพื้นที่ดำเนินการออกไปครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศในปี พ.ศ.2534 โดยมีโรงเรียนเข้าโครงการ 827 โรงเรียน

2. โครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ซึ่งเป็นโครงการที่ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งในชนบทเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท โดยดำเนินการระหว่างปี พ.ศ. 2532-2534 จำนวน 750 โรงเรียน

3. โครงการจัดตั้งโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์บนพื้นที่ 35 ไร่ ในบริเวณมหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา จังหวัดนครปฐม ในปี พ.ศ.2534 เพื่อรับนักเรียนที่จบมัธยมศึกษาทั่วประเทศที่มีความสามารถหรือมีผลงานด้านวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ดีเด่นเข้าเป็นนักเรียนทุนตาม

โควต้า และนักเรียนจากการสอบคัดเลือก เพื่อมุ่งผลิตกำลังคนให้สอดคล้องและสนองนโยบาย การพัฒนาการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์

4. โครงการแสดงดนตรีไทยมัธยมศึกษาเพื่อสนับสนุนนโยบายด้านการอนุรักษ์และ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นต้น

2.2.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

การพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในทักษะวิชาชีพ และวิชาการอย่าง มีคุณภาพพอที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และพัฒนาให้ผู้เรียนระดับนี้มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ เห็นความสำคัญและ คุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งขยายการศึกษาระดับนี้ให้กว้างขวาง จนเป็นการศึกษาเพื่อป้องกัน เป็นการสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับความต้องการในการ ประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตในสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีนโยบายดังนี้

1. เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียน

1.1 มีความรับผิดชอบ ระเบียบ วินัย ซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.2 มีความรู้ความสามารถในทักษะวิชาชีพ และวิชาการเพียงพอที่จะศึกษา หาความรู้เพิ่มเติมหรือออกไปประกอบอาชีพได้

1.3 มีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม

2. เร่งพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งในด้านเนื้อหา สาระและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานสูงขึ้น สามารถประดิษฐ์คิดค้นและ นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างมีคุณภาพ

3. เร่งกระจายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้กว้างขวางและเป็นธรรมมากขึ้น โดยเน้นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคมและกลุ่มชนต่างวัฒนธรรม ตลอดจนจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษ

4. เร่งรัดปรับปรุงและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สูงขึ้น โดยมุ่งให้นักเรียนได้รับการ ศึกษาติดต่อกันจนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่ 15 เว้นแต่เป็นผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ เทียบเท่า

5. เร่งรัดการศึกษาให้มีลักษณะเป็นเครือข่ายของการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น หลากหลายในรูปแบบและวิธีการให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชนและสังคม เพื่อส่งเสริมการเรียนอย่างต่อเนื่อง

6. เร่งผลิตและพัฒนากำลังคนให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ รวมทั้งส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถที่จะเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระได้

7. เร่งพัฒนาครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ การสอนเชิงคิดวิเคราะห์ มีความใฝ่รู้ เป็นแบบอย่างที่ดี และสามารถนำทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

8. ส่งเสริมให้หน่วยงานการศึกษาและสถานศึกษามีความคล่องตัว ในการบริหารและจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น รวมทั้งให้มีการระดมใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

9. เร่งพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนให้สามารถนำไปใช้ในการวางแผน การบริหารและการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2535 ที่เน้นการจัดการมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน โดยเน้นการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น โดยมีนโยบาย ดังนี้

1. การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้เด็กในชนบทที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้มีโอกาสเข้าเรียนมากขึ้น โดยเพิ่มจากร้อยละ 46.2 ในปัจจุบันเป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 73 ในปีปลายแผน

2. การพัฒนากำลังคนในระดับกลาง ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพในสาขาที่ขาดแคลน โดยเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่มีโอกาสเข้าศึกษาต่อมากขึ้น

3. จัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อรองรับและสนองความต้องการของประชาชนในส่วภูมิภาค โดยอาศัยสื่อและระบบการศึกษาในและนอกโรงเรียนเป็นฐานในการจัดและขยายบริการ

4. ส่งเสริมการฝึกอาชีพพระยะสั้นเพื่อยกระดับแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานในภาคเกษตรกรรม โดยอาศัยสถาบันการศึกษา การฝึกอบรมของรัฐและเอกชนที่มีอยู่กระจัดกระจายทั่วประเทศในการจัดบริการ

การดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามนโยบายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 นี้ ได้เน้นการให้ความสำคัญทั้งด้านปริมาณและคุณภาพในพื้นที่ชนบทห่างไกล ที่มีอัตราการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาต่ำ โดยจัดเงินอุดหนุนเพื่อทดแทนค่าเสียโอกาส และนำระบบคูปอง

การศึกษามาใช้ ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรด้านการฝึกทักษะ และเพิ่มพูนความรู้ด้านอาชีพที่เหมาะสมกับท้องถิ่น มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังมีการเร่งรัดการผลิตและฝึกอบรมครูให้มีคุณภาพ มีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ มีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ ปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการมีงานทำ และสนับสนุนให้เอกชนมีบทบาทในการจัดการศึกษาและการฝึกอบรม

เนื่องจากการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 มีความเกี่ยวข้องกับกรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นกรมที่รับผิดชอบในด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายสำคัญในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 ของกรมไว้ 3 ประการ คือ

1. ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนโดยทั่วไป โดยในช่วงปลายแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ.2539) จะรับนักเรียนชั้น ม 1 ได้อย่างน้อยร้อยละ 65 ของนักเรียนที่จบชั้น ป 6

2. ปรับปรุงคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ทั้งทางวิชาการและทักษะวิชาชีพ มีสุขภาพสมบูรณ์ พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกทางด้านวิทยาศาสตร์ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรับผิดชอบต่อสังคมมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม รู้จักสงวนรักษาศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ มีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

3. พัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษาให้มีความคล่องตัว เกิดความเสมอภาค มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทั้งในระดับกรม จังหวัด และโรงเรียน

มาตรการการดำเนินงานขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ขยายการรับนักเรียนในโรงเรียนที่มีอยู่เดิม จัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาใหม่ จัดตั้งสาขาโรงเรียน ใช้มาตรการจูงใจให้เข้าศึกษาต่อ เช่น จัดเงินอุดหนุนทางการศึกษา หนึ่งสัปดาห์เรียน จัดรถรับส่งนักเรียน ให้เยี่ยมกิจการ รณรงค์ และประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษายังมีนโยบายในการพัฒนาบุคลากร อาทิ ครู อาจารย์และบุคลากรทางการมัธยมศึกษา เร่งรัดพัฒนาการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ตลอดจนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนมีใจรัก มีค่านิยม มีความรู้ความสามารถตลอดจนทักษะที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพต่อไป และพร้อมที่จะหาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมเพื่อออกไปประกอบอาชีพในอนาคต และเร่งรัดการพัฒนากระบวนบริหารระดมทรัพยากร ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการช่วยจัดการมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 นโยบายมัธยมศึกษาของรัฐบาล

ช่วง พ.ศ. 2520 - 2538 เป็นช่วงเวลาการบริหารประเทศของรัฐบาลคณะที่ 41 พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรีจนถึงรัฐบาลคณะที่ 54 นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี นโยบายการศึกษาของรัฐบาลแต่ละคณะมีดังนี้

รัฐบาลคณะที่ 41 พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศ ตั้งแต่วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 - 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

"ในด้านการศึกษา รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการศึกษาทุกระดับ และให้ประชาชนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษา จะพัฒนาการศึกษาทุกระดับให้ต่อเนื่องกัน และให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะขยายการศึกษาภาคบังคับให้กว้างขวาง ทัวถึงทุกท้องถิ่นและให้ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาภาคบังคับมากยิ่งขึ้น จะสนับสนุนอาชีวศึกษาและการศึกษานอกโรงเรียนเป็นการสำคัญ และให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย

ในด้านคุณภาพของการเรียนการสอนจะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น และพยายามให้มีคุณภาพทัดเทียมกันทั้งในเมืองและชนบท จะจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา รวมทั้งเยาวชนนอกโรงเรียนได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้ มีคุณธรรม มีพลานามัยอันสมบูรณ์ มีระเบียบวินัย มีความรักความสามัคคีระหว่างชนในชาติ ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ ตลอดจนมีความเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย สติปัญญา และจิตใจที่กล้าแข็งในอันที่จะเป็นกำลังป้องกันประเทศชาติที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคตและมีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ในด้านการบริหารการศึกษา จะปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงาน และจัดให้มีการร่วมมือประสานงานระหว่างสถาบันการศึกษา ระหว่างราชการ ส่วนกลางกับหน่วยที่จัดการศึกษาในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นเพื่อให้การใช้งบประมาณสำหรับการศึกษาของชาติเป็นไป โดยประหยัดและได้ผลตรงตามเป้าหมาย

รัฐบาลนี้จะรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีของชาติ และบำรุงศาสนาให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน

ส่วนการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จะเน้นในด้านคุณภาพโดยจะสนับสนุนการวิจัย และเพิ่มแขนงวิชาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนจัดหลักสูตร และการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของประเทศยิ่งขึ้น จะสนับสนุนให้แต่ละมหาวิทยาลัย ได้ทำหน้าที่ให้บริการสังคมตามความสามารถของตน จะพยายามส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย และจะสนับสนุนกิจกรรมของนิสิต นักศึกษา ในด้านการกีฬา ศิลปวัฒนธรรม ให้มากยิ่งขึ้น"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 64-66)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นการศึกษาภาคบังคับ อาชีวศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน นโยบายรวมกล่าวถึงการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน และการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารการศึกษา

รัฐบาลคณะที่ 42 พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศ ตั้งแต่วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 - 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

"1. ในด้านการศึกษา รัฐบาลมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประเทศ โดยให้การศึกษากลายเป็นพื้นฐานและจะเน้นการพัฒนาการศึกษาในชนบทเพื่อการอาชีพเป็นสำคัญ รัฐบาลจะยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นพร้อมกับจะหามาตรการเพื่อให้มีเอกภาพทั้งในด้านนโยบายและการบริหารการศึกษา จะระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ และกระจายทรัพยากรทางการศึกษาไปยังท้องถิ่นโดยเฉพาะในชนบทเพื่อก่อให้เกิดความเสมอภาคและให้คุณภาพของการศึกษาทัดเทียมกันโดยทั่วไป รวมทั้งจะสนับสนุนให้นำวิธีการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ให้ กว้างขวางยิ่งขึ้นและจะเน้นในแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้

1.1 จะเร่งรัดและสนับสนุนให้ท้องถิ่น และเอกชนเห็นประโยชน์และความจำเป็นของการศึกษาก่อนวัยประถมศึกษา เพื่อจะได้ช่วยกันจัดอบรมเลี้ยงดูเด็ก ให้เด็กมีพัฒนาการโดยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ จะกวาดชั้นการช่วยเหลือผู้ยากไร้ ให้ได้รับทุนและปัจจัยต่าง ๆ ในการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพโดยทั่วถึงกัน

1.2 จะเร่งขยายการศึกษาภาคบังคับให้กว้างขวางทั่วถึง และมุ่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นพิเศษ โดยสนับสนุนการวางแผนการศึกษาระดับ จังหวัดให้กว้างขวาง เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

1.3 จะปรับปรุงการมัธยมศึกษาให้มีการอาชีพมากขึ้น และจบ
 ในตัวเอง ให้มีโปรแกรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ
 รวมทั้งให้มีการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับอาชีพอิสระและตลาดแรงงาน

1.4 จะจัดหลักสูตร และระบบการเรียนการสอน ด้านอาชีวศึกษา
 รวมทั้งการผลิตครูอาชีวศึกษาให้ประสานกันระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้
 โดยมุ่งให้เป็นการศึกษาที่เหมาะสมกับอาชีพอิสระ และตลาดแรงงานอย่าง
 แท้จริง

1.5 จะประสานและปรับปรุงการผลิตครู โดยมุ่งเน้นในด้านคุณภาพ
 และเสริมศรัทธา อุดมการณ์ และทัศนคติต่ออาชีพครูเป็นสำคัญ และจะส่งเสริม
 สนับสนุนให้มีการกระจายครูออกไปปฏิบัติหน้าที่ในชนบทและท้องถิ่นกันดาร

1.6 จะปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาเอกชนทุกระดับ ทุก
 ประเภท และ ส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถม
 ศึกษา การอาชีวศึกษา และ การศึกษานอกโรงเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

1.7 จะปรับปรุง และส่งเสริมการจัดการศึกษานอกโรงเรียนใน
 รูปแบบ และลักษณะต่าง ๆ อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในชนบท โดยจะเน้น
 การฝึกอบรม

1.8 จะเร่งรัดและส่งเสริมให้เยาวชนมีพลานามัยที่สมบูรณ์ มี
 จริยธรรมอันดีงาม มีความรับผิดชอบและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
 และชาติ

2. ในด้านอุดมศึกษา จะส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้
 ปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลัก อันได้แก่ การสอน การวิจัย การให้บริการ
 ทางวิชาการแก่ชุมชน การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ส่งเสริมให้มีการ
 ร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย และจะสนับสนุนกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาใน
 มหาวิทยาลัยและนอกมหาวิทยาลัย ที่ทางมหาวิทยาลัยเห็นว่า เป็นประโยชน์
 และเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ทางวิชาการ และที่จะเป็นประโยชน์
 ต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชน
 ด้วยการส่งเสริมการจัดการศึกษาแบบ "มหาวิทยาลัยเปิด" จะดูแลและส่งเสริม
 ให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จัดการอุดมศึกษาให้กว้างขวางและมีคุณภาพ
 เท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 66-67)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นการศึกษาปฐมวัย การศึกษาภาคบังคับ การอาชีวศึกษา การผลิตครู การศึกษานอกโรงเรียน และการอุดมศึกษาในส่วนของกรมมัธยมศึกษากล่าวถึงการปรับปรุงการมัธยมศึกษาให้มีการอาชีพมากขึ้น นโยบายรวมกล่าวถึงการจัดการ การศึกษา และการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาเอกชนทุกระดับ

รัฐบาลคณะที่ 43 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2523-11 พฤษภาคม 2526 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

“รัฐมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษาให้เป็นรากฐานการปกครองของประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การประกอบอาชีพ การพัฒนาชนบท การให้เยาวชนไทยเป็นผู้เพียบพร้อมด้วย ความรู้ ความคิด มีคุณธรรม จริยธรรม และพลามัยสมบูรณ์ โดยจะดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. จะประสานงานการศึกษาทั้งด้านนโยบาย และการบริหาร การศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะให้มีการประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ถึงระดับอุดมศึกษา

2. จะปรับปรุงการเรียนการสอน หลักสูตร เพื่อสร้างเยาวชนให้มีระเบียบ วินัย มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ มีความรับผิดชอบและตระหนักถึงหน้าที่ สิทธิ ตามวิถีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. จะมอบอำนาจการจัดการศึกษาสู่ระดับปฏิบัติให้มากที่สุดและจะเปิดโอกาส ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และเสนอแนะความต้องการในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนด้านส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน และท้องถิ่น

4. จะระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาเพื่อขยายการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับและการศึกษานอกโรงเรียนให้ทั่วถึงโดยรวดเร็ว เพื่อสร้างประชากรไทยให้มีคุณภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพและกลับไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ รวมทั้ง ส่งเสริมให้มีสินเชื่อกทางการศึกษา ให้กับเด็กที่มีความสามารถได้เรียนอย่างทั่วถึง

5. จะปรับปรุงวิธีการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและให้มีคุณภาพทัดเทียมกันทุกระดับ ไม่ว่าสถานศึกษานั้น จะตั้งอยู่ ณ ที่ใด ทั้งนี้โดย คำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

6. จะส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษา มีประสิทธิภาพในการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ของชาติ รวมทั้งจะสนับสนุนกิจกรรมนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย และ นอกมหาวิทยาลัยที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ โดยส่วนรวม

7. เพื่อแก้ปัญหาสำคัญทางการศึกษาของประเทศ ที่กำลังเผชิญ อยู่ในปัจจุบัน จะเร่งดำเนินมาตรการดังต่อไปนี้

7.1 การศึกษาประชาบาล จะปรับปรุงระบบบริหารการประถมศึกษา ให้มีเอกภาพ โดยจัดตั้งสำนักงานเทียบเท่ากรม ในกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อวางนโยบายและประสานงานการศึกษาประชาบาลทั่วประเทศให้มีรูปแบบ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน และจะยกฐานะครูประชาบาลขึ้นเป็นข้าราชการ พลเรือน รวมทั้งปรับปรุงระบบบริหารงานบุคคล ให้คล่องตัวขึ้น

7.2 การจัดการศึกษาของวิทยาลัยจะพัฒนารูปแบบการประสาน งานของวิทยาลัย ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกันให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันใน การสอน การวิจัย การทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม และให้บริการทางวิชาการ

7.3 การอาชีวศึกษาจะพัฒนารูปแบบ และจัดระบบการประสาน งานสถาบันอาชีวศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนให้สอดคล้องกับ ความต้องการของภาครัฐบาลและ ภาคเอกชน

7.4 การศึกษาเอกชนจะให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ ทั้งนี้ เพื่อให้โรงเรียนราษฎร์มีคุณภาพ และมีมาตรฐานดี"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 68-70)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นการศึกษาภาคบังคับ การศึกษานอกโรงเรียน การอุดมศึกษาและการอาชีวศึกษา ในด้านมัธยมศึกษาที่ระบุเป็นการเฉพาะ คือการประสานงาน การศึกษา นโยบายรวมกล่าวถึงการประสานงานการศึกษา การปรับปรุงหลักสูตร การเรียน การสอน การมอบอำนาจในการจัดการศึกษา และการปรับปรุงวิธีจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา

รัฐบาลคณะที่ 44-45 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ไม่ได้แถลงนโยบาย ต่อสภาเนื่องจากเป็นการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี

รัฐบาลคณะที่ 46 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศ ตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2526 - 10 สิงหาคม 2529 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

“รัฐบาลมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษาทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพเพื่อเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้สำนึก และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและตนเอง มีความคิดและ ความสามารถในการประกอบอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรม วัฒนธรรม พลานามัย ระเบียบวินัย มีความรักและอ้าง ศิลปวัฒนธรรมความเป็นไทย ห่วงแหนแผ่นดินเกิด ตลอดจนมีความซาบซึ้ง และสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยจะเร่งดำเนินการดังนี้

1. จะจัดการศึกษาทุกระดับและประเภททั้งในและนอกระบบโรงเรียน ให้สัมพันธ์กันและสอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม

2. จะปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหาร และการจัดการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภทให้มีเอกภาพประสานสัมพันธ์กันทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติจะสนับสนุนให้สถานศึกษาและหน่วยงานใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้การจัดการศึกษามี ประสิทธิภาพสูงสุดนอกจากนั้นจะมอบอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่สถานศึกษาและหน่วยงานระดับปฏิบัติให้มากที่สุด เพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น

3. จะจัดและส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกระดับเป็นศูนย์บริหารด้านการศึกษา วิชาชีพ ศิลปวัฒนธรรม กีฬา พลานามัย นันทนาการและข่าวสาร เพื่อให้บริการแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน

4. จะเร่งปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาทุกระดับ โดยปรับปรุงระบบ การวางแผนการบริหาร การเรียนการสอน การกำหนดมาตรฐานและวิถีสถานะ ระบบการติดตามและประเมินผล

5. จะส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียน และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ตลอดจนสื่อมวลชนทั้งภาครัฐและเอกชน มาใช้เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษา และพัฒนาคุณภาพ

6. จะเร่งฝึกและอบรมในด้านระเบียบวินัย คุณธรรม ความรู้จัก รับผิดชอบต่อสังคมและตนเอง ความรักในศิลปวัฒนธรรม และความสำนึก ในความเป็นไทยร่วมกันเพื่ออ้างไว้ซึ่งเอกลักษณ์ เอกราช อธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข นอกจากนั้น จะส่งเสริมให้สถาบันศาสนาได้เข้ามา มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมให้มากขึ้น

7. จะส่งเสริมให้ผู้สอนในทุกระดับการศึกษาและทุกประเภทได้รับการยกย่อง เชิดชู มีความก้าวหน้าและความมั่นคงในอาชีพ สำหรับด้านการฝึกหัดครูนั้นจะเน้นด้านคุณภาพเป็นสำคัญ

8. จะสนับสนุนส่งเสริมการวิจัย เผยแพร่การวิจัย จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้วิจัย ส่งเสริมให้มีการนำผลวิจัยไปใช้เพื่อสนองความต้องการของชุมชน และความก้าวหน้าทางวิชาการ รวมทั้งประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน

9. จะระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการขยายการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพและจะปรับปรุงวิธีการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเน้นการให้โอกาสแก่ผู้เรียนในชนบท ผู้เรียนที่ยากจนและกลุ่มชนที่มีโอกาสน้อย

10. จะส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชน โดยให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาภายในขอบเขต และสัดส่วนที่เหมาะสม นอกจากนั้น จะพยายามสนับสนุนให้สถาบันทางการเงินช่วยเหลือสถานศึกษาเอกชน และจะส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนให้ดีขึ้น รวมทั้งจะให้การสนับสนุนและส่งเสริมสถาบันสอนศาสนา

11. จะสนับสนุนกิจกรรมของนิสิตนักศึกษา ทั้งในมหาวิทยาลัยและนอคมหาวิทยาลัยที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535:49-50)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ เน้นเรื่องคุณภาพของการฝึกหัดครู การพัฒนาครู และการสนับสนุนกิจกรรมของนิสิตนักศึกษา นโยบายรวมกล่าวถึงการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารการศึกษา การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ความเสมอภาคทางการศึกษา และการส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาเอกชน

รัฐบาลคณะที่ 47 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2529 - 3 สิงหาคม 2531 แถลงนโยบายการศึกษา ความว่า

"1. จะจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร ทุกเพศ ทุกวัย โดยเน้นความเสมอภาคและการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนและบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ยากจนห่างไกลชุมชนแออัดและบุคคลพิการ และจะส่งเสริมให้สถาบันศาสนาได้เข้ามามีบทบาทในการอบรมสั่งสอนคุณธรรม ให้มากขึ้น

2. จะจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ดังนี้ ระดับก่อนประถมศึกษา จะขยายการศึกษาระดับอนุบาลในชนบทระดับมัธยมศึกษา จะสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาให้มากขึ้นระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา จะให้ความสำคัญในการผลิตบุคลากรให้ตรงกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ และตลาดแรงงาน รวมทั้ง สอดคล้องกับทรัพยากรและสภาพท้องถิ่น สำหรับการฝึกหัดครูและผลิตครูที่มีคุณภาพและคุณธรรม

3. จะส่งเสริมการค้นคว้า และการวิจัยที่สามารถนำผลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของประเทศ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน จะพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มี คุณภาพที่ดี และจำนวนที่เหมาะสม เพื่อรองรับเทคโนโลยีใหม่ที่จะเกิดขึ้น

4. จะปรับปรุงโครงสร้างระบบการบริหาร และการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทให้มีเอกภาพ ประสานสัมพันธ์กันทั้งระดับ นโยบายและระดับปฏิบัติ จะสนับสนุนให้ สถานศึกษาและหน่วยงานใช้ ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุดจะกระจายอำนาจ และมอบอำนาจการจัดการศึกษาให้สถานศึกษา เพื่อสามารถจัดการศึกษาสนองตอบความต้องการของท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น

5. จะส่งเสริมให้สถาบัน และหน่วยงานทางการศึกษาเป็นศูนย์บริการ ด้านการศึกษา วิชาชีพ ศิลปวัฒนธรรม กีฬา พละนันทนาการและข่าวสาร เพื่อให้บริการแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน

6. จะส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยรัฐจะสนับสนุนให้สถานศึกษาเอกชนปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น และสนับสนุนให้สถาบันทางการเงิน ให้ความช่วยเหลือแก่สถานศึกษาเอกชน

7. จะส่งเสริมให้ผู้สอน และข้าราชการในทุกระดับการศึกษาและทุกประเภท ได้รับการยกย่องเชิดชูเพื่อให้มีความก้าวหน้า ขวัญและกำลังใจและความมั่นคงในอาชีพ

8. จะจัดตั้งกองทุน เพื่อสนับสนุนการศึกษาของเยาวชนผู้ยากไร้ ในชนบทและ ชุมชนแออัด”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535:51-52)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นนโยบายรวม กล่าวถึงการปรับปรุงโครงสร้างระบบการบริหารการศึกษา การส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาของเยาวชนผู้ยากไร้ ในด้านมัธยมศึกษา มีนโยบายเฉพาะในด้านการสนับสนุนนักเรียนให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาให้มากขึ้น

รัฐบาลคณะที่ 48 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศ ตั้งแต่วันที่ 4 สิงหาคม 2531 - 8 ธันวาคม 2533) แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

1. กระจายโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยเน้นทั้งการปรับปรุงการผลิต และพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและพัฒนา คุณภาพและความเสมอภาคของระบบการศึกษา เพื่อส่งเสริม จริยธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การศึกษาตลอดชีวิต การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม พละนาถมาย ตลอดจนการศาสนา และศิลปวัฒนธรรม
2. ส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น
3. เร่งรัดการส่งเสริมการอนุบาลชนบท การขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยจะจัดควบคู่ไปกับการขยายการศึกษาภาคบังคับและการเตรียมพื้นฐานอาชีพให้กับนักเรียนทุกระดับ เพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน ตลอดจนส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวินัยของนักเรียนและคนในชาติเป็นพิเศษ
4. สร้างทัศนคติ ในด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
5. สนับสนุนการวิจัย ค้นคว้าเพื่อเสริมสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนาประเทศ และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535:52-53)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ ในส่วนรวมกล่าวถึงการกระจายโอกาสทางการศึกษาและการส่งเสริมเอกชนในการจัดการศึกษา ในส่วนของการมัธยมศึกษาเน้นการขยายโอกาสทางการศึกษาและเตรียมอาชีพให้ผู้เรียน

รัฐบาลคณะที่ 49 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศ ตั้งแต่วันที่ 9 ธันวาคม 2533- 23 กุมภาพันธ์ 2534) แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

"รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญต่อการเร่งขยายโอกาสการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพื่อเป็นฐานการขยายการศึกษาภาคบังคับ จาก 6 ปี เป็น 9 ปี ตลอดทั้งปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอน ให้มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นควบคู่ไปกับการเพิ่มพูน ความรู้ ผ่านระบบสื่อสารมวลชนต่าง ๆ

นอกจากนี้ รัฐบาลมุ่งเน้นการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการผลิต และการใช้เทคโนโลยีในอนาคต และจะเร่งรัดการผลิตกำลังคนในสาขาวิชาชีพที่ขาดแคลนให้สามารถสนองความต้องการของตลาดแรงงานควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้สถานศึกษาได้เน้นกิจกรรมการพัฒนาด้านสุขภาพ และการออกกำลังกายแก่เด็กและเยาวชน ให้มีพละนาสัยสมบูรณ์หรือขีดความสามารถ ในการแข่งขันกีฬาระดับชาติและนานาชาติได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งการพัฒนาจิตใจ โดยมุ่งเน้นการประพฤติ ปฏิบัติในทางที่ชอบที่ควร และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

รัฐบาลจะเสริมสร้างสวัสดิการ ข้าราชการและกำลังใจครูทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มีความมั่นคงในอาชีพ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกล ขณะเดียวกันรัฐบาลต้องการผ่อนคลายกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา รวมทั้งส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากร และความร่วมมือจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกประเทศมาสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ด้านการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น รัฐบาลจะกระจายและขยายโอกาสการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาค และชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเน้นการเสริมปัจจัยทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และการทำงานของประชาชนอย่างต่อเนื่อง และจะพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้สามารถผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพ ของการบริหาร การพัฒนาบุคลากร การระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกประเทศมาสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา และการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษานานาชาติให้กว้างขวาง

มากขึ้น โดยเฉพาะการรับนักศึกษาจากประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค
เข้าศึกษา

นอกจากนั้น จะเร่งรัดการผลิตและพัฒนากำลังคนในสาขาวิชาการ
และวิชาชีพให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานทั้งปริมาณ
และคุณภาพอย่างเพียงพอ และสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้าง
ความก้าวหน้าทางวิชาการ การนำผลไปใช้ในการพัฒนาประเทศและช่วยให้
ประเทศไทยพึ่งตนเองทางเทคโนโลยีได้มากขึ้น

รัฐบาลจะสนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการอุดมศึกษามาก
ยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้มีความร่วมมือและการร่วมใช้ความชำนาญการ
ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งของ รัฐและเอกชน และระหว่างสถาบันอุดม
ศึกษากับหน่วยงานภาครัฐกิจเอกชนอย่างกว้างขวาง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษา
พึ่งตนเองได้มากขึ้น”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535:53-55)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ เน้นการเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยม
ศึกษา เพื่อเป็นฐานการขยายการศึกษาภาคบังคับ จาก 6 ปี เป็น 9 ปี มุ่งเน้นการเรียนการสอน
คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
ระดับมัธยมศึกษา

รัฐบาลคณะที่ 50 นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี แถลงนโยบายต่อ
รัฐสภาเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2534 นโยบายการศึกษามีดังนี้

“รัฐบาลจะปรับปรุงระบบการศึกษาสามารถพัฒนาศักยภาพมนุษย์
รวมทั้งด้าน จริยธรรมและคุณธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศ
โดยมีแนวทางดังนี้

1. เร่งขยายโอกาสและบริการทางการศึกษาในและนอกระบบให้
กว้างขวาง และทั่วถึง เพื่อยกระดับการศึกษาพื้นฐานให้ถึงระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้นเป็นอย่างต่ำ รวมทั้ง ขยายการศึกษาปรั้มวัยในชนบทเพิ่มขึ้น

2. พัฒนาระบบบริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้มีความเป็นอิสระ
คล่องตัว มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ตลอดจนให้มีการร่วมมือ
ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐและเอกชนทั้งภายในภายนอกประเทศ
และระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาครัฐกิจ เอกชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. วางมาตรการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะใน สาขาวิชาที่มีความต้องการสูง

4. เร่งรัดจัดการศึกษาและการฝึกอบรมด้านอาชีพทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือที่จะสนับสนุนการพัฒนาประเทศ

5. พัฒนาหน่วยงานทางการศึกษาในส่วนกลางส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้มีความคล่องตัวในการบริหารการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535:55-56)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ เน้นการขยายโอกาสการศึกษาและยกระดับการศึกษาพื้นฐานให้ถึงระดับมัธยมศึกษาต่อเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลคณะก่อน นโยบายรวมกล่าวถึงการพัฒนาหน่วยงานทางการศึกษาให้มีความคล่องตัวในการบริหารงาน

รัฐบาลคณะที่ 51 พลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2535 นโยบายศึกษามีดังนี้

" รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาประเทศ โดยจะปรับปรุงระบบการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนและคุณภาพของสถาบันการศึกษา ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้ศึกษาให้ประจักษ์ในคุณค่าของความเป็นมนุษย์และเพื่อสร้างคุณภาพ ชีวิตของประชาชน โดยจะดำเนินการดังนี้

1. เร่งเสริมสร้างและขยายโอกาสทางการศึกษา ทั้งในและนอกระบบการศึกษา เพื่อยกระดับการศึกษาภาคบังคับให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และขยายการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในชนบท ให้กว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้น

2. กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูอาจารย์ ที่มีคุณภาพ โดยปรับปรุงระเบียบต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ให้กว้างขวาง ตลอดจนระดมทรัพยากรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั้งภายในและนอกประเทศมาแก้ไขปัญหาก็กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. เร่งรัดพัฒนาการผลิตกำลังคนในสาขาวิชาการ และวิชาชีพที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

4. สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนา เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและความก้าวหน้าทางวิชาการ ในด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศในอนาคต ตลอดจนเพื่อสนับสนุนการนำเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในประเทศ

5. ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน ให้มีเนื้อหาสาระทางวิชาการ ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นควบคู่ไปกับการให้มีการเพิ่มพูนความรู้โดยใช้ระบบสื่อสารมวลชน"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535:56-57)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้เน้นการยกระดับการศึกษาภาคบังคับให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นโยบายรวมกล่าวถึงการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและการเพิ่มพูนความรู้โดยใช้ระบบสื่อสารมวลชน

รัฐบาลคณะที่ 52 นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี แลลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2536 เนื่องจากรัฐบาลคณะนี้จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะกิจ ในขณะที่ประเทศอยู่ในภาวะวิกฤตทางการเมืองและเศรษฐกิจ และมีระยะเวลาอันจำกัดในการบริหารราชการแผ่นดิน จึงแลลงนโยบายเพียงสั้น ๆ และไม่มียุทธศาสตร์การศึกษา

รัฐบาลคณะที่ 53 นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2535 - 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 แลลงนโยบายการศึกษาดังนี้

1. เร่งขยายโอกาสการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ในทุกรูปแบบให้ทั่วถึงโดยมุ่งเน้นการพัฒนาความพร้อมทุกด้านให้แก่เด็กก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา

2. เร่งขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ให้ทั่วถึงโดยเร็วอย่างมีคุณภาพ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ผู้บกพร่องทางร่างกาย จิตใจและผู้ด้อยโอกาสกลุ่มอื่น ๆ

3. พัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท ทั้งในด้านเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันเป็นฐานสำคัญต่อการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ที่จำเป็น และเหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศ

4. เร่งอบรมปลูกฝังให้ประชาชน มีจิตสำนึกถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนให้ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน ในด้าน คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เน้นประโยชน์ส่วนรวม โดยเน้นความร่วมมืออย่างจริงจังและใกล้ชิดของสถาบันการศึกษา ศาสนา สังคมและครอบครัว

5. จัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมอาชีพ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพฝีมือแรงงานทุกระดับ รวมทั้งส่งเสริมให้เอกชน และสถานประกอบการเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาและฝึกอบรมให้ มากและกว้างขวางยิ่งขึ้น

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรจากองค์กรภาครัฐ และเอกชน สถานประกอบการ ชุมชน และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและแลกเปลี่ยนข่าวสารการเรียนรู้อัน

7. กระจายอำนาจการบริหารการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ส่วน ภูมิภาค และไปสู่สถานศึกษาให้มากขึ้น โดยการกำหนดขอบข่ายความ รับผิดชอบของหน่วยงานทุกระดับอย่างชัดเจน ให้สถานศึกษามีความคล่องตัว ในการเลือกวิธีการจัดดำเนินการตามนโยบาย รวมทั้งสนับสนุนให้บุคคลและ องค์กรในชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของชุมชนในรูปแบบกรรมการ การศึกษา

8. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาทุกสังกัดมีความคล่องตัว และ มีความเป็นอิสระ เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ

9. ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมีบทบาทใน การพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการยก ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ ในท้องถิ่นนั้น ๆ

10. ส่งเสริมบทบาทเอกชนในการร่วมจัดการศึกษาในทุกระดับ ให้มากยิ่งขึ้น

11. พัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู และมาตรฐานบุคลากรทางการ การศึกษาให้เป็นวิชาชีพอย่างแท้จริง โดยการปรับกระบวนการผลิตและการใช้ ตลอดจนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

12. ปรับปรุงสวัสดิการที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรในสถาบัน การศึกษาทุกระดับ เพื่อสร้างขวัญ กำลังใจและความภาคภูมิใจในอาชีพ

13. ขยายกองทุนอาหารกลางวันให้ทั่วถึง ในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาเหล่านั้นได้มีการพัฒนา ด้านสุขภาพอนามัยอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งพัฒนาสนับสนุนให้มีกองทุน การศึกษาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนและนักศึกษา ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2538 : 153-154)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ เน้นการยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นโยบายรวมกล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในด้าน เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ การกระจายอำนาจทางการศึกษา การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรจากองค์กรภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการชุมชน และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการ ส่งเสริมบทบาทเอกชนในการจัดการศึกษา

รัฐบาลคณะที่ 54 นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศ ตั้งแต่วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 แถลงนโยบายการศึกษา ดังนี้

“รัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาคนในฐานะเป็นจุดศูนย์กลางของการ พัฒนาทั้งปวง โดยขยายการศึกษาภาคบังคับขั้นพื้นฐาน พร้อมด้วยสวัสดิการ อื่น ๆ ที่จำเป็น การให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่น ส่งเสริม การศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อขยายการ ศึกษาให้เข้าถึงชนบทที่ห่างไกลได้อย่างทั่วถึง และปรับปรุงสวัสดิการให้แก่ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ โดยจะดำเนินการ

1. ขยายโอกาสทางการศึกษาให้เด็กได้รับการพัฒนาความพร้อมใน ทุกด้านก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา
2. ขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ให้ทั่วถึงทั้งในและ นอกระบบโรงเรียน โดยมีเป้าหมายขยายการศึกษาภาคบังคับให้ถึง 12 ปี โดยเร็ว พร้อมทั้งจัดสวัสดิการการศึกษาและสวัสดิการอื่น ๆ ที่จำเป็นให้แก่ นักเรียน
3. จัดหาทุนการศึกษา และจัดให้มีกองทุนสวัสดิการเงินกู้แก่นักเรียน นักศึกษา ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น
4. เฝ้าระวังการผลิตบุคลากรในสาขาวิชาชีพที่ขาดแคลน ซึ่งมีความ สำคัญต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ แพทย์

วิศวกรรมและคอมพิวเตอร์ ให้มีคุณภาพ และปริมาณเพียงพอด้วยการเพิ่มขีดความสามารถแก่สถาบันอุดมศึกษา และสถาบันอาชีวศึกษาในการผลิตบุคลากรด้านผู้สอนพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งสนับสนุนให้มีการร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดวิทยาการ

5. สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาทำกาวิจัย และพัฒนาให้กว้างขวาง โดยเน้นการนำผลการวิจัยและพัฒนามาถ่ายทอด และปรับใช้ในความเป็นจริง ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้มากขึ้น

6. ผลักดันให้มีการปรับปรุงหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ โดยเน้นการพัฒนาทักษะการคิดและการวิเคราะห์การเขียนผู้จากประสบการณ์และของจริงควบคู่ไปกับการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

7. ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษานอกระบบโรงเรียนในกัวขวางยิ่งขึ้น **โดยใช้สื่อ** และเทคโนโลยีการล่อนทางไกล ระบบอาจารย์ผู้ญจร การสร้าง **พิพิธภัณฑ์สัตว์** การบูรณะพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ การสร้างอุทยานวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

8. สนับสนุนการกระจายอำนาจทางการศึกษา โดยให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้นในกัวบริหารและจัดการศึกษาในระดับ และประเภทที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่น

9. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา โดยองค์กรชุมชน สถานประกอบการเอกชน และองค์กรผู้ปกครอง

10. สนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการมีโอกาสเข้าศึกษาและมีกัวรวมวิชาชีพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

11. ปรับปรุงระบบบริหารในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้มีศัว แมคคองตัวและมีความเป็นอิสระในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ

12. ผ่อนคลายกฎ ระเบียบและกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสม เพื่อให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการลงทุน และบริหารการศึกษาและการฝึกฝนอาชีพในทุกระดับมากยิ่งขึ้น

13. เสริมสร้างสวัสดิการ ขวัญ และกำลังใจและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้เกิดความมั่นคงและความภาคภูมิใจ ในอาชีพ

14. ยกกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู โดยจัดให้มีการกำกับดูแลและพัฒนา คุณภาพมาตรฐานและการปฏิบัติวิชาชีพตามจรรยาบรรณครู รวมทั้งพัฒนาครูประจำการ บุคลากรทางการศึกษา และองค์กรวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2538 : 158-159)

นโยบายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลคณะนี้ ปรากฏอย่างชัดเจนในเรื่อง ขยาย การศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ให้ทั่วถึง โดยมีเป้าหมายขยายการศึกษาภาคบังคับให้ถึง 12 ปี โดยเร็ว นโยบายรวมกล่าวถึงการจัดหาทุนการศึกษา การผลักดันให้มีการปรับปรุงหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ การสนับสนุนการ กระจายอำนาจทางการศึกษาให้องค์กรท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้น การส่งเสริมและสนับสนุนให้ องค์กรชุมชน สถานประกอบการเอกชน และองค์กรผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษา

ระบบการศึกษาในช่วงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ดำเนินการตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ซึ่งกระทรวงธรรมการประกาศใช้ในปลาย พ.ศ. 2479 เหตุผลในการประกาศใช้แผนการศึกษานี้ คือ กระทรวงธรรมการเห็นว่า แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 มีระยะเวลาในการศึกษาสามัญยาวเกินสมควร ทำให้นักเรียนต้องเสียเวลาเรียนในสายสามัญนานถึง 12 ปี และยังคงเข้าเรียนต่อในสายสามัญอีก จึงได้ปรับปรุงแผนการศึกษาชาติให้เหมาะสมแก่ยุคสมัยมากขึ้น

ช่วงที่ 1 ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษาก่อนประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (2489-2519)

1.1 ระบบการศึกษา

1.1.1 ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479

แผนการศึกษาชาติพ.ศ. 2479 แบ่งการศึกษาเป็นสองสถานคือ สามัญศึกษาและอาชีวศึกษา

สามัญศึกษา คือ การศึกษาวิชาซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้ทั่วไป แบ่งการสอนออกเป็นชั้นประถมปีที่ 1-4 ชั้นมัธยมต้นปีที่ 1-3 และชั้นมัธยมปลายปีที่ 4-6

สายอาชีวศึกษา เป็นการศึกษาวิชาความรู้สำหรับประกอบอาชีพ ซึ่งจะได้รับช่วงจากสายสามัญศึกษาทุกระยะที่สุดประโยค

แผนการศึกษาชาติฉบับนี้จัดการศึกษาเป็น 6 ระดับ คือ ชั้นมูลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย เตรียมอุดมศึกษา และอุดมศึกษา ระบบการศึกษาเป็นระบบ 4 : 3 : 3 : 2 คือ ประถมศึกษา 4 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และเตรียมอุดมศึกษา 2 ปี

ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติฉบับนี้แตกต่างจากแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 เพราะได้เพิ่มเตรียมอุดมศึกษาเข้าไปด้วย โดยอธิบายว่า "เตรียมอุดมศึกษาได้แก่ การศึกษาของรัฐ ซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับไปศึกษาต่อไป อุดมศึกษา มหาวิทยาลัย หรือ อาชีวชั้นสูง จัดสอนตั้งแต่ชั้นเตรียมอุดมศึกษา ปีที่ 1 ถึงปีที่ 2" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 366)

การเพิ่มเตรียมอุดมศึกษาเป็นกรณีพิเศษเช่นนี้ ชี้ให้เห็นความต้องการของรัฐบาลที่มุ่งพัฒนาการอุดมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาสำหรับคนส่วนน้อย

1.1.2. ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494

กระทรวงศึกษาธิการเริ่มวางแผนเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาแห่งชาติใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 เนื่องจากถือว่าการให้การศึกษาแก่เยาวชนเป็นรากฐานของความเจริญแห่งประเทศชาติ จึงมีการตั้งคณะกรรมการขึ้น เพื่อจัดวางโครงการศึกษาใหม่ในปี 2493 และแล้วเสร็จประกาศใช้ใน พ.ศ. 2494

แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 กำหนดการจัดระบบการศึกษาไว้ในหัวข้อระเบียบการศึกษา โดยแบ่งการศึกษาเป็น 5 ชั้น คือ การศึกษาชั้นอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา เตรียมอุดมศึกษา และอาชีวศึกษาชั้นสูง และอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยจัดการศึกษายังคงเป็นระบบ 4 : 3 : 3 : 2 คือ ประถมศึกษา 4 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และเตรียมอุดมศึกษา 2 ปีเหมือนเดิม

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบ่งออกเป็น 3 สาย คือ

ก. มัธยมศึกษาสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาสามัญศึกษาต่อจากประถมศึกษา และการฝึกหัดทำกาารงาน ซึ่งเป็นพื้นความรู้ ความสามารถเบื้องต้นของพลเมือง จัดสอนตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 3

ข. มัธยมวิสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชา ซึ่งเป็นพื้นความรู้สำหรับไปศึกษาต่อในชั้นเตรียมอุดมศึกษา หรืออาชีวศึกษา จัดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมวิสามัญตอนต้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 2 และ ชั้นมัธยมวิสามัญตอนปลายปีที่ 4 ถึงปีที่ 6

ค. มัธยมอาชีวศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาเฉพาะ ซึ่งเป็นพื้นความรู้สำหรับไปประกอบอาชีพ โดยรับช่วงจากประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือ มัธยมวิสามัญศึกษาทุกระยะที่สุดประโยค จัดสอนเป็นมัธยมอาชีวศึกษาตอนต้น และมัธยมอาชีวศึกษาตอนปลาย แต่ละตอนกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี

ผู้สำเร็จการศึกษามัธยมวิสามัญตอนปลาย สามารถศึกษาต่อชั้นเตรียมอุดมศึกษา เพื่อเตรียมตัวศึกษาวิชาชีพในมหาวิทยาลัย หรืออุดมศึกษาในวิชาที่ตนถนัด ส่วนผู้สำเร็จการศึกษามัธยมอาชีวศึกษาตอนปลาย ก็มีโอกาสศึกษาต่ออาชีวศึกษาชั้นสูง หรือจะศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยหรืออุดมศึกษาก็ได้

1.1.3 ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503

ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494 ได้ใช้มาจนถึง พ.ศ. 2503 สภาการศึกษาแห่งชาติจึงได้เสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งมีโครงสร้างของระบบการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างไปจากแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ คือ เปลี่ยนระบบการจัดการศึกษา จาก 5 ระดับ มาเป็น 4 ระดับ คือ ระดับอนุบาลศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษาให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และเตรียมอุดมศึกษา 2 ปี ไปเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ปี โดยยกเลิกเตรียมอุดมศึกษา

การเปลี่ยนแปลงด้านการจัดระบบโรงเรียนนั้น เนื่องจากประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์การยูเนสโก และมีข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามข้อเสนอแนะขององค์การยูเนสโก อันเกี่ยวกับการขยายการศึกษาภาคบังคับออกเป็นอย่างต่ำ 7 ปี รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 ซึ่งมีสาระสำคัญว่า เมื่อตำบลใดมีความเหมาะสมที่จะประกาศขยายการศึกษาภาคบังคับถึงประโยคประถมศึกษาตอนปลายได้ ก็ให้รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศได้เป็นตำบล ๆ ไป และผลของการขยายการศึกษาภาคบังคับออกเป็น 7 ปีนี้ ทำให้การเรียกชื่อแต่ละระดับชั้นต้องเปลี่ยนแปลงไปดังนี้ คือ

1. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 เรียกว่า ชั้นประโยคประถมศึกษาตอนต้นใช้เวลาเรียน 4 ปี
2. ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) เปลี่ยนเป็นชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ประถมศึกษาปีที่ 5-7) ใช้เวลาเรียน 3 ปี
3. ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6) เปลี่ยนเป็นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.3) ใช้เวลาเรียน 3 ปี
4. ชั้นเตรียมอุดมศึกษา (ม. 7-8) เปลี่ยนเป็นชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.4-5) ใช้เวลาเรียน 2 ปี

การเปลี่ยนโครงสร้างระบบการศึกษาโดยเฉพาะการจัดประถมศึกษาจาก 4 ปี เป็น 7 ปีนั้น ก็เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น โดยมุ่งหวังให้ประถมศึกษา 7 ปี เป็นการศึกษาภาคบังคับ

ระบบการศึกษาของไทยตามแผนนี้จึงเป็น 7 : 3 : 2 คือ ประถมศึกษา 7 ปี แบ่งเป็น ประถมศึกษาตอนต้น 4 ปี ประถมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และมัธยมศึกษา 5 ปี คือ มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ปี โดยยกเลิกเตรียมอุดมศึกษา 2 ปี ดังนั้นผู้ต้องการจะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา คือ ผู้ที่จะต้องจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แทนที่จะต้องจบชั้นเตรียมอุดมศึกษาเช่นแต่ก่อน

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาได้แบ่งเป็น ๒ ประโยค คือ ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น และประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ละประโยคไม่เกิน 3 ชั้น

การยึดประโยคประถมศึกษา ทำให้ชื่อชั้นเรียนบางชั้นต้องเปลี่ยนไป เช่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลายเป็นชั้นประถมปีที่ 5 และการศึกษาจะเปลี่ยนในชั้นแรกของแต่ละประโยคก่อนแล้วค่อย ๆ ไต่ขึ้นไปจนครบทุกชั้น กล่าวคือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือ มศ.1 เริ่มใช้ พ.ศ. 2503

ใช้จนครบถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ มศ. 3 ในพ.ศ. 2506 ส่วนมัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือ มศ.4 เริ่มใน พ.ศ. 2505 ใช้จนครบถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือ มศ.6 ใน พ.ศ.2506

การจัดระบบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามแผนการศึกษาชาติฉบับนี้เป็นดังนี้ คือ

สายสามัญ ให้มีในประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ชั้น ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ชั้น รับช่วงติดต่อกันไป เมื่อจบประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพบ้าง และเมื่อจบประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายให้มีความรู้อันเป็นมาตรฐานที่จะสมัครเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา

สายอาชีพ ทั้งประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น และประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ละประโยคอาจจัดเป็น 1 ชั้น 2 ชั้น หรือ 3 ชั้น โดยคำนึงถึงลักษณะของวิชาอาชีพเป็นสำคัญ เฉพาะบางวิชาอาจจัดชั้นในประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายรับช่วงจากประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น ติดต่อกันไปก็ได้

1.2 การบริหารการศึกษา

1.2.1 การบริหารการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ไม่ได้ระบุนโยบายการบริหารมัธยมศึกษาอย่างชัดเจน เพียงแต่ระบุว่า "รัฐมีอำนาจหน้าที่ควบคุมการศึกษาในสถานอบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดาในสถานศึกษาทั้งปวง และจัดสอบให้ประกาศนียบัตรครูต่าง ๆ กับสอบวิชาสามัญที่เป็นหัวข้อสำหรับข้ามไปศึกษาแผนกอื่น ๆ เช่น ชั้นประโยคประถม ชั้นประโยคมัธยมต้น และชั้นประโยคมัธยมปลาย" ดังนั้น หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการมัธยมศึกษาตามแผนนี้ ก็คือ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเปลี่ยนชื่อมาจากกระทรวงธรรมการ ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พุทธศักราช 2484

กระทรวงศึกษาธิการแบ่งหน้าที่ราชการออกเป็น 8 กรม ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการศาสนา กรมพลศึกษา กรมมหาวิทยาลัย กรมศิลปากร กรมสามัญศึกษา และกรมอาชีวศึกษา กรมที่รับผิดชอบจัดการการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คือ กรมสามัญศึกษา

พ.ศ. 2489 กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่านักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาบริบูรณ์ (มัธยมปีที่ 6) ส่วนมากยังมีอายุน้อย และต่างมุ่งจะไปศึกษาต่อในชั้นเตรียมอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก กระทรวงศึกษาธิการจึงให้โรงเรียนรัฐบาลส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ตลอดจนโรงเรียนราษฎร์เปิดสอนชั้นเตรียมอุดมศึกษา เนื่องจากมีผู้นิยมเรียนในระดับเตรียมอุดมศึกษามากขึ้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ถนนพญาไท ซึ่งเคยสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้โอนมาอยู่ใน

สังกัดกรมสามัญศึกษา จัดสอนชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ทั้งแผนกอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ในปีนี้มีโรงเรียนมัธยมศึกษาเปิดสอนชั้นเตรียมอุดมศึกษาทั้งสิ้น 27 โรงเรียน และมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี และในปีเดียวกันนี้ก็ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติลูกเสือแห่งชาติ เมืองคิรลูกเสือแทนองค์กรยุวชนทำหน้าที่สนับสนุน และควบคุมดูแลนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

พ.ศ. 2491 กระทรวงศึกษาธิการประกาศยกเลิกการเก็บค่าเล่าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลตั้งแต่นั้นประณถึงชั้นมัธยมต้น ตั้งแต่ภาคกลางของปีการศึกษา 2491 และในปีการศึกษา 2492 ก็ยกเว้นค่าเล่าเรียน ในโรงเรียนรัฐบาลไปจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วย

1.2.2 การบริหารการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494

แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 ยังไม่มีแนวทางการจัดการมัธยมศึกษาอย่างชัดเจนเพียงแต่ระบุไว้กว้าง ๆ ดังนี้

1. รัฐพึงถือว่าการศึกษามีความสำคัญเป็นอันดับแรกในกิจการของรัฐ
2. รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษา การจัดระบบการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะสถานศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ
3. การจัดให้มีการศึกษานั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแรง คือ รัฐจัดเองบ้าง และยอมให้คณะหรือเอกชนจัดในส่วนที่ให้การศึกษาดูต่ำกว่าชั้นอุดมศึกษาบ้าง
4. รัฐอุปถัมภ์โรงเรียนราษฎร์ตามระเบียบซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้
5. รัฐให้ทุนเล่าเรียนแก่นักเรียนตามระเบียบที่กำหนดไว้ เพื่อส่งเสริมให้ได้เรียนตามสมควรแก่อัธยาศัย
6. สถานศึกษาทั้งปวงพึงใช้ผู้สอนที่มีประกาศนียบัตร หรือปริญญา หรือใช้ผู้เชี่ยวชาญให้เหมาะแก่ประเภท และชั้นของการศึกษา
7. รัฐมีอำนาจหน้าที่ควบคุม แนะนำ และตรวจสอบการศึกษาในสถานศึกษา และจัดการสอบไล่ชั้นต่าง ๆ ตามระเบียบ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้

พ.ศ. 2494 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2494 แบ่งหน้าที่ราชการในกระทรวงศึกษาธิการเป็น 8 หน่วยงาน คือ สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการศาสนา กรมประชาศึกษา กรมพลศึกษา กรมมหาวิทยาลัย กรมสามัญศึกษา และกรมอาชีวศึกษา ในปีนี้มีพระราชกฤษฎีกาการจัดวางระเบียบราชการของหน่วยราชการต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการรวม 3 ฉบับ คือ พระราชกฤษฎีกาการจัดวางระเบียบราชการสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี และสำนักงานปลัดกระทรวงในกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2494 พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสามัญศึกษาในกระทรวง

ศึกษาธิการ พ.ศ. 2494 และพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมประชาศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2494

หน่วยงานที่รับผิดชอบการมัธยมศึกษา คือ กรมประชาศึกษา และกรมสามัญศึกษา

กรมประชาศึกษา แบ่งส่วนราชการตามพระราชกฤษฎีกา เป็นสำนักงานเลขานุการกรม กองการประถมศึกษา กองการศึกษาพิเศษ กองการศึกษาผู้ใหญ่ และกองวิชาการกองที่รับผิดชอบการมัธยมศึกษา หรือกองการศึกษาพิเศษ ซึ่งแบ่งเป็น 3 แผนก คือ แผนกการศึกษาอนุบาล แผนกมัธยมศึกษา และแผนกการศึกษาสงเคราะห์

กรมสามัญศึกษา แบ่งส่วนราชการตามพระราชกฤษฎีกา เป็นสำนักงานเลขานุการกรม กองคลัง กองฝึกหัดครู กองโรงเรียนรัฐบาล กองโรงเรียนราษฎร์ และกองวิชาการ

กองโรงเรียนรัฐบาลมี 3 แผนก คือ แผนกโรงเรียนส่วนกลาง แผนกโรงเรียนส่วนภูมิภาค และแผนกตรวจและอบรม (ซึ่งเดิมเรียกว่าแผนกตรวจ)

กองโรงเรียนราษฎร์มี 4 แผนก คือ แผนกโรงเรียน แผนกทะเบียน แผนกตรวจและอบรม (ซึ่งเดิมเรียกแผนกตรวจ) และแผนกอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ อันเป็นแผนกที่ตั้งขึ้นใหม่

ต่อมาพ.ศ. 2495 ได้มีการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ขึ้นใหม่เป็นผลให้กรมประชาศึกษาเดิมเปลี่ยนชื่อเป็นกรมสามัญศึกษา และกรมสามัญศึกษาเดิมเปลี่ยนชื่อเป็นกรมวิสามัญศึกษา

พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมวิสามัญศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2495 แบ่งส่วนราชการกรมวิสามัญศึกษาเป็นสำนักงานเลขานุการกรมกองคลัง กองฝึกหัดครู กองโรงเรียนรัฐบาล กองโรงเรียนราษฎร์ และกองสอบไล่ และโดยที่พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมประชาศึกษา พ.ศ. 2494 กำหนดให้มีแผนกการอนุบาลศึกษาขึ้นอยู่ในกองการศึกษาพิเศษ กรมประชาศึกษา ฉะนั้น กรมวิสามัญศึกษาจึงได้โอนโรงเรียนอนุบาลรวม 21 แห่ง ไปสังกัดแผนกการอนุบาล กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา (กรมประชาศึกษาเดิม) และโอนโรงเรียนมัธยมวิสามัญประจำอำเภอต่าง ๆ ไปให้กรมสามัญศึกษารวม 72 โรงเรียน เพื่อขยายการศึกษาสายมัธยมศึกษาให้บังเกิดผลตามแผนการศึกษาชาติ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2494 การโอนนี้รวมทั้งกิจการและตัวบุคคลด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 460-461)

โครงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่กรมวิสามัญศึกษาดำเนินการมี 3 โครงการ คือ

1. โครงการปรับปรุงการศึกษาระดับเตรียมอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาค เพื่อปรับปรุงให้โรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดต่าง ๆ ที่เปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ขยายออกไปถึงชั้นเตรียมอุดมศึกษา เพื่อช่วยเหลือนักเรียนให้มีชั้นเรียนสูงขึ้นในจังหวัดของตน

2. โครงการทดลองปรับปรุงและส่งเสริมโรงเรียนมัธยมศึกษาวิสามันต์มีการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาวิสามันต์ 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนดัดดรุณี และโรงเรียนเบญจมรังษุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา ให้เป็นโรงเรียนมัธยมวิสามันต์แบบประสมในปี พ.ศ. 2496 โดยจัดให้มีวิชาเลือกนอกเหนือ ไปจากวิชาสามัญในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. โครงการทดลอง และปรับปรุงโรงเรียนมัธยมวิสามันต์ศึกษา ในพ.ศ. 2498 กรมวิสามันต์ศึกษา ในพ.ศ. 2498 กรมวิสามันต์ศึกษาได้รับการอนุมัติให้จัดทำโครงการทดลอง และปรับปรุงโรงเรียนมัธยมวิสามันต์ศึกษา จึงจัดให้มีโรงเรียนอีก 4 โรง ในเขตพระนคร ธนบุรี คือ โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย โรงเรียนบางกะปิ โรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม และโรงเรียนวัดรางบัว

กรมสามัญศึกษา แบ่งส่วนราชการออกเป็น 4 กอง คือ สำนักงานเลขานุการกรม กองการประถมศึกษา กองการศึกษาพิเศษ และกองการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งเดิมสังกัดกรมประชาศึกษา ส่วนกองวิชาการแยกไปรวมกับกรมวิชาการที่ตั้งขึ้นใหม่ กองการศึกษาพิเศษรับผิดชอบจัดตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา โรงเรียนอนุบาล และการศึกษาสงเคราะห์ โดยกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษาได้ดำเนินโครงการด้านมัธยมสามัญศึกษา ดังนี้

พ.ศ. 2495 ได้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าการศึกษาระดับประถมศึกษาไม่เพียงพอสำหรับให้ผู้ที่จบการศึกษา นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพ อีกทั้งนักเรียนที่จบก็ยังมีอายุน้อย นิสัยใจคอไม่มั่นคงเพียงพอจะเป็นพลเมืองที่ดีได้ จึงจัดตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาขึ้น โดยมีความมุ่งหมายเพื่อช่วยให้นักเรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ ได้มีโอกาสได้เข้าเรียนมากขึ้น นับว่าเป็นการวางรากฐานสำหรับขยายการศึกษาภาคบังคับ เพื่ออบรมนิสัยนักเรียนให้มีความขยันขันแข็งในการทำงาน และได้เรียนวิชาการควบคู่ไปกับการเรียนหนังสือ เพื่อให้นักเรียนที่จบมัธยมสามัญศึกษานี้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพช่วยเหลือครอบครัวได้ดียิ่งขึ้น

โรงเรียนมัธยมสามัญศึกษานี้ จัดขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระของการจัดมัธยมวิสามันต์ศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วยังไม่มีโรงเรียนสำหรับเรียนต่อไม่ต้องไปแย่งที่กันเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาวิสามันต์เพียงแห่งเดียว โรงเรียนมัธยมสามัญศึกษามี 2 แบบคือ

1. โรงเรียนที่เปิดสอนเป็นเอกเทศ เปิดโอกาสให้นักเรียนจากทุกโรงเรียนเข้าศึกษาต่อเท่าเทียมกัน
  2. โรงเรียนขยายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในโรงเรียนประชาบาล ซึ่งนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนนั้น ๆ มีโอกาสเข้าศึกษาต่อได้มากกว่านักเรียนจากโรงเรียนอื่น ๆ
- การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาของกรมสามัญศึกษานี้จึงนับเป็นการขยายตัวของการศึกษาประชาบาล และอาจกล่าวได้ว่าโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาก็คือ โรงเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนประชาบาลนั่นเอง.

ต่อมามีการขยายโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ ระหว่างพ.ศ.2495-2496 เป็น 111 โรงเรียน อันเป็นผลให้นักเรียนในชนบทมีโอกาสได้ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนใกล้บ้านของตน และได้มีการขยายจำนวนโรงเรียนมัธยมศึกษาออกไปทุกปีตามกำลังของกระทรวงศึกษาธิการ

ในพ.ศ. 2495 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบสามัญศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2495 แบ่งราชการกรมสามัญศึกษาเป็น 4 กอง คือ สำนักงานเลขานุการกรม กองการประถมศึกษา กองการศึกษาพิเศษ และกองการศึกษาผู้ใหญ่ กองที่รับผิดชอบการจัดการมัธยมศึกษา คือ กองการศึกษาพิเศษ ซึ่งมี 3 แผนกคงเดิม คือ แผนกการศึกษาอนุบาล แผนกมัธยมศึกษา และแผนกการศึกษาสงเคราะห์ นอกจากนี้ ในปีเดียวกันยังมีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี และสำนักงานปลัดกระทรวงในกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2495 แบ่งส่วนราชการเป็นสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี และสำนักงานปลัดกระทรวง ซึ่งแบ่งเป็นราชการบริหารส่วนกลาง และราชการบริหารส่วนภูมิภาค พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้สืบเนื่องมาจากการรวมท้องที่จังหวัดต่าง ๆ จัดตั้งขึ้นเป็นภาค คือ รัฐบาลได้ปรับปรุงระเบียบการบริหารแผ่นดินใหม่ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินได้ดำเนินไปโดยเหมาะสมแก่สถานการณ์และกาลสมัย ซึ่งได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2495 ในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2495 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบบริหารราชการแผ่นดินเป็นระเบียบบริหารราชการส่วนกลางระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค และระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น โดยมีแนวทางการบริหารงานดังนี้

1. ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง

เดิมปลัดกระทรวงมีตำแหน่งที่ทางพฤตินัย ในทางนิตินัยไม่มีอำนาจที่จะปกครองบังคับบัญชาข้าราชการ สั่งการควบคุมการงาน และให้คุณให้โทษแก่ข้าราชการทั่วไปในกระทรวงได้ โดยควรแก่ตำแหน่งหน้าที่แต่ประการใดพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ปลัดกระทรวง เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการ และควบคุมรับผิดชอบในราชการประจำของกระทรวงทั่วไป รองจากรัฐมนตรีลงฯ โดยนัยนี้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดจะเป็นผู้ควบคุมดำเนินงานในทางนโยบาย และมอบหมายให้ปลัดกระทรวงควบคุมดำเนินงานประจำ

2. ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค

พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2476 ให้ยกเลิกระบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ต่อมาในพ.ศ.2478 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ให้รวมหลาย ๆ จังหวัดจัดตั้งขึ้นเป็นภาค มีข้าหลวงตรวจการกระทรวง ข้าหลวงตรวจการกรม หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำภาคของกระทรวงต่าง ๆ ออกไปประจำทำหน้าที่ตรวจ ควบคุม แนะนำ หรือสั่งราชการแก่จังหวัดและอำเภอในเขตภาค โดยยังคงเป็นข้าราชการส่วนกลางอยู่ จึงไม่มีอำนาจ

ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการและไม่สามารถร่วมมือบริหารราชการในส่วนภูมิภาคได้เต็มที่ ข้าราชการหรือหัวหน้าส่วนราชการประจำภาคของแต่ละกระทรวงแต่ละกรมต่างก็เป็นอิสระ ไม่ขึ้นแก่กัน ทำให้กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ทำงานได้ไม่ประสานกัน กระทรวงศึกษาธิการจึง กำหนดให้ภาคเป็นข้าราชการส่วนภูมิภาค ให้หัวหน้าส่วนราชการประจำภาคของแต่ละกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ทำงานได้ไม่ประสานกัน กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดให้ภาคเป็นราชการส่วน ภูมิภาค ให้หัวหน้าส่วนราชการประจำภาคของแต่ละกระทรวง ทบวง กรม มีอำนาจหน้าที่ปกครอง บังคับบัญชาข้าราชการส่วนภูมิภาคภายในเขตภาคตามสายงาน โดยกำหนดให้มีผู้ว่าราชการภาค เป็นหัวหน้า มีอำนาจปกครองบังคับบัญชาข้าราชการในส่วนภูมิภาคภายในเขตภาคได้ทุกกระทรวง ทบวง กรม ในเขตภาค โดยให้หัวหน้าส่วนราชการประจำภาคของกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ เป็น ผู้ร่วมดำเนินงานของกระทรวง ทบวง กรม นั้น ๆ

ในการบริหารงานของภาคนั้น รัฐบาลประสงค์ให้ผู้ว่าราชการภาคได้ประสานงานในการ ตรวจ ควบคุม แก้ไข เร่งรัดการงาน และรวบรวมบริหารราชการในเขตภาคแต่ละกระทรวง ทบวง กรม ให้บังเกิดผลดีแก่ประเทศ และประชาชนตามนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนคอยดูแลสอดส่อง ความประพฤติ วินัย และสมรรถภาพของข้าราชการในส่วนภูมิภาคเป็นสำคัญ ส่วนการปฏิบัติงาน ทางหนังสือ นั้น ต้องการให้ภาคปฏิบัติเฉพาะเรื่องที่สำคัญ ๆ อันเกี่ยวกับงานหลักและนโยบาย สำหรับการติดต่อราชการประจำตามปกติคงให้จังหวัดติดต่อกับกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ใน ส่วนกลางตามสายงาน

ในด้านการบริหารราชการในส่วนจังหวัด จากเดิมที่ให้คณะกรรมการจังหวัด ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดของกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ รับผิดชอบบริหารราชการในจังหวัดร่วมกัน ข้าราชการประจำจังหวัดเป็นเพียงประธานคณะกรรมการ จังหวัดนั้น ทำให้ขาดหัวหน้าผู้ปกครองบังคับบัญชารับผิดชอบโดยตรงพระราชบัญญัติฉบับนี้จึง บัญญัติให้ข้าหลวงประจำจังหวัดซึ่งเปลี่ยนเรียกว่า ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นหัวหน้าปกครองบังคับ บัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบบริหารราชการในส่วนจังหวัดของกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ โดยตรง ให้คณะกรรมการจังหวัดเป็นที่ปรึกษา และให้หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดแต่ละคน เป็นเจ้าหน้าที่ร่วมดำเนินงานของกระทรวง ทบวง กรม นั้น ๆ

3. ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นมีเทศบาลรับผิดชอบดูแลตามเดิม แต่เพิ่มให้มีการ จัดตั้งสุขาภิบาลขึ้น เพราะชุมชนในชนบทจำนวนมากยังมีขนาดเล็กไม่สามารถจัดเป็นเทศบาล ได้ จึงจัดให้มีกรรมการดำเนินงานตามแบบสุขาภิบาล เพื่อส่งเสริมความสุจริตใจแก่ชุมชน นั้นไปพลางก่อน จนกว่าจะสามารถจัดตั้งเป็นเทศบาลได้ ในด้านการศึกษาได้มีพระราชกฤษฎีกา

จัดตั้งภาค พ.ศ. 2495 โดยรวมท้องที่จังหวัดต่าง ๆ จัดตั้งขึ้นเป็นภาครวม 9 กรม และแต่งตั้งข้าหลวงตรวจการศึกษาดำเนินหน้าส่วนราชการประจำทั้ง ๙ ภาค

ต่อมาในพ.ศ. 2497 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2497 แบ่งหน้าที่ราชการในกระทรวงศึกษาธิการเป็น 9 กรม โดยเพิ่มกรมการฝึกหัดครูที่ยกฐานะจากกองการฝึกหัดครูขึ้นอีกหนึ่งกรม และได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมวิสามัญในกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2497 แบ่งส่วนราชการเป็นสำนักงานเลขาธิการกรม กองคลัง กองโรงเรียนรัฐบาล และกองโรงเรียนราษฎร์

กองโรงเรียนรัฐบาลมี 3 แผนก คือ แผนกโรงเรียนมัธยมส่วนกลาง แผนกโรงเรียนมัธยมส่วนภูมิภาค และแผนกโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา โดยยุบแผนกตรวจและอบรมเดิมไป

กองโรงเรียนราษฎร์มี 4 แผนก คือ แผนกโรงเรียน แผนกทะเบียน แผนกนิเทศและอบรม (ซึ่งเดิมเรียกแผนกตรวจและอบรม) และแผนกส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์ (เดิมเรียกแผนกอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์)

ในปีนี้ได้ออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ซึ่งมีผลบังคับในเดือนเมษายน พ.ศ. 2498 มีหลักการดังนี้

1. ให้นิติบุคคลจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ได้ โดยนิติบุคคลเป็นเจ้าของโรงเรียนได้เองไม่จำกัดเฉพาะเอกชนดังแต่ก่อน
2. ผู้จัดการสอนนักเรียนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ต้องจดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์เดิมกำหนดไว้ 7 คน
3. กำหนดให้ผู้จัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ประเภทประถม มัธยมศึกษาสามัญศึกษา มัธยมศึกษาวิสามัญศึกษา ต้องมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 2 ไร่
4. กำหนดสัญชาติของผู้จัดการ เจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ ซึ่งเป็นผู้บริหารการศึกษาของประเทศต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย
5. เห็นควรวางมาตรฐานให้โรงเรียนมีครูใหญ่ผู้วุฒิทางครูไม่ต่ำกว่าประโยคครูมูล โรงเรียนที่สอนชั้นมัธยมศึกษาหรือวิสามัญศึกษา ครูใหญ่ต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าประโยคครูประถม โรงเรียนที่สอนอาชีวศึกษา ครูใหญ่ต้องมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพนั้น ๆ
6. ให้ครูโรงเรียนราษฎร์ทุกคนมีความรู้อย่างน้อยสำเร็จชั้นมัธยมปีที่ 6 หรือเทียบเท่า
7. การอนุญาตเป็นครูโรงเรียนราษฎร์ต้องการอนุญาตเริ่มแต่ครั้งแรกครั้งเดียวแล้วถือว่ามียุติบัตรเป็นครูโรงเรียนราษฎร์ได้ตลอดกาลจนกว่าจะถูกขับออกจากสภาพ
8. เพื่อส่งเสริมโรงเรียนที่สอนวิชาชีพพิเศษต่าง ๆ จึงมีการแยกประเภทโรงเรียนให้มีโรงเรียนราษฎร์ประเภทการศึกษาพิเศษขึ้นตามควร และแบ่งประเภทโรงเรียนให้ตรงตามแผนการศึกษาชาติ

9. ให้กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจบัญญัติกฎกระทรวง และให้มีการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์โดยวิธีให้เงินช่วยเหลือ เพื่อสงเคราะห์ผู้ยืม เหย้า หรืออุดหนุนประการต่างๆ ตามกำลังเงินงบประมาณ

10. ส่งเสริมให้โรงเรียนราษฎร์มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานเข้มแข็งเป็นกำลังงานสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ

ในปีเดียวกันนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังให้โรงเรียนเปิดสอนสองผลัด โดยเพิ่มผลัดบ่ายขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเรื่องนักเรียนจำนวนมากไม่มีที่เรียน

พ.ศ. 2500 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ขึ้นเป็นหน่วยสำหรับตรวจราชการของผู้ตรวจราชการ กระทรวงศึกษาธิการ รวม 12 หน่วย เรียกว่า ภาคศึกษา โดยพิจารณาตามหลักทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และปริมาณคุณภาพของงานด้านการศึกษา

พ.ศ. 2501 ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการใหม่ เนื่องจากกรมวิสามัญศึกษาได้เปิดโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยยกแผนกโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ซึ่งสังกัดกองโรงเรียนรัฐบาลเดิม ให้มีฐานะเทียบเท่ากองเป็นโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา และเพิ่มแผนกจัดที่เรียนและแนะแนวการศึกษาสังกัดกองโรงเรียนรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ แบ่งหน่วยราชการเป็น 11 หน่วย งาน คือ สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการฝึกหัดครู กรมการศาสนา กรมพลศึกษา กรมมหาวิทยาลัย กรมวิชาการ กรมวิสามัญศึกษา กรมศิลปากร กรมสามัญศึกษา และกรมวิสามัญศึกษา

ต่อมาใน พ.ศ. 2502 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2502 แบ่งส่วนราชการกระทรวงศึกษาธิการเป็น 10 หน่วย โดยมหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นทบวงมหาวิทยาลัย กรมที่รับผิดชอบการจัดการมัธยมศึกษา คือ กรมสามัญศึกษา และกรมวิสามัญศึกษา

กรมสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการประถมศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่ การอนุบาลศึกษา การศึกษาสำหรับคนพิการบางประเภท และการมัธยมสามัญศึกษา โดยมีแผนกมัธยมศึกษา กองการศึกษาพิเศษเป็นผู้ดำเนินการ

กรมวิสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาชั้นมัธยมวิสามัญศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ควบคุมดูแลและอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สร้างโรงเรียนต่าง ๆ จัดการสอบไล่ชั้นประโยคต่าง ๆ และสอบเทียบความรู้ชั้นมัธยมปีที่ 3 และชั้นมัธยมปีที่ 6

ในปีการศึกษา 2502 แผนกนิเทศและอบรม กองโรงเรียนราษฎร์ได้ขยายการปรับปรุงงานทางด้านวิชาการ และตรวจตราโรงเรียนราษฎร์ให้รัดกุมโดยแบ่งงานในแผนกนี้เป็น 5 หน่วย คือ

1. หน่วยตรวจ ทำหน้าที่ตรวจตามคำขอร้องของโรงเรียน เพื่อสั่งการเป็นประจำและสอบสวน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกรณีโรงเรียนราษฎร์

2. หน่วยตรวจตรา ทำหน้าที่ตรวจตราควบคุมเฉพาะโรงเรียนราษฎร์ที่สอนภาษาต่างด้าว สอดส่องพฤติการณ์ที่จะเป็นภัยต่อประเทศชาติ ซึ่งอาจมีแอบแฝงอยู่ตามโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน

3. หน่วยนิเทศ มีหน้าที่ปรับปรุง แนะนำ ชี้แจงโรงเรียนต่าง ๆ ทางวิชาการและผลิตเอกสารต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การสอนนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมากได้ตัวบุคคลมาจากครูประจำกรม ซึ่งเคยเป็นครูใหญ่หรือครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมาแล้ว

4. หน่วยอบรม มีหน้าที่จัดการอบรมครูโรงเรียนราษฎร์ เพื่อให้ครูมีประสิทธิภาพในการสอนดียิ่งขึ้น

5. หน่วยสารบรรณ มีหน้าที่รับเรื่องราวต่าง ๆ ที่แผนกโรงเรียนส่งมาและส่งเรื่องราวที่แผนกนิเทศและอบรมปฏิบัติเรียบร้อยแล้ว ไปยังแผนกโรงเรียนเพื่อเสนอต่อไปตามลำดับจัดพิมพ์หนังสือราชการ เอกสาร และ จุลสารต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่แจกจ่ายแก่โรงเรียนราษฎร์

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอิสระสังกัดกรม คือหน่วยศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีหน้าที่แนะนำให้ความเห็นและช่วยแก้ปัญหาแก่โรงเรียนในสังกัด

1.2.3. การบริหารการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 กล่าวถึงการบริหารการศึกษาไว้ดังนี้

1) รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษา โดยถือว่าการศึกษามีความสำคัญในระดับแรกแห่งกิจการของรัฐ

2) การจัดระบบการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะ การศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ

3) การจัดให้มีสถานศึกษานั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแยก คือ รัฐจัดเองบ้าง และส่งเสริมให้คณะหรือเอกชนจัดในสถานที่ต่ำกว่าอุดมศึกษาบ้าง

4) รัฐพึงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์ และอุดหนุนตามระเบียบที่กำหนดไว้

การบริหารมัธยมศึกษาให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ มีดังนี้

พ.ศ. 2503 กรมวิสามัญศึกษาได้จัดทำโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสมขึ้น เพื่อให้ นักเรียนมีโอกาสได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ เริ่มตั้งแต่มีโครงการปรับปรุงการศึกษาที่จะเชิงเทรา พ.ศ.2494 ให้ทดลองใช้หลักสูตรการศึกษาแบบประสม ซึ่งมีความมุ่งหมายให้โอกาสเยาวชนได้ทดสอบความถนัดในวิชาชีพมากกว่า 1 แขนง ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เปิดสอนวิชาการฝีมือ และวิชาการเกษตร ให้นักเรียนชาย และเปิดสอนวิชาคหกรรมศิลป์ และการฝีมือ ให้นักเรียนหญิง ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนมีโอกาสเลือกเรียนวิชาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นจากวิชาแกนตามสายที่ตนถนัด เพื่อเตรียมเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งได้แก่ วิชา

อุตสาหกรรมศิลป์ เกษตรกรรมศิลป์ คหกรรมศิลป์ และธุรกิจศิลป์ ต่อมาจึงทดลองที่โรงเรียนสุนนารี จังหวัดนครราชสีมา เมื่อ พ.ศ. 2503 เพื่อแก้ปัญหานักเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าไปศึกษาต่อในกรุงเทพฯ นับว่าเป็นโรงเรียนมัธยมแบบประสมแบบถาวรแห่งแรกที่ได้จัดวิชาให้นักเรียนเรียนตามความถนัดและความสนใจ และต่อมา พ.ศ. 2505 ได้จัดโรงเรียนมัธยมแบบประสมเพิ่มที่โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย จังหวัดนครราชสีมา ขึ้นอีก 1 โรงเรียน การจัดการศึกษาแบบนี้ได้นำแนวคิดและตัวอย่างมาจากประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ ได้จัดโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสมที่จังหวัดอุทัยธานี ใน พ.ศ. 2506 ซึ่งแตกต่างจากโครงการที่โรงเรียนสุนนารี กล่าวคือ ที่จังหวัดอุทัยธานีมีโรงเรียนสตรีอุทัยธานี และโรงเรียนการช่างสตรีอยู่ในเขตติดต่อกัน จึงรวมทั้งสองโรงเรียนนี้มาขึ้นกับกรมวิสามัญศึกษา แล้วจัดครูวิสามัญสอนทางวิชาการในโรงเรียนการช่างสตรีฯ ทำให้ทั้งสองโรงเรียนใช้เครื่องมือและครูร่วมกัน

ในปีการศึกษา 2504 โรงเรียนรัฐบาลสังกัดกรมวิสามัญศึกษา ได้ยุบเลิกการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทวิราชอาณาจักร โดยโอนไปเปิดสอนเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนประชาบาล และโรงเรียนเทศบาล ซึ่งสังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมวิสามัญศึกษา คงเปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น การบริหารภายในโรงเรียนรัฐบาลก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ มีวัสดุอุปกรณ์การศึกษามากขึ้น เช่น ในด้านห้องสมุดโรงเรียน

พ.ศ. 2502 มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักเกณฑ์การแต่งตั้งผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่และผู้ช่วยผู้อำนวยการ มีใจความว่า กรมวิสามัญศึกษาได้พิจารณายกเลิกหลักการแต่งตั้งเดิม ที่ถือปฏิบัติมาตั้งแต่ พ.ศ. 2502 ได้ประกาศใช้หลักเกณฑ์การแต่งตั้งใหม่ใน พ.ศ. 2502 เพื่อให้เหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงานที่เป็นอยู่ในขณะนั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 671-672) โดยใช้หลักเกณฑ์ต่อไปนี้คือ

1. โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ 9 ห้องเรียนขึ้นไป และมีจำนวนนักเรียนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าห้องละ 35 คน หรือมีนักเรียนประจำตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป ให้มีผู้ช่วยได้ 2 คน
2. โรงเรียนใดที่เปิดสอนตั้งแต่ 18 ห้องเรียนขึ้นไป และมีจำนวนนักเรียนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าห้องละ 35 คน หรือมีนักเรียนประจำตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป ให้มีผู้ช่วยได้ 2 คน
3. โรงเรียนใดที่เปิดสอนตั้งแต่ 30 ห้องเรียนขึ้นไป และมีจำนวนนักเรียนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าห้องละ 35 คน หรือมีนักเรียนประจำตั้งแต่ 300 คนขึ้นไป ให้มีผู้ช่วยได้ 3 คน
4. ผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่และผู้ช่วยผู้อำนวยการต้องประกอบด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้

ก. มีความรู้ทางวิชาการ ธุรการ และการปกครองดี สามารถจะดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการได้ในเวลาต่อไป

ข. มีความประพฤติเรียบร้อย และเป็นที่เคารพนับถือของบรรดาครูอาจารย์ในโรงเรียน

ค. เป็นผู้ที่ได้ทำงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 3 ปี

5. ในการแต่งตั้งผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการนั้นควรให้ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการเป็นผู้เสนอต่อกรม กอง และแผนกที่สังกัดตามลำดับ ในต่างจังหวัดให้เสนอจังหวัดพิจารณา และจังหวัดจะแต่งตั้งได้ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรมวิสามัญศึกษาก่อน

ในพ.ศ. 2506 ได้มีพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2506 แบ่งหน่วยราชการกระทรวงศึกษาออกเป็น 10 หน่วยราชการ คือ สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการฝึกหัดครู กรมการศาสนา กรมพลศึกษา กรมวิชาการ กรมวิสามัญศึกษา กรมศิลปากร กรมสามัญศึกษา และกรมอาชีวศึกษา กรมที่รับผิดชอบด้าน การมัธยมศึกษา คือ กรมสามัญศึกษา รับผิดชอบการมัธยมศึกษาในโรงเรียนของรัฐ และกรมวิสามัญศึกษารับผิดชอบดูแลการมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน

ต่อมาใน พ.ศ. 2515 ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ กระทรวงศึกษาธิการได้ยุบรวมกรมวิสามัญศึกษาเข้ากับกรมสามัญศึกษาและเรียกชื่อว่า กรมสามัญศึกษา หน่วยงานที่รับผิดชอบบริหารการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เปลี่ยนเป็น กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา แทนที่จะเป็นกองโรงเรียนรัฐบาล กรมวิสามัญศึกษาเช่นแต่ก่อน ส่วนกองโรงเรียนราษฎร์ ได้รับการยกฐานะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รับผิดชอบดูแลโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็น โรงเรียนราษฎร์ และในปีนี้ได้มีประกาศจัดตั้งสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขึ้นตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 42 ลงวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2515 เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ และวิชาคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา และในปีเดียวกันนี้ คณะปฏิวัติซึ่งมีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าได้ออกประกาศปฏิวัติฉบับที่ 216 และ 217 ประกาศแบ่งส่วนราชการในกระทรวงศึกษาธิการใหม่เป็น 12 หน่วยงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการมัธยมศึกษา คือ กรมสามัญศึกษา โดยสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาเอกชน ดูแลกิจการโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นของเอกชน นอกจากนี้ คณะปฏิวัติได้ออกประกาศ ฉบับที่ 267 ให้โอนอำนาจหน้าที่บรรดากิจการทรัพย์สิน หนี้ ข้าราชการ ลูกจ้าง และเงินเดือน งบประมาณของกองการเผยแพร่การศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กองส่งเสริมและวัดผลการศึกษา และแผนกโสภณศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา แผนกสอบไล่ แผนกทะเบียน และประกาศนียบัตร สำนักงานเลขาธิการกรม แผนกตรวจสอบและแนะนำ แผนกอาชีวสงเคราะห์ในกองส่งเสริมอาชีพ กรมอาชีวศึกษา ไปเป็นของสำนักงานส่งเสริมเยาวชนกระทรวงศึกษาธิการ โดยตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน

พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2517 ให้ ส่วนราชการ กระทรวงศึกษาธิการ มีหน่วยราชการเป็น 10 หน่วย คือ สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการฝึกหัดครู กรมการศาสนา กรมพลศึกษา กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสำนักงานส่งเสริมเยาวชน

ในปีเดียวกันนี้ โรงเรียนมัธยมแบบประสม (ค.ม.ส.) ที่ได้ทดลองจัดโดยใช้เงินกู้จากต่างประเทศมาตั้งแต่ พ.ศ. 2510 ได้เริ่มโครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยมในชนบท (ค.ม.ช.1) ในโรงเรียนตั้งใหม่ 4 โรงเรียน โดยความร่วมมือของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ คือ โรงเรียนเทพมงคลรังษี และโรงเรียนพระแท่นดงรังวิทยา จังหวัดกาญจนบุรี โรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดสกลนคร และโรงเรียนประชาราษฎร์อุบลรัตน์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ปีเดียวกันนี้ รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบกรุงเทพมหานคร พุทธศักราช 2518 ให้กรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้วย พร้อมทั้งนั้นกระทรวงศึกษาธิการก็ได้จัดให้มีคณะกรรมการควบคุมโรงเรียนและคณะกรรมการการศึกษาเอกชนขึ้น โดยตราพระราชบัญญัติขึ้น 3 ฉบับ ฉบับที่เกี่ยวข้องกับการมัธยมศึกษา คือ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2518

ส่วนราชการ กระทรวงศึกษาธิการใน พ.ศ. 2518 แยกเป็นสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการฝึกหัดครู กรมการศาสนา กรมพลศึกษา กรมวิชาการ กรมศิลปากร กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานส่งเสริมเยาวชนและวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2519 รัฐบาลยังมีนโยบายจะเร่งรัดให้มีโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ ให้ครบถ้วนทุกอำเภอภายในปี 4 ปี คือ ปี 2519-2522

ต่อมา รัฐสภาได้พิจารณาเห็นว่า งานที่สำนักงานส่งเสริมเยาวชนดำเนินการอยู่ซ้ำซ้อนกับงานของหน่วยงานอื่นในกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2519 ยุบสำนักงานส่งเสริมเยาวชน กระทรวงศึกษาธิการ โอนทรัพย์สิน หนี้ ข้าราชการ ลูกจ้างและเงินงบประมาณให้แก่ส่วนราชการอื่น ในกระทรวงศึกษาธิการ และในระหว่างพิจารณาจัดสรรให้แก่ส่วนราชการอื่น ให้โอนไปเป็นของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นการชั่วคราวก่อน ส่วนราชการกระทรวงศึกษาธิการจึงคงเหลือเป็น 11 ส่วน คือ สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการฝึกหัดครู กรมการศาสนา กรมพลศึกษา กรมวิชาการ กรมศิลปากร กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

ช่วงที่ 2 ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษาหลังประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (2520-2538)

2.1 ระบบการศึกษา

2.1.1 ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 เน้นให้การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษา นอกโรงเรียน ซึ่งหมายความว่า รัฐจะต้องจัดการศึกษาให้เอื้อต่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โครงสร้างของระบบการศึกษาจึงเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเข้าศึกษาและออกจากโรงเรียนได้ตามภาวะของเอกัตบุคคล

ระบบการศึกษาส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 ที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนระบบการศึกษาในระดับประถมศึกษาจาก 7 ปี เป็น 6 ปี โดยจัดเป็นตอนเดียว และเปลี่ยนระบบมัธยมศึกษาจาก 5 ปี เป็น 6 ปี โดยจัดให้การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม การศึกษาระดับนี้แบ่งเป็น 2 ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียนตอนละประมาณ 3 ปี ในตอนต้นผู้เรียนสามารถเลือกเรียนกลุ่มวิชาการ และวิชาชีพได้ตามความถนัดและความสนใจอย่างกว้างขวาง ในตอนปลายพึงให้ผู้เรียนได้เห็นการเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป ส่วนการศึกษาวินิจฉัยอาจจัดรวมอยู่กับโรงเรียนหรือจัดเป็นเอกเทศก็ได้

การจัดระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้จึงเป็นระบบ 6 : 3 : 3 คือ ประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี

2.1.2 ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535

ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เน้นให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต โดยอาศัยรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาตนเองด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคมอย่างสมดุล ตามความมุ่งหมายของแผนอันจะทำให้เยาวชนมีสมรรถภาพ สร้างเสริมตนเองและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า

ระบบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระบบการศึกษาเป็น 6:3:3 คือ ประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี เหมือนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 และในปี 2538 มีโครงการเรียนหลักสูตรพิเศษ 2 ปี ในระดับมัธยมปลายสำหรับผู้มีความรู้ และความสามารถสูง

2.2 การบริหารการศึกษา

2.2.1 การบริหารการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 มีแนวนโยบายการบริหารการศึกษาชัดเจนในหมวด 2 ดังนี้

1. รัฐพึงจัดให้มีเอกภาพในนโยบายการบริหารการศึกษา และยึดหลักการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา โดยพึงจัดระบบและกระบวนการบริหารการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมของประเทศและท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อดำเนินการมอบอำนาจและกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาตามขั้นตอนที่เหมาะสม

2. รัฐพึงระดมเลือกสรรทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากรัฐ ท้องถิ่น เอกชน และผู้รับการศึกษา มาใช้ในการจัดการศึกษา หาวิธีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยคำนึงถึงความเสมอภาคระหว่างท้องถิ่นและสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

รัฐพึงให้ทุนเล่าเรียน และหามาตรการอื่นช่วยเหลือผู้ยากไร้ให้ได้รับการศึกษาตามควรแก่อัธยาศัย

3. รัฐพึงเปิดโอกาสให้เอกชนร่วมรับภาระจัดการศึกษาได้ภายในขอบเขตที่รัฐกำหนด แต่รัฐจะต้องดูแลให้สถานศึกษาของเอกชน ทุกระดับ ทุกประเภท ทั้งที่จัดเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกโรงเรียนดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายแผนงานและโครงการทางการศึกษาของชาติ ทั้งนี้ การศึกษาที่เอกชนที่เอกชนจัดนั้นจะต้องไม่แสวงหาผลกำไรเกินควร

นอกจากนี้ ยังเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกที่มีนโยบายด้วยการบริหารการศึกษาเป็นหมวดเฉพาะในหมวด 4 ดังนี้

1. ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานทั้งของรัฐ ของท้องถิ่น ของเอกชน และของต่างประเทศ ตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในประเทศไทย ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบาย แผนงาน โครงการ ข้อบังคับและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดและให้กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ตรวจตราและใช้มาตรการอันสมควร ให้ส่วนราชการ และหน่วยงานดังกล่าวปฏิบัติตามนัยแห่งข้อกำหนดนี้

ส่วนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้สถานศึกษามีเสรีภาพในการดำเนินงานด้านวิชาการ โดยไม่ขัดต่อนโยบายแผนงาน และโครงการต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งนี้ให้อยู่ในความควบคุมดูแลของรัฐตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด

การศึกษาเฉพาะกิจหรือเฉพาะบุคคลบางกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นครณีใดหรือโดยกฎหมายใดก็ตาม จะต้องจัดโดยประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการ หรือทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ

เพื่อให้การจัดการศึกษา ทุกระดับ ทุกประเภท ทุกสังกัด ในประเทศไทยสอดคล้องสัมพันธ์กัน ตามนโยบายแผนงาน และโครงการต่าง ๆ ของรัฐ

2. สนับสนุนให้มีการสรรหาผู้ปกครอง และตัวแทนประชาชนทั่วไป เข้าร่วมบริหาร การศึกษาในท้องถิ่น โดยได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการในองค์คณะบุคคล เพื่อดูแลควบคุม นโยบาย การบริหารการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติ และ ความต้องการอันจำเป็นของท้องถิ่น

3. ให้จัดระบบบริหารงานบุคคลฝ่ายการศึกษา ให้สอดคล้องกับระบบบริหารงานบุคคลของ ทางราชการ และสนับสนุนความก้าวหน้าในอาชีพแก่บุคลากรทางการศึกษาของรัฐและของท้องถิ่น และให้มีสถาบันวิชาชีพทางการศึกษา เพื่อควบคุมส่งเสริมมาตรฐาน และจริยธรรมของ ผู้ประกอบ อาชีพ อีกทั้งทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิตามกฎหมายของบุคลากรทางการศึกษา ทั้งของรัฐ ของท้องถิ่น และของเอกชน ทั้งนี้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

4. ส่งเสริมสถานศึกษาเอกชน ให้มีความคล่องตัวในการบริหารและการพัฒนาทางวิชาการ ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย

การบริหารศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 อยู่ในความ รับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีนโยบายสนับสนุนให้มีการสรรหา ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาในท้องถิ่น โดยให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการในองค์คณะบุคคลเพื่อดูแลควบคุม นโยบายการบริหาร การศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของ ชาติที่ส่งเสริมให้พลเมืองของประเทศมีโอกาสเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน พร้อมทั้งให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการทำงาน และดูแลการจัดการศึกษาให้ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

พ.ศ. 2521 การบริหารงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา เริ่มมีการจัดองค์กรในโรงเรียนมีระบบ การศึกษาสำหรับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษ และมีการเพิ่มฝ่ายบริหารขึ้นมาเป็น 4 ฝ่าย จากเดิมที่มีเพียง 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายวิชาการ

ต่อมาใน พ.ศ. 2522 มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยกลุ่มโรงเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2522 แทนประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการจัดกลุ่มโรงเรียนที่ใช้ หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2518 นอกจากนั้น กรมวิชาการซึ่งเป็นผู้ดำเนินการนำ นวัตกรรมเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรใหม่ไปทดลองใช้ในโรงเรียนทั่ว ๆ ไปได้แบ่งส่วนราชการออก เป็นศูนย์และกองได้แก่ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร ศูนย์พัฒนาหนังสือ สำนักทดสอบ ทางการศึกษา ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กองวิจัยทางการศึกษา และสำนักเลขานุกรม ซึ่งดำเนินงาน มาจนปัจจุบัน

พ.ศ. 2523 รัฐบาลประกาศพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2523 จัดตั้งคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู มีฐานะเป็นกรมในกระทรวงศึกษาธิการ มีผลให้หน่วยงานในกรมสามัญศึกษาเหลือเพียง 9 หน่วย โดยยุบกองการประถมศึกษาไป และหน่วยงานราชการของกระทรวงศึกษาธิการเพิ่มขึ้นเป็น 15 หน่วยงาน คือ สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการฝึกหัดครู กรมการศาสนา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมพลศึกษา กรมวิชาการ กรมศิลปากร กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

พ.ศ. 2525 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2525 แทนระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2522 และในปีนี้กรมสามัญศึกษาได้จัดตั้งโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช 4 มุมเมือง โดยตั้งโรงเรียนใหม่ขึ้น 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กับ โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชลาดกระบัง เขตลาดกระบัง และให้โรงเรียนที่ตั้งแล้วในปีก่อนมาเปลี่ยนชื่ออีก 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน และโรงเรียนรัตนโกสินทร์บวรนิเวศศาลายา นอกจากนี้ได้ประเมินผลโครงการโรงเรียนมัธยมพัฒนาชนบท กลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของโครงการเพื่อเริ่มดำเนินการกลุ่มที่ 2 ต่อไปในปีพุทธศักราช 2526 ใช้เงินกู้เพื่อปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้นจำนวน 480 โรงเรียนโดยแบ่งเป็น 4 รุ่น ๆ ละ 120 โรงเรียน มีเวลาดำเนินการ 5 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2526 - 2530 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2530 : 46)

พ.ศ. 2526 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดส่วนราชการของกรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการมัธยมศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ โดยมีโรงเรียนและหน่วยงานบริการ และให้การศึกษายู่ในความรับผิดชอบจำนวนหนึ่ง และประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็น สำนักเลขาธิการกรม กองการเจ้าหน้าที่ กองแผนงาน กองการมัธยมศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานโครงการพิเศษ และสำนักงานผู้ตรวจการภายใน ซึ่งดำเนินการมาถึงปัจจุบัน โดยกองที่จัดการมัธยมศึกษาโดยตรง คือ กองการมัธยมศึกษา ในปีเดียวกันนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ปรับปรุงการจัดการศึกษาทุกระดับทั้งในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ให้สมบูรณ์ ทุกด้านโดยตราพระราชบัญญัติโอนกิจการบริหาร บางส่วนของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ไปเป็นของกรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2526 ประกาศใช้หลักสูตรประโยควิชาซีพหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาโดยตรงคือ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้มอบหมายการจัดดำเนินโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแก่กรมต่าง ๆ ดังนี้

ปีการศึกษา 2530 กรมสามัญศึกษา ได้รับมอบหมายให้จัดโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่เป้าหมายชนบทยากจน 38 จังหวัด และต่อมาได้ขยายครอบคลุมพื้นที่ยากจนในทุกจังหวัด

ปีการศึกษา 2533 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ส.ป.ช.) ได้รับมอบหมายให้จัดโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับจากระดับประถมปีที่ 6 ไปอีก 3 ปี จำนวน 119 โรงเรียน และมีการขยายเพิ่มเติมโดยมีเป้าหมายให้เปิดให้ได้ 4,200 ห้องเรียนในปีการศึกษา 2537

ปีการศึกษา 2534 กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมศิลปากร กรมการฝึกหัดครู กรมวิชาการ กรมอาชีวศึกษา และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เข้ามาร่วมดำเนินงานในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นด้วย ในปัจจุบันได้มีหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นคือกระทรวงมหาดไทย โดยโรงเรียนเทศบาล โรงเรียนเมืองพัทยา และโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

การบริหารโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา แบ่งเป็น 3 ระดับได้แก่

1. ระดับกระทรวง กรม เป็นการบริหารงานด้านนโยบาย การวางแผน การกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน การอำนวยความสะดวก และการสนับสนุนในรูปคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน โดยกระทรวงสั่งการตามนโยบายและกรมสั่งตามโครงการและ แนวปฏิบัติ

2. ระดับจังหวัด ทำหน้าที่ในการวางแผนดำเนินการกำหนดเป้าหมายด้านพื้นที่บริการ จำนวนโรงเรียนและนักเรียนในโครงการ การระดมทรัพยากร การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การนิเทศ ติดตามและประเมินผล รับผิดชอบ โดยคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัด (ศสว.จ.)

3. ระดับสถานศึกษาและหน่วยปฏิบัติ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและสถานศึกษาอื่น ๆ ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการระดมทรัพยากรมาใช้ในการดำเนินงาน การจัดทำแผนการสอน การจัดกิจกรรม การจัดสอน และการให้บริการแก่นักเรียน และส่งเด็กเข้าเรียน

ในการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาได้จัดโครงการเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เริ่มดำเนินการ พ.ศ. 2530 เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้แก่โรงเรียน 225 โรง ในพื้นที่ยากจน 38 จังหวัด ตามนโยบายในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

ระยะที่ 2 เริ่มดำเนินการในปีการศึกษา 2531-2534 เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นออกไปในเขตชนบททั่วประเทศ

ระยะที่ 3 เริ่มดำเนินการในช่วงปีการศึกษา 2537-2539 เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแก่นักเรียนที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในทุกพื้นที่

วิธีการดำเนินการ คือจัดให้มีคณะกรรมการโครงการในระดับกรม และจัดให้มีคณะกรรมการโครงการ, ในระดับจังหวัด เพื่อประสานงานระดับอนุกรรมการการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจังหวัด และคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.)

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังมอบหมายหน้าที่ในการจัดโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ส.ป.ช.) กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศาสนา กระทรวงมหาดไทย กรมการฝึกหัดครู กรมวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และกรมอาชีวศึกษา

ผลการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ในส่วนของกรมสามัญศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดจัดการเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน แต่ก็ยังมีเด็กอีกจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้เรียนต่อ กล่าวคือ เด็กอายุ 12 ขวบ ที่ควรจะเข้ามาเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในระบบโรงเรียน ยังคงมีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 50 ทั้ง ๆ ที่อัตราส่วนบทเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อระบบประชากรกลุ่มอายุ 12 ปี เป็นร้อยละ 33.49 ในปีการศึกษา 2539 เพราะเพิ่มเป็นร้อยละ 42.86 ในปีการศึกษา 2533 ประกอบกับมีเด็กหายไปในช่วงเรียนชั้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 20

เนื่องจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 เปลี่ยนการจัดระบบการศึกษา ระดับประถมศึกษาจาก 4 ปี เป็น 6 ปี ในปีพ.ศ. 2530 คณะรัฐมนตรีจึงได้ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาอีก 3 ปี ให้นักเรียนมีโอกาสเรียนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยไม่เป็นการศึกษาภาคบังคับ ในช่วงประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ แนวความคิดเรื่องโรงเรียนชุมชนได้ขยายมาสู่โรงเรียน มัธยมศึกษาในงบประมาณ 2523 จึงได้มีการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) โดยได้รับเงินยืมจากธนาคารโลก (World Bank) โรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) เป็นโรงเรียนชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบลและอำเภอให้มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชนแทนที่จะส่งนักเรียนไปเข้าเรียนในเมืองให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นโดยใช่เหตุ นอกจากนั้นโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทจัดดำเนินการเพื่อส่งเสริมพัฒนานโยบายของรัฐซึ่งเร่งรัดการพัฒนาชนบท เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งวิชาการที่สำคัญในชุมชนซึ่งประชาชนจะมารับบริการต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชนบทของตนเอง

โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ได้รับการพัฒนาเป็นโครงการเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) ตามความมุ่งหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ที่มุ่งพัฒนาให้ประชาชนมีชีวิตอยู่อย่างเหมาะสมกับความเป็นขั้นพื้นฐาน (Basic Minimum Needs) จึงได้ดำเนินการโครงการ มพชส. ระหว่างปีงบประมาณ 2532-2534 โดยคัดเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษาในชนบทเข้าโครงการปีละ 250 โรงเรียนรวม 3 ปี 750 โรงเรียน มพชส. ได้จัดกิจกรรมการศึกษาแก่ประชาชนในพื้นที่บริการของโรงเรียนทำให้ประชาชนมีความรู้มีประสบการณ์มีทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันทั้งส่วนตัว ครอบครัว และสังคม เป็นการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นในระดับหนึ่ง

โครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) เป็นรูปแบบโรงเรียนนำร่องที่ได้ผลดีในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาอื่นที่มีอยู่ในสภาพโรงเรียนมัธยมศึกษา เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ได้มีโอกาสร่วมในโครงการ จึงเปลี่ยนชื่อจากโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) เป็นโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (รพชส.) โดยตัดคำว่า "มัธยมศึกษา" ออก

2.2.2 การบริหารการศึกษาตามแบบการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดแนวนโยบายการบริหารการศึกษาอย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 กล่าวคือ กำหนดไว้ในหมวดที่ 3 แนวนโยบายการศึกษา และกำหนดไว้ในหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา โดยระบุเป็นด้านการบริหารและการจัดการ โดยเฉพาะ

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หมวดที่ 3 แนวนโยบายการศึกษา ระบุถึงการบริหารการศึกษาดังนี้

1. ปรับปรุงระบบบริหารการศึกษาให้มีเอกภาพด้านนโยบาย และมาตรฐานการศึกษารวมทั้งให้กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น และสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการภายในของสถานศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้บุคคลและองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดการศึกษาของชุมชน
2. ส่งเสริมให้เอกชนจัดการศึกษาทุกระดับเพิ่มขึ้นให้มีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการสามารถพึ่งตนเองได้โดยรัฐให้การสนับสนุนด้านวิชาการ ทรัพยากรการอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานและการรับรองมาตรฐาน
3. ระดมจัดสรร และใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรม

นอกจากนี้ในหมวดที่ 4 ได้กำหนดแนวนโยบายการศึกษาด้านการบริหาร และการจัดการ โดยเฉพาะ ดังนี้

1. ให้นำหน่วยงานบริหารส่วนกลางทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายวางแผนการศึกษาระดับชาติ การส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา การรับรองฐานะ การคุ้มครองผู้รับบริการการศึกษาและการให้ข้อเสนอแนะทางการศึกษาแก่สาธารณะ

ให้มีกรมมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังจังหวัดและสถานศึกษาเรื่องของการบริหาร การวางแผนและการจัดการศึกษาระดับจังหวัด รวมการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การเงินและงบประมาณ

2. ให้มีคณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยทุนจากองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่น เพื่อวางแผนและจัดการศึกษาของจังหวัด โดยคำนึงถึงเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งความต้องการของท้องถิ่น

3. พัฒนาระบบการวางแผน การติดตามและประเมินผล เพื่อปรับและประสานการบริหาร และการจัดการศึกษาระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวนโยบายการศึกษาของ แผนการศึกษาแห่งชาติ ในการประเมินผลควรชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ รวมทั้งผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ให้เกิดผลในการปรับปรุงการจัดการศึกษา

4. ส่งเสริมให้มีการรับรองมาตรฐานความรู้ของบุคคลเพื่อการศึกษาอบรม หรือ การทำงาน โดยไม่ใช้ระบบชั้นเรียนเป็นเงื่อนไข

5. ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการประสาน การใช้ทรัพยากรและการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค ท้องถิ่น และ ชุมชน ตลอดจนการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังจังหวัด ท้องถิ่น และ สถานศึกษา

6. สนับสนุนให้สถานศึกษาที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลมีระบบและโครงสร้างการบริหาร การจัดการศึกษา การจัดหาหรือใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่เป็นอิสระโดยอยู่ในกำกับของรัฐรวมทั้ง ให้มีเสรีภาพทางวิชาการ

การบริหารการศึกษาดมแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แนวการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการมัธยมศึกษาโดยสรุป คือ มุ่งกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น โดยให้หน่วยงานบริหาร ส่วนกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบายในการวางแผนการศึกษาในระดับชาติด้านต่าง ๆ แล้วมอบอำนาจ ไปยังจังหวัด และสถานศึกษาต่าง ๆ ให้ส่วนท้องถิ่นจัดการบริหาร วางแผน และจัดการศึกษาระดับ จังหวัด รวมทั้งสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารบุคคล การเงิน และงบประมาณเองพร้อมทั้ง ตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อวางแผนและจัดการศึกษาของจังหวัด

นโยบายอีกประการหนึ่ง คือ การตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อวางแผนและจัดการ ศึกษาของจังหวัดที่ประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรรัฐและเอกชน องค์กรท้องถิ่นเพื่อร่วมกันจัดการ

ศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษา และความต้องการของท้องถิ่น พร้อมทั้งสนับสนุนให้สถานศึกษามีฐานะเป็นนิติบุคคล มีระบบโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา การจัดหาหรือใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่เป็นอิสระในการบริหาร และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นของตนมากขึ้น

นอกจากนี้ รัฐบาลยังคงดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในส่วนความรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา ได้แบ่งเป็น 3 โครงการย่อยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ดังนี้

1. โครงการเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาใหม่ ปีละ 100 โรงเรียน รวม 500 โรงเรียน
2. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นโครงการสืบเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6 โดยมีเป้าหมายขยายขอบเขตของโครงการให้ครอบคลุมโรงเรียนในเขตทุรกันดาร
3. โครงการจัดรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาชั้นพื้นฐานซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการในปีงบประมาณ 2534 ซึ่งเป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาชั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงภายใน พ.ศ. 2544

ผลการจัดการมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (ครึ่งแผน) ปราบกฏมาตรการดำเนินงานขยายการศึกษาชั้นพื้นฐานจากระดับประถมศึกษา (6 ปี) เป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (9 ปี) ได้ทำให้อัตราการเรียนต่อเพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 42.86 ในปี พ.ศ. 2533 เป็นร้อยละ 53.06 ของนักเรียนที่จบชั้นประถม 6 ในปีการศึกษา 2536 ซึ่งประมาณการณ์ได้ว่า ในปี พ.ศ. 2539 ที่เป็นปีสุดท้ายของแผน จะสามารถรับนักเรียนระดับชั้น ม. 1 ได้อย่างน้อยร้อยละ 65 ของนักเรียนที่จบชั้น ป. 6 ปัจจุบันกรมสามัญศึกษาสามารถจัดตั้งสาขาโรงเรียนมัธยมศึกษา 397 แห่ง และสามารถขยายโอกาสทางการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้ครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยมีโรงเรียนเข้าโครงการในปีพ.ศ.2535ทั้งสิ้น 1,254 โรงเรียน

พ.ศ. 2537 รัฐบาลเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น โดยได้สนับสนุนโครงการการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ที่เรียกว่าโครงการ ดาวเทียมเพื่อการศึกษา "ไทยคม" โดยร่วมมือกับภาคการศึกษาเอกชนจัดตั้งมูลนิธิไทยคมขึ้น มีศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาแห่งชาติเป็นผู้วางแผนประสานงาน และผลิตรายการในระยะ 5 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2537-2541 อันเป็นโครงการที่จัดทำขึ้นตามนโยบายระดมจัดสรร และประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างภาครัฐกับเอกชนเพื่อการพัฒนาการศึกษาและในพ.ศ. 2538 กระทรวงศึกษาธิการได้ร่างแผนปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2539 - 2540 ขึ้น โดยมีหลักการปฏิรูปการบริหารการศึกษาว่า จะมุ่งกระจายอำนาจเพื่อเอื้อให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินการบริหาร

และจัดบริการทางการศึกษาอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในท้องถิ่นให้มากที่สุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 หลักสูตรมัธยมศึกษาของไทยมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงแก้ไขตลอดมาตามลำดับ ดังนี้

ช่วงที่ 1 หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ก่อนประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2489 - 2519)

หลักสูตรมัธยมศึกษาในช่วงนี้ ได้พัฒนาตามนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 มีการประกาศใช้หลักสูตรตามลำดับดังนี้

- 1.1 ประมวลการศึกษาภาค 2 : หลักสูตรชั้นมัธยมต้นและหลักสูตรมัธยมปลาย พ.ศ. 2480
- 1.2 หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2491
- 1.3 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2493
- 1.4 หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พุทธศักราช 2498
- 1.5 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503
- 1.6 หลักสูตรมัธยมแบบประสม
- 1.7 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518

1.1 ประมวลการศึกษา ภาค 2 : หลักสูตรชั้นมัธยมต้นและหลักสูตรชั้นมัธยมปลาย พ.ศ. 2480

หลักสูตรชั้นมัธยมต้นและหลักสูตรชั้นมัธยมปลาย พ.ศ. 2480 ไม่ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะวิชา เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่กระทรวงธรรมการจัดทำขึ้นเพื่อสานนโยบายตามแผนการศึกษา พ.ศ. 2479 แผนการจัดการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ พุทธิศึกษา เพื่อให้มีปัญญาความรู้ จริยศึกษา เพื่อให้มีศีลธรรมอันดีงามและพลศึกษาเพื่อให้เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ จุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาฉบับนี้ จึงถือเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2 ฉบับข้างต้น คือเพื่อให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษา เพื่อจะได้ทำหน้าที่พลเมืองตามระบอบรัฐธรรมนูญได้อย่างเต็มที่ และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและประเทศชาติ

โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาต้นและชั้นมัธยมปลายนั้น ให้ผู้เรียนเรียนรายวิชาเหมือนกัน ยกเว้นวิชาซ้ำซ้อน และสุขศึกษา ไม่มีการเรียนในชั้นมัธยมปลาย ส่วนจำนวนชั่วโมงที่ต้องเรียนในหนึ่งสัปดาห์มีจำนวนเท่ากัน คือ 30 ชั่วโมง แต่จำนวนชั่วโมงที่เรียนต่อสัปดาห์นั้น มีความแตกต่างกันในวิชาภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และคณิตศาสตร์ ข้อมูลดังกล่าวปรากฏในตารางที่ 1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 อัตราเวลาเรียนชั้นมัธยมศึกษาต้น และชั้นมัธยมศึกษาปลาย ตามหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาต้นและหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาปลาย พ.ศ. 2480

วิชา	จำนวนชั่วโมงที่ต้องเรียนในรอบสัปดาห์หนึ่ง					
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5	ปีที่ 6
หน้าที่พลเมือง	1-00	1-00	1-00	1-00	1-00	1-00
ภาษาไทย	6-00	6-00	6-00	5-30	5-30	5-30
ภาษาต่างประเทศ	5-00	5-00	5-00	5-30	5-30	5-30
คณิตศาสตร์	5-00	5-00	5-00	6-00	6-00	6-00
วิทยาศาสตร์	2-00	2-00	2-00	3-00	3-00	3-00
ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์	3-00	3-00	3-00	3-00	3-00	3-00
วาดเขียน	1-00	1-00	1-00	1-00	1-00	1-00
การฝีมือ (ชาย)	2-00	2-00	2-00	2-00	2-00	2-00
การฝีมือและการเรือน(หญิง)						
ขับร้อง	1-00	1-00	1-00			
สุขศึกษา	1-00	1-00	1-00			
พลศึกษา	2-00	2-00	2-00	2-00	2-00	2-00
วิชาลูกเสืออนุสภากาชาด	1-00	1-00	1-00	1-00	1-00	1-00
รวมเวลา	30-00	30-00	30-00	30-00	30-00	30-00

หมายเหตุ

1. สวดคำนมัสการ ร้องเพลงชาติ สรรเสริญพระบารมี ประชุมตั้งสอนให้มีสัปดาห์ละครั้ง ใช้เวลานอกอัตราเวลาเรียน
2. การฝึกหัดวิชาลูกเสือที่ต้องไปหัดหรือแรมคืนที่อื่น ๆ ให้เป็นเวลาพิเศษอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และควรงดการแรมคืนเช่นนี้ในฤดูฝน
3. วิชาลูกเสือให้เรียนเฉพาะนักเรียนชาย ส่วนนักเรียนหญิงให้เรียนวิชาอนุกาชาด
4. อัตราเวลาเรียนภาษาไทยดูรายการละเอียดข้างท้ายนี้

เนื้อหาในแต่ละวิชานั้นหลักสูตรได้กำหนดรายการที่ต้องสอนไว้ชัดเจน และมีความสอดคล้องกัน สำหรับวิชาภาษาต่างประเทศ ถ้าโรงเรียนใดต้องการสอนภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ กระทรวงธรรมการจะพิจารณาเป็นราย ๆ ไป แต่ที่น่าสังเกต คือ หลักสูตรทั้ง 2 ฉบับมีการกำหนดอัตราเวลาเรียนเฉพาะวิชาภาษาไทย ซึ่งแบ่งทักษะการใช้ภาษาไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งกำหนดเวลาเรียนไว้ด้วย ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อัตราเวลาเรียนชั้นมัธยมต้น และชั้นมัธยมปลาย วิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาต้น และหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาปลาย พ.ศ. 2480

วิชา	จำนวนชั่วโมงที่ต้องเรียนในรอบสัปดาห์หนึ่ง					
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5	ปีที่ 6
อ่าน	1-30	1-30	1-30	1-00	1-00	1-00
คัด	0-30	0-30	0-30	0-30		
เขียน	0-30	0-30	0-30	0-30	0-30	0-30
แต่ง-ย่อ	2-00	2-00	2-00	2-00	2-00	2-00
จดหมาย	1-00	1-00	1-00	1-00	1-00	1-00
ไวยากรณ์	0-30	0-30	0-30	1-00	1-00	1-00
รวมเวลา	6-00	6-00	6-00	6-00	5-30	5-30

การจัดการเรียนการสอน

ในระดับมัธยมศึกษาไม่ได้แนะนำวิธีสอนไว้อย่างชัดเจน แต่ในรายละเอียดของแต่ละรายวิชาได้กำหนดวิธีสอนไปพร้อมกับเนื้อหาวิชา เช่น ให้เขียน ให้ฝึกหัด ให้ทำให้อ่าน ให้คิด วิธีสอนส่วนมากคงใช้วิธีสอนที่เคยปฏิบัติกันมาก่อน คือ เน้นวิธีบรรยายโดยการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้เนื้อหาตามที่กำหนด เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษา ในช่วงเวลานี้ยังเน้นการสอนแบบศึกษานอกสถานที่ เช่น พาเที่ยวดูสถานที่เช่นในวิชาประวัติศาสตร์

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนของหลักสูตรชั้นมัธยมต้นและหลักสูตรมัธยมปลาย พ.ศ. 2480 เป็นไปตามระเบียบการสอบความรู้นักเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. 2480 วิชาภาษาไทยกำหนดให้มีบทท่องจำ และบทอาขยานสำหรับท่องจำ เพื่อเตรียมสอบในวิชาอ่านเอาเรื่องและวรรณคดีในระดับชั้นมัธยมให้อ่านวรรณคดีไม่น้อยกว่าปีละ 3 เล่มและให้ท่องจำได้

ไม่น้อยกว่าปีละ 30 บรรทัดให้อ่านออกเสียงให้ถูกต้อง วิชาสุขศึกษายังใช้วิธีสอบปากเปล่าอยู่ดังที่เคยใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 วิชาขับร้อง สอบรวมทั้งชั้น วิชาการฝีมือและการเรือนหญิง มีทั้งการสอบข้อเขียน และภาคปฏิบัติ ส่วนวิชาอนุชนทหาร - วิชาลูกเสือ และวิชาอนุสภากาชาด ในระดับชั้นมัธยมปีที่ 3, 4, 5 และ 6 ให้มีคะแนนพิเศษ (กระทรวงธรรมการ, 2482 : 9-10)

1.2 หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2491

หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2491 ได้ปรับปรุงแก้ไขในปี พ.ศ. 2489 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 359) และประกาศใช้พร้อมกับหลักสูตรประถมศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2491 (คำสั่ง กระทรวงศึกษาธิการ ที่ 110/2491) นับเป็นหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาฉบับแรกของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มอบให้สถานอุดมศึกษาแต่ละแห่งจัดหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาแทน หลักสูตรฉบับนี้ไม่ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ชัดเจน

โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างของหลักสูตรกำหนดไว้ว่า ในรอบ 1 สัปดาห์ ควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง และไม่เกิน 30 ชั่วโมง ในรอบปีควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 200 วัน โดยมีวันหยุดให้สัปดาห์ละ 1 วัน และกำหนดเวลาเรียนครั้งหนึ่ง ๆ ไม่เกิน 2 ชั่วโมง เหมือนระดับมัธยมศึกษา เนื้อหาวิชา แบ่งเป็น 5 หมวด โดยแต่ละแผนกคือ แผนกอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ใช้เวลาเรียนในรอบ 1 สัปดาห์ แตกต่างกัน ดังปรากฏในตารางที่ 3

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงที่เรียนในรอบสัปดาห์ตามหลักสูตร
เตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491

หมวดวิชา		อักษร ศาสตร์	วิทยา ศาสตร์	หมายเหตุ
หมวด 1	ภาษาไทย	4	3	1. วิชาเฉพาะแผนกอักษรศาสตร์
หมวด 2	สังคมศึกษา	3-4	3-4	ก. วิชาบังคับ วิทยาศาสตร์ทั่วไป
หมวด 3	คณิตศาสตร์	5	6-7	ข. วิชาเลือก (ให้เลือก 1 ภาษา) 1. ภาษาบาลี
หมวด 4	ภาษาอังกฤษ	7-8	6	2. ภาษาฝรั่งเศส 3. ภาษาอื่น
หมวด 5	วิชาเฉพาะ แผนก วาดเขียน	5-6 1	6-7 1	2. วิชาเฉพาะแผนกวิทยาศาสตร์ ก. วิชาบังคับ 1. ความร้อน แสงสว่าง 2. แม่เหล็กไฟฟ้า 3. เคมี ข. วิชาบังคับ (ให้เลือก 1 วิชา) 1. กลศาสตร์และไฮโดรสตาทิกส์ 2. ชีววิทยา 3. โรงเรียนจะต้องจัดให้มีการสอนหรือ การอบรมวิชาพลศึกษา ดนตรี หรือ ชั้นร้องการลูกเสือ หรืออนุชาต นอกเวลา เรียนในโอกาสอันสมควร 4. ให้มีการประกวดคำขวัญ การประกวด การร้องเพลงชาติ เพลงสรรเสริญ พระบารมี และการประชุมสังสรรค์ ตามสมควร โดยใช้เวลานอกอัตราเวลาเรียน 5. ให้มีการเดินทางไกล การแรมคืนหรือการ พาไปเที่ยวชมภูมิประเทศเป็นพิเศษอย่าง น้อยปีละครั้ง 6. ให้มีการฝึกหัดในวิชาการฝีมือ การงาน หรือการเรียนตามโอกาสที่จะอำนวย
รวมเวลา		25-28	25-28	

การจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรฉบับนี้ไม่ได้กำหนดวิธีสอนไว้ ส่วนมากยังคงใช้วิธีสอนที่เคยปฏิบัติมาก่อนคือเน้นวิธีบรรยาย โดยการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้เนื้อหาตามหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง เช่น มีการเดินทางไกล การแรมคืนหรือพาไปเที่ยวชมภูมิประเทศ ซึ่งเป็นการสอนแบบทัศนศึกษา

การวัดและประเมินผล

หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491 ได้มีมาตรฐานการสอบไล่ ซึ่งชี้แจงเกี่ยวกับการสอบไว้ดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ดำเนินการสอบไล่ชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่ 2 และการสอบจะสอบเต็มตามหลักสูตร โดยไม่คำนึงว่าโรงเรียนได้จัดการสอบวิชาใด เนื้อหาส่วนใดไปบ้างแล้วในชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่ 1
2. ผู้ที่สอบไล่ได้คะแนนรวมร้อยละ 50.00 และได้คะแนนแยกหมวดวิชาร้อยละ 50.00 ทุกหมวดวิชา นับว่าสอบไล่ได้ ถ้าผู้ใดได้คะแนนหมวดวิชาใดถึงร้อยละ 75.00 นับว่าสอบไล่ได้อย่างเยี่ยมในหมวดวิชานั้น

จากคำชี้แจงข้างต้น แสดงว่าการประเมินผลของหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491 อำนวยในการสอบอยู่ที่ส่วนกลาง การคิดคะแนนได้ตก นอกจากจะคิดคะแนนรวมแล้วยังคิดคะแนนเป็นหมวดด้วย ดังนั้น หลักสูตรฉบับนี้จึงกำหนดอัตราคะแนนของวิชาใดแต่ละหมวดของทั้งสองแผนกไว้อย่างละเอียด ต่อมาเมื่อมีนักเรียนจำนวนมากต้องการเรียนในระดับเตรียมอุดมศึกษามากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการจึงจำเป็นต้องเปิดชั้นเตรียมอุดมศึกษาในโรงเรียนมัธยมมากขึ้น และได้พัฒนาหลักสูตรเป็นหลักสูตรกลางรวมทั้งการประเมินผลก็อยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ ลักษณะของหลักสูตรนี้คล้ายคลึงกับหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7-8 เดิม ที่มีเพียง 2 แผนก คือ อักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาวิชา อัตราเวลาเรียน และการวัดประเมินผล

1.3 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2493

กระทรวงศึกษาธิการพิจารณา ให้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2480 ให้เหมาะสมกับกาลสมัยยิ่งขึ้น ได้ประกาศให้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น กับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2493 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2493 (คำสั่ง กระทรวงศึกษาธิการที่ ส.8/2493 และ ที่ ส.9/2493) หลักสูตรทั้ง 2 ฉบับนี้ไม่ได้ระบุ ความมุ่งหมายเพียงแต่ระบุว่า แต่ละระดับแบ่งเป็นกี่ชั้น เป็นหลักสูตรต่อจากหลักสูตรใด แต่ได้กำหนดความมุ่งหมายในรายวิชาอย่างชัดเจน

โครงสร้างหลักสูตร

เนื้อหาและอัตราเวลาเรียนในหลักสูตรทั้ง 2 ฉบับ มีความแตกต่างกันในรายละเอียดของรายวิชา โดยหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2493 ไม่ได้กำหนดให้เรียนสุขศึกษา และ วาดเขียน แต่ให้เรียนวิทยาศาสตร์เบื้องต้น ซึ่งเปลี่ยนจากเดิมคือ “วิทยาศาสตร์” ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และเรียนวิทยาศาสตร์ทั่วไป ซึ่งเปลี่ยนจากเดิมคือ “วิทยาศาสตร์” ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนดให้เรียน 6 วันต่อสัปดาห์ และในรอบปีควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 200 วัน และให้มีเวลาประชุมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยใช้เวลานอกอัตราเวลาเรียน โครงสร้างหลักสูตรทั้ง 2 ฉบับ ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบรายวิชาและอัตราเวลาเรียนในรอบสัปดาห์หนึ่งระหว่าง
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2493

วิชา	จำนวนชั่วโมงที่ต้องเรียน ใน รอบสัปดาห์หนึ่งหลักสูตรมัธยม ศึกษาตอนต้น			จำนวนชั่วโมงที่ต้องเรียน ใน รอบสัปดาห์หนึ่งหลักสูตรมัธยม ศึกษาตอนปลาย		
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5	ปีที่ 6
	ศีลธรรม	1	1	1	1	1
หน้าที่พลเมือง	1	1	1	1	1	1
ภาษาไทย	6	6	6	5	5	5
ภาษาอังกฤษ	6	6	6	6	6	6
คณิตศาสตร์	4	4	4	6	6	6
วิทยาศาสตร์เบื้องต้น	3	3	3	-	-	-
วิทยาศาสตร์ทั่วไป	-	-	-	3	3	3
ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์	2	2	2	3	3	3
สุขศึกษา	1	1	1	-	-	-
วาดเขียน	1	1	1	1	1	1
ขับร้อง	3	3	3	-	-	-
การฝีมือและการงาน	-	-	-	2	2	2
พลศึกษา	2	2	2	2	2	2
การลูกเสือ หรือยุวกาชาด	-	-	-	-	-	-
รวม!	30	30	30	30	30	30

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ชัดเจนในหลักสูตรทั้ง 2 ฉบับ นอกเหนือจากวิธีบรรยายที่เคยใช้กันมา ได้แนะนำให้วิธีสอนกลางแจ้ง ศึกษานอกสถานที่ ค่ายพักแรม ฝึกหัดงาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2493 : 3) นอกจากนี้ได้มีการแนะนำให้ใช้วิธีสอนอื่น ๆ โดยได้รับอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา เช่น วิธีสอนแบบเรียนปนเล่น (play way) แบบโครงการ (project system) แบบดอลตัน (Dolton plan) แบบฮิวริสติก (The Heuristic method) (เทือก กุสุมา ณ อยุธยา อ้างถึงในลัดดา สุวรรณกุล, 2517 : 154) อย่างไรก็ตามแม้จะมีวิธีสอนแบบใหม่ ๆ แต่ครูก็ยังสอนแบบบอกความรู้ให้กับผู้เรียน เพราะครูส่วนมากไม่รู้จักถ่ายถอดความรู้ (สว่าง สุเชาวนกุล อ้างใน ลัดดา สุวรรณกุล, 2517 : 151)

การวัดและประเมินผล

วิธีการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรทั้ง 2 ฉบับนี้ ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่ามีระเบียบการประเมินผลออกมาใช้ใหม่ จึงยังคงใช้ระเบียบเดิมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 เป็นต้นมา โดยได้กำหนดระเบียบไว้ดังนี้

1. ให้ครูที่สอนเป็นผู้ที่ออกข้อสอบด้วย
2. ให้ใช้ข้อสอบเป็นเครื่องมือทดสอบความรู้ของนักเรียนตามหลักสูตร
3. คำถามทุก ๆ คำถาม ให้ตั้งขึ้นเพื่อทดสอบความสามารถของนักเรียนที่จะใช้ความรู้และความชัดเจนให้เป็นประโยชน์ มิใช่เพื่อทดสอบความจำของนักเรียนแต่ทางเดียว
4. ภาษาที่ใช้ต้องง่ายและเข้าใจได้ตรง
5. สำหรับการสอบวิชาที่ต้องกระทำจริง คือ วาดเขียน การฝีมือ และพลศึกษาไม่ควรให้ยากเกินกว่ากำลังความสามารถของเด็ก

ระเบียบในการวัดและประเมินผลดังกล่าว สรุปได้ว่า การประเมินผลไม่เน้นด้านความจำอย่างเดียว แต่เน้นความสามารถในการนำความรู้ไปใช้เป็นประโยชน์ มีการสอบข้อเขียนและภาคปฏิบัติ ตลอดจนครูมีส่วนร่วมในการออกข้อสอบเพื่อประเมินผล

1.4 หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พุทธศักราช 2498

ใน พ.ศ. 2498 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาฉบับพุทธศักราช 2498 (คำสั่ง กระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก.271/2498) เพื่อให้เหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา เป็นหลักสูตรวิสามัญศึกษาต่อจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนดเวลาเรียน 2 ปี หลักสูตรนี้เริ่มใช้ในชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2498 และได้ใช้ตลอดหลักสูตร 2 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2499 เป็นต้นไป

ความมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดไว้ชัดเจน คือ ให้การศึกษาเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการศึกษาคือ การศึกษาต่อในอุดมศึกษาแขนงต่าง ๆ และให้หลักสูตรนี้เป็นการสำรวจความถนัด พิเศษของนักเรียนแต่ละคนเพื่อเลือกเข้าศึกษาต่อในอุดมศึกษาที่เหมาะสมกับอัตภาพของตน หลักสูตรแบ่งเป็น 2 แผนก คือ แผนกอักษรศาสตร์ และแผนกวิทยาศาสตร์ นักเรียนที่เรียนแผนกตามความถนัดสามารถศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย ในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามแผนกที่เรียนมา ดังนี้

แผนกอักษรศาสตร์ สามารถเรียนต่อระดับอุดมศึกษาในศาสตร์และวิชาต่อไปนี้ เช่น อักษรศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ วิชาการบัญชี เป็นต้น

แผนกวิทยาศาสตร์ สามารถเรียนต่อระดับอุดมศึกษาในศาสตร์และวิชาต่อไปนี้ เช่น วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ สัตวศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และวนศาสตร์ เป็นต้น

โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรฉบับนี้ได้กำหนดเนื้อหาวิชาและวิธีการเรียนไว้ชัดเจน โดยเฉพาะในคำอธิบายรายวิชาทั้งวิชาบังคับ และวิชาเลือก แต่ไม่มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในแต่ละรายวิชา นอกจากวิชาภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นวิชาบังคับสำหรับ 2 แผนก แผนกอักษรศาสตร์ จะต้องเรียนวิชาบังคับ ได้แก่ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษาและภาษาต่างประเทศเป็นภาษาที่ 2 ซึ่งอาจเป็นภาษาฝรั่งเศส หรือภาษาบาลี หรือภาษาเยอรมัน หรือภาษาจีน ส่วนแผนกวิทยาศาสตร์ จะต้องเรียนคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นวิชาบังคับ นอกจากวิชาบังคับแล้ว ยังมีวิชาเลือกอื่น ๆ จำนวนมาก โดยทั้ง 2 แผนกอาจจะเลือกวิชาใดก็ได้ โรงเรียนสามารถเลือกเปิดสอนวิชาใดหรือหลายวิชาที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรได้ตามความสามารถของโรงเรียนที่จะจัดสอนวิชานั้นๆ โดยใช้เวลานอกอัตราเวลาเรียน เช่น กิจกรรมพลศึกษา การฝึกวิชาทหาร การประชุมอบรม การฟังประชุมพิเศษ การแสดงละคร การศึกษานอกสถานที่และทัศนอาจร

ในรอบหนึ่งสัปดาห์ ให้มีเวลาเรียนไม่เกิน 30 ชั่วโมง ในรอบปีควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 200 วัน การเลือกสอนวิชาแขนงต่าง ๆ จะทำให้จำนวนชั่วโมงทั้งสิ้นแตกต่างกันอยู่บ้าง ให้โรงเรียนใช้จำนวนชั่วโมงที่เหลืออยู่อีก 1-2 ชั่วโมง อบรมกิจกรรมวัฒนธรรม พลศึกษา หรือกิจกรรมอื่น ๆ ตามการพิจารณาของแต่ละโรงเรียน

รายวิชาบังคับและเวลาเรียนตามหลักสูตรเมื่อเปรียบเทียบระหว่างแผนกอักษรศาสตร์ แผนกวิทยาศาสตร์ ปรากฏในตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 รายวิชาและอัตราเวลาเรียนตามหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา
พ.ศ. 2498

หมวด วิชา	รายชื่อวิชา	อัตราเวลาเรียนในรอบสี่ปี			
		แผนก อักษรศาสตร์		แผนก วิทยาศาสตร์	
		ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4
วิชา บังคับ	1. ภาษาไทย	2	2	2	2
	2. ภาษาอังกฤษ	10	10	9	9
	3. คณิตศาสตร์ 1 ก	-	-	6	-
	คณิตศาสตร์ 1 ข	5	-	-	-
	4. คณิตศาสตร์ 2 ก	-	-	-	6
	คณิตศาสตร์ 2 ข	-	4	-	-
	5. ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา 1	-	-	6	-
	6. ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา 2	-	-	-	9
	7. ภาษาต่างประเทศ (ภาษาที่ 2) 1	5	-	-	-
8. ภาษาต่างประเทศ (ภาษาที่ 2) 2	-	4	-	-	
9. ภูมิศาสตร์ (ประวัติศาสตร์)	3	-	-	-	
วิชา เลือก	1. ภาษาต่างประเทศ (ภาษาที่ 2) 1	-	-	4	4
	2. ภาษาต่างประเทศ (ภาษาที่ 2) 2	-	4	-	-
	3. ศิลปศึกษา 1	3	3	3	3
	4. ศิลปศึกษา 2	-	3	-	3
	5. สังคมศึกษา ก	-	-	3	3
	6. คณิตศาสตร์ 2 ข	-	4	-	-
	7. วิทยาศาสตร์ทั่วไป 1	4	4	-	-
	8. วิทยาศาสตร์ทั่วไป 2	-	4	-	-
	9. วิชาเลขานุการ	3	3	3	3

หมายเหตุ

- อักษรย่อ ก. ต่อท้ายวิชาหมายความว่า เป็นวิชาสำหรับแผนกวิชาวิทยาศาสตร์ และอักษรย่อ ข. เป็นวิชาสำหรับแผนกอักษรศาสตร์
- ตัวเลข 1 ต่อท้ายวิชาหมายความว่า เป็นตอนเบื้องต้นของวิชานั้น และตัวเลข 2 เป็นเบื้องปลายของวิชานั้น การเรียนต้องได้เรียนตอน 1 มาก่อน จึงจะต่อตอน 2 ได้

การจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรฉบับนี้ไม่ได้กำหนดวิธีสอนอย่างชัดเจน เพียงแต่กำหนดให้มีการศึกษานอกสถานที่ หรือทัศนศึกษา โดยใช้เวลาในอัตราเวลาเรียนตามความเหมาะสม จึงเข้าใจว่าคงยังใช้วิธีสอนแบบเดิม คือ วิธีสอนแบบบรรยาย เพราะลักษณะเนื้อหาวิชาในหลักสูตรต้องการให้นักเรียนทำและรู้เพื่อเป็นพื้นฐานศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พุทธศักราช 2498 ได้กำหนดแนวการสอนแผนใหม่ที่เรียกว่าการศึกษาแบบพิพัฒนาการ ซึ่งเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ลดการท่องจำลงและมีกิจกรรมต่าง ๆ นอกเหนือการจดบันทึกคำสอนของครู มีการให้ความสำคัญกับความสามารและความสนใจของผู้เรียนที่แตกต่างกันด้วย (กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ อ้างถึงใน วิทยา นิยมกุล, 2531 : 113)

การวัดและประเมินผล

การวัดผลการศึกษาที่ปรากฏในหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2498 เพียงกำหนดว่าการวัดผลการศึกษาโดยทั่วไปและการสอบไล่เพื่อรับประกาศนียบัตรเตรียมอุดมศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบของกรมวิสามัญศึกษา

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2498 เป็นหลักสูตรในระดับเดียวกับหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491 แต่ได้มีการแก้ไขให้เหมาะสมกับกาลสมัยยิ่งขึ้น มีเป้าหมายเพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้สำหรับศึกษาต่อในอุดมศึกษาแขนงต่าง ๆ และใช้หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำรวจความถนัดเป็นพิเศษของผู้เรียน เนื้อหาในหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาทั้งสองฉบับมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่กลับกัน คือ หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491 จัดวิชาไว้เป็นหมวด แต่ในหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2498 แยกวิชาในหมวดออกเป็นวิชาต่าง ๆ หลายวิชา

ใน พ.ศ. 2498 มีการจัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตร เรียกว่า ก.ป.ส. เพื่อดำเนินปรับปรุงหลักสูตรทุกระดับให้สัมพันธ์กัน ประกอบด้วย อธิบดีกรมต่าง ๆ และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยวางโครงการปรับปรุงหลักสูตรออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับอนุบาลศึกษา ระดับประถมศึกษา 4 ปี กับมัธยมตอนต้น 3 ปี แล้วระดับมัธยมตอนปลายและเตรียมอุดมศึกษา รวมทั้งอาชีวศึกษาที่เทียบเท่าด้วย คณะกรรมการได้กำหนดหมวดวิชาและอัตราเวลาเรียน สำหรับหมวดวิชานั้น ๆ เป็นเค้าโครงของหลักสูตรอย่างกว้าง ๆ พ.ศ. 2501 มีการสัมมนาหลักสูตร ในส่วนของมัธยมนั้น คณะกรรมการได้เสนอกระทรวงศึกษาธิการให้จัดสัมมนาวิชาอาชีวศึกษา โดยนายสนั่น สุมิตร อธิบดีกรมอาชีวศึกษา เป็นผู้อำนวยการและสัมมนาวิชาสามัญศึกษา โดยหลวงสวัสดิสารศาสตร์พุทธิ อธิบดีกรมวิสามัญศึกษา และประธานกรรมการคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรเป็นผู้อำนวยการ การสัมมนาทั้ง 2 ประเภทเสร็จสิ้นใน พ.ศ. 2501 ผลและข้อเสนอแนะจากการสัมมนาได้รับการนำมา

พิจารณาระหว่างพ.ศ. 2502 - 2503 โดยปรับให้เข้ากับแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 และเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้เป็นหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2503

1.5 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503

พ.ศ. 2503 ได้มีประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 และได้ประกาศใช้หลักสูตรซึ่งปรับปรุงใหม่ให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติฉบับใหม่ ที่มีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามความสมควรแก่โอกาส เพื่อเป็นพลเมืองดีมีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถเพื่อประกอบอาชีพและทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติหลักสูตรมัธยมศึกษาที่ประกาศใช้ครั้งนี้มี 2 ฉบับ คือ หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 1-2-3) พุทธศักราช 2503 และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 4-5) พุทธศักราช 2503

หลักสูตรที่ร่างขึ้นใหม่นี้ ได้มีพัฒนาการแตกต่างออกไปจากหลักสูตรเดิมทั้งในด้านการจัดรูปแบบของหลักสูตรและการจัดระบบโรงเรียนและมีการเปลี่ยนแปลงชื่อเรียกของแต่ละระดับชั้นใหม่ กล่าวคือ ด้านการจัดรูปแบบ (Design) ของหลักสูตร หลักสูตรทั้งสี่ฉบับนี้มีรูปแบบการจัดเป็นแบบกำหนดของข่ายของความรู้ไว้อย่างกว้างขวาง หรือที่เรียกว่า Broad Field Curriculum หลักสูตรที่จัดเป็นแบบนี้มีลักษณะสำคัญคือ เน้นการผสมผสาน (Integration) ของเนื้อหาวิชามากที่สุด โดยรวมวิชาต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันและสามารถที่จะสัมพันธ์กันได้เข้าเป็นหมวดวิชา (Subject Area) เดียวกัน เช่น วิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม รวมเข้าเป็นหมวดวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ไขปัญหาและข้อบกพร่องของการจัดหลักสูตรแบบเดิมที่ยึดเนื้อหาวิชาเป็นหลัก (Subject Curriculum) ในแง่ที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning) มากขึ้น เพราะมีความสัมพันธ์ระหว่างวิชาเกิดขึ้น

1.5.1 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 1-2-3) พุทธศักราช

2503

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรฉบับนี้แทนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2493 โดยมีเงื่อนไขด้านเวลาเป็น 3 ระยะ คือ ปีการศึกษา 2504 ให้ใช้หลักสูตรฉบับนี้เฉพาะชั้น ม.ศ. 1 ส่วนชั้นมัธยมศึกษาวิสามัญ ปีที่ 5-6 ให้ดำเนินการสอนตาม หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2493 ปีการศึกษา 2505 ให้ใช้หลักสูตรฉบับนี้ในชั้น ม.ศ. 1-2 ส่วนชั้นมัธยมศึกษาวิสามัญศึกษาปีที่ 6 ให้ดำเนินการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2493 และในปีการศึกษา 2506 ก็ให้ใช้หลักสูตรฉบับนี้ครบทุกชั้น

หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 1-2-3) พุทธศักราช 2503 เป็นหลักสูตรที่อาศัยหลักสูตรระดับประถมศึกษาเป็นพื้นฐาน มีกำหนดเวลาเรียน 3 ปีโดยมีจุดมุ่งหมาย 4 ข้อ ดังนี้คือ

1. เพื่อให้ได้มีการศึกษาทั่วไปอันเหมาะสมแก่วัยและสภาพของสังคมปัจจุบันรวมทั้งให้ได้มีโอกาสสำรวจหาความสนใจหรือความถนัดพิเศษ และส่งเสริมไปในทางนั้น ๆ
2. เพื่อให้ได้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนให้มีส่วนช่วยส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน
3. เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีทัศนคติอันพึงปรารถนา สามารถอยู่และทำงานร่วมกับหมู่คณะได้ดี
4. เพื่อให้ได้มีความรู้และทักษะอันเพียงพอแก่การประกอบอาชีพหรือได้มีพื้นฐานความรู้อันจำเป็นแก่การฝึกงานหรือการศึกษาต่อไป

สำหรับเวลาเรียนนั้น ได้มีการกำหนดเวลาเรียนไว้อย่างแน่นอน คือ สัปดาห์หนึ่งไม่น้อยกว่า 5 วัน ๆ ละ 6 ชั่วโมง หรือสัปดาห์ละ 30 ชั่วโมง และปีหนึ่ง ไม่ต่ำกว่า 35 สัปดาห์

โครงสร้างหลักสูตรฉบับนี้จัดหมวดวิชาเป็น 9 หมวดวิชา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ พละนาฏย ศิลปศึกษา ศิลปปฏิบัติ และวิชาอาชีพ รายละเอียดของเนื้อหาวิชาระบุไว้อย่างละเอียด โดยแยกเป็นแต่ละระดับชั้น รายละเอียดของอัตราเวลาเรียนในหมวดวิชาต่าง ๆ ปรากฏในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 อัตราเวลาเรียนแยกตามหมวดวิชาตามหลักสูตรประโยค
มัธยมศึกษาตอนต้น (มศ.1-2-3) พ.ศ. 2503

หมวดวิชา	จำนวนชั่วโมงในรอบสัปดาห์	
	สายสามัญ	สายอาชีพ
ภาษาไทย	4	3
ภาษาอังกฤษ	4 หรือ 6	4
สังคมศึกษา	4	2
วิทยาศาสตร์	3	3
คณิตศาสตร์	5	3
พลานามัย	2	1
ศิลปศึกษา	2	2
ศิลปปฏิบัติ	6 หรือ 4	-
วิชาชีพ	-	17
รวม	30	35

หมายเหตุ

ถ้าเรียนภาษาอังกฤษ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จะต้องเรียนศิลปปฏิบัติ 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ถ้าเรียนศิลปปฏิบัติ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จะต้องเรียนภาษาอังกฤษ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

1.5.2 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 4-5) พุทธศักราช

2503

หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายฉบับนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้แทนหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พุทธศักราช 2498 ภายใต้เงื่อนไขในเวลาดังนี้ ปีการศึกษา 2505 ให้ใช้หลักสูตรเฉพาะชั้น ม.ศ. 4 ส่วนชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่ 2 ยังใช้หลักสูตรเดิม และให้ใช้หลักสูตรนี้ครบทุกชั้นในปีการศึกษา 2506

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 4-5) พุทธศักราช 2503 เป็นหลักสูตรต่อเนื่องจากมัธยมศึกษาตอนต้น มีกำหนดเวลาเรียน 2 ปี เริ่มใช้เฉพาะ ม.ศ. 4 ในปีการศึกษา 2505 และปี การศึกษา 2506 ได้ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 ครบทุกชั้น โดยมีความมุ่งหมาย 4 ข้อ ดังนี้ คือ

1. เพื่อให้ได้มีการศึกษาทั่วไปอันเหมาะสมแก่วัยและสภาพของสังคม และให้ได้มีการศึกษาเฉพาะตามความสามารถและความสนใจของแต่ละบุคคล

2. เพื่อให้ได้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนให้มีส่วนช่วยส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน
3. เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีทัศนคติอันพึงปรารถนา สามารถอยู่และทำงานร่วมกับหมู่คณะได้ด้วยดี
4. เพื่อให้ได้มีความรู้และทักษะอันเพียงพอแก่การประกอบอาชีพ หรือได้มีพื้นฐานความรู้ อันจำเป็นแก่การฝึกงานหรือการศึกษาต่อไป

โครงสร้างหลักสูตรกำหนดเวลาเรียนไว้อย่างแน่นอน คือ สัปดาห์หนึ่งไม่น้อยกว่า 5 วัน ตลอดสัปดาห์ให้มีเวลาเรียน 30-35 ชั่วโมง ในปีหนึ่งให้มีเวลาเรียนระหว่าง 30-35 สัปดาห์

นอกจากนี้ได้มีการจัดหมวดวิชาเป็น 10 หมวดวิชา คือ หมวดวิชาภาษาไทย ภาษา อังกฤษ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ภาษาที่ 2 ศิลปะหรือ การช่างพาณิชยศาสตร์ เลขานุการ และวิชาอาชีพ สายสามัญแบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ แผนก วิทยาศาสตร์ แผนกศิลปะ และแผนกทั่วไป แต่ละแผนกจะมีวิชาบังคับร่วมและวิชาบังคับเฉพาะ แผนก กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและการประเมินผลของหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษา ตอนต้น (มศ. 1-2-3) พุทธศักราช 2503 และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (มศ. 4-5) พุทธศักราช 2503 มีรายละเอียด ดังนี้

กิจกรรมการเรียนการสอน

วิธีการสอนใหม่ที่นิยมมากในช่วงเวลานี้ คือ การสอนแบบหน่วย ด้วยการรวบรวมวิชาหลาย ๆ วิชาที่มีความสัมพันธ์กันมาสอนร่วมกัน โดยให้วิชาแต่ละวิชาเป็นเครื่องมือกันและกัน นอกจากนี้มีวิธีการสอนใหม่ ๆ มาเผยแพร่ และทดลองสอนอีกหลายวิธี เช่น วิธีสอนแบบสร้างสรรค์ การสอนแบบสืบสอบ วิธีสอนแบบใหม่ ๆ นี้เองที่ทำให้นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบ 8 ประการ อันได้แก่ สื่อทัศนศึกษา หนังสือ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน โทรทัศน์เพื่อการศึกษา โปรแกรมการสอน โปรแกรมการเรียน System Approach และศาสตร์เกี่ยวกับการบริหาร ยิ่งที่ความจำเป็นในการเรียนการสอนมากขึ้นและในช่วงระยะเวลานี้ก็ได้มีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษาเหล่านี้มาใช้มากขึ้นกว่าช่วงระยะใด ๆ ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในช่วงระยะเวลานี้จะมีโครงการที่ส่งผลให้เกิดสิ่งใหม่ในกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนความแพร่หลายของเอกสารหลักสูตรจะมีมากมายเพียงไร การเรียนการสอนของครูและนักเรียนเท่าที่ปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้ก็มุ่งให้เกิดผลในด้านเดียวคือ การส่งเสริมให้เด็กจำเนื้อหาวิชาได้มาก ๆ เพื่อการสอบ การสอนก็เป็นการสอนหนังสือแทนที่จะสอนคน การเรียนก็เป็นการเรียนหนังสือแทนที่จะเป็นการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพของชีวิต และพัฒนาบุคลิกภาพและสติปัญญาของตนเอง ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

การวัดและการประเมินผล

การวัดและการประเมินผลเป็นการวัดผลงานระหว่างปีและการสอบปลายปีเท่านั้น การสอบปลายปีชั้นประโยคอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเขตการศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการตามลำดับ การวัดผลใช้ข้อสอบปรนัยและแบบต่างๆ และข้อสอบอัตนัยเริ่มใช้น้อยลง โดยการออกข้อสอบนั้นครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรเพราะการออกข้อสอบต้องมีการวิเคราะห์หลักสูตร

กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลของหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (มศ.1-2-3) พุทธศักราช 2503 และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (มศ.4-5) พุทธศักราช 2503 มีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมการเรียนการสอน

วิธีการสอนใหม่ที่นิยมมากในช่วงเวลานี้ คือการสอนแบบหน่วย ด้วยการรวบรวมวิชาหลายวิชาที่มีความสัมพันธ์กัน โดยให้วิชาแต่ละวิชาเป็นเครื่องมือกันและกัน นอกจากนี้มีวิธีการสอนใหม่ ๆ มาเผยแพร่และทดลองสอนอีกหลายวิธี เช่น วิธีสอนแบบสร้างสรรค์ การสอบแบบสืบสอบ วิธีสอนแบบใหม่ ๆ นี้เองที่ทำให้นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบ 8 ประการ อันได้แก่ สื่อทัศนศึกษา หนังสือ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน โทรทัศน์เพื่อการศึกษา โปรแกรมการสอน โปรแกรมการเรียน System Approach และศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร ในช่วงระยะเวลานี้มีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษาเหล่านี้มาใช้มากกว่าช่วงระยะใด ๆ ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในช่วงระยะเวลานี้จะมีโครงการที่ส่งผลให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ในกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนความแพร่หลายของเอกสารหลักสูตรจะมีมากมายเพียงไร การเรียนการสอนของครูและนักเรียนเท่าที่ปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้ก็มุ่งให้เกิดผลมากในด้านเดียวคือการส่งเสริมให้เด็กจำเนื้อหาวิชาได้มาก ๆ เพื่อการสอน การสอนก็เป็นการสอนหนังสือแทนที่จะสอนคน การเรียนก็เป็นการเรียนหนังสือแทนที่จะเป็นการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพของชีวิต และพัฒนาบุคลิกภาพและสติปัญญาของตนเอง ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นการวัดผลงานระหว่างปีและการสอบปลายปีเท่านั้น การสอบปลายปีชั้นประโยคอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเขตการศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการตามลำดับ การวัดผลใช้ข้อสอบปรนัยแบบต่าง ๆ และข้อสอบอัตนัยเริ่มใช้น้อยลง ในการออกข้อสอบนั้นครูต้องมีความรู้เข้าใจเรื่องหลักสูตรที่ใช้ เพราะการออกข้อสอบต้องมีการวิเคราะห์หลักสูตร

1.6 หลักสูตรมัธยมแบบประสม

หลักสูตรมัธยมศึกษาแบบประสมแบ่งออกเป็น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นกำหนดเวลาเรียน 3 ปี ต่อเนื่องกัน โดยมีหลักการว่า นักเรียนทุกคนจะต้องเรียนทุกวิชาเหมือนกัน เพื่อเป็นการสำรวจความสนใจ ความถนัดและความสามารถ ในปีต่อไปจะกำหนดวิชาที่บังคับให้เรียนเหมือนกันน้อยลง และได้มีวิชาเลือกตามความถนัดหรือความสนใจมากขึ้นตามลำดับ โดยแบ่งระยะเวลาเรียนออกไปเป็นคาบ ๆ ละ 50 นาที ให้มีเวลาเรียนสัปดาห์หนึ่งไม่น้อยกว่า 5 วัน กำหนดให้เรียนสัปดาห์ละ 35 คาบ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2-3 สัปดาห์ละ 30-35 คาบในปีหนึ่งมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 35 สัปดาห์

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นหลักสูตรต่อเนื่องจากประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดเวลาเรียน 2 ปีต่อเนื่องกัน โดยมีหลักการว่าจะใช้หลักสูตรแผนกศิลป์ และวิทยาศาสตร์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2503 และระเบียบวัดผล พ.ศ. 2503 ส่วนแผนกทั่วไปนั้น จะมีวิชาเลือกสายคหกรรมศิลป์ สายธุรกิจศิลป์ สายอุตสาหกรรมศิลป์ สายเกษตรกรรมศิลป์ ฯลฯ ทุกแผนกให้มีเวลาเรียนในสัปดาห์หนึ่งไม่น้อยกว่า 5 วัน กำหนดให้เรียนสัปดาห์ละ 30-35 คาบ คาบละ 50 นาที โดยให้เรียนวิชาบังคับร่วมสัปดาห์ละ 15 คาบ วิชาเฉพาะสัปดาห์ละ 20 คาบ ในแผนกทั่วไปมีทั้งหลักสูตร พ.ศ. 2503 และหลักสูตร คมส.ซึ่งได้กำหนดอัตราเวลาเรียนวิชาบังคับ และวิชาเลือกดังนี้

วิชาบังคับร่วม	15 คาบ/สัปดาห์
วิชาเลือกเฉพาะแผนก	5 คาบ/สัปดาห์
วิชาเลือก	15 คาบ/สัปดาห์

วิชาเลือกเฉพาะแผนกกำหนดให้เลือก วิทยาศาสตร์ทั่วไป 5 คาบ/สัปดาห์ หรือเคมีชีววิทยา 5 คาบ/สัปดาห์ หรือฟิสิกส์ 5 คาบ/สัปดาห์ อย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนวิชาเลือกเสรีจำนวน 15 คาบ/สัปดาห์นั้น ให้นักเรียนเลือกเรียนได้อย่างเสรีตามความถนัดและสนใจ แต่ในทางปฏิบัติโดยทั่ว ๆ ไป โรงเรียนได้จัดวิชาเป็นชุด แต่ละชุดมีวิชาให้เลือกโดยเสรีหรือให้เลือกเป็นชุดทั้งหมด ทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมและความพร้อมของโรงเรียน

ในปี พ.ศ. 2513 กระทรวงศึกษาธิการ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตรขึ้น เพื่อทำหน้าที่ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ คณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตรได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษาขึ้นใน พ.ศ. 2514 เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พ.ศ. 2503 (กรมวิชาการ, 2517 : 23-34) บปรากฏว่าพบข้อบกพร่องหลายประการคือ

1. หลักสูตรไม่ได้ระบุให้ชัดเจนลงไปว่า โรงเรียนมัธยมศึกษามีหน้าที่อย่างไร ทำให้ยากแก่การกำหนดความมุ่งหมายเฉพาะชั้นมัธยมศึกษา ความสัมพันธ์ของการศึกษาชั้นนี้กับการศึกษาชั้นอื่น ๆ
2. ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ความมุ่งหมายของสายสามัญและสายอาชีพเป็นอย่างเดียวกัน ทำให้ไม่สะดวกในการจัดสอนของทั้งสองสาย ซึ่งในทางปฏิบัติมีลักษณะไม่เหมือนกัน
3. การกำหนดความมุ่งหมายของบางหมวดวิชาีมากซ้อเกินไป ทำให้ยากแก่การปฏิบัติ
4. ความมุ่งหมายของแต่ละหมวดวิชา เป็นความมุ่งหมายรวม ไม่ได้แยกออกเป็นรายวิชา
5. เมื่อความมุ่งหมายของวิชาไม่ชัดเจนแน่นอนจึงเป็นการยากที่จะกำหนดความกว้างขวางและความลึกซึ้งของเนื้อหาและอัตราเวลาเรียนได้อย่างเหมาะสม
6. ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายไม่มีอัตราเวลาเรียนสำหรับวิชาพลานามัย
7. อัตราเวลาเรียนบางวิชา เช่น ภาษาต่างประเทศ ภาษาที่ 2 ไม่เพียงพอที่จะให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้เป็นประโยชน์ได้
8. หลักสูตรวิชาทักษะโดยเฉพาะคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับมัธยมศึกษาตอนปลายไม่ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน มีลักษณะตัดขาดเป็นช่วง ๆ อยู่มาก
9. ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญมีวิชาเลือกเฉพาะแผนกทั่วไป แต่ในสายอาชีพไม่มีวิชาเลือกเลย
10. ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายการจัดหมวดวิชาในหลักสูตรแบ่งออกเป็นหมวด ก. ข. ค. ทำให้นักเรียนไม่สามารถเลือกเรียนได้ตามความสามารถ
11. เนื้อหาวิชาสามัญที่กำหนดให้สายสามัญและสายอาชีพต้องเรียนมีมากเกินไป ทำให้ไม่อาจสนองความต้องการของแต่ละสายได้
12. เนื้อหารายวิชาเดียวกันบางวิชามีรายการสอนซ้ำกันบางวิชาซ้ำกับวิชาอื่น และเนื้อหาบางวิชาขาดความต่อเนื่องกัน
13. รายการสอนบางวิชาไม่เหมาะสมแก่ชั้นเรียนและสภาพการณ์ปัจจุบัน
14. โรงเรียนส่วนมากยังไม่มีบริการแนะแนวที่สามารถให้บริการแก่นักเรียนได้อย่างดี
15. แบบเรียนและคู่มือครูยังไม่ครอบคลุมทุกวิชา โดยเฉพาะทางสายอาชีพศึกษา แบบเรียนบางเล่มไม่เหมาะสมแก่กาลสมัยและวัยของเด็ก และหนังสือประกอบการเรียนยังมีไม่เพียงพอ
16. การประเมินผลยังมิได้ประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ครบถ้วน ครูโดยมากสอนเพื่อให้นักเรียนสอบไล่ได้

จากเหตุการณ์ของโลกและเหตุการณ์ของบ้านเมืองที่เปลี่ยนไป ทำให้ทุกฝ่ายต่างก็ยอมรับว่า หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษา พ.ศ. 2503 ซึ่งใช้มาเป็นเวลานานถึง 15 ปี ควรได้เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ประกอบกับหลังเหตุการณ์ วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ ประชาชนมีสิทธิมีเสียงมากขึ้น จึงเกิดการเรียกร้องจากหลาย ๆ ฝ่าย ให้มีการปฏิรูปการศึกษาและปรับปรุงหลักสูตร ในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่นี้ เหตุผลทางการเมืองนับว่ามีส่วนสำคัญมาก คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้วางแนวทางปรับปรุงหลักสูตรขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ เพื่อให้แต่ละท้องถิ่นสามารถจัดหลักสูตรการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของชุมชน ตลอดจนความถนัดและความสนใจของเด็ก

คณะอนุกรรมการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษา คณะอนุกรรมการพิจารณาระเบียบการวัดผลมัธยมศึกษาตอนปลาย และคณะบรรณธิการดำเนินงานจัดพิมพ์วัสดุหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ร่วมกันร่างหลักสูตรและระเบียบการประเมินผลการเรียนประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 โดยอาศัยข้อมูลจากการวิจัย และการสอบถามความคิดเห็นของนักการศึกษา และประชาชนต่างอาชีพมาประกอบการพิจารณา เพื่อให้ได้หลักสูตรตามความต้องการของมวลชน นอกจากนั้นกรมวิชาการยังได้จัดสัมมนาผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ และผู้เกี่ยวข้องในวงการศึกษา ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคหลายครั้ง เพื่อพิจารณาร่างหลักสูตรและระเบียบการประเมินผลการเรียนดังกล่าว แล้วจึงปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และเสนอกระทรวงศึกษาธิการผ่านคณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตร โดยประกาศใช้เป็นหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 และกำหนดใช้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป

1.7 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518

หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นหลักสูตรต่อเนื่องจากหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษาในระดับนี้มีความมุ่งหมายที่จะฝึกฝนอบรมเยาวชนไทยให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และวัฒนธรรม อันจำเป็นต่อการประกอบอาชีพ การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ลักษณะของหลักสูตรที่จัดไว้นี้มีความยืดหยุ่นพอเพียงที่จะให้นักเรียนเลือกเรียนตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 มีดังนี้

1. เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม รู้จักสิทธิหน้าที่ รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีตลอดจนมีทัศนคติในการเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมประชาธิปไตย
2. เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย มีวินัยในตนเอง มีน้ำใจเป็นนักกีฬา ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

3. เพื่อให้เห็นคุณค่าและธำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่งคั่งของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และวัฒนธรรมไทย
4. เพื่อให้มีความรู้และทักษะเป็นพื้นฐานเพียงพอแก่การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การฝึกงาน หรือการศึกษาเพิ่มเติม ทั้งนี้ให้ค้ำประกันว่าการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง และการมีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพียงพอเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ
5. เพื่อให้รู้วิธีการเรียนรู้ มีนิสัยในการใฝ่หาความรู้และทักษะอยู่เสมอ
6. เพื่อให้รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักตัดสินใจได้อย่างถูกต้องมีเหตุผล รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ และให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
7. เพื่อให้เข้าใจปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในปัจจุบัน
8. เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่อสังคมชาติทุกชนิต และให้มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ มีความขยันอดทน รู้จักประหยัดในการบริโภค การสงวนและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ
9. เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจตลอดจนให้รู้จักช่วยรักษา และส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรให้พัฒนาสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะหลักสูตรซึ่งเป็นแกนสำคัญของระบบการศึกษา เพื่อให้สามารถสร้างคนที่มีคุณภาพสนองความต้องการของสังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อมวลชนอย่างแท้จริงจึงได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอยู่เสมอมา ทั้งด้วยวิธีเปลี่ยนแปลงรายละเอียดปลีกย่อยในบางรายวิชา และปรับปรุงเค้าโครงสร้างของตัวหลักสูตรและเพื่อให้การปรับปรุงหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตรขึ้นในปี พ.ศ. 2513 ทำหน้าที่ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ

คณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตร ได้แต่งตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษาชั้นใน พ.ศ. 2514 เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2503 แล้วนำผลจากการวิเคราะห์มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ ต่อมาได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นอีก 3 คณะ คือ คณะอนุกรรมการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษา คณะอนุกรรมการพิจารณาระเบียบการวัดผลมัธยมศึกษาตอนปลายและคณะบรรณาธิการดำเนินงานจัดพิมพ์วัสดุหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย คณะกรรมการทั้ง 3 คณะ ได้ร่วมกันร่างหลักสูตรและระเบียบการประเมินผลการเรียนประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 เพื่อให้ได้หลักสูตรตามความต้องการของมวลชน นอกจากนั้นกรมวิชาการ ยังได้จัดสัมมนาผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ และผู้เกี่ยวข้องในวงการศึกษามา และรับฟังความเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการประชุมทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคหลายครั้ง เพื่อพิจารณาร่างหลักสูตรและระเบียบการประเมินผลการเรียนดังกล่าวแล้วจึงปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และเสนอกระทรวงผ่านคณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตร ประกาศใช้เป็นหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย

พุทธศักราช 2518 กำหนดใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 เป็นต้นไป แทนหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 ภายในกำหนดเวลาต่อไปนี้

ปีการศึกษา 2518 ให้ใช้หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 เฉพาะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่วนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ 6 นั้น ให้ดำเนินการสอนตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503

ปีการศึกษา 2519 ให้ใช้หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5

ปีการศึกษา 2520 ให้ใช้หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 ครบทุกชั้น

รายวิชาที่จัดไว้ในหลักสูตรนี้ มีทั้งวิชาที่เป็นภาคทฤษฎีล้วน วิชาที่เป็นภาคปฏิบัติล้วนและวิชาที่มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติรวมกัน การกำหนดหน่วยกิตของรายวิชาต่าง ๆ จึงให้ถือหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

วิชาภาคทฤษฎี รายวิชาที่มีค่า 1 หน่วยกิต หมายถึงรายวิชาที่ใช้เวลาเรียน 1 คาบต่อสัปดาห์ เป็นเวลา 1 ภาคเรียนหรือใช้เวลาเรียนรวมกัน 18 คาบ (1 คาบ คือระยะเวลา 50 นาที)

วิชาภาคปฏิบัติ รายวิชาที่มีค่า 1 หน่วยกิต หมายถึงรายวิชาที่ใช้เวลาเรียน และฝึกปฏิบัติ 2-3 คาบต่อสัปดาห์ เป็นเวลา 1 ภาคเรียน หรือใช้เวลาเรียนรวมกัน 36-54 คาบ

รายวิชาในหลักสูตร ฉบับนี้มี 34 หน่วยกิต ประกอบด้วย

ภาษาไทย	12 หน่วยกิต
สังคมศึกษา	2 หน่วยกิต
พลานามัย	4 หน่วยกิต
วิทยาศาสตร์	6 หน่วยกิต

ส่วนรายวิชาเลือกบังคับเลือกเรียนไม่น้อยกว่า 66 หน่วยกิต โดยเลือกจากหมวดวิชาต่างๆ ตามเกณฑ์ ดังนี้

ภาษาไทย	ไม่เกิน	16 หน่วยกิต
สังคมศึกษา	ไม่เกิน	16 หน่วยกิต
พลานามัย	ไม่เกิน	12 หน่วยกิต
วิทยาศาสตร์	ไม่เกิน	44 หน่วยกิต
คณิตศาสตร์	ไม่เกิน	24 หน่วยกิต
ภาษาอังกฤษ	ไม่เกิน	40 หน่วยกิต
ภาษาต่างประเทศที่สอง	ไม่เกิน	16 หน่วยกิต
ศิลปศึกษา	ไม่เกิน	12 หน่วยกิต
กิจกรรมพิเศษ	ไม่เกิน	4 หน่วยกิต

วิชาอื่น ๆ ไม่เกิน 8 หน่วยกิต

วิชาชีพ ไม่เกิน 72 หน่วยกิต

ในแต่ละภาคเรียนปกติ นักเรียนต้องเรียนไม่น้อยกว่า 25 หน่วยกิต ทั้งนี้วันผู้เรียนมาแล้ว ไม่ต่ำกว่า 3 ภาคเรียนอาจเรียนน้อยกว่าภาคเรียนละ 25 หน่วยกิตได้ ผู้เรียนจะจบหลักสูตรและมี สิทธิรับประกาศนียบัตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายได้เมื่อ มีเวลาเรียนอยู่ในโรงเรียนไม่น้อยกว่า 4 ภาคเรียนปกติและ ได้รายวิชาต่าง ๆ รวมแล้วไม่น้อยกว่า 100 หน่วยกิต

ในภาคเรียนหนึ่ง ๆ ต้องเรียนวิชาบังคับ คือ ภาษาไทย 3 หน่วยกิต-สังคมศึกษา 3 หน่วยกิต พละนาถมาย 1 หน่วยกิต ส่วนวิชาวิทยาศาสตร์ ทั้งหมด 6 หน่วยกิต จะเรียนในภาคเรียนใดก็ได้ ทั้งนี้ อาจเลือกจากรายวิชาในหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ หรือรายวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ในหมวดวิชาชีพ ก็ได้

เพื่อให้นักเรียนได้สำเร็จการศึกษาภายในเวลาอันสมควร จึงได้กำหนดอายุของหน่วยกิต ว่าจะต้องไม่เกิน 4 ปี หากเกินเวลาที่กำหนด นักเรียนจะต้องเรียนเฉพาะรายวิชาที่หน่วยกิตหมดอายุ และ "ได้" รายวิชาเรียนจึงนำไปรวมนับให้ครบตามความต้องการ เพื่อจบหลักสูตร

หลักสูตรฉบับนี้มีรายละเอียดของรายวิชาแต่ละหมวดวิชาแสดงเป็นแผนผัง ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังรายวิชาของแต่ละหมวดวิชา
ตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518

หมายเหตุ ท 401 ท 402 ท 503 และ 504 คือ ภาษาไทยที่สอน การใช้ภาษา หลักภาษา

การวัดและประเมินผล

การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 แบ่งเป็นประเภทใหญ่ 2 ประเภท คือ

1. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน (Formative Evaluation)
2. การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน (Summative Evaluation)

การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน (Formative Evaluation) การประเมินประเภทนี้ไม่ปรากฏอยู่ในระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียน เพราะกระทรวงศึกษาธิการถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้สอนกับผู้เรียนจะเลือกใช้วิธีใดก็ได้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2518 : 28) แต่มีคำที่แจ่มอยู่ในคู่มือการประเมินผลการเรียนว่า การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาการสอนของครูพัฒนาการเรียนของผู้เรียน และพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องวางแผนการประเมินผลประเภทนี้ให้ละเอียดรอบคอบควบคู่กันไปกับการวางแผนการสอน การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนสามารถทำได้ตั้งแต่เริ่มต้นสอนเพื่อวินิจฉัยพื้นฐานของผู้เรียน และหลังจากการสอนจบบทหนึ่ง หรือสองบท ก็สามารถประเมินเพื่อนำผล (Feed-back) มาใช้ ในการปรับปรุงการสอนของผู้สอนและปรับปรุงการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตร ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ผู้สอนจึงต้องมีความเข้าใจองค์ประกอบ 3 ประการต่อไปนี้อย่างแจ่มชัด คือ

1. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives) ของรายวิชานั้น โดยรู้ว่าเมื่อสอนจบบทเรียนหรือรายวิชานั้นแล้วจะให้ผู้เรียนมีความสามารถทำอะไรได้
2. กิจกรรมการสอน (Instructional Activities) ผู้สอนต้องทราบว่า จะให้นักเรียนมีกิจกรรมการเรียนอย่างไร ผู้สอนจะต้องทำอะไรจึงจะเกิดกิจกรรมการเรียนตามนั้น และต้องไปสู่จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ได้วางไว้
3. การประเมินผลการเรียน เพื่อศึกษาดูว่าผู้เรียนมีความสามารถตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วางไว้หรือไม่

การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน (Summative Evaluation) ได้แก่ การประเมินเพื่อตัดสินได้ - ตก หรือให้ระดับคะแนน ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า การประเมินผลรวมยอด การประเมินประเภทนี้ปรากฏหลักการอยู่ในระเบียบประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 จำนวน 5 ประการ คือ

1. โรงเรียนมีหน้าที่ประเมินผลการเรียน ด้วยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียน
2. ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชาและคิดเป็นหน่วยกิต ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
3. ประเมินผลการเรียนจากการวัดผล ทั้งระหว่างภาคเรียนและปลายภาคเรียนในแต่ละรายวิชา

4. ให้มีการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนขึ้นเพื่อช่วยเหลือกัน ในด้านการจัดกระบวนการเรียน การสอนและการประเมินผล

5. กรมวิชาการและกรมเจ้าสังกัดทำหน้าที่ส่งเสริมคุณภาพและควบคุมมาตรฐานของ โรงเรียน

หลักการประเมินผลทั้ง 5 ประการมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทและแนวทางของ การประเมินผลในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

1. มีการยกเลิกการสอบวัดเพื่อตัดสินการจบประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งดำเนินการ โดยกระทรวงศึกษาธิการ และให้โรงเรียนดำเนินการสอบเอง

2. ยกเลิกวิธีการตัดสินได้ - ตก ด้วยการนำคะแนนทุกรายวิชามารวมกัน และใช้เกณฑ์ ร้อยละ 50 ของคะแนนรวมเป็นจุดตัด โดยเปลี่ยนมาเป็นการตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา ด้วยระบบการให้ระดับคะแนน หากผู้เรียนสอบได้รายวิชาใด ก็จะมีหน่วยกิตของรายวิชานั้นสะสม เข้าด้วยกันจนครบตามเกณฑ์การจบหลักสูตร

3. ประเมินผลการเรียนแต่ละรายวิชาด้วยผลการวัดระหว่างภาคและปลายภาค ตาม อัตราส่วนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ หรืออัตราส่วนที่ตกลงกันในกลุ่มโรงเรียน แทนที่จะมีการ สอบซ่อมหรือสอบไล่เหมือนการประเมินผลตามหลักสูตรฉบับก่อน

4. มีการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนขึ้นเพื่อร่วมมือกันดำเนินงานด้านการจัดกระบวนการเรียน การสอน และการประเมินผล

5. กรมวิชาการ ทำหน้าที่สร้างข้อทดสอบมาตรฐาน เพื่อนำมาใช้ในการตรวจสอบ คุณภาพและควบคุมมาตรฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นครั้งคราว

ในด้านรูปแบบและขั้นตอนของการประเมินผลตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 กระทรวงศึกษาธิการ ได้เน้นให้ผู้สอนวัดผลให้ครอบคลุมพฤติกรรมทุกด้าน โดย เฉพาะการวัดผลระหว่างภาคเรียน ผู้สอนจะต้องวัดทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain) และด้านการรับรู้ (Perceptual Domain) ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สำหรับรายวิชานั้น ๆ ส่วนการ วัดผลปลายภาคจะวัดเฉพาะด้านความรู้ ความเข้าใจเพียงอย่างเดียว หรือวัดด้านการปฏิบัติด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของรายวิชานั้น ๆ อาจกล่าวได้ว่าลักษณะการวัดผลตามหลักสูตรประโยค มัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 ทำได้ 3 ลักษณะคือ

1. วัดผลจากภาคความรู้และภาคปฏิบัติ

2. วัดผลจากผลงานที่มอบหมายให้ทำ เช่น รายงานการค้นคว้าหรือโครงการต่าง ๆ

3. วัดผลจากพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตามความมุ่งหมายของรายวิชา เช่น ความเอาใจใส่ ความร่วมมือ หรือเวลาเรียน เป็นต้น

เมื่อได้คะแนนจากการวัดผลทั้งระหว่างภาคและปลายภาคเรียนมาแล้ว โรงเรียนสามารถ เลือกดำเนินการประเมินผลได้ 2 แบบ คือ

1. นำคะแนนดิบหรือคะแนนมาตรฐานของงานระหว่างภาคเรียนกับการสอบปลายภาคเรียน มาหาค่าเฉลี่ยตามอัตราส่วนที่กำหนดไว้เป็นระดับคะแนนของรายวิชานั้น ซึ่งจะเป็นตัวเลข 4, 3, 2, 1, 0 (ไม่เป็นทศนิยม) การปรับให้เป็นระดับคะแนนให้ใช้หลักการปัดทศนิยม เช่น 2.49 ปัดเป็น 2, 2.50 เป็น 3

การประเมินผลทั้ง 2 แบบดังกล่าวแล้วนี้ ผู้เรียนจะได้ผลการเรียนเป็นระดับคะแนน 5 ระดับ คือ

- 4 หมายถึง ผลการเรียนดีมาก
- 3 หมายถึง ผลการเรียนดี
- 2 หมายถึง ผลการเรียนค่อนข้างดี
- 1 หมายถึง ผลการเรียนพอใช้
- 0 หมายถึง ผลการเรียนตก

ระดับคะแนน 0 ถือว่าไม่ผ่านรายวิชานั้น ส่วนระดับคะแนน 1, 2, 3, 4 ถือว่าผ่านรายวิชา และสามารถเก็บหน่วยกิตของรายวิชานั้นเป็นหน่วยกิตสะสม อนึ่ง หากไม่สามารถให้ระดับคะแนนได้ เนื่องจากผู้เรียนมิได้เข้าสอบปลายภาค หรือด้วยเหตุสุดวิสัยอื่นๆ จะใช้อักษร "ร" แทนระดับคะแนน ซึ่งหมายถึง "รอการตัดสิน" ผู้เรียนที่ได้ระดับคะแนน 0 มีสิทธิ์ได้รับการสอบแก้ตัว ผลการสอบแก้ตัว จะได้ระดับคะแนนไม่เกิน 1 (เมื่อแรกเริ่มประกาศใช้ระเบียบประเมินผลตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 มีการกำหนดให้ผลการสอบแก้ตัว ได้ระดับคะแนนไม่เกิน 2 ต่อมาในพุทธศักราช 2519 มีการแก้ไขระเบียบและกำหนดให้การตัดสินระดับคะแนนในรายวิชาที่สอบแก้ตัวต้องไม่สูงกว่า 1) ส่วนผู้ที่ "รอการตัดสิน" จะต้องแก้ไขโดยเข้ารับการสอบทดแทนหรือแก้ไขปัญหาอันเกิดจากเหตุสุดวิสัยที่ทำให้ไม่สามารถประเมินผลการเรียนได้ ให้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่โรงเรียนกำหนด ผลการแก้ไขผู้เรียนมีสิทธิ์ได้ระดับคะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 4

ช่วงที่ 2 หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลหลังประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2520-2538)

หลักสูตรมัธยมศึกษาในช่วงนี้ ได้พัฒนาตามนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีการประกาศใช้หลักสูตรตามระดับดังนี้

- 2.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
- 2.2 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
- 2.3 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 2.4 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

2.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

เพื่ออนุรักษ์ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งกำหนดให้เปลี่ยนระบบชั้นเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 เป็นต้นไป กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับระบบชั้นเรียนใหม่ และนโยบายที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และประกาศใช้หลักสูตรฉบับนี้แทนหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2520

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดหลักการไว้ 4 ข้อ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. เป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษากว้างขวาง อันเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ และเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนสามารถจัดแผนการเรียน ให้จบในตัวเองได้ หรือเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อ

หลักสูตรได้กำหนดกลุ่มวิชาให้ผู้เรียนศึกษา ได้แก่ กลุ่มวิชาภาษา กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ และกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ กลุ่มวิชาเหล่านี้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปพัฒนาตนเอง ทั้งร่างกาย และสติปัญญาเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งเป็นพื้นฐานสำหรับประกอบอาชีพตามความสามารถและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนสามารถจัดแผนการเรียนให้จบในตัวเองได้หรือถ้าผู้เรียนมีความประสงค์จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป กลุ่มวิชาเหล่านี้ก็จะเป็พื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับสูงได้ด้วยเช่นเดียวกัน

2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพและเปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่น ได้พบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะตน โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหลักสูตรที่จุดมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ จะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดประสงค์ของกลุ่มวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มสังคมศึกษาและพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งมุ่งเน้นการเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพของชาติ และที่เป็นลักษณะเฉพาะของหลักสูตร คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะบุคคล ดังจะเห็นได้จากหลักสูตรได้กำหนดวิชาให้ผู้เรียนทั้งกลุ่มวิชาสามัญและกลุ่มวิชาชีพ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะบุคคล กลุ่มวิชาที่จัดเป็นวิชาสามัญ ได้แก่ ภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา และพัฒนาบุคลิกภาพ ส่วนวิชาชีพ ได้แก่ กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ผู้เรียนจะมีโอกาสค้นพบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะตนได้จากวิชาการงานซึ่งเป็นวิชาบังคับสำหรับ

นักเรียนทุกคน และเมื่อผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะตนแล้ว ก็สามารถเลือกเรียนได้ทั้งกลุ่มวิชาสามัญและกลุ่มวิชาชีพตามความประสงค์ของตน

3. เป็นหลักสูตรที่สนองความต้องการของท้องถิ่นด้านอาชีพ การจัดสอนจึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

หลักสูตรได้จัดวิชาชีพไว้เป็นวิชาเลือก มีหลักการให้ศึกษาได้อย่างอิสระและสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยสำรวจวิชาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศแล้วจัดทำเป็นรายวิชาอาชีพท้องถิ่นขึ้น เพื่อให้โรงเรียนได้เลือกเปิดสอนรายวิชาชีพ ตามความเหมาะสมแก่สภาพของโรงเรียน และท้องถิ่นเป็นการเพิ่มเติมรายวิชาชีพจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ทั้งนี้ เพื่อให้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการ และสถานประกอบการต่าง ๆ ได้

เนื่องจากการเลือกเปิดสอนวิชาให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น โดยการเปิดสอนและการฝึกหัดวิชาชีพภายในโรงเรียนยังไม่สามารถปลูกฝังอาชีพให้นักเรียน รวมทั้งยังไม่สามารถแก้ปัญหาการไม่มีงานทำของนักเรียนได้ การส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกงานอาชีพจากท้องถิ่น จึงเป็นวิธีการสำคัญวิธีหนึ่งที่จะแก้ปัญหาการจัดสอนวิชาชีพในโรงเรียน และเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีอาชีพหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว หลักสูตรจึงมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้จากภายนอกโรงเรียนได้อย่างกว้างขวาง เพราะต้องการให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังมากกว่าที่จะศึกษาแต่ภาคทฤษฎี วิชาชีพที่ไม่สามารถจัดให้นักเรียนปฏิบัติจริงในโรงเรียนได้ก็เปิดโอกาสให้ไปฝึกงานจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ หรือสถานประกอบอาชีพอิสระที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของโรงเรียน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการให้นักเรียนศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยาการและสถานประกอบการ พ.ศ. 2520

จากหลักการต่าง ๆ ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงเอกลักษณ์ของนักเรียนแต่ละคน พยายามสอนวิชาชีพให้สนองความต้องการของท้องถิ่นโดยให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาหาความรู้จากสถานฝึกอาชีพต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรฉบับนี้ พยายามที่จะสนองความต้องการของผู้เรียนและสภาพของท้องถิ่นตามอุดมการณ์ของหลักสูตรที่ดี

ผลการวิจัยพบว่าหลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ โดยจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล (กรมวิชาการ, 2532 : 36) นอกจากนี้ยังพบว่า หลักการของหลักสูตรโดยเฉพาะแนวทางในการจัดการศึกษาในวิชาเกษตรกรรม มีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรมัธยม

ศึกษาตอนต้น มีรากฐาน หรือมูลเหตุและปัจจัยมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนปัญหาความบกพร่องของระบบการศึกษา และความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของวิทยาการ (ณรงค์ คงกิจ, 2528 : 224)

หลักการที่เป็นหลักสูตรที่จบในตัวเองและเป็นฐานในการศึกษาต่อนั้น จากผลการวิจัยของ ชนิตา รัชพัลเมือง และคณะ (2527 : 288-290) พบว่าลักษณะการเรียนทั่ว ๆ ไป ยังคงเน้น การศึกษาต่อในระดับสูงมากกว่า เป็นหลักสูตรที่ไม่จบในตัวเองอย่างแท้จริง ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต สอดคล้องกับแนวความคิดของนักการศึกษา จากการสัมมนาระดับชาติเรื่อง หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (กรมวิชาการ 2531 : 23) สรุปได้ว่า หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตร ที่มุ่งสอนให้ผู้เรียนเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วมากกว่าการจบในตัวเอง และผู้ที่เข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยได้ก็มีจำนวนน้อย ดังนั้นจึงมีผู้เรียนต่อ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะเมื่อเรียนจบแล้ว เรียนต่อไม่ได้และหางานทำไม่ได้เช่นกัน

ในประเด็นที่เน้นอาชีพ จากการวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2523 : 24-26) พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดแผนการเรียนที่มีวิชาอาชีพต่อกัน 3 ปี ถึงร้อยละ 75.99 ส่วนแผนการเรียนที่มุ่งวิชาการอย่างเดียว มีเพียงร้อยละ 24.05 ซึ่งนับว่าเป็นการเรียนการสอน ที่สนองหลักสูตร โดยการเน้นวิชาอาชีพ จากงานวิจัยพบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังนี้

1. ระยะเวลาที่นักเรียนมาฝึกน้อยเกินไปและไม่ต่อเนื่องกัน ทำให้ไม่สามารถทำงาน บางอย่างได้เสร็จในเวลานั้น ทำให้ได้รับความรู้ไปเพียงผิวเผิน ไม่เกิดทักษะเท่าที่ควร
2. สถานที่ฝึกงานอาชีพมีขนาดเล็กรับนักเรียนน้อย ไม่ค่อยมีงานให้เด็กทำ และอุปกรณ์ ที่ใช้มีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอให้นักเรียนใช้ฝึกได้
3. นักเรียนยังเลิกเกินไป ไม่สามารถรับผิดชอบหรือทำงานบางอย่างได้

ในเรื่องเดียวกันนี้ ชนิตา รัชพัลเมือง และคณะ (2527 : 288-290) ได้ศึกษาพบว่า หลักสูตรสายวิชาชีพที่เปิดสอนในโรงเรียน ยังไม่สนองสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรม นอกจากนี้ ยังขาดการแนะแนวอาชีพให้ผู้เรียนมีความสามารถทำงานได้ตามความถนัด และความต้องการ ของตลาดแรงงาน แม้แต่อาชีพที่เปิดสอนในโรงเรียนก็มีอยู่จำกัด การสอนวิชาชีพจึงยังไม่สนอง วัตถุประสงค์

นอกจากนี้ ในด้านการเขียนหลักการพบว่า หลักการของหลักสูตรบางข้อไม่ชัดเจน ทำให้ เกิดความสับสน ระหว่างหลักการกับจุดมุ่งหมาย และไม่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างหลักสูตรควรมี การเพิ่มเติมเกี่ยวกับความมุ่งหมายในการพัฒนาชีวิต รวมทั้งการเลือกวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน และการประกอบอาชีพด้วย (กรมวิชาการ, 2532 : 85)

ส่วนหลักการของหลักสูตรที่เกี่ยวกับ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบ และพัฒนาความสามารถและบุคลิกภาพของตนเองนั้น กรมวิชาการ (2532 : 83) พบว่าหลักสูตรกำหนดวิชา

เลือกต่าง ๆ ไว้มาก และอย่างกว้างขวาง หากแต่ในทางปฏิบัติโรงเรียนมีข้อจำกัดหลายประการที่ไม่สามารถจัดวิชาเลือกอย่างหลากหลายให้เลือกเรียนได้ เช่น ขาดครูที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน และขาดวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าหลักการดีแต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ นักเรียนจึงยังไม่สามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ และความถนัดอย่างเต็มที่และจากการศึกษาของ ชนิตา รัชชพลเมือง และคณะ (2527) พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่เข้าใจจุดมุ่งหมายและหลักการตลอดจนวิธีการสอนและวิธีการวัดผลหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ แต่ในการปฏิบัติไม่เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด มีการฝึกปฏิบัติน้อย ทำให้นักเรียนทำงานไม่เป็น นอกจากนี้การฝึกงานจากแหล่งวิทยากร และสถานประกอบการอาชีพยังมีน้อย สอดคล้องกับผลการวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา (กรมวิชาการ, 2523 : 16) ที่พบว่าการเรียนการสอนวิชาอาชีพเป็นวิชาเลือกนั้น ส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนวิชาอาชีพภายในโรงเรียนเองร้อยละ 81.67 และจัดสอนโดยใช้สถานที่ฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียนเพียงร้อยละ 18.33 ซึ่งกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ยังไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นพบและพัฒนาความสามารถและบุคลิกภาพของตนเอง ทั้งนี้เพราะนักเรียนได้เรียนโดยการลงมือปฏิบัติจริงน้อย โอกาสในการใช้ประสบการณ์จากแหล่งวิทยากร และสถานประกอบการต่าง ๆ มีน้อยด้วยเช่นกัน

หลักการของหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ศึกษาหาความรู้นอกห้องเรียนได้นั้น จากผลการวิจัยของ ชนิตา รัชชพลเมือง และคณะ (2527 : 305) พบว่ามีการฝึกงานจากแหล่งวิทยากรน้อย และจากการวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2523 : 16) พบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ยังมิได้ดำเนินการให้นักเรียนศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยากร สถานประกอบการ มีประมาณร้อยละ 81.01 และที่กำลังดำเนินการอยู่มีเพียงร้อยละ 11.35 โรงเรียนส่วนใหญ่จัดภายในโรงเรียนเอง ถึงร้อยละ 81.67 และจัดให้ฝึกงานนอกโรงเรียนร้อยละ 18.33 ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แม้ว่าหลักสูตรจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ได้นอกห้องเรียนได้ แต่ในทางปฏิบัติยังเป็นปัญหาซึ่งทางโรงเรียนยังไม่สามารถปฏิบัติได้ ปัญหาดังกล่าว ได้แก่

1. วิชาอาชีพในหลักสูตร ไม่สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
2. ขาดเอกสารหลักสูตรและคู่มือการสอนต่าง ๆ
3. ขาดห้องฝึกงาน และขาดวัสดุฝึกงานด้านอาชีพ
4. ขาดครูผู้สอนทางอาชีพ และทางแนะแนว
5. ขาดสถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน

นักการศึกษาซึ่งร่วมสัมมนาทางวิชาการ (กรมวิชาการ, 2531 : 8-10) มีแนวคิดว่าโรงเรียนไม่ควรเป็นแหล่งเดียวเท่านั้นที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนแก่เด็กและเยาวชน ควรจะให้เด็กมีโอกาสแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อมวลชน จากสิ่งแวดล้อม และจากสื่อภายนอกโรงเรียนด้วย ฉะนั้นควรมีการทบทวนจุดมุ่งหมาย หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตร โดย

เฉพาะหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งนี้เพราะโครงสร้างที่จัดไว้ให้มีวิชาเลือกนั้น นักเรียนในระดับนี้ยังอยู่ในวัยที่มีวุฒิภาวะไม่สมบูรณ์นัก อาจจะไม่เลือกไม่ได้ โรงเรียนจึงเป็นผู้จัดให้ทั้งหมด

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดผลแก่ผู้เรียน ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบและพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
  2. เพื่อให้มีนิสัยใฝ่หาความรู้ ทักษะ รู้จักคิด และวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิธีการ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
  3. เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่อสังคมที่ทุกชนิต มีระเบียบวินัยในการทำงานทั้งในส่วนตนและหมู่คณะ มานะ พากเพียร อดทน ประหยัด และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
  4. เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ ประหยัด และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ และกตัญญูของสังคม รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ตลอดจนส่งเสริมสร้างความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม
  5. เพื่อให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคีและเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาอย่างมีหลักการและเหตุผลด้วยสันติวิธี
  6. เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่เป็นพื้นฐานเพียงพอแก่การนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิตทั้งส่วนตนและครอบครัว รวมทั้งการฝึกงานและการศึกษาเพิ่มเติม
  7. เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และให้รู้จักส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน
  8. เพื่อให้รักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน ให้รู้จักบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย
  9. เพื่อปลูกฝังให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ร่วมกันธำรงรักษาความปอดภัยและความมั่นคงของประเทศชาติ
  10. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีของมนุษยชาติ ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- จะเห็นได้ว่าหลักสูตรฉบับนี้มีจุดเน้นที่สำคัญ 3 ประการคือ
1. ด้านวิชาการ มุ่งให้นักเรียนค้นพบและพัฒนาความสามารถและสติปัญญา ให้มีนิสัยใฝ่หาความรู้ และมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงสร้างสรรค์ (จุดประสงค์ข้อที่ 1 และ 2)
  2. ด้านวิชาชีพ มุ่งให้นักเรียนมีพื้นฐานด้านอาชีพตามอัธยาศัย มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและมุ่งพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นของตน (จุดประสงค์ข้อที่ 3, 6 และ 8)

3. ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพและความเป็นพลเมืองดี มุ่งให้นักเรียนเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (จุดประสงค์ข้อที่ 4, 5, 7, 9 และ 10)

ผลการวิจัย พบว่าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ส่วนใหญ่ชัดเจนและนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ (กรมวิชาการ, 2532 : 85) แต่การเขียนยังไม่เป็นระบบ ควรรวมจุดมุ่งหมายประเภทเดียวกันไว้ในข้อเดียวกัน และยังมีจุดมุ่งหมายบางข้อที่ไม่สามารถปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ โดยเฉพาะกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ซึ่งกำหนดจุดมุ่งหมายสูงเกินไป ดังนั้นจึงควรพิจารณาทบทวนว่าจะลดจุดมุ่งหมายข้อใดได้บ้าง โดยเลือกสรรแต่จุดมุ่งหมายที่จำเป็นและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ผลการวิจัยของ ชนิตา รักษ์พลเมือง (2527 : 305-306) ยังพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมาย และค่านิยมของนักเรียนและผู้ปกครอง ยังมุ่งเน้นการเรียนต่อในระดับสูงมากกว่าการเรียนวิชาอาชีพ จึงทำให้การเรียนการสอนวิชาอาชีพไม่บรรลุวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฉบับนี้อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ มีความชัดเจน ในการนำไปปฏิบัติ แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องบางประการที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรฉบับนี้แบ่งเนื้อหาเป็น 5 กลุ่มวิชา ดังนี้

1. กลุ่มภาษา ประกอบด้วยวิชาภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

1.1 วิชาภาษาไทย มีจุดประสงค์ให้นักเรียนเห็นความสำคัญของภาษาไทยในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารและเป็นภาษาประจำชาติ และมีทักษะในการใช้ภาษาไทยตามวัยและศักยภาพ

1.2 วิชาภาษาต่างประเทศ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 บรรจุในวิชาภาษาต่างประเทศให้เลือกเรียน 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอาหรับ และภาษาญี่ปุ่น ทุกรายวิชามีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้ภาษา เข้าใจวัฒนธรรม และเป็นพื้นฐานในการศึกษาภาษานั้น ๆ ต่อไป

2. กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

2.1 วิชาวิทยาศาสตร์ มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการ ทฤษฎีพื้นฐานของวิชาวิทยาศาสตร์ และอิทธิพลของวิทยาศาสตร์ที่มีต่อมนุษย์ สร้างทัศนคติที่ดีและทักษะทางวิทยาศาสตร์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

2.2 วิชาคณิตศาสตร์ มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเข้าใจลักษณะ และประโยชน์ของวิชาคณิตศาสตร์ มีทักษะในการคำนวณและการคิดอย่างมีเหตุผล

3. กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ประกอบด้วยวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม สังคมวิทยา ประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อม และเศรษฐศาสตร์ มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม มีความรู้ ความเข้าใจสังคมไทย รักและผูกพันกับท้องถิ่น และตระหนักในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การจัดเนื้อหาวิชาเป็นการบูรณาการความรู้ทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้สัมพันธ์กับชีวิต

4. กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ ประกอบด้วยวิชาพลานามัย (พลศึกษาและสุขศึกษา) และ วิชาศิลปศึกษา

4.1 วิชาพลานามัย มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสุขภาพ และการออกกำลังกาย มีทักษะในการเสริมสุขภาพและสวัสดิภาพ และบุคลิกภาพที่ดี

4.2 วิชาศิลปศึกษา มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสัมพันธ์ของศิลปะกับชีวิตประจำวัน ส่งเสริมการแสดงออกทางศิลปะ และการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทย

5. กลุ่มการงานและอาชีพ มีจุดประสงค์เพื่อปลูกฝังอุปนิสัยในการทำงาน และเตรียมฝึกอาชีพขั้นพื้นฐาน หลักสูตรกำหนดให้วิชาการงานเป็นวิชาบังคับ ซึ่งประกอบด้วย การดูแลรักษา บ้าน งานช่างในบ้าน งานเกษตร งานผ้า และการตัดเย็บ งานอาหารและโภชนาการ ส่วนอาชีพ เป็นวิชาเลือก แบ่งเป็น 5 หมวด ได้แก่ เกษตรกรรม ช่างอุตสาหกรรม คหกรรม ธุรกิจ นาฏศิลป์ และดุริยางคศิลป์

การกำหนดเวลาเรียนตามหลักสูตรนี้ แบ่งออกเป็น 2 ภาคเรียน ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ เปิดสอนสัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 7 คาบ คาบละ 50 นาที 1 สัปดาห์เท่ากับ 35 คาบ ให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อย 33 คาบ อีก 2 คาบให้ใช้ในการแนะแนว การสอนซ่อมเสริม หรือการจัดกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

หลักสูตรฉบับนี้ กำหนดประมาณเนื้อหาวิชาเป็น "หน่วยการเรียน" ทุกรายวิชาจะ กำหนดคาบการเรียนและหน่วยการเรียนไว้ ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตรรวม 72 หน่วยการเรียน เรียนวิชาเลือกอย่างน้อย 24 หน่วยการเรียนและจะต้องได้ หน่วยการเรียนไม่ต่ำกว่า 85 หน่วยการเรียน รวมทั้งต้องผ่านวิชาบังคับภาษาไทยและสังคมศึกษา จึงจะจบหลักสูตร

ผลการวิจัยของกรมวิชาการ (2532 : 86) พบว่า โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น ยังไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนวัยนี้ยังมีวุฒิภาวะไม่สมบูรณ์ อาจจะไม่เลือกเรียนไม่ได้ นอกจากนี้ยังพบว่าคำอธิบายรายวิชา ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา ไม่เหมาะสมกับระดับชั้น และขาดความต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวความคิดของนักการศึกษา หลายท่าน จากการสัมมนาในระดับชาติเรื่องหลักสูตรมัธยมศึกษา (2531 : 19, 29) ว่าหลักสูตร มัธยมศึกษา มีเนื้อหา มากเกินไป ทำให้ครูสอนเน้นกระบวนการเรียนการสอนได้น้อย เพราะในช่วง

ปฏิรูปการศึกษาและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ในปี พ.ศ. 2521 นั้น การพัฒนาการศึกษาเน้นคุณภาพชีวิตและสังคมเป็นประการสำคัญ ดังนั้นการจัดการศึกษาริเริ่มทั้งปริมาณและคุณภาพ การกำหนดหลักสูตรจึงบรรจุเนื้อหาไว้มาก เพื่อให้ทันความเจริญก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว เนื้อหาที่บรรจุไว้ในหลักสูตรจึงมากและยากเกินไปสำหรับเด็กวัยมัธยมศึกษา

การที่โครงสร้างหลักสูตรกำหนดให้มีวิชาเลือกนั้น เป็นเรื่องใหม่ซึ่งไม่เคยปรากฏในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 และเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก เพราะวิชาเลือกจะสนองความต้องการของเด็กวัยรุ่น ซึ่งมีความถนัด ความสนใจและความสามารถแตกต่างกันจำเป็นจะต้องเสริมสร้างให้แต่ละคนค้นพบความถนัดตามความสามารถ และความสนใจของตนซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญของหลักสูตรนี้ แต่ในสภาพที่เป็นจริงโครงสร้างของหลักสูตรกำหนดวิชาเลือกไว้น้อยเกินไป แต่กำหนดวิชาบังคับไว้มาก ประกอบกับผู้เรียนยังไม่สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ แต่ต้องเลือกเรียนตามความจำเป็นของโรงเรียนที่ต้องจัดให้เรียนด้านนี้ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้จึงมีแนวโน้มที่ไม่สามารถบรรลุผลตามจุดหมายหลักดังกล่าว

การจัดการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอน เป็นลักษณะเดียวกับกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 คือ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการค้นคว้าหาความรู้

ผลการวิจัยพบว่า ครูมากกว่าร้อยละ 65 ยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ครูยังเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน นักเรียนเป็นผู้ฟังและปฏิบัติตามที่ครูแนะนำมากกว่าแสดงความคิดเห็น หรือลงมือปฏิบัติจริง ยกเว้นวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีกิจกรรมการทดลอง (กรมวิชาการ, 2528 : 52) ปัญหาการสอนส่วนใหญ่เกิดจากครู ที่สำเร็จการศึกษาทางวิชาชีพ โดยตรงไม่มีความรู้ทางการศึกษา ครูขาดประสบการณ์ในการเขียนแผนการสอน ไม่สอนตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แต่ยังคงเน้นเนื้อหาวิชา (กรมวิชาการ, 2528 : 59)

นอกจากผลการวิจัยยังสรุปได้ว่า การสอนวิชาอาชีพไม่ช่วยให้นักเรียนนำไปประกอบอาชีพได้จริง ปัญหาอุปสรรคในการเปิดสอนวิชาอาชีพคือ ขาดครูผู้สอนในวิชาอาชีพสาขาต่างๆ ขาดวัสดุอุปกรณ์ โรงเรียนไม่สามารถเปิดแผนการเรียนให้นักเรียนเลือกกลุ่มวิชาเรียนตามความถนัด ตามความสามารถ เนื่องจากความไม่พร้อมของโรงเรียนในหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งนักเรียนส่วนใหญ่สนใจที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา จึงไม่สนใจการเรียนกลุ่มวิชาพื้นฐานอาชีพอย่างจริงจังจนสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ตามหลักการของหลักสูตร (กรมวิชาการ, 2528 : 56-58)

ด้านการสอนซ่อมเสริม ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีการสอนซ่อมเสริมตามจุดประสงค์ของหลักสูตร มักจัดกิจกรรมอื่น ๆ ในช่วงโมงสอนซ่อมเสริม และพบว่านักเรียนที่เรียนอ่อนมักจะอ่อนทุกวิชา ยังไม่มีเวลาสอนซ่อมเสริมให้ครบทุกวิชา (กรมวิชาการ, 2528 : 54-60)

การวัดและประเมินผล

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาคนและกำลังคนของชาติ การศึกษาตามหลักสูตรนี้จึงมิได้มุ่งจะให้นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเพียงด้านความรู้ ความจำ แต่มุ่งให้ถึงขั้นประพฤติปฏิบัติได้เป็นสำคัญ เนื้อหาตามหลักสูตรมิได้เน้นแต่เพียงด้านวิชาสามัญ แต่ยังมุ่งเน้นสมรรถนะด้านการทำงานและวิชาชีพด้วย ดังนั้น การวัดและประเมินผลจึงต้องกำหนดแนวทางให้สอดคล้องกัน โดยคำนึงถึงความเป็นคนและสมรรถนะในการทำงาน กล่าวคือ เป็นทางประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มิใช่เพื่อตัดสินให้ได้หรือตกเท่านั้น การประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามหลักการดังต่อไปนี้

1. ให้สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียนด้วยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียนในทางปฏิบัติ กลุ่มโรงเรียนควรได้มีการประชุมตกลงร่วมกัน สิ่งที่กลุ่มโรงเรียนควรจัดทำเกี่ยวกับประเมินผลการเรียนก็คือ

- 1.1 กำหนดอัตราส่วนระหว่างคะแนนระหว่างภาคและคะแนนปลายภาคของแต่ละวิชา
- 1.2 จัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา
- 1.3 กำหนดจำนวนครั้งของการสอนเพื่อเก็บคะแนนระหว่างภาค
- 1.4 การจัดทำข้อสอบวิชาบังคับร่วม

2. ให้ประเมินผลเป็นรายวิชาตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชาที่กำหนดไว้ก่อนดำเนินการสอนรายวิชาใดก็ตาม ครูผู้สอนต้องมีจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

3. ให้ประเมินผลระหว่างเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และประเมินผลปลายภาคเรียน เพื่อศึกษาพัฒนาการของผู้เรียนทั้งหมด

การประเมินผลไว้ระหว่างเรียนคือ การประเมินผลความสามารถของนักเรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในบทเรียนแต่ละบทมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและการสอนซ่อมเสริม

การประเมินผลปลายภาคเรียน คือการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการสอนในแต่ละรายวิชาเพื่อให้ทราบว่า นักเรียนแต่ละคนมีพัฒนาการทั้งหมดเท่าไร นักเรียนเก่งหรืออ่อนวิชาใด และจะต้องปรับปรุงการเรียนการสอนโดยส่วนรวมเรื่องใด

4. การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียนในแต่ละรายวิชาให้นำผลการประเมินระหว่างภาคเรียนรวมกับผลการประเมินปลายภาคเรียนตามอัตราส่วนที่กลุ่มโรงเรียน

5. หัวหน้าสถานศึกษา เป็นผู้อนุมัติผลการเรียนและการจบหลักสูตร โดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียน

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 พบว่ายังประสบปัญหาในทางปฏิบัติมาก ครูใช้เทคนิคการวัดผลไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (กรมวิชาการ, 2532 : 92) ครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจระเบียบการวัดและประเมินผลการสอนและการสอนตามจุดประสงค์ มาตรฐานของนักเรียนแต่ละโรงเรียนแตกต่างกัน ใช้เกณฑ์เดียวกันของกลุ่มโรงเรียนไม่ได้ (กรมวิชาการ, 2528 : 53)

2.2 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

การพัฒนาหลักสูตรฉบับนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มอบหมายให้กรมวิชาการ รับผิดชอบ โดยนำข้อมูลจากการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 มาพิจารณา กลับกรองและพัฒนาให้หลักสูตรฉบับนี้เหมาะสมกับนโยบายและหลักการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มีหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1. เป็นหลักสูตรหลังหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งให้การศึกษารอบด้าน และพื้นฐานวิชาอาชีพอย่างกว้าง ๆ มาแล้ว สำหรับมัธยมศึกษาตอนปลาย เน้นการเลือกกลุ่มวิชาตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ และเพื่อผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป
2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกผู้เรียนให้มีประสบการณ์ เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญ ที่สามารถจะนำไปใช้ปฏิบัติและประกอบอาชีพได้จริง หรือเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม หรือเป็นพื้นฐานสำหรับศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น
3. เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้นักเรียนใฝ่ใจแสวงหาความรู้ ความจริง เพื่อให้เกิดความองอาจทางสติปัญญา ความสำนึกและความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและงานสร้างสรรค์ของมนุษย์
4. เป็นหลักสูตรที่มุ่งปลูกฝังคุณธรรมและความกล้าทางจริยธรรมทั้งนี้ให้เน้นการประพฤติปฏิบัติเป็นสำคัญ
5. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการผสมผสานความรู้กับการปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจสังคม และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
6. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเลือกเพ้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

7. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนร่วมมือกันใช้ความรู้ ความสามารถเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาสังคม

8. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สามารถศึกษาหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระ

จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดผลแก่ผู้เรียนดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียน มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความรับผิดชอบต่อนตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ
2. เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้และทักษะอยู่เสมอ รักการทำงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน และรู้จักประหยัด
3. เพื่อให้มีความรู้ ทักษะในวิชาอาชีพเพียงพอแก่การดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ รู้ช่องทางในการประกอบสัมมาอาชีพที่เหมาะสมกับตน เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ
4. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
5. เพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา
6. เพื่อให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
7. เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานและปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศและของโลกปัจจุบัน มีความสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยวิธี

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 มีจุดเน้นที่คล้ายคลึงกันกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2524 ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาตนเอง มุ่งให้นักเรียนรู้จักการดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม มีสุขภาพดี รู้จักการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (จุดประสงค์ที่ 1, 2 และ 4)

2. ด้านอาชีพ มุ่งให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะ รวมทั้งเจตคติที่ดี ถูกต้องในการประกอบอาชีพ (จุดประสงค์ที่ 3)

3. ด้านความเป็นพลเมืองดี มุ่งให้นักเรียนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนในทางสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของจริยธรรม ศาสนา และกฎหมาย (จุดประสงค์ที่ 5, 6 และ 7)

จากการศึกษาและประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในโรงเรียน พบปัญหาว่า หลักการของหลักสูตรกว้างเกินไป (กรมวิชาการ, 2528 : 132) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 กำหนดหลักการไว้ถึง 8 ข้อ และหลักการที่กำหนดไว้มีความซ้ำซ้อนกับรายละเอียดในจุดหมายทำให้แยกไม่ออกว่าหลักการกับจุดมุ่งหมายแตกต่างกันอย่างไร และยังพบว่าโรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรในด้านหลักการของหลักสูตร คือ ไม่สามารถเปิดแผนการเรียนให้นักเรียนเลือกกลุ่มวิชาเรียน ตามความถนัด ตามความสามารถ เนื่องจากความไม่พร้อมของโรงเรียนในหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งนักเรียนส่วนใหญ่สนใจที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา จึงไม่สนใจการเรียนกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพอย่างจริงจัง จนสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ตามหลักการของหลักสูตร (กรมวิชาการ, 2528 : 59) จะเห็นได้ว่าแม้หลักสูตรจะกำหนดหลักการไว้ดีแล้ว แต่การนำหลักสูตรไปใช้ประสบปัญหาเกิดความไม่คล่องตัวในทางปฏิบัติ ก็ทำให้การใช้หลักสูตรไม่เป็นไปตามหลักการดังเช่น ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ไม่สนับสนุนให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ นอกห้องเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ปีการศึกษา 2526 ที่พบว่า ในด้านการบริหารหลักสูตรนั้น โรงเรียนไม่ได้รับความร่วมมือและไม่มีความสะดวกในการใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ (กรมวิชาการ, 2528 : 58-59)

นอกจากนี้ยังพบว่า โรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับตัวหลักสูตรในด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มุ่งให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นนั้น มีปัญหามากในทางปฏิบัติ ทั้งในด้านการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล คือครูส่วนใหญ่ยังไม่เปลี่ยนวิธีสอน ไม่สอนตามจุดประสงค์และไม่สามารถออกข้อสอบตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ยังคงสอนเน้นเนื้อหาและวัดผลโดยเน้นที่เนื้อหาบางรายวิชามีจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมมากเกินไป ครูไม่สามารถออกข้อสอบหรือสอนซ่อมเสริมให้ครบทุกจุดประสงค์ (กรมวิชาการ, 2528 : 58-60) ส่วนผลการวิจัยของกรมวิชาการ (2532 : 85) พบว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ชัดเจนแล้วนำไปปฏิบัติได้ แต่หลักการกับจุดมุ่งหมายไม่สอดคล้องกันทั้งหมดของหลักการ เช่น หลักการข้อที่ 6 ว่าเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเลือกเพ้นวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนา ท้องถิ่น การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ แต่ในจุดมุ่งหมายไม่ได้ระบุให้นักเรียนรู้จักแสวงหาความรู้ ทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ในหลักการข้อ 8 ที่ว่า

เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สามารถศึกษาหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระ ก็ไม่ปรากฏว่าสนองจุดมุ่งหมายข้อใดอย่าง ชัดเจน แต่กลับสนองหลักการข้อ 2 ที่ว่า เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกผู้เรียนให้มีประสบการณ์เพื่อให้เกิด ความรู้ความชำนาญที่สามารถจะนำไปใช้ปฏิบัติและประกอบอาชีพได้จริง หรือเพื่อหาความรู้ เพิ่มเติม หรือเป็นพื้นฐานสำหรับศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

โครงสร้าง

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 กำหนดให้นักเรียนได้เรียน ทุกคนต้องเรียนรู้เหมือนกัน คือ วิชาบังคับ และในส่วนที่เลือกเรียนได้ตามความถนัด และความ สนใจ คือ วิชาเลือก ทั้งนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนวิชาอาชีพทั้งที่เป็นรายวิชาบังคับ และวิชา เลือกจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2524 ได้ด้วย รายละเอียดของโครงสร้างมี ดังนี้

1. วิชาบังคับ จำนวน 36 หน่วยการเรียนรู้ เป็นการให้การศึกษาทั่วไปที่จะช่วยให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเองทั้งทางร่างกายและสติปัญญา ต่อเนื่องจากหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น พ.ศ. 2521 โดยมุ่งให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ ปรับตัวได้ เพื่อจะให้ได้ดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งยังเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนวิชาชีพสาขาต่าง ๆ อีกด้วย วิชาบังคับจึงประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ 2 ประเภท คือ

1.1 วิชาสามัญ จำนวนหน่วย 24 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ วิชาภาษาไทย สังคมศึกษา พละนาถมาย และวิชาวิทยาศาสตร์ วิชาละ 6 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาพื้นฐานวิชาชีพ จำนวน 12 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกสาขาใดสาขาหนึ่ง สาขาละ 12 หน่วยการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้ คือ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม และศิลปกรรม

สำหรับวิชาพื้นฐานอาชีพสาขาอื่น ๆ ยกเว้นสาขาศิลปกรรม เป็นวิชาที่ตรงกันกับวิชาแทน วิชาอาชีพตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2524

2. วิชาเลือก เป็นกลุ่มวิชามุ่งฝึกให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์พอ ที่จะสามารถนำไปใช้ปฏิบัติและประกอบอาชีพได้จริง หรือเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับศึกษาต่อใน ระดับอุดมศึกษา หรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม โดยเน้นให้นักเรียนได้เลือก เรียนตามกลุ่มวิชาที่ตนมีความถนัด และสนใจเพื่อจะยึดเป็นอาชีพต่อไป กลุ่มวิชาเลือกจึงประกอบด้วย

2.1 วิชาเลือกตามแผนการเรียน ซึ่งมีทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา พละนาถมาย ศิลปกรรม ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม และศิลปกรรม

2.2 วิชาเลือกเสรี เพื่อเสริมวิชาเลือกตามแผนการเรียน หรือเพื่อสนองความสนใจพิเศษ โดยเลือกจากกลุ่มวิชาในข้อ 2.1

สำหรับรายวิชาในกลุ่มวิชาช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม และ ศิลปหัตถกรรม ให้เลือกจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2524 และหลักสูตรอื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ ซึ่งโรงเรียนควรเปิดสอนกลุ่มวิชาอาชีพต่าง ๆ เหล่านี้ให้ สอดคล้องกับอาชีพที่มีในท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระ

หลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2524 แบ่งเนื้อหาวิชาเป็น 6 กลุ่มคือ

1. กลุ่มภาษา
2. กลุ่มสังคมศึกษา
3. กลุ่มพลานามัย
4. กลุ่มคณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์
5. กลุ่มศิลปกรรม
6. กลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ

แนวทางการจัดรายวิชาในกลุ่มต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับนี้มีความสอดคล้องกับหลักสูตร ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 แต่มีจำนวนรายวิชามากกว่า เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด และความ สนใจ ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

กลุ่มภาษา ประกอบด้วยวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาอาหรับ และภาษาบาลี ลักษณะเนื้อหาวิชาในกลุ่มภาษาตามหลักสูตรฉบับนี้ ยังคงรักษารูปแบบเหมือนอย่างหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2528 เป็นส่วนใหญ่ ความแตกต่างที่เห็นเด่นชัด คือ หลักสูตรกำหนดให้มีรายวิชา ภาษาที่เกี่ยวข้องกับ การประกอบอาชีพกว้างขวางขึ้น เช่น วิชาภาษาไทย มีรายวิชาภาษาไทยเพื่อกิจกรรมการแสดง ภาษาไทยเพื่อประโยชน์เฉพาะ วิชาภาษาอังกฤษมีรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการอาชีพ เป็นต้น

กลุ่มสังคมศึกษา ได้นำความรู้ทางสังคมศาสตร์ 8 สาขา ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษาสิ่งแวดล้อม มาจัดเป็น รายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก

กลุ่มพลานามัย ประกอบด้วยวิชาพลศึกษาและสุขศึกษา หลักสูตรได้กำหนดกิจกรรม พลศึกษา ทั้งกิจกรรมบังคับเป็นกิจกรรมเลือกในโรงเรียนจัดสอนตามความเหมาะสม

กลุ่มคณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์ เป็นกลุ่มวิชาที่พัฒนาโดยสถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หลักสูตรคณิตศาสตร์แบ่งเป็น 2 สาย สำหรับผู้ที่ต้องการเรียนเน้นหนัก

ทางคณิตศาสตร์ และสำหรับผู้ที่ต้องการเรียนคณิตศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ส่วนหลักสูตรวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย วิทยาศาสตร์กายภาพ ชีวภาพ ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา

กลุ่มศิลปกรรม แบ่งรายวิชาเป็น 3 ประเภท ได้แก่ พัฒนศิลป์ ดนตรี-นาฏศิลป์ และ ศิลปการละคร

กลุ่มพื้นฐานวิชาอาชีพ มี 6 สาขา ได้แก่ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม และศิลปกรรม

ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ไม่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน คำอธิบายรายวิชาไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา และการกำหนดคำอธิบายรายวิชาไม่เหมาะสมกับระดับชั้นและไม่มีความต่อเนื่อง (กรมวิชาการ, 2532:86) และพบว่าโรงเรียนจำนวนร้อยละ 84 เห็นด้วยกับโครงสร้างของหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ 94 ขึ้นไปเห็นด้วยกับรายวิชาบังคับสามัญแต่ละรายวิชา โรงเรียนส่วนใหญ่ คือร้อยละ 84 เห็นด้วยกับเกณฑ์พื้นฐานวิชาอาชีพ โรงเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ 77 ขึ้นไป เห็นด้วยกับเกณฑ์การจบหลักสูตรแต่ละข้อ และโรงเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ 82 ขึ้นไป มีความเห็นว่า จำนวนรายวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละกลุ่มวิชามีความเหมาะสม ปัญหาเกี่ยวกับตัวหลักสูตรด้านโครงสร้างของหลักสูตร พบว่า วิชาบังคับที่นักเรียนจะต้องสอบให้ผ่านมีจำนวนหลายวิชา ทำให้นักเรียนไม่สามารถเรียนจบหลักสูตร การบังคับให้เรียนวิชาต่างๆ ตามหลักสูตรนั้นเหมาะสม แต่บางวิชาไม่จำเป็นต้องให้สอบผ่าน ส่วนเนื้อหาในบางรายวิชามีมากเกินไปไม่เหมาะสมกับเวลา และไม่เหมาะสมกับบางท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2528 : 56-58) จะเห็นได้ว่า แม้โรงเรียนส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับโครงสร้างของหลักสูตร แต่ก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติโดยเฉพาะด้านการประเมินผล นอกจากนี้ในด้านเนื้อหาของสาระของบางรายวิชาที่มีมากเกินไป ไม่เหมาะสมกับเวลา และเนื้อหาบางเรื่องก็ไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาและประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในโรงเรียนที่พบว่าตัวหลักสูตรที่มีปัญหาในเรื่องเนื้อหามากเกินไป มีการซ้ำซ้อนระหว่างเนื้อหาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย บางเนื้อหาใช้ในชีวิตประจำวันไม่ได้ เนื้อหาที่ครูหาเพิ่มเติมอาจไม่ตรงตามจุดประสงค์ ไม่สมดุลในแต่ละระดับ และไม่เน้นจริยธรรมเท่าที่ควร เนื้อหาภาคทฤษฎีและปฏิบัติยังไม่สอดคล้องกัน ควรเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เนื้อหากับเวลาไม่สัมพันธ์กัน จำนวนหน่วยกิตแต่ละวิชาไม่เหมาะสม มีวิชาเลือกมากเกินไป (กรมวิชาการ, 2528 : 132)

การจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนในช่วงนี้เน้นการใช้กระบวนการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองหรือเป็นการเน้นเนื้อหาควบคู่ไปกับกระบวนการหาความรู้เป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งเน้นกระบวนการกลุ่ม เพื่อฝึกผู้เรียนทำงานร่วมกัน และปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย

ผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป เน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการซึ่งในเรื่องนี้ตรงกันข้ามกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ที่ต้องการปลูกฝังกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ กระบวนการคิด กระบวนการทำงานร่วมกัน และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว จะนำไปสู่การแสวงหาความรู้ในเรื่องการสอนซ่อมเสริมนั้น พบว่า ยังไม่ได้ผล ทั้งนี้เพราะ ครูยังไม่มีการวินิจฉัยข้อบกพร่องของนักเรียน จึงไม่ทราบที่ข้อบกพร่องที่แท้จริงคืออะไร

นอกจากนี้ยังพบว่า ครูสอนโดยยึดเนื้อหาจากหนังสือเรียนมากกว่าจุดประสงค์ทำให้สอนไม่ทันตามเวลาที่กำหนด ครูส่วนใหญ่ยังใช้การสอนแบบบรรยาย ไม่ปรับปรุงการสอนทันสมัย และครูไม่สามารถใช้วิธีที่เน้นการแสวงหาความรู้ได้เพราะใช้เวลานาน (กรมวิชาการ, 2532 : 48-49)

ในด้านสมรรถภาพ พบว่า ครูมัธยมศึกษาด้านความรู้ ครูมีความรู้ดีในเนื้อหาวิชาที่สอน แต่ขาดความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น การจัดระบบการศึกษา หลักสูตรการวางแผน ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี ฯลฯ ด้านทักษะ ครูขาดความสามารถในการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ในการสอน การวิเคราะห์ปัญหา การใช้ระบบข้อมูล การประเมินโครงการ ฯลฯ ส่วนด้านทัศนคติ ครูขาดความตระหนักในความสำคัญและความเหมาะสมของหลักสูตรปัจจุบันต่อผู้เรียนและสังคม ส่วนสมรรถภาพด้านพฤติกรรมการสอนของครูที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาตามลำดับ ได้แก่ การวัดและประเมินผล การใช้สื่อการสอน การสื่อสารและเสริมแรง การนำเข้าสู่บทเรียน การควบคุมชั้นเรียนและการจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และในการพัฒนาสมรรถภาพเหล่านี้ ต้องพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน การจัดกิจกรรมกลุ่มสภาพแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, 2534 : 72) จากผลงานวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูให้มีสมรรถภาพที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาครูให้มีสมรรถภาพที่พึงประสงค์ไว้ ดังนี้

1. หน่วยงานต้นสังกัด ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถภาพครูมัธยมศึกษา ivo อย่างชัดเจน และจัดทำเป็นโครงการบรรจุไว้ในแผนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรอย่างเพียงพอ

2. การพัฒนาสมรรถภาพครูมัธยมศึกษา ควรใช้ประโยชน์จากองค์กรและกลไกการพัฒนาครูประจำการที่มีอยู่แล้วให้มากที่สุด เช่น หน่วยงานนิเทศก์ สถาบันผลิตครูและกลุ่มสถานศึกษาเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัดและได้ประโยชน์สูงสุด

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือ และรับผิดชอบในการพัฒนาสมรรถภาพครูมัธยมศึกษาอย่างจริงจัง โดยผู้บริหารควรเห็นความสำคัญและเป็นผู้นำในการดำเนินงาน

4. รูปแบบการพัฒนาครูนั้นควรครอบคลุมทั้งการพัฒนาสมรรถภาพที่พึงประสงค์ และการพัฒนาครูประจำการ โดยให้ทั้งความรู้และการศึกษาต่อเนื่องอย่างไม่เป็นทางการ และฝึกอบรม ในรูปแบบการฝึกอบรมระหว่างประจำการได้ โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวรที่ได้กำหนดให้มีระบบการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 1 ปี หลังการสัมมนา ก็ให้มีการติดตามและประเมินผลงานด้วยวิธีการอื่น ทั้งนี้จะต้องมีการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลเพื่อให้เอื้อต่อการดำรงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของครูด้วย คณะผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า รูปแบบการฝึกอบรมที่เสนอนี้ จะได้ผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกลไกในการบริหารงานด้วย การฝึกอบรมนี้จะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ถ้าโรงเรียนจัดสภาพสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการที่ครูจะนำผลจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติ ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรสร้างแรงจูงใจให้ครูมีความสามารถในการปฏิบัติการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างแรงจูงใจสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น คัดเลือกเป็นครูดีเด่น ซึ่งมีความสามารถในการสอน แต่งตั้งให้เป็นครูนิเทศภายใน หรือให้รางวัลความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ โดยพิจารณาผลการสอน

การวัดและประเมินผล

เนื่องจากหลักสูตรฉบับนี้มีได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลการศึกษาเพียงด้านความรู้ ความจำ แต่มุ่งเน้นสมรรถนะด้านการทำงานและอาชีพด้วย การประเมินผลซึ่งมิใช่การตัดสินว่าสอบได้หรือสอบตกเท่านั้น แต่จะเน้นการพัฒนาการเรียน และการแนะแนวทางการศึกษาและอาชีพให้แก่ นักเรียน การวัดผลจึงต้องให้ทั้งการสังเกตพฤติกรรม การสอบถาม และการทดสอบ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ได้กำหนดหลักการในการประเมินผลการเรียนไว้ดังนี้

1. สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียน โดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียน เนื่องจาก การประเมินผลมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ความคิด ด้านความรู้สึกละ และการปฏิบัติ ดังนั้นผู้ประเมินผลจึงต้องอยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียน และเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนโดยตลอด และเครื่องมือวัดจะต้องตรงตามจุดประสงค์ ผู้ที่ทำหน้าที่ได้ดีที่สุดคือ "ครู" ระเบียบนี้จึงให้สถานศึกษาเป็นผู้ประเมินผลการเรียน และเพื่อเป็นการรักษาคุณภาพการเรียนของนักเรียนให้อยู่มาตรฐานใกล้เคียงกัน การประเมินผลการเรียนในแต่ละสถานศึกษาจึงต้องให้กลุ่มโรงเรียนเห็นชอบในเรื่องการกำหนดอัตราส่วนของคะแนนระหว่างภาคเรียนกับปลายภาคเรียน การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และการจัดทำข้อสอบวิชาบังคับโรงเรียนจะต้องรายงานผลการปฏิบัติให้กลุ่มโรงเรียนทราบ

2. ให้ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชาตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ระบุไว้ในคู่มือครูหรือที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด

3. ให้ประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และเพื่อตัดสินผลการเรียน โดยจัดการ

ประเมินผลก่อนเรียน เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐาน ประเมินผลระหว่างเรียนเป็นระยะเพื่อศึกษาผลการเรียน ให้นักเรียนไม่ผ่านจะต้องสอนซ่อมเสริม และประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียนโดยให้ผู้สอนปฏิบัติดังนี้

1. ก่อนการสอนจะต้องแจ้งให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ และเกณฑ์ขั้นต่ำของการผ่านรายวิชา เพื่อให้นักเรียนทราบว่า การเรียนรายวิชานั้นนักเรียนจะต้องปฏิบัติอย่างไร จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำของการผ่านรายวิชา ก็คือ ร้อยละ 50 ของคะแนนระหว่างภาคเรียน รวมกับคะแนนปลายภาคเรียน

2. การคิดคะแนนเพื่อให้ระดับผลการเรียน ให้คิดจากงานระหว่างภาคเรียน รวมกับคะแนนปลายภาคเรียนตามอัตราที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด คะแนนระหว่างภาคเรียนควรมีสัดส่วนมากกว่าปลายภาคเรียน เพราะจุดมุ่งหมายของการเรียนต้องการให้นักเรียนผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องสอนให้ผ่าน การสอนและการประเมินผลจะดำเนินควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนสนใจในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ

3. ใช้ตัวเลขแสดงระดับผลการเรียนในแต่ละรายวิชา คือ "4" "3" "2" "1" และ "0" ตามช่วงคะแนนในตารางต่อไปนี้

ช่วงคะแนนร้อยละ	ระดับผลการเรียน	ความหมาย
80 - 100	4	ผลการเรียนดีมาก
70 - 79	3	ผลการเรียนดี
60 - 69	2	ผลการเรียนปานกลาง
50 - 59	1	ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
0 - 49	0	ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ

4. ให้มีการตรวจสอบคุณภาพของการศึกษา โดยให้กรมวิชาการร่วมมือกับจังหวัด จัดสอบนักเรียนโดยใช้ข้อสอบมาตรฐานที่กรมวิชาการจัดสร้างขึ้น

ผลการวิจัยของกรมวิชาการ (2532 : 78-79) พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังยึดถือการประเมินเพื่อการตัดสินมากกว่าเพื่อพัฒนา ไม่มีการประเมินผลก่อนเรียน และไม่นำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน และครูบางส่วนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการประเมินผลการเรียนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังพบว่าครูใช้เทคนิคการวัดผลไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์จะให้การสอบข้อเขียน โดยเฉพาะแบบเลือกตอบ

นอกจากผลการประเมินการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดการสัมมนาในระดับชาติ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาการต่าง ๆ นักการศึกษา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้มาร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อนำความคิดมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษาให้มีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศและท้องถิ่น ตลอดจนจนให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน ผลการสัมมนาได้ข้อสรุปว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้ง 2 ระดับครอบคลุมด้านความรู้ คุณธรรม และการปฏิบัติ แต่ยังไม่เป็นระบบ หลักการของหลักสูตรเขียนซ้ำซ้อนกับจุดมุ่งหมาย ทำให้ไม่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างหลักสูตร ส่วนโครงสร้างหลักสูตรนั้นได้ให้ความเห็นว่า ผู้เรียนไม่สามารถเลือกเรียนวิชาเลือกได้เอง โรงเรียนเป็นผู้จัดให้ในด้านเนื้อหาของหลักสูตรมีเนื้อหาหนัก เนื้อหาในบางรายวิชามีความซ้ำซ้อนกันมาก เมื่อพิจารณาการเรียนการสอนในรายวิชาแล้วได้ให้ความเห็นดังนี้

1. วิชาภาษาไทย ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นค่อนข้างดีมาก ทันสมัย ครอบคลุมเนื้อหาสาระ ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรเพิ่มจุดประสงค์เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
2. วิชาภาษาอังกฤษ ได้สรุปว่าทุกโรงเรียนเปิดสอนวิชาภาษาอังกฤษ และนักเรียนมัธยมศึกษาเลือกเรียนโครงสร้างหลักสูตรเหมาะสม ครูมีการเข้าอบรมและปรับตัวในเรื่องการสอนเพื่อการสื่อสารดี
3. วิชาวิทยาศาสตร์ จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน เนื้อหาสาระเพียงพอ พบว่าครูไม่ได้เน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เท่าที่ควร ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายครูส่วนมากต้องการเวลาเพิ่มอีกคือ วิชาเคมี ชีววิทยา
4. วิชาคณิตศาสตร์ ควรกำหนดเนื้อหาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ให้เรียนเรื่องเดียวกันซ้ำกัน ในมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีเนื้อหาหนัก โจทย์ยากไม่สัมพันธ์กับเวลาเรียน ส่วนวิธีสอนครูใช้แบบเดิม ไม่ใช้วิธีตามหลักสูตรใหม่
5. วิชาพลศึกษาและกิจกรรม จุดประสงค์มีรายละเอียดมากเกินไป จุดประสงค์ของพลศึกษาควรเป็นการเล่นเพื่อให้เด็กสนุกสนาน
6. วิชาสุขศึกษา หลักสูตร มีความสมบูรณ์และทันสมัย ตลอดจนเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นพอควร
7. วิชาศิลปะศึกษา ควรปรับปรุงโดยทบทวนจุดประสงค์ของหลักสูตรทุกระดับให้มีความสอดคล้องกัน ควรมุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้บริโภค ศิลปะที่ดี แทนการมุ่งผลิตศิลปิน และต้องสอนเน้นให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์
8. วิชาการงานและอาชีพ ขาดครูที่มีความรู้และความสามารถทางด้านวิชาชีพ ขาดวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ฝึกงานของนักเรียน อีกทั้งนักเรียนไม่สนใจเรียน

นอกจากนี้ยังได้ให้ข้อคิดว่าหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว เป็นหลักสูตรที่มีความทันสมัยและสามารถใช้ได้อีกในระยะ 10 ปีข้างหน้า อย่างไรก็ตามเพื่อให้เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมควรได้มีการปรับปรุง (กรมวิชาการ, 2531:107-117)

นับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 และปีการศึกษา 2524 เป็นต้นมาแล้ว กรมวิชาการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ติดตามผลการใช้หลักสูตรทั้ง 2 เป็นระยะ ๆ ตลอดมารวมทั้งจัดให้มีการประชุมสัมมนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาหาแนวทางปรับแก้ไข ทั้งนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ผลการสัมมนาเรื่อง "หลักสูตรมัธยมศึกษา" ดังกล่าวข้างต้น สรุปผลได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ที่ประชุมมีความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งสองระดับครอบคลุมทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และการปฏิบัติ แต่เขียนไว้ไม่เป็นระบบ ไม่รวมจุดมุ่งหมายประเภทเดียวกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน ที่ประชุมมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา ดังนี้

1.1 ควรจัดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรไว้ให้เป็นหมวดหมู่

1.2 ควรทบทวนจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยเน้นคุณลักษณะของเยาวชนที่สังคมไทยในอนาคตต้องการ

2. หลักการของหลักสูตร

ที่ประชุมมีความเห็นว่า หลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งสองระดับเขียนไว้ไม่ชัดเจน เขียนปนกันกับจุดมุ่งหมายทำให้ไม่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างของหลักสูตร ที่ประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักการของหลักสูตร ดังนี้

2.1 ควรทบทวนหลักการของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป

2.2 หลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาควรมีทั้งส่วนที่เป็นหลักการร่วมของหลักสูตรทั้งสองระดับ และส่วนที่เป็นหลักการเฉพาะของแต่ละระดับ

2.3 ควรกำหนดหลักการของหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องการเมืองงานทำให้เห็นชัดเจน

3. โครงสร้างของหลักสูตร

ที่ประชุมเห็นว่า โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นที่จัดให้มีวิชาเลือกนั้นในระดับดังกล่าวผู้เรียนยังไม่สามารถเลือกเองได้ โรงเรียนเป็นผู้จัดให้ เพราะว่ายังไม่พร้อมด้านวุฒิภาวะ และมีความเห็นว่า การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ น่าจะเป็นโครงสร้างที่ยืดหยุ่นเหมาะกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม วิชาบังคับตามโครงสร้างนั้น

ที่ประชุมส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า ควรเน้นเรื่องการใช้ภาษาโดยเฉพาะภาษาไทย และ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรให้โรงเรียนสามารถปรับ แผนการเรียนได้บ้างเพื่อให้มีความยืดหยุ่นและเป็นธรรมชาติแก่ผู้เรียน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตรนั้น ที่ประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้

3.1 ควรทบทวนโครงสร้างของหลายกลุ่มวิชา โดยเฉพาะคณิตศาสตร์และศิลปศึกษา ไม่ควรบังคับแค่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่วนวิชาพลศึกษาควรทบทวนให้สนองจุดประสงค์ของ พลศึกษาที่แท้จริง

3.2 ควรทบทวนเกี่ยวกับวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพให้มีประโยชน์ จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและ ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

4. เนื้อหา

ที่ประชุมมีความเห็นว่า หลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งสองระดับบรรจุเนื้อหาไว้มากเกินไป เป็นการยืดเยื้อลดความรู้ให้แก่ผู้เรียน และมีความเห็นว่าการเรียนรู้อันแท้จริงของผู้เรียนนั้น โรงเรียน ไม่ควรเป็นแหล่งเดียวเท่านั้นที่จะทำหน้าที่จัดการเรียนการสอน น่าจะเปิดโอกาสให้เด็กได้แสวงหา ความรู้ด้วยตนเองจากสิ่งแวดล้อม จากสื่อมวลชนภายนอกโรงเรียนด้วย นอกจากนี้ยังมีความเห็น ว่า เนื้อหาหลักสูตรบางรายวิชามีความซ้ำซ้อนกัน ที่ประชุมจึงมีความเห็นว่าจะได้มีการทบทวน เนื้อหาของหลักสูตร โดยมีการตัดทอนเนื้อหาในส่วนที่เกินแล้วเพิ่มในส่วนที่ขาดเพื่อให้สอดคล้อง กับชีวิตประจำวัน

5. วัสดุหลักสูตร

มีความเห็นเห็นว่า เอกสารหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตร คู่มือการสอน และหนังสือเรียน ที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำและแจกให้แก่โรงเรียนต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มประกาศใช้ หลักสูตรมานั้น ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะหนังสือคู่มือครูหรือคู่มือการสอนรายวิชาต่างๆ ที่พิมพ์จำหน่ายก็มีจำหน่าย ไม่แพร่หลายเท่าที่ควร จึงทำให้ไม่ถึงมือครู นอกจากนี้ที่ประชุมได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับหนังสือคู่มือ ครูหรือคู่มือการสอนว่า ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นคู่มือหนังสือเรียน นอกจากนี้เอกสารชี้แจงการใช้ หลักสูตรบางหมวดวิชายังไม่ชัดเจน ทำให้เกิดความสับสนแก่ครูผู้ปฏิบัติ เช่น เอกสารชี้แจงการใช้ หลักสูตรพลานามัย ส่วนหนังสือเรียนรายวิชาต่าง ๆ นั้น ที่ประชุมมีความเห็นว่ามีเนื้อหาเกินไป ไปไม่ได้สัดส่วนกับคาบเวลาที่กำหนดให้ ทำให้เกิดปัญหาเรื่องเวลาไม่พอ ในด้านการจัดพิมพ์ เอกสารหลักสูตรต่าง ๆ นั้น ที่ประชุมมีความเห็นว่า หนังสือเรียนและคู่มือครูที่จัดพิมพ์โดยองค์การ คำครูสุภานั้น มีคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งในด้านคุณภาพของกระดาษ การกำหนดรูปแบบ ความ ชัดเจนสวยงามของภาพประกอบรวมทั้งการประชาสัมพันธ์

6. การจัดการเรียนการสอน

ที่ประชุมมีความเห็นว่า ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 นั้น ครูเน้นเนื้อหาตามที่มีอยู่ในหนังสือเรียนมากกว่าการเน้นทักษะกระบวนการและการปฏิบัติ ไม่ได้คำนึงถึงการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งแต่ละคนมีวิธีการเรียนรู้หรือรับรู้แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องเวลาเรียนไม่พอ นอกจากนี้ที่ประชุมยังมีความเห็นว่าครูและผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้จากสื่อมวลชนต่าง ๆ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการสะสมความรู้ที่ละเล็กละน้อย วิธีการเรียนรู้ดังกล่าวจะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้สมบูรณ์และทันสมัยอยู่เสมอ และจากการที่ครูไม่ได้สอนวิชาที่ตัวเองได้เรียนมา ทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ที่ประชุมมีความเห็นว่าการเรียนการสอนของครูมิได้มุ่งเน้นกระบวนการหาความรู้ ยังคงใช้วิธีการสอนแบบเดิม ไม่มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยเฉพาะการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ นอกจากนี้ครูขาดความกระตือรือร้น ไม่ค่อยสนใจใฝ่หาความรู้ ครูส่วนใหญ่จะสอนตามวิธีสอนของตน โดยไม่ได้คำนึงถึงแบบการเรียนรู้ของนักเรียน

ในด้านการจัดสอนเกี่ยวกับวิชาอาชีพ โรงเรียนส่วนใหญ่จะขาดข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการแนะแนวให้แก่เด็ก การจัดการเรียนการสอนโรงเรียนส่วนใหญ่จะเน้นแต่ภาคทฤษฎี หรือแม้เฉพาะการผลิต ทำให้เด็กขาดความรู้เรื่องการตลาด การจัดการ ส่วนการส่งเด็กไปฝึกงานตามสถานประกอบการต่าง ๆ นั้น ไม่ประสบผลสำเร็จ

7. ข้อเสนอแนะ

ที่ประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ดังนี้

7.1 ควรจัดให้มีการอบรมครูเพื่อให้ทราบถึงเทคนิค วิธีการสอนต่าง ๆ ให้ทันสมัย สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร รวมทั้งจัดส่งครูไปฝึกอบรมความรู้ทักษะเกี่ยวกับวิชาอาชีพให้เก่ง แล้วนำมาถ่ายทอดให้นักเรียนแทนการส่งนักเรียนออกไปฝึกงานตามสถานประกอบการต่าง ๆ

7.2 การสอนของครูควรให้วิธีการหาความรู้มากกว่าการให้เนื้อหา เพราะเนื้อหานั้น มักจะล้าสมัยได้ ควรเน้นกระบวนการคิดและปฏิบัติ

7.3 ควรเน้นวิชาการและวิชาอาชีพประกอบกัน

7.4 ควรเน้นคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะในแง่ปฏิบัติโดยให้ควบคู่ไปกับความรู้

7.5 ควรมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สอนให้เด็กวิเคราะห์ว่าอะไรดีอะไรไม่ดี อะไรถูก อะไรผิด ฝึกให้เด็กคิดและวิเคราะห์ห้อย่างมีระบบเพื่อให้สามารถนำความรู้ไปพัฒนาชีวิตได้

7.6 ครูผู้สอนควรคำนึงถึงแบบการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันและควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ที่สมบูรณ์และ ทันสมัยเสมอ

8. การวัดผลประเมินผล

ที่ประชุมมีความเห็นตรงกันว่า การวัดผลโดยใช้ข้อสอบแบบปรนัยที่มีลักษณะเป็นแบบเลือกคำตอบที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้อยู่ นั้น ทำให้ทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนขาดหายไป และมีความเห็นต่อไปอีกว่า ข้อสอบลักษณะดังกล่าวนี้ไม่อาจตรวจสอบหรือวัดความสามารถทักษะกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล รวมทั้งความเป็นคนดีของนักเรียนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ที่ประชุมยังมีความเห็นว่า ปัญหาสำคัญของ การวัดผลประเมินผลอีกประการหนึ่งคือ ครูไม่เข้าใจในทัศนคติของการวัดผล ทำให้ไม่สามารถจัดการวัดประเมินผลได้อย่างถูกต้องตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ส่วนการสอนซ่อมเสริมที่ประชุมมีความเห็นว่า ทำให้นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ขาดความกระตือรือร้นและกลายเป็นคนเกียจคร้าน เป็นการทำลายคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างมาก และยังมีความเห็นว่าการกำหนดให้มีการทดสอบก่อนและหลังเรียนนั้นควรตัดออกเพราะในทางปฏิบัติทำไม่ได้

ที่ประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล ดังนี้

1. การวัดผลโดยใช้ข้อทดสอบแบบปรนัยนั้น ตัวข้อสอบควรต้องมีคุณภาพ ดังนั้นจึงควรมีการอบรมให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือทดสอบ รวมทั้งควรมีการพัฒนาคุณภาพของข้อสอบให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น
2. ในการประเมินผล ควรมีการประเมินรวบยอดว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติตามที่ต้องการหรือไม่ และมีการพัฒนาตนเองได้อย่างไร มากน้อยแค่ไหน
3. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ควรจัดให้ครบวัตถุประสงค์ทางการศึกษาทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

9. การบริหารหลักสูตร

ปัญหาการบริหารหลักสูตรที่พบ ได้แก่ การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งหน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดหลักสูตร ผู้นำไปใช้ รวมทั้งหน่วยงานที่ผลิตครู นอกจากนี้การประสานงานและช่วยเหลือกันและกันในระหว่างสถานศึกษาต่างสังกัดยังไม่ดีเท่าที่ควร

ในด้านการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนนั้น ที่ประชุมมีความเห็นว่า ผู้บริหารต่างให้การสนับสนุน และส่งเสริมการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนเป็นอย่างดี มีผู้บริหารเพียงส่วนน้อยที่ให้ความสำคัญด้านธุรการมากกว่าด้านวิชาการของโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า โรงเรียนยังมุ่งบริหารหลักสูตรให้เป็นไปตามค่านิยมของผู้ปกครอง กล่าวคือมุ่งเน้นการเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา

จากผลการสัมมนาดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นแนวทางสำคัญที่หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย 2524 ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุง เนื่องจากในยุคปัจจุบันโลกเจริญก้าวหน้าไปมาก สภาพเศรษฐกิจ สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยีก็รุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาด้านหลักสูตรไว้อย่างเป็นภาพรวมในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ว่าต้องจัดหลักสูตรให้มีเนื้อหาสาระที่เป็นพื้นฐาน ต่อการพัฒนาบุคคลและสังคมไปพร้อมกับเสริมศักยภาพตามความแตกต่างของบุคคล โดยเน้นความสำคัญ วิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นพิเศษ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นคนไทยควบคู่ไปกับตามโลกปัจจุบันได้ทันที่ที่ กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เป็นหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เริ่มประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2533 โดยประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ในระดับ ม.1 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ในระดับ ม.4 จนถึงปีการศึกษา 2536 หลักสูตรทั้ง 2 ฉบับก็จะใช้ครบวงจรตลอด ม.1-ม.3 และ ม.4-ม.6 ส่วนในโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนพัฒนาการใช้หลักสูตรของกรมวิชาการให้ใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงพร้อมกันทั้งชั้นเรียนในปีการศึกษา 2533

การปรับหลักสูตรครั้งนี้ เนื่องมาจากรัฐเห็นว่าคุณภาพของเยาวชนยังไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็น จึงดำเนินการตามแนวทาง 3 ประการ คือ ให้ท้องถิ่นมีโอกาสปรับการเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการ ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติตามความสนใจ และ ฝึกให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการ

2.3 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนใน 3 ประการคือ

1. พัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงามเพื่อเป็นพื้นฐานในการรับความรู้ต่อไปโดยไม่หยุดยั้งและการนำความรู้ไปใช้
2. พัฒนาลักษณะนิสัยอันดีงามเพื่อความเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ
3. พัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ การพัฒนาดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตสืบไป

เพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหมายหรือความคาดหวัง หลักสูตรจึงมีจุดเน้น 3 ประการ ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ

ในโลกปัจจุบันนี้ วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ได้รุดหน้าไปเรื่อย ๆ หน้าที่หลักของหลักสูตรคือ การให้เครื่องมือเพื่อเป็นเครื่องรับความรู้ แสวงหาความรู้ และวิธีการที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนจึงควรใช้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นสื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงาม ให้รู้จักคิดอย่างมีกระบวนการ ครูไม่ควรมุ่งเน้น

ตัวเนื้อหาหรือข้อมูลเป็นสำคัญ แต่ควรมุ่งเน้นที่จะปลูกฝังวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการของเนื้อหาและวิเคราะห์เนื้อหาต่าง ๆ เพื่อหาข้อสรุปสืบเนื่องที่จะเกิดและการนำไปใช้ ในเรื่องการนำความรู้ไปใช้นั้น วิธีการที่จะได้ความคิดว่าจะเอาไปใช้อย่างไรนั้น จะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

2. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรคำนึงถึงความต้องการที่หลากหลายของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกันในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคมจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการและเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากความแตกต่างรวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตนอีกด้วย

3. ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ

หลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกรายวิชาต่าง ๆ ในวิชาบังคับเลือก และวิชาเลือกเสรีตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบความถนัดและความสามารถและได้พัฒนาความสามารถได้สูงสุดตามศักยภาพ ดังนั้นโรงเรียนจึงควรถือเป็นหน้าที่ที่จะจัดบุคลากร อุปกรณ์ สถานที่และอื่น ๆ เพื่อเปิดวิชาเลือกให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวาง

หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
  2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ
  3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ
- นอกจากหลักการดังกล่าวแล้ว หลักสูตรยังได้กำหนดจุดมุ่งหมาย 8 ข้อ ดังนี้
1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ
  2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน
  3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่าง ๆ
  4. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน

5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้
เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน

6. มีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถ
ในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง

7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และ
สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทาง
พัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจน
จนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

เพื่อให้เป็นไปตามหลักการและบรรลุดจุดมุ่งหมายที่วางไว้ หลักสูตรจึงกำหนดให้มีวิชา
บังคับวิชาเลือกเสรี และกิจกรรมดังนี้

1. วิชาบังคับ

ประกอบด้วยวิชาบังคับแกน และวิชาบังคับเลือก

วิชาบังคับแกน มุ่งปลูกฝังความรู้ และทักษะพื้นฐานสำหรับพัฒนาสติปัญญา และ
บุคลิกภาพอันดีงาม ได้แก่ ความรู้และทักษะพื้นฐานในการใช้ภาษาไทย การคิดคำนวณ ความ
เข้าใจพื้นฐานในทางวิทยาศาสตร์และสังคม การรักษาสุขภาพ และความชื่นชมในศิลปวัฒนธรรม
และความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

วิชาบังคับเลือก เป็นวิชาพื้นฐานที่เสริมวิชาบังคับแกนในส่วนที่ต้องการให้สอดคล้อง
กับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน

2. วิชาเลือกเสรี

เป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ค้นหาความถนัด และความสามารถอันจะเป็นเครื่องชี้
แนะให้ตัดสินใจเลือกเรียนวิชาที่เหมาะสม และได้พัฒนาสติปัญญาและความสามารถให้สูงสุด
ตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรม

นอกจากรายวิชาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว หลักสูตรยังกำหนดให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม
อีก 3 ประเภท กิจกรรมเหล่านี้มิใช่การเรียนวิชาซึ่งให้ผู้เรียนเข้าห้องเรียนเพื่อฟังคำสอนหรือ
ประกอบกิจกรรมตามที่ครูกำหนดแล้วสอบ แต่เป็นการประกอบกิจกรรมร่วมกันภายใต้การดูแล
ของโรงเรียน เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยอันดีงาม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขได้
ประโยชน์จากกัน และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

โครงสร้างหลักสูตร

1. วิชาบังคับ จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ รายวิชาดังต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย	12 หน่วยการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์	9 หน่วยการเรียนรู้
คณิตศาสตร์	6 หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	3 หน่วยการเรียนรู้
ศิลปศึกษา	3 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้

สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	6 หน่วยการเรียนรู้
การงาน	6 หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 2.1 กลุ่มวิชาภาษา ได้แก่ ภาษาไทย และ ภาษาต่างประเทศ
- 2.2 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์
- 2.3 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา
- 2.4 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ พลานามัย และศิลปศึกษา
- 2.5 กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้นำปัญหาประโยชน์
จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค และกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.2 กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้จำนวน
1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

ปรากฏในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก เสรี	บังคับ		เลือก เสรี	บังคับ		เลือก เสรี
	แกน	เลือก		แกน	เลือก		แกน	เลือก	
1. ภาษา									
1.1 ภาษาไทย	4	-	-	4	-	-	4	-	-
1.2 ภาษาต่างประเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
2.1 วิทยาศาสตร์	3	-	-	3	-	-	3	-	-
2.2 คณิตศาสตร์	3	-	-	3	-	-	-	-	-
3. สังคมศึกษา	2	2	10	2	2	10	2	2	13
4. พัฒนาบุคลิกภาพ									
4.1 พละนามัย	1	2	-	1	2	-	1	2	-
4.2 ศิลปศึกษา	1	-	-	1	-	-	1	-	-
5. การงานอาชีพ									
5.1 การงาน	-	2	-	-	2	-	-	2	-
5.2 อาชีพ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	14	6	10	14	6	10	11	6	13
	30			30			30		
กิจกรรม									
1. กิจกรรมตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย การจัดกิจกรรมในสถาน ศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษา ธิการ									
1.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้นำเพื่อ ประโยชน์	1	-	-	1	-	-	1	-	-
1.2 กิจกรรมอื่นๆ	1	-	-	1	-	-	1	-	-
2. กิจกรรมแนะแนว หรือ กิจกรรมแก้ปัญหา หรือ กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	1	-	-	1	-	-	1	-	-
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน	2	-	-	2	-	-	2	-	-
รวมทั้งหมด	35			35			35		

การจัดการเรียนการสอน

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้สำเร็จตามจุดหมาย 8 ข้อดังกล่าว หลักสูตรได้กำหนดให้ดำเนินการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ
2. จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองและสามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และได้มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
4. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
6. ให้ท้องถิ่นบรรยายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน
7. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยมและการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

วิธีการของการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการใช้กระบวนการ เป็นการสอนที่ผู้สอนหลีกเลี่ยงการเป็นผู้บอกความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่จะจัดให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เหมาะสมกับธรรมชาติและวัยของผู้เรียน เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชา และเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชีวิตจริง กระบวนการคือ แนวทางดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีขั้นตอน ซึ่งวางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีกระบวนการ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

กระบวนการที่ผู้สอนควรนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น

1. ทักษะกระบวนการ 9 ประการ
2. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
3. กระบวนการสร้างความตระหนัก
4. กระบวนการปฏิบัติ

5. กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
6. กระบวนการแก้ปัญหา
7. กระบวนการกลุ่ม
8. กระบวนการคณิตศาสตร์
9. กระบวนการสร้างเจตคติ
10. กระบวนการสร้างค่านิยม
11. กระบวนการเรียนความรู้ ความเข้าใจ

ฯลฯ

แต่กระบวนการมีลำดับขั้นตอนการสอนดังต่อไปนี้

1. ทักชะกระบวนการ 9 ประการ
  - 1.1 ขั้นตระหนัก ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหา และความจำเป็นเห็นความสำคัญของปัญหานั้น ๆ และต้องการเรียนรู้ หรือแก้ปัญหา
  - 1.2 ขั้นคิดวิเคราะห์วิจารณ์ นักเรียนนำปัญหามาหาสาเหตุ ความสำคัญ และพิจารณาองค์ประกอบของปัญหา
  - 1.3 ขั้นสร้างทางเลือกที่หลากหลาย นักเรียนเสนอแนวทางการแก้ปัญหา
  - 1.4 ขั้นประเมิน และเลือกทางเลือก นักเรียนอภิปรายถึงแนวทางเลือก
  - 1.5 ขั้นกำหนด และลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
  - 1.6 ขั้นปฏิบัติอย่างซุ่ม ครุติดตามให้กำลังใจ และยอมรับ
  - 1.7 ขั้นประเมินระหว่างปฏิบัติ นักเรียนตรวจสอบการปฏิบัติการ รายงานผลการปฏิบัติงาน เพื่อตรวจความถูกต้องเหมาะสม
  - 1.8 ขั้นปรับปรุง ถ้ามีปัญหาในการทำงานช่วยกันเสนอแนะ และนำไปแก้ไขปรับปรุงด้วยตนเอง
  - 1.9 ขั้นประเมินผลรวม นักเรียนทั้งชั้นสรุปผลการทำงานของตน
2. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
  - 2.1 ขั้นสังเกต เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยใช้ประสาทสัมผัส
  - 2.2 ขั้นจำแนกความแตกต่าง
  - 2.3 ขั้นหาลักษณะร่วม เป็นการกำหนดลักษณะร่วมบางประการของประเด็นปัญหา
  - 2.4 ขั้นทดสอบและนำไปใช้
3. กระบวนการสร้างความตระหนัก
  - 3.1 ขั้นสังเกต ให้ผู้เรียนได้เห็นถึงปัญหา

3.2 ชั้นวิจารณ์ ให้ผู้เรียนเห็นผลดีของการแก้ปัญหา และผลเสียของการไม่อาจแก้

ปัญหา

3.3 ชั้นสรุป เห็นความสำคัญของปัญหาหรือประเด็นนั้น ๆ และพร้อมจะดำเนินการต่อ
ปัญหาดังกล่าว

4. กระบวนการปฏิบัติ

4.1 ชั้นสังเกต

4.2 ชั้นทำตามแบบ

4.3 ชั้นให้ทำเองโดยไม่มีแบบ

4.4 ชั้นฝึกให้ชำนาญ

5. กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกระบวนการทางปัญหา ซึ่งมีขั้นตอนตั้งแต่
การรับรู้ จำ เข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ มีขั้นตอนคือ

5.1 ชั้นสร้างความคิดรวบยอด

5.2 ชั้นการอธิบาย นักเรียนแสดงความคิดเห็นเชิงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

5.3 ชั้นการรับฟัง นักเรียนแสดงความคิดเห็นตอบโต้คำวิจารณ์

5.4 ชั้นเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เปรียบเทียบความแตกต่าง ความคล้ายคลึง และสรุป

จัดกลุ่ม

5.5 ชั้นวิจารณ์ วิเคราะห์ จำแนกหาส่วนดี ส่วนด้วย ของสิ่งนั้น ๆ

5.6 ชั้นสรุป สรุปผลอย่างถูกต้องตามข้อมูลในขณะนั้น

6. กระบวนการแก้ปัญหา มีขั้นตอนดังนี้

6.1 ชั้นสังเกต

6.2 ชั้นวิเคราะห์

6.3 ชั้นสร้างทางเลือก

6.4 ชั้นเก็บข้อมูล

6.5 ชั้นสรุป

7. กระบวนการกลุ่ม

7.1 ชั้นการมีผู้นำกลุ่ม

7.2 ชั้นการกำหนดจุดประสงค์ และวิธีการ

7.3 ชั้นการรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิก

7.4 ชั้นการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

7.5 ชั้นติดตามผล และปรับปรุง

7.6 ชั้นการประเมิน และชื่นชมงาน

8. กระบวนการคณิตศาสตร์
  - 8.1 การสอนทักษะการคิดคำนวณ
  - 8.2 การสอนทักษะแก้ปัญหาโจทย์
9. กระบวนการสร้างเจตคติ
  - 9.1 ชั้นสังเกต
  - 9.2 ชั้นวิเคราะห์
  - 9.3 ชั้นสรุป
10. กระบวนการสร้างค่านิยม
  - 10.1 ชั้นสังเกต ตระหนัก
  - 10.2 ชั้นประเมินเชิงเหตุผล
  - 10.3 ชั้นกำหนดค่านิยม
  - 10.4 ชั้นวางแผนปฏิบัติ
  - 10.5 ชั้นปฏิบัติด้วยความชื่นชม
11. กระบวนการเรียนความรู้ความเข้าใจ
  - 11.1 ชั้นสังเกต ตระหนัก
  - 11.2 ชั้นวางแผนปฏิบัติ
  - 11.3 ชั้นลงมือปฏิบัติ
  - 11.4 ชั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ
  - 11.5 ชั้นสรุป

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการมีเป้าหมายในการได้ปลูกฝังผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ทำงานโดยคำนึงถึงความจำเป็นหรือประโยชน์ หรือคุณค่าของงานที่มีต่อส่วนรวม ก่อนลงมือทำ
2. เป็นผู้มีใจเปิดกว้าง รับฟังความคิด และวิธีการที่หลากหลาย พร้อมจะรับพิจารณาข้อเสนอแนะจากผู้อื่นเสมอ
3. เป็นผู้ที่ตัดสินใจเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง หลังจากได้รับฟังแนวความคิดต่าง ๆ โดยพิจารณาเลือกอย่างมีเหตุผล
4. เป็นผู้ที่กำหนด หรือวางแผนการทำงานล่วงหน้าก่อนลงมือปฏิบัติจริงทุกครั้ง
5. เป็นผู้ที่ยึดติดตามตรวจสอบผลการทำงานเป็นระยะ ๆ พร้อมทั้งปรับปรุงการทำงานของตนให้ดีขึ้นกว่าเดิมอยู่เสมอ

6. เป็นผู้ที่มีความพอใจในการทำงาน และปฏิบัติงานของตนทุกครั้งด้วยความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ

การวัดและประเมินผล

การประเมินผลการเรียนและโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จุดประสงค์หลักของการประเมินผลการเรียนตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียนคือการพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาด้านหนึ่งคือ การให้ผู้เรียนค้นพบว่าตนเองมีความถนัดด้านไหนเพียงใด เพื่อจะได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้บรรลุถึงจุดสูงสุดของศักยภาพที่ตนมีอยู่ ดังนั้นในการประเมินผลตามระเบียบที่กำหนดไว้ ผู้สอนตระหนักถึงสิ่งต่อไปนี้สอดแทรกไปด้วยคือ

1. ผลการประเมินผลระหว่างภาคเรียนแต่ละครั้งจะช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าเข้าใจบทเรียนแต่ละตอนดีหรือยัง ถ้ายัง ทั้งครูและนักเรียนจะได้ปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขความไม่เข้าใจ

2. การประเมินเพื่อค้นพบศักยภาพที่แท้จริงนั้น มิใช่อยู่ที่การทดสอบอย่างเดียว จริงอยู่ในส่วนของผู้เรียนนั้น เครื่องบ่งชี้ความถนัดและความสามารถอยู่ที่ผลการเรียน แต่ในส่วน of ครูนั้นนอกจากประเมินผลการเรียนแล้ว ครูควรประเมินพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนแสดงออกในห้องเรียนและในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนได้อีกด้วย ครูควรสังเกตพฤติกรรมทั้งหมดที่ผู้เรียนแสดงออก ทั้งนี้เพราะว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนแสดงออกมานั้นจะบอกได้ว่ามีความสามารถไปด้านใดมาก-น้อยเพียงใด

ในการประเมินผลนอกจากจะประเมินคุณภาพของชิ้นงานหรือผลงาน ยังต้องประเมินกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้ได้มาซึ่งผลงานนั้น ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการทำงาน กระบวนการคิดแก้ปัญหา กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฯลฯ เช่น จะเป็นนักประดิษฐ์หรือนักวิทยาศาสตร์ได้ มิได้ขึ้นอยู่กับผลงานหรือโครงการแต่อย่างใด ผู้เรียนควรจะต้องมีพฤติกรรมการทำงานที่จะนำไปสู่ความเป็นนักประดิษฐ์หรือนักวิทยาศาสตร์ได้จริงด้วย เป็นต้น

นอกจากการค้นพบและพัฒนาศักยภาพแล้ว การประเมินผลจะต้องเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนทุกรายวิชาจะต้องเริ่มต้นจากการศึกษาจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ว่าต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร ครูก็จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลักษณะที่จุดประสงค์ระบุและเพื่อจะประเมินว่าผู้เรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์หรือไม่ ต้องมีการประเมินผล เครื่องมือที่จะนำมาใช้วัดต้องตรงตามจุดประสงค์นั้น หรืออาจกล่าวได้ว่า "สอบในสิ่งที่สอน" นั่นเอง ตัวอย่างเช่น จุดประสงค์ระบุว่าต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการศึกษาวิเคราะห์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็ต้องมุ่งเน้นกิจกรรมที่ฝึกให้

ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความคิดวิเคราะห์ให้มากที่สุด และเครื่องมือที่จะนำมาใช้วัดต้องสามารถบอกได้ว่าผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างน้อยเพียงใด

2.4 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีความคาดหวังว่า เมื่อผู้เรียนเรียนจบหลักสูตรแล้วจะเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และร่วมทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามความรู้ความสามารถของตน เพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง หลักสูตรฉบับปรับปรุงจึงมีจุดเน้น 3 ประการ เหมือนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กล่าวคือ จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการส่งเสริมให้ท้องถิ่น พัฒนาหลักสูตร และให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีหลักการ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม
2. เป็นการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น หรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่น และประเทศชาติ

จุดมุ่งหมาย

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ 9 ประการ ดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะด้าน
2. มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ
3. สามารถเป็นผู้นำ และเป็นผู้ให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม
4. สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนของตน
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถนำแนวทางหรือวิธีการใหม่ๆ ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน

7. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ และเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
8. มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ
9. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและในโลก มุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศตามบทบาทและหน้าที่ของตน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากร ศิลปะ วัฒนธรรมของประเทศ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนดให้มีวิชาบังคับ วิชาเลือกเสรีและกิจกรรมดังนี้

1. วิชาบังคับ ประกอบด้วยวิชาบังคับแกนและวิชาบังคับเลือก

วิชาบังคับแกน เป็นวิชาพื้นฐานที่สอดคล้องกับชีวิตและสังคมโดยทั่วไป ผู้เรียนทุกคนเรียนเหมือนกัน ได้แก่ วิชาภาษาไทย สังคมศึกษา และพลานามัย

วิชาบังคับเลือก เป็นวิชาพื้นฐาน ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามสภาพของท้องถิ่น ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนในรายวิชาต่าง ๆ ได้แก่ วิชาพลานามัย วิทยาศาสตร์ และพื้นฐานวิชาอาชีพ

2. วิชาเลือกเสรี เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกตามความสนใจ หรือความถนัดและความต้องการของแต่ละคน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้านของผู้เรียน ได้แก่ วิชาภาษาไทย สังคมศึกษา พลานามัย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ศิลปะและวิชาอาชีพ

3. กิจกรรม เป็นส่วนที่ส่งเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อสนองความสนใจ ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพและเสริมสร้างอุปนิสัยของผู้เรียน โดยมี 3 ประเภท คือ กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กิจกรรมแนะแนว และหรือกิจกรรมแก้ปัญหา และหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมอิสระของผู้เรียน

โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นดังนี้

1. วิชาบังคับ จำนวน 30 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ รายวิชาต่อไปนี้

- 1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้

1.1.1 ภาษาไทย 6 หน่วยการเรียนรู้

1.1.2 สังคมศึกษา 6 หน่วยการเรียนรู้

1.1.3 พลานามัย 3 หน่วยการเรียนรู้

- 1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้

12.1 พลานามัย 3 หน่วยการเรียนรู้

12.2 วิทยาศาสตร์ 6 หน่วยการเรียนรู้

12.3 พื้นฐานวิชาอาชีพ

6 หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี เลือกเรียนอย่างน้อยจำนวน 45 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 2.1 กลุ่มวิชาภาษา ได้แก่ ภาษาไทย และ ภาษาต่างประเทศ
- 2.2 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา
- 2.3 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ พลานามัย และ ศิลปะ
- 2.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ และ คณิตศาสตร์
- 2.5 กลุ่มวิชาอาชีพ

หมายเหตุ การเลือกรายวิชาอาชีพให้เลือกจากเอกสารคำอธิบายรายวิชาวิชาชีพพระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2533 หรือหลักสูตรอื่นใดที่เทียบเท่า หรืออยู่ในระดับเดียวกับที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

- 3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2532 จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ ต่อภาค
- 3.2 กิจกรรมแนะแนว และหรือกิจกรรมแก้ปัญา และหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ ต่อภาค
- 3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ปรากฏดังตารางที่ 8

จุฬาลง

ตารางที่ 8 โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

วิชา	ชั้น ม. 4-ม. 5		
	จำนวนหน่วยการเรียนรู้		
	บังคับ		เลือกเสรี
	แกน	เลือก	
1. ภาษาไทย	6	-	เลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ อีกอย่างน้อย 45 หน่วยการเรียนรู้ (นักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธทุกคนจะต้องเลือกเรียนรายวิชาพุทธศาสนาภาคเรียนละ 1 รายวิชา ตลอด 3 ปี)
2. สังคม	6	-	
3. พละนาฏย	3	3	
4. วิทยาศาสตร์	-	6*	
5. พื้นฐานวิชาอาชีพ	-	6	
6. คณิตศาสตร์	-	-	
7. ภาษาต่างประเทศ	-	-	
8. ศิลปะ	-	-	
9. อาชีพ	-	-	
รวมจำนวนหน่วยการเรียนรู้	15	15	
	30		
กิจกรรม			
1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรม ในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2532	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค		
2. กิจกรรมแนะแนว และ กิจกรรมแก้ปัญหา หรือ กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค		
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน			

หมายเหตุ * เลือกวิชาที่กรมวิชาการจัดทำหรือถ้าจำเป็นจะพิจารณาเป็นราย ๆ กิจกรรม

การจัดการเรียนการสอน

เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งผลตามจุดหมายที่กำหนด หลักสูตรได้กำหนดให้จัดการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวางตามความถนัดและความสนใจ
2. จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพแวดล้อม และความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ
3. จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ
4. จัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ผู้เรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ ได้มีโอกาสหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
8. ในท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และรายวิชาที่ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ
9. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยมและการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
10. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

การวัดและประเมินผล

การประเมินผลการเรียนและโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2532

การประเมินผลการเรียนให้เป็นตามหลักการต่อไปนี้

1. สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียน โดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียนในเรื่องของเกณฑ์ และแนวดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน

เนื่องจากระเบียบนี้มีจุดมุ่งหมายให้การประเมินผลการเรียนเป็นไปเพื่อการพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย และการนำกระบวนการต่างๆไปใช้ในการดำรงชีพได้ ฉะนั้นในการตรวจสอบว่าผู้เรียนได้พัฒนาไปตามจุดประสงค์ที่หลักสูตรกำหนดไว้ เพื่อให้คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งอยู่ในเกณฑ์ดีและได้มาตรฐาน

4. ประเมินผลทั้งเพื่อปรับปรุงการเรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียนเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน เป็นกลไกในอันที่จะปรับปรุงการเรียนของผู้เรียนให้ดีขึ้น และบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ อีกทั้งใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้น ระเบียบข้อนี้จึงระบุให้นำผลการประเมินมาทำหน้าที่ 2 ประการ คือ เพื่อปรับปรุงการเรียน และเพื่อตัดสินผลการเรียน

การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียน ควรกระทำอย่างต่อเนื่อง หรือเมื่อสิ้นสุดการสอนในแต่ละหน่วยย่อย เมื่อพบว่าผู้เรียนคนใดมีความสามารถไม่ถึงเกณฑ์ของแต่ละจุดประสงค์ควรศึกษาว่า ผู้เรียนมีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนในเรื่องใด แล้วจึงสอนซ่อมเสริมเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง จากนั้นจึงประเมินผลอีกครั้งหนึ่ง

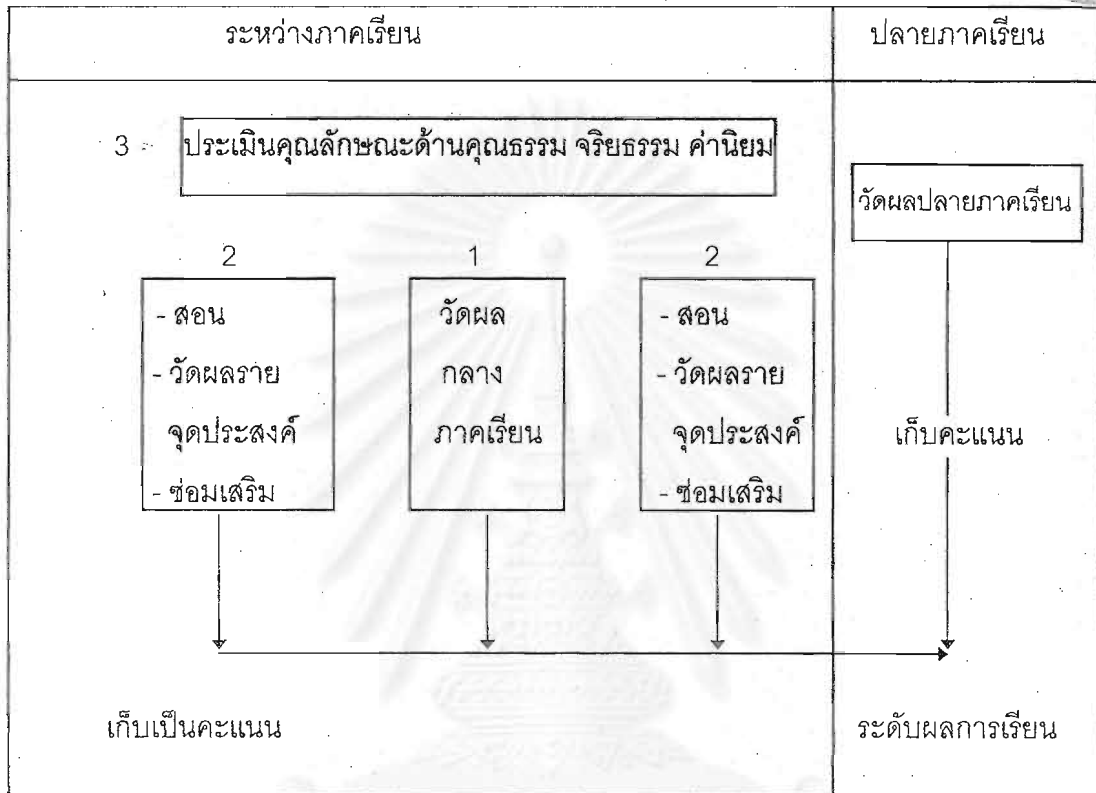
การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายที่ใช้ในปัจจุบัน เพราะการปล่อยให้ผู้เรียนไม่ผ่านในจุดประสงค์ที่สำคัญ ๆ ย่อมจะส่งผลทำให้ผู้เรียนได้ระดับผลการเรียน "0" หรือได้ "ร" ในรายวิชานั้น และทั้งนี้ยังจะส่งผลให้เกิดปัญหาในภายหลัง กล่าวคือเมื่อผู้เรียนเรียนครบตามโครงสร้างของหลักสูตร ผู้เรียนอาจจะไม่มีความรู้เพียงพอตามที่หลักสูตรกำหนด หรือมีคุณสมบัติไม่ครบตามเกณฑ์การจบหลักสูตร

การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการนำผลการประเมินต่าง ๆ ที่ได้กระทำมาตลอดภาคเรียนมาเปลี่ยนให้เป็นระดับผลการเรียน

วิธีการประเมินผลการเรียนตามระเบียบฉบับดังกล่าวมีรูปแบบ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปแบบการประเมินผลการเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการ
ประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หมายเหตุ

1. วัดผลกลางภาคอย่างน้อย 1 ครั้ง
2. จุดประสงค์ใดจะเก็บคะแนนให้แจ้งผู้เรียนทราบล่วงหน้าถึงความเป็นจุดประสงค์ที่สำคัญ
3. คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ให้ประเมินตลอดภาคเรียนเป็นการประเมินการแสดงออกเป็นประจำ ด้วยความชื่นชม ไม่ใช่การสอบวัดด้วยข้อสอบหรือจำนวนครั้งที่แสดงออก แต่เป็นระดับคุณภาพของการแสดงออก

ในปี พ.ศ. 2535 หลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ก็สามารถใช้ได้ครบทุกระดับชั้น ตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากผลการวิจัยเพื่อศึกษาประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ทั้งหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งวิจัยโดย ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2538) พบดังนี้ ด้านสภาพทั่วไปของโรงเรียน พบว่าครูส่วนใหญ่มีคาบสอนระหว่าง 16-20 คาบ/สัปดาห์ ซึ่ง

เหมาะสมกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด จำนวนครูต่อนักเรียนทุกเขตการศึกษา ขนาด 1 ต่อ 20 ซึ่งเป็นขนาดที่เหมาะสม เพราะสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กำหนดเกณฑ์เฉลี่ยขั้นต่ำของข้าราชการครู 1 คาบต่อนักเรียน 20 คน ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ด้านบุคลากรพบว่าขาดแคลนครูในหมวดวิชาต่าง ๆ ทำให้โรงเรียนมีขีดจำกัดในการเปิดสอนวิชาเลือกเสรีให้สนองความต้องการของผู้เรียนได้ทั่วถึง

ด้านการดำเนินงานบริหารหลักสูตรของโรงเรียน เน้นเรื่องการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น พบว่าโรงเรียนนำทรัพยากรท้องถิ่น เช่น บุคลากร สถานประกอบการ แหล่งวิทยากร ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน แต่เป็นที่น่าสังเกตพบว่าโรงเรียนต่าง ๆ ขาดการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาใหม่ ๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะ รายวิชาที่พัฒนามามีเพียงพอ และอาจเป็นเพราะบุคลากรขาดทักษะการพัฒนาหลักสูตรใหม่ และโดยเฉพาะที่เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับชุมชนของนักเรียน

ในด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่าครูในโรงเรียนส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ โดยพยายามให้ผู้เรียนปฏิบัติ และปฏิบัติงานเป็นกลุ่มเป็นทีม แต่ก็พบในบางรายวิชาไม่มีการทำกิจกรรมกลุ่ม

ในด้านการจัดกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตร การจัดกิจกรรม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี กรรมยุทกาชาด และกิจกรรมอื่น ๆ นั้นโรงเรียนสามารถจัดได้ดี ส่วนการจัดกิจกรรมแนะแนวนั้น โรงเรียนให้ความสำคัญของการจัดกิจกรรมนี้เป็นอย่างยิ่ง

การวัดและประเมินผล

การวัดผลไม่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนตามจุดเน้นของหลักสูตร ซึ่งสอนโดยเน้นกระบวนการ แต่การทดสอบเป็นการเน้นความรู้ ความเข้าใจ

การสอนที่ยึดจุดประสงค์เป็นหลัก ทำให้การวัดผลยุ่งยาก เนื่องจากจุดประสงค์ 2 ภาคเรียนไม่แตกต่างกัน

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัด เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและระบบการสื่อสาร รวมทั้งการที่ประเทศไทยมีการติดต่อสัมพันธ์กับประชาคมโลกอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้บุคคลและสังคมปรับตัวตามไม่ทัน และก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาคนหลายลักษณะ ทั้งในด้านความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาจิตใจ ระหว่างการใช้กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ระหว่างการให้ความสำคัญแก่วิทยาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมภายนอกชุมชนกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งระหว่างการพึ่งพาอาศัยกันกับการพึ่งตนเองทั้งในระดับบุคคล ชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ

รัฐมีหลักความเชื่อพื้นฐานว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และมีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะมาถึง และเชื่อว่าการศึกษาที่เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของประเทศจะสามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมไทย ทั้งยังสร้างความสมดุลและความกลมกลืนของการพัฒนาระหว่างด้านต่าง ๆ ได้ รัฐตระหนักว่าการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถสนองความต้องการในการพัฒนาบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาทั้งในแง่ของหลักการ ความมุ่งหมาย แนวนโยบายและแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้เป็นที่ไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ เหมาะแก่กาลเวลาและบริบทของสังคมไทย

ณ วันที่ 10 มิถุนายน พุทธศักราช 2535 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

...โดยที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติพิจารณาเห็นว่า มีความจำเป็นต้องปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถสนองตอบความต้องการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วของสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาพลเมืองของประเทศให้มีคุณภาพและปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และสามารถสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญก้าวหน้า และสร้างความสมดุลในการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้น คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 เพื่อให้เป็นแนวทางหลักสำหรับการจัดการศึกษาของรัฐ...

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 3-5)

ระบบการศึกษาดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 เป็นระบบให้บุคคลได้ศึกษาและเรียนรู้ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองทั้งในด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคมอย่างสมดุลและสามารถสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กล่าวถึงการจัดหลักสูตร เนื้อหาสาระ กระบวนการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 24-26)

1. จัดหลักสูตรแต่ละระดับและประเภทการศึกษาให้มีเนื้อหาสาระทั้งส่วนที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาบุคคลและสังคม และส่วนที่เสริมสร้างศักยภาพตามความแตกต่างของบุคคล

2. นำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยในศาสตร์สาขาต่าง ๆ รวมทั้งจากแหล่งวิทยากรอื่น ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด หอสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อมวลชน เป็นต้น มาพิจารณาประกอบการจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ ทุกประเภท และทุกรูปแบบการศึกษา
3. จัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรทุกระดับการศึกษาโดยให้ความสำคัญแก่ภาษาไทย และให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาไทย
4. พัฒนาเนื้อหาสาระด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของโลก เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สามารถประดิษฐ์คิดค้นและนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งในระดับพื้นฐานและเทคโนโลยีที่คิดค้นขึ้นใหม่มาประยุกต์ใช้ได้ อย่างเหมาะสม
5. จัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการฝึกปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีเจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. จัดกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเข้าใจและรู้จักคิดแบบวิทยาศาสตร์ และเอื้อให้ผู้เรียนใฝ่หาความรู้ รู้จักคิดริเริ่ม รวมทั้งมีความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์
7. จัดการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จะประกอบวิชาชีพและเป็นกำลังทางเศรษฐกิจที่มีคุณภาพของประเทศ
8. ให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนให้สัมพันธ์ สอดคล้อง และเกื้อกูลกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยส่งเสริมให้องค์กรต่าง ๆ และประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนา
9. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และใช้ครูที่มีความสามารถในการฝึกทักษะทางภาษา
10. ส่งเสริมการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบการจัดการศึกษา ระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน โรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยคำนึงความเหมาะสมกับสภาพและความพร้อมของผู้เรียน
11. ส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูเด็ก และการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างวัย
12. ส่งเสริมให้ครอบครัว สถานศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันในชุมชนและสื่อมวลชนร่วมมือกันในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่เหมาะสมและกระตุ้นแนวทางที่ดีแก่เด็กและเยาวชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมให้ครูมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิด และเป็นผู้ประสานงาน ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนประสานแหล่งความรู้วิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้อย่างกว้างขวาง
  4. จัดอัตรากำลังของหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับปริมาณ เพื่อให้การใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษาของแต่ละหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
  5. พัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลของครูให้เหมาะสมกับวิชาชีพ พร้อมทั้งให้มีการกำหนดระเบียบ และวิธีการเพื่อยกฐานะอาชีพครู
  6. จัดให้มีการกำกับดูแลคุณภาพ มาตรฐาน และการปฏิบัติวิชาชีพตามจรรยาวิชาชีพครู โดยการพัฒนาองค์กรวิชาชีพให้เข้มแข็งและให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูที่มีกฎหมายรองรับ
- หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบันคือ พ.ศ. 2539 แต่ด้วยเพราะประเทศไทยมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงมีแนวคิดจะปรับหลักสูตรมัธยมศึกษาในอนาคตอีก

แนวโน้มของการจัดการมัธยมศึกษาในอนาคต

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายและยุทธวิธีในการจัดการมัธยมศึกษา และการพัฒนาประเทศ โดยมีรากฐานทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เพื่อนำไปสู่การอุตสาหกรรมแบบเต็มรูป และสามารถพัฒนาประชากรให้มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพสังคมในยุคสารสนเทศและเทคโนโลยี ดังนั้น แนวโน้มของการจัดการมัธยมศึกษาในอนาคตควรมีลักษณะโดยสรุป ดังนี้

นโยบายการศึกษา จะเป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน โดยขยายการศึกษากากระดับมัธยมศึกษา ให้ทุกคนมีความเสมอภาคทางการศึกษา และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งสู่ความเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามระบอบประชาธิปไตย เป้าหมายของการจัดการศึกษายังคงมุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมให้บรรลุถึงขีดสุดแห่งศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยมีคุณลักษณะสำคัญ 3 ด้าน คือ มีความรู้ที่ทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถประกอบอาชีพในสังคมได้ ตลอดจนมีทักษะในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความดี คือเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรมและจริยธรรม และมีสุขภาพแข็งแรง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

การบริหารการศึกษา รัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชา ตระหนักในความเปลี่ยนแปลงของที่เน้นวิทยาการเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น จึงได้ประกาศ

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการประจำปี พ.ศ. 2539-2550 ขึ้น โดยการบริหารการศึกษา จะมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น โดยกำหนดหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดบริการทางการศึกษา และองค์กรประสานงานในระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดความชัดเจนทั้งในด้านภารกิจ พื้นที่บริหาร งบประมาณ บุคลากร ตลอดจนจัดแบ่งสัดส่วนความรับผิดชอบในการจัดบริการทั้งสถานศึกษาของรัฐบาลและเอกชน รวมทั้งวางระบบเครือข่ายการจัดการศึกษาของรัฐบาลและเอกชนทุกสังกัดให้อยู่ภายใต้นโยบาย การบริหาร มาตรการ และการประเมินผลที่เป็นเอกภาพในแต่ละระดับและประเภท

การบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากจะมีโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบแล้วยังมีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาเป็นหน่วยงานเสริม รวมทั้งให้โรงเรียนในเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ เช่น กรมการศาสนา สำนักงานสภาพสถาบันราชภัฏ กรมศิลปากร กรมพลศึกษา กรมการศึกษา นอกโรงเรียน กรมตำรวจ กรมประชาสัมพันธ์ เทศบาล กรุงเทพมหานคร องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ หากโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อเป็นการต่อยอดการศึกษา อยู่ในพื้นที่เดียวกันกับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจนกลายเป็นพื้นที่บริการซ้ำซ้อนก็ให้อยู่ในอำนาจการพิจารณาของคณะกรรมการระดับจังหวัดเป็นรายกรณี

การบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น 2 สาย คือ สายวิชาการและสายวิชาชีพ สายวิชาการมีโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นหน่วยงานหลัก สายวิชาชีพมีสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานหลัก ทั้งสองสายมีสถานศึกษาเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของหน่วยงานในสังกัดต่าง ๆ เช่น สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมรับผิดชอบ

หลักสูตรมัธยมศึกษา หลักสูตรควรมีโครงสร้าง 2 ส่วน คือ วิชาแกน และวิชาเลือก วิชาแกนหรือวิชาหลักเป็นรายวิชาพื้นฐานในการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นวิชาซึ่งทุกคนต้องเรียน เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และคอมพิวเตอร์ ผู้รับผิดชอบคือกระทรวงศึกษาธิการ วิชาเลือกเป็นรายวิชาที่สร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น โดยพัฒนาจากหลักสูตรส่วนกลางและเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัดทำหลักสูตรเฉพาะให้เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นควรบูรณาการหลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกัน โดยใช้ปัญหาเป็นแกนกลางเพื่อนำความรู้ไปใช้ในสภาพจริง ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายควรบูรณาการให้น้อยลงเพราะเป็นการเน้นเฉพาะทางและเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน ต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูมีบทบาทเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก ผู้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง เน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการศึกษาทางไกล เพื่อค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ยึดหลักการทำงานเป็นกลุ่ม ให้ผู้เรียนรู้อย่างอิสระ เพื่อให้มีศักยภาพสูงสุดตามความสามารถของแต่ละบุคคล

การวัดและประเมินผล จะเป็นวิธีวัดผลโดยให้ผู้เรียนแสดงออกโดยการเขียน การพูด และใช้การลงมือปฏิบัติมากกว่าการใช้แบบสอบถามประเภทให้เลือกตอบ โดยสรุปเป็นการวัดผลด้านกระบวนการมากกว่าความรู้ ความจำ และความเข้าใจ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

พัฒนาการด้านการศึกษาไทยในระดับมัธยมศึกษา

ช่วงปีพุทธศักราช 2489-2538

พัฒนาการด้านการศึกษาไทยในระดับมัธยมศึกษา ช่วงปีพุทธศักราช 2489-2538 แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาก่อนประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2489-2519)

ช่วงที่ 2. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหลังประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2520-2538)

ช่วงที่ 1 การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาก่อนประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2489-2519)

พ.ศ. 2489 เป็นปีแห่งการผลัดเปลี่ยนแผ่นดิน และเป็นช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) สภาพเศรษฐกิจอยู่ในภาวะที่ทรุดตัว อันเป็นผลกระทบจากสงคราม จึงจำเป็นต้องฟื้นฟูเศรษฐกิจให้กลับคืนสู่สภาพเดิมและเจริญรุ่งเรืองต่อไป ในระยะนี้นานาประเทศได้พยายามหาวิธีป้องกันและระงับสงครามอันอาจจะเกิดขึ้นอีกในอนาคต ตลอดจนแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และได้จัดตั้งเป็นองค์การสหประชาชาติ เมื่อ พ.ศ. 2490 ซึ่งประเทศไทยได้รับการลงมติให้เป็นสมาชิกขององค์การนี้ ปี พ.ศ. 2490 จึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาที่มีการร่วมมือระหว่างประเทศ โดยการนำแนวคิดและแบบอย่างมาพัฒนาการศึกษาของไทย

สาระสำคัญในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับนโยบายการศึกษา ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล ในช่วงนี้มีดังนี้

1. นโยบายการศึกษา

นโยบายในการจัดการศึกษามุ่งให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นอกจากนี้ยังกำหนดไว้ในนโยบายของคณะรัฐบาล เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นรูปธรรมมากขึ้น

ช่วง พ.ศ. 2489-2519 เป็นช่วงเวลาการบริหารประเทศของคณะรัฐบาลชุดที่ 17 นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี จนถึงคณะรัฐบาลชุดที่ 40 นายถนอมินทร์ ภิรมย์วิเชียร เป็นนายก

รัฐมนตรี ประเทศไทยกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2506-2510) ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) การจัดการศึกษาดำเนินการตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503

1.1 นโยบายการมัธยมศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ

นโยบายมัธยมศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติโดยสรุปมีดังนี้

1.1.1 แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479 มีความมุ่งหมายพลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาเพื่อจะได้ทำหน้าที่เป็นพลเมืองดีตามระบอบรัฐธรรมนูญอันจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและตนเอง นโยบายกำหนดให้จัดการศึกษาสามส่วนคือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา และพลศึกษา แผนนี้ไม่ได้กล่าวถึงนโยบายการมัธยมศึกษาอย่างชัดเจน

1.1.2 แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 มีความมุ่งหมายให้พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะตามอัธภาพเพื่อการเป็นพลเมืองดี มีร่างกายแข็งแรงและอนามัยสมบูรณ์ มีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ และมีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย นโยบายกำหนดให้จัดการศึกษา 4 ส่วน คือ จริยศึกษา พลศึกษา พุทธิศึกษา และหัตถศึกษา

1.1.3 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 มีความมุ่งหมายเพื่อให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามควรแก่เอกัตภาพ เพื่อให้เป็นพลเมืองดีและส่งเสริมความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติของผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพหรือมีพื้นฐานความรู้ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต หรือการศึกษาต่อในการจัดการศึกษาให้มีทั้งจริยศึกษา พลศึกษา พุทธิศึกษา และหัตถศึกษา

พัฒนาการของนโยบายมัธยมศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติในช่วงนี้ จะเห็นได้ว่าพัฒนาจากการจัดการศึกษาตามองค์สาม (พุทธิศึกษา จริยศึกษา และพลศึกษา) ในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 มาเป็นการจัดการศึกษาตามองค์สี่ (จริยศึกษา พลศึกษา พุทธิศึกษา และหัตถศึกษา) ในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ช่วงนั้นนโยบายมัศึกษามีความชัดเจนและได้รับการพัฒนาในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งระบุว่ามัธยมศึกษาเป็นการศึกษาระดับหนึ่งที่พึงคำนึงถึงเอกัตภาพซึ่งรัฐบาลต้องให้การสนับสนุน ส่วนแผนการศึกษาฉบับก่อนหน้านี้นั้น ระบุไว้เพียงแต่ให้พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่อัธภาพเท่านั้น

1.2 นโยบายการมัธยมศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.2.1 แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้มีได้กล่าวถึงรายละเอียดของนโยบายการพัฒนาการมัธยมศึกษามากนัก แต่ระบุอย่างกว้างๆ ให้ปรับปรุงมาตรฐานการมัธยมศึกษาให้ดีขึ้นเพื่อให้เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ขยายการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทดลองเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบประสมในส่วนภูมิภาค และส่งเสริมโรงเรียนเอกชนให้มีมาตรฐานสูงขึ้น

1.2.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) มีนโยบายขยายปริมาณนักเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นการกำลังคนระดับกลางอย่างเร่งด่วน จัดการมัธยมศึกษาสายสามัญเป็นรูปแบบโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบประสมมุ่งเน้นวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมส่วนภูมิภาค และปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท

1.2.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) มีนโยบายขยายการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ปรับปรุงหลักสูตรให้เลือกเรียนได้ตามความถนัด ปรับปรุงประสิทธิภาพในการให้การศึกษาเพื่อลดอัตราการสูญเปล่า โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และหาแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพในการสอนของโรงเรียนราษฎร์

1.3 นโยบายมัธยมศึกษาของรัฐบาล

นโยบายการจัดการศึกษาโดยรวมของรัฐบาลคณะที่ 17-40 ในช่วง พ.ศ. 2489-2519 จะเห็นได้ว่าระยะหลังสงคราม (พ.ศ. 2489-2490) เน้นหนักในด้านการปรับปรุงคุณภาพ การศึกษาด้านหลักสูตร ตำราเรียน และคุณภาพครู และมุ่งพัฒนาประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาระดับมัธยมศึกษายังคงเป็นไปในรูปแบบเดิม ในระยะที่ประเทศไทยไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง (พ.ศ. 2491 - 2492) เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อย โดยมีได้ออกตามวาระ ก็เป็นผลให้การดำเนินการด้านนโยบายการศึกษาประสบอุปสรรค รัฐบาลไม่สามารถดำเนินงานด้าน การศึกษาได้อย่างเต็มที่ เพราะต้องกังวลเรื่องเสถียรภาพของรัฐบาล นอกจากนี้ในช่วงเวลาการ ครองอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลทหาร ดังในกรณีรัฐบาลของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ที่ อยู่ในตำแหน่งติดต่อกันเกือบ 9 ปี รัฐบาลของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพล ถนอม กิตติขจร อยู่ในตำแหน่งติดต่อกันเป็นเวลากว่า 13 ปี ก็ทำให้เกิดการหยุดนิ่งในการพัฒนา การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลแต่ละครั้งโดยไม่เปลี่ยนแปลงผู้บริหารและผู้นโยบาย ทำให้นโยบายการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกันมากนัก ดังจะเห็นได้จากนโยบายของรัฐบาลคณะที่ 25-26 และนโยบายของรัฐบาลคณะที่ 28-30

นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลในช่วง พ.ศ. 2489 - 2519 ไม่มีพัฒนาการของนโยบายการมัธยมศึกษาอย่างต่อเนื่องและชัดเจน ส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงมัธยมศึกษาในนโยบายรวม มีรัฐบาลเพียง 3 คณะ ได้แก่ รัฐบาลคณะที่ 32 (7 มีนาคม 2512 - 17 พฤศจิกายน 2514) ที่มีนโยบายสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา รัฐบาลคณะที่ 36 (15 กุมภาพันธ์-13 มีนาคม 2518) ที่มีนโยบายในการเร่งขยายการมัธยมศึกษาอย่างกว้างขวาง แต่คงไม่ทันดำเนินการเพราะรัฐบาลชุดนี้บริหารประเทศในระยะเวลาอันจำกัดและรัฐบาลคณะที่ 38 (20 เมษายน-23 กันยายน 2519) ที่มีนโยบายเร่งรัดจัดสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอให้ครบถ้วนภายใน 4 ปี

2. ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษา

2.1 ระบบการศึกษา

2.1.1 ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 แบ่งการศึกษาเป็น 5 ระดับ คือ ระดับอนุบาลศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับเตรียมอุดมศึกษา และอาชีวศึกษาชั้นสูงและระดับอุดมศึกษา มัธยมศึกษาแบ่งออกเป็น 3 สายคือ

- 1) มัธยมศึกษาสามัญศึกษา จัดสอนตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 - ปีที่ 3
- 2) มัธยมวิสามัญศึกษา จัดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมวิสามัญตอนต้นปีที่ 1 - ปีที่ 2 และชั้นมัธยมวิสามัญตอนปลายปีที่ 4 - ปีที่ 6
- 3) มัธยมอาชีวศึกษา จัดสอนเป็นมัธยมอาชีวศึกษาตอนต้น และมัธยมอาชีวศึกษาตอนปลาย แต่ละตอนกำหนดเวลาไม่เกิน 3 ปี

2.1.2 ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 เปลี่ยนระดับการศึกษาจากการจัดการศึกษา 5 ระดับมาจัดเป็นการศึกษา 4 ระดับ คือระดับอนุบาลศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา และที่เปลี่ยนการศึกษาระดับประถมศึกษาจาก 4 ปี เป็น 7 ปี โดยจัดเป็นประถมศึกษาตอนต้น 4 ปี และประถมศึกษาตอนปลาย 3 ปี ส่วนระดับมัธยมศึกษาได้เปลี่ยนเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ปี โดยยกเลิกเตรียมอุดมศึกษา การเปลี่ยนโครงสร้างระบบการศึกษา โดยเฉพาะการจัดประถมศึกษาจาก 4 ปี เป็น 7 ปีนั้น ก็เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น โดยมุ่งหวังให้ประถมศึกษา 7 ปี เป็นการศึกษาภาคบังคับ

2.2 การบริหารการศึกษา

2.2.1 การบริหารการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479

ในช่วงแผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2479 การบริหารการศึกษาระดับมัธยมศึกษาอยู่ในความ

รับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาชั้นสามัญศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

พ.ศ. 2489 กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่า นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปริญญาตรี (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) ส่วนมากยังมีอายุน้อยและต้องการศึกษาต่อชั้นเตรียมอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก จึงให้ขยายชั้นเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาให้ถึงชั้นเตรียมอุดมศึกษาในโรงเรียนของรัฐทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตลอดจนโรงเรียนราษฎร์ โดยกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการจัดสอบไล่ชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่ 2 ทุกปี และได้โอน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ถนนพญาไท โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเคยสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาสังกัดกรมสามัญศึกษาเมื่อ พ.ศ.2490 และในปีเดียวกันนี้ยังมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติลูกเสือแห่งชาติ มีองค์การลูกเสือแทนองค์การยุวชนทำหน้าที่สนับสนุนและควบคุมดูแลนักเรียนระดับมัธยมศึกษาด้วย

พ.ศ. 2491 กระทรวงศึกษาธิการได้ยกเลิกการเก็บเงินค่าเล่าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ภาคกลาง ปีการศึกษา 2491 และในปีการศึกษา 2492 ก็ได้ยกเว้นค่าเล่าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลไปจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

พ.ศ. 2493 กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อวางแผนว่าควรขยายการศึกษาภาคบังคับออกเป็น 7 ปี คือประถม 4 ปี และมัธยมต้น 3 ปี มัธยมศึกษาแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทวิชาการ ประเภทอาชีพ และประเภททั่วไป แผนงานดังกล่าวแล้วเสร็จและประกาศใช้เป็นแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่ากุลบุตรกุลธิดาพึงได้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนจนอายุ 15 ปีเป็นอย่างน้อย

พ.ศ. 2494 รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เป็นผลให้กองโรงเรียนประชาบาลได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกรมประชาศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการประถมศึกษา การศึกษาพิเศษ และการศึกษาผู้ใหญ่ กรมประชาศึกษาแบ่งเป็น 5 กอง คือ สำนักงานเลขานุการกรม กองการประถมศึกษา กองการศึกษาพิเศษ กองการศึกษาผู้ใหญ่และกองวิชาการ ส่วนกรมสามัญศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการมัธยมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งการฝึกหัดครู

2.2.2 การบริหารการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494

ในพ.ศ. 2495 ได้มีการตราพระราชบัญญัติ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ขึ้นใหม่อีก เป็นผลให้กรมประชาศึกษาเปลี่ยนชื่อเป็นกรมสามัญศึกษา และกรมสามัญศึกษาเดิม เปลี่ยนชื่อเป็นกรมวิสามัญศึกษา

กรมวิสามัญศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบการมัธยมศึกษา การฝึกหัดครู และการประถมศึกษา ส่วนการประถมศึกษานั้นดูแลเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์ แบ่งส่วนราชการออกเป็น

6 กอง คือ สำนักงานเลขานุการกรม กองคลัง กองการฝึกหัดครู กองโรงเรียนรัฐบาล กองโรงเรียนราษฎร์ กองส่งเสริมและวัดผลการศึกษา และยังมีหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่ากองอีก 2 หน่วย คือ หน่วยศึกษานิเทศก์ และโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ต่อมา พ.ศ. 2497 กองการฝึกหัดครูได้รับการยกฐานะเป็นกรมการฝึกหัดครู

โครงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่กรมวิสามัญดำเนินการมี 3 โครงการ คือ

1. โครงการปรับปรุงการศึกษาระดับเตรียมอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาค เพื่อปรับปรุงให้โรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดต่าง ๆ ที่เปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ขยายออกไปถึงชั้นเตรียมอุดมศึกษา เพื่อช่วยเหลือนักเรียนให้มีชั้นเรียนสูงขึ้นในจังหวัดของตน

2. โครงการทดลองปรับปรุงและส่งเสริมโรงเรียนมัธยมศึกษาวิสามัญ มีการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาวิสามัญ 2 โรงเรียน คือโรงเรียนดัดดรุณี และโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ให้เป็นโรงเรียนมัธยมวิสามัญแบบประสม โดยจัดให้มีวิชาเลือกนอกเหนือไปจากวิชาสามัญในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. โครงการทดลองและปรับปรุงโรงเรียนมัธยมวิสามัญศึกษา มีการจัดตั้งโรงเรียนอีก 4 โรง ในเขตพระนคร ธนบุรี คือโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย โรงเรียนบางกะปิ โรงเรียนสุวรรณาราม วิทยาคม และโรงเรียนวัดรางบัว

กรมสามัญศึกษา แบ่งส่วนราชการออกเป็น 4 กอง คือสำนักงานเลขานุการกรม กองการประถมศึกษา กองการศึกษาพิเศษ และกองการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งเดิมสังกัดกรมประชาศึกษา ส่วนกองวิชาการแยกไปรวมกับกรมวิชาการที่ตั้งขึ้นใหม่ กองการศึกษาพิเศษรับผิดชอบจัดตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา โรงเรียนอนุบาล และการศึกษาสงเคราะห์ หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการมัธยมศึกษาคือ กองการศึกษาพิเศษ

โครงการด้านมัธยมสามัญศึกษาที่กรมสามัญศึกษาดำเนินการคือ ได้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาขึ้นใน พ.ศ. 2495 เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าการศึกษาระดับประถมศึกษาไม่เพียงพอสำหรับผู้จบการศึกษานำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพอีกทั้งนักเรียนที่จบก็ยังมีอายุน้อย นิสัยใจคอไม่มั่นคงเพียงพอจะเป็นพลเมืองที่ดีได้ จึงจัดตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาขึ้นโดยมีความมุ่งหมายเพื่อช่วยให้นักเรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ ได้มีโอกาสได้เข้าเรียนมากขึ้น นับว่าเป็นการวางรากฐานสำหรับขยายการศึกษาภาคบังคับ เพื่ออบรมนิสัยนักเรียนให้มีความซนขันแข็งในการทำงาน และได้เรียนวิชาการควบคู่ไปกับการเรียนหนังสือเพื่อให้นักเรียนที่จบมัธยมสามัญศึกษานี้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพช่วยเหลือครอบครัวได้ดียิ่งขึ้น โรงเรียนมัธยมสามัญศึกษานี้จัดขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระของการจัดมัธยมวิสามัญศึกษาเพื่อให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วยังหาโรงเรียนเข้าเรียนต่อไม่ได้ ได้มีโรงเรียนสำหรับเรียนต่อ โดยไม่ต้องไป

แย่งที่กันเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาวิสามัญเพียงแห่งเดียว โรงเรียนมัธยมสามัญศึกษามี 2 แบบ คือ

1. โรงเรียนที่เปิดสอนเป็นเอกเทศ เปิดโอกาสให้นักเรียนจากทุกโรงเรียนเข้าศึกษาต่อเท่าเทียมกัน

2. โรงเรียนประจำบาลขยายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งรับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนนั้น ๆ ให้ศึกษาต่อมากกว่านักเรียนจากโรงเรียนอื่น ๆ

การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาของกรมสามัญศึกษานี้จึงนับเป็นการขยายตัวของการศึกษาประจำบาล และอาจกล่าวได้ว่าโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาก็คือ โรงเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนประจำบาลนั่นเอง ต่อมา มีการขยายโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ เป็น 111 โรงเรียนในช่วง พ.ศ. 2495-2496 อันเป็นผลให้นักเรียนในชนบทมีโอกาสได้ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนใกล้บ้านของตน หลังจากนั้นได้มีการขยายจำนวนโรงเรียนมัธยมศึกษาออกไปทุกปีตามกำลังของกระทรวงศึกษาธิการ

นอกจากนี้ได้มีการตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2497 กล่าวถึงการจัดตั้งโรงเรียน ประเภทโรงเรียน การควบคุมโรงเรียน การอุดหนุนโรงเรียน ฯลฯ และเปิดสอนสองผลัดขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2499 เพื่อแก้ปัญหาจำนวนนักเรียนมีมากเกินไปที่จำนวนโรงเรียนที่มีอยู่ในเกณฑ์นี้จะรับได้และ พ.ศ. 2500 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแบ่งท้องที่ทั่วประเทศออกเป็น 123 ภาคการศึกษาตามภูมิศาสตร์

2.2.3 การบริหารการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503

ในปีแรกที่ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 กรมวิสามัญศึกษา ซึ่งรับผิดชอบการศึกษาระดับมัธยมวิสามัญศึกษาได้จัดโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบประสมขึ้นเพื่อแก้ปัญหาให้นักเรียนที่มุ่งเข้ารับการศึกษารับราชการและมุ่งเรียนสายวิชาการแต่เพียงสายเดียว ให้หันมาเข้ารับการศึกษทั้งวิชาการและวิชาชีพตามความสามารถของตนเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ และเพื่อแก้ปัญหาให้นักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนมากที่เข้ามาศึกษาต่อในกรุงเทพมหานคร ให้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนสุรนารีวิทยา จังหวัดนครราชสีมา และใน พ.ศ. 2505 ได้มีการจัดให้โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นโรงเรียนชายให้เป็นโรงเรียนมัธยมแบบประสมเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งโรงเรียน

ใน พ.ศ. 2506 ได้มีพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2506 แบ่งหน่วยราชการกระทรวงศึกษาออกเป็น 10 หน่วยราชการ หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการมัธยมศึกษา คือ กรมสามัญศึกษา รับผิดชอบการมัธยมศึกษาในโรงเรียนของรัฐ และกรมวิสามัญศึกษารับผิดชอบดูแลการมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน และ ใน พ.ศ. 2515 กระทรวงศึกษาธิการได้ยุบรวมกรมวิสามัญศึกษาเข้ากับกรมสามัญศึกษาและเรียกชื่อว่า กรม

สามัญศึกษา หน่วยงานที่รับผิดชอบบริหารการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เปลี่ยนเป็น กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาแทนที่จะเป็นกองโรงเรียนรัฐบาล กรมวิสามัญศึกษาเช่นแต่ก่อน ส่วนกองโรงเรียนราษฎร์ ได้รับการยกฐานะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รับผิดชอบดูแลโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นโรงเรียนราษฎร์ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 ที่รัฐส่งเสริมให้เอกชนจัดการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ซึ่งหมายถึงระดับอนุบาลศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา และในปีนี้ได้มีประกาศจัดตั้งสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีขึ้น เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และวิชาคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา

ในปีเดียวกันนี้ ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 และ ฉบับที่ 217 ประกาศแบ่งส่วนราชการในกระทรวงศึกษาธิการ ออกเป็น 12 หน่วยงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการมัธยมศึกษา คือกรมสามัญศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ดูแลกิจการโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นของเอกชน และในปีเดียวกันนี้ คณะปฏิวัติได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 267 ให้โอนอำนาจหน้าที่บรรดากิจการ ทรัพย์สิน หนี้ ข้าราชการ ลูกจ้าง และเงินเดือน งบประมาณของกองการเผยแพร่การศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กองส่งเสริมและวัดผลการศึกษาและแผนกไฮสคูลและทัศนศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา แผนกสอบไล่ แผนกทะเบียน และประกาศนียบัตร สำนักงานเลขานุการกรม แผนกตรวจสอบและแนะนำแผนกอาชีพสงเคราะห์ในกองส่งเสริมอาชีพ กรมอาชีพศึกษา ไปเป็นของกรมวิชาการแทน แล้วแบ่งส่วนราชการกรมวิชาการใหม่เป็น 8 ส่วน ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 270 แบ่งส่วนราชการกรมสามัญศึกษาใหม่เป็น 10 ส่วน ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 271 และแบ่งส่วนราชการกรมอาชีพศึกษาใหม่เป็น 9 ส่วน ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 272 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2515

3. หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 หลักสูตรมัธยมศึกษาของไทย ได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงแก้ไขตลอดมาเป็นระยะ ๆ ในครั้งนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขตามนโยบายและแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 มีหลักสูตรมัศึกษารวม 8 ฉบับ ดังนี้

3.1 ประมวลการศึกษาภาค 2 : หลักสูตรชั้นมัธยมต้นและหลักสูตรชั้นมัธยมปลาย พุทธศักราช 2480

ปี พ.ศ. 2489-2491 การมัธยมศึกษาของไทยยังคงใช้ประมวลศึกษาภาค 2 หลักสูตรชั้นมัธยมต้น และหลักสูตรชั้นมัธยมปลาย พุทธศักราช 2480 ซึ่งประกาศใช้ตามแผนการ

ศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479 โดยมีเป้าหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาทั้งสามัญศึกษา และอาชีวศึกษา เพื่อจะได้ทำหน้าที่พลเมืองตามระบอบรัฐธรรมนูญ ดังนั้นเนื้อหาวิชาในหลักสูตร จึงได้เน้นองค์สาม คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา และพลศึกษา วิชาวิชาในชั้นมัธยมต้นและมัธยม ปลายมีลักษณะเหมือนกัน ยกเว้นวิชาขับร้องและวิชาสุขศึกษา อัตราเวลาเรียน 30 ชั่วโมงต่อ สัปดาห์ มีการกำหนดอัตราเวลาเรียนทักษะในวิชาภาษาไทยอย่างชัดเจน การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเน้นครูเป็นผู้ถ่ายทอดวิชา และเริ่มมีวิธีสอนใหม่เพิ่มขึ้น คือการนำนักเรียนไปทัศนศึกษา ส่วนด้านการประเมินผลนั้นดำเนินตามประมวลศึกษาพิเศษภาค 2 ระเบียบการสอบความรู้ นักเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2480 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ 11 มกราคม พ.ศ. 2482 เป็นแนวทางการประเมินผลเน้นการท่องจำ ท่องบทอาขยาน สอบวิชาสุขศึกษา ปากเปล่า การสอบวิชาภาคปฏิบัติมีทั้งข้อเขียนและลงมือปฏิบัติด้วย

3.2 หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พุทธศักราช 2491

ต่อมาในปี พ.ศ. 2491 ได้มีคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตร ใหม่เป็นหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาฉบับแรก คือ หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พุทธศักราช 2491 เป้าหมายของการประกาศหลักสูตรฉบับนี้คือเพื่อให้โรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนระดับเตรียม อุดมศึกษาได้ใช้เป็นหลักสูตรกลาง เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ลักษณะของหลักสูตรฉบับนี้ คล้ายกับหลักสูตรมัธยมปลายปีที่ 7 และ 8 ที่ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2471 ซึ่งมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดการ ศึกษาเอง โดยลดลงเหลือ 2 แผนกคือ แผนกอักษรศาสตร์ และแผนกวิทยาศาสตร์ ตัดแผนกกลาง ออกไป ในด้านเนื้อหาวิชาจัดเป็นหมวดวิชา เช่น หมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาสังคมศึกษา หมวดวิชาภาษาอังกฤษ เป็นต้น กำหนดให้เรียนวิชาพลศึกษา ดนตรี การลูกเสือหรือยุวกาชาด นอกเวลาเรียนในโอกาสที่สมควร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังใช้วิธีแบบเดิม คือครูเป็นผู้ ถ่ายทอดความรู้โดยใช้ความรู้แบบบรรยายการประเมินผลเป็นไปตามมาตรฐานการสอบไล่ว่าด้วย อำนาจการสอบไล่ของกระทรวงศึกษาธิการ

3.3 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2493 และ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2493

ในปี พ.ศ. 2493 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาใหม่อีก 2 ฉบับ คือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2493 และหลักสูตรมัธยม ศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2493 ไม่มีการกำหนดจุดมุ่งหมายรวมของหลักสูตร แต่มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของรายวิชา หลักสูตรทั้ง 2 ฉบับนี้มีลักษณะคล้ายกับหลักสูตรมัธยม ศึกษาตอนต้นและปลาย พ.ศ. 2490 สิ่งที่เปลี่ยนแปลง คือแยกวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมออก

เป็น 2 วิชา และเน้นความสำคัญของวิชาวิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษให้มากขึ้น ส่วนความแตกต่างระหว่างหลักสูตรทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวคือ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไม่มีการเรียนวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา แต่ให้เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไปแทน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพราะได้รับอิทธิพลจากประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 จึงมีการรับวิธีสอนใหม่ ๆ เข้ามา เช่น การสอนแบบโครงการ การสอนแบบดอลตัน การสอนแบบ play way การสอนแบบ heuristic เป็นต้น แต่พบว่าครูยังใช้วิธีสอนแบบเดิม คือการบรรยาย สำหรับการประเมินผลนั้นยังคงใช้ตามระเบียบที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480

3.4 หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พุทธศักราช 2498

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พุทธศักราช 2498 เป็นหลักสูตรวิสามัญต่อจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายมีเป้าหมายชัดเจน คือให้การศึกษาเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาแขนงต่าง ๆ หลักสูตรนี้แบ่งเป็น 2 แผนก คือ แผนกอักษรศาสตร์ และแผนกวิทยาศาสตร์ เนื้อหาวิชา และวิธีการเรียนการสอนได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะรายวิชาทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก แต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจน เพียงแต่ระบุให้มีการศึกษานอกสถานที่และให้เริ่มใช้การสอนแผนใหม่ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม วิธีสอนส่วนใหญ่ยังใช้แบบเดิมคือเน้นการบรรยาย การวัดผลเป็นการสอบไล่เพื่อรับประกาศนียบัตรเตรียมอุดมศึกษา และเป็นไปตามระเบียบของกรมวิสามัญ เนื้อหาที่สอบแล้วไม่มีการนำมาสอบอีก ใช้ระบบการสอบตามประเทศสหรัฐอเมริกา

3.5 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503

หลักสูตรทั้ง 2 ฉบับ เป็นหลักสูตรที่ประกาศใช้ในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 มีความแตกต่างจากหลักสูตรเดิมทั้งการจัดรูปแบบของหลักสูตร การจัดระบบโรงเรียนและการเรียกชื่อของแต่ละระดับ รูปแบบของหลักสูตรมีลักษณะเป็น Broad Field Curriculum โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกันและสัมพันธ์กันมาวมเป็นหมวดวิชา ความมุ่งหมายของหลักสูตรทั้ง 2 ฉบับกำหนดไว้เหมือนกันคือเน้นความเป็นพลเมืองดี ด้านการจัดหมวดวิชากำหนดให้เรียน 9 หมวดวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และให้เรียน 10 หมวดวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญศึกษาแบ่งเป็น 3 แผนก คือ แผนกวิทยาศาสตร์ แผนกศิลป์ และแผนกทั่วไป การจัดการเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมด้วย เพราะมีนักเรียนไปศึกษาต่อและดูงานในต่างประเทศ จึงรับวิธีสอนจากตะวันตกมาใช้ เช่น การสอนเป็นคณะ บทเรียน

สำเร็จรูป การสอนแบบหน่วย การสอนแบบสร้างสรรค์ การสอนแบบสืบสอบ เป็นต้น ในด้านการประเมินผลทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายมีการวัดผลและ 2 ครั้ง คือ วัดผลระหว่างปีและปลายปี การวัดผลปลายปีอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเขตการศึกษาและกระทรวงศึกษาโดยลำดับ

3.6 หลักสูตรมัธยมแบบประสม

หลังจากมีโครงการปรับปรุงการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทราโดยความร่วมมือขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ซึ่งเริ่มใน พ.ศ. 2491 โดยจัดโรงเรียนให้สนองความต้องการของสังคมขณะนั้น ใน พ.ศ. 2499 กรมวิสามัญศึกษาก็เริ่มทดลองปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาในสวนกลางจำนวน 4 โรงเรียน ได้มีวิชาเลือกเพื่อส่งเสริมเอกัตภาพให้นักเรียนสามารถเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาและวิชาชีพชั้นสูง จึงเกิดความคิดในการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมแบบประสมขึ้น หลักสูตรมัธยมศึกษาแบบประสมแบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีกำหนดเวลาเรียน 3 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีกำหนดเวลาเรียน 2 ปี หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีเป้าหมาย เพื่อสำรวจความสนใจ ความถนัด และความสามารถ ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายมีหลักการให้ใช้หลักสูตรแผนกศิลปะและแผนกวิทยาศาสตร์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2503 และระเบียบวัดผล พ.ศ. 2503 ส่วนแผนกทั่วไปนั้นได้จัดให้มีวิชาเลือกสายคอนกรีตศิลป์ สายธุรกิจศิลป์ สายอุตสาหกรรมศิลป์ สายเกษตรกรรมศิลป์ ฯลฯ สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ใช้เหมือนกับกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503

3.7 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518

ในปี 2518 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้มีหลักสูตรใหม่ โดยเริ่มในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก่อนเรียกว่า หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 ใช้แทนหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 เริ่มใช้ ม.4 ในปี พ.ศ. 2518 ม.5 ในปี พ.ศ. 2519 และ ม.6 ในปี พ.ศ. 2520 เป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นเพื่อให้ นักเรียนเลือกเรียนตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และวัฒนธรรมต่อการประกอบอาชีพ กำหนดการเรียนเป็นหน่วยกิต การจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องเข้าใจวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม จัดกิจกรรมการเรียน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์รวมทั้งการประเมินผลเป็นการตรวจสอบการผ่านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

การประเมินผลตามหลักสูตรนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียน การสอน (Formative Evaluation) และการประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน (Summative Evaluation) วิธีประเมินผลการเรียนให้ประเมินผลแต่ละรายวิชาจากคะแนนระหว่างภาคและปลายภาค การประเมินผลระหว่างภาคเรียนให้ประเมินจากการทดสอบทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ จากงานที่มอบหมายให้ทำและจากพัฒนาการด้านเจตคติ ความสนใจ หรือบุคลิกภาพด้านอื่น ๆ ส่วนการประเมินปลายภาคให้ประเมินจากการทดสอบภาคความรู้หรือทั้งภาคความรู้และปฏิบัติ ทั้งนี้ให้ครอบคลุมจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตรรายวิชานั้น

ช่วงที่ 2 การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหลังประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2520-2538)

ช่วง พ.ศ.2520-2538 เป็นช่วงเวลาการบริหารประเทศของคณะรัฐบาลชุดที่ 41 ซึ่งมี พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรีจนถึงคณะรัฐบาล ชุดที่ 54 ซึ่งมีนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี ในการจัดการศึกษาได้ดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 นอกจากนี้ยังดำเนินการให้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-7

1. นโยบายการศึกษา

1.1 นโยบายการมัธยมศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ

ช่วง พ.ศ. 2520-2538 ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ 2 ฉบับ คือ แผน การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 แต่ละฉบับ กำหนดนโยบายทางการมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

1.1.1 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 มีความมุ่งหมายเพื่อสร้าง เสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม ในส่วนของการมัธยม ศึกษา มีนโยบายประกันความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษามุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัยและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็น ประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

มัธยมศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษา ตอนปลาย ใช้เวลาเรียนตอนละประมาณ 3 ปี ในตอนต้นให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนกลุ่มวิชาการและ วิชาชีพตามความถนัดและความสนใจอย่างกว้างขวาง ในตอนปลายให้ผู้เรียนได้เรียนกลุ่มวิชาที่ จะยึดเป็นอาชีพต่อไป การศึกษาวิชาชีพในระดับนี้ จึงมุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ มีความรู้ ความชำนาญที่สามารถจะนำไปใช้ปฏิบัติ และประกอบอาชีพได้จริงอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้รู้แนว ทางที่จะศึกษาเพิ่มเติมตามความถนัดและความสนใจของแต่ละบุคคลอีกอย่างหนึ่ง การจัดสถาน

ศึกษาอาจจัดรวมอยู่กับโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปหรือจัดเป็นเอกเทศโดยเน้นการฝึกทักษะในระดับกึ่งฝีมือและระดับฝีมือ ในการจัดการศึกษาตามแผนฯนี้ รัฐบาลเปิดโอกาสให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาภายใต้การควบคุมของรัฐโดยไม่แสวงหาผลกำไรเกินควร และส่งเสริมให้สถานศึกษาเอกชนมีความคล่องตัวในการบริหาร และการบริการทางวิชาการภายในกรอบแห่งกฎหมาย

1.1.2 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 มีหลักการที่สำคัญ 4 ประการ คือ เพื่อเสริมสร้างความเจริญงอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจ และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้ตระหนักในการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ควบคู่ไปกับการตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมไทย และเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างสมดุลทั้ง 4 ด้าน คือด้านปัญญา ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย และด้านสังคม โดยให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน ปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน ส่งเสริมให้มีการเรียนภาษาต่างประเทศ จัดการศึกษาในรูปแบบที่เอื้อในผู้มีปัญญาเลิศหรือมีความสามารถพิเศษได้พัฒนาอัจฉริยภาพของตน สนับสนุนการขยายบริการการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม และผู้มีความบกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ และอารมณ์ให้กว้างขวาง ปรับปรุงระบบการบริหารการศึกษาให้มีเอกภาพและกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริการและการจัดการภายในของสถานศึกษาและส่งเสริมให้เอกชนจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น

1.2 นโยบายการพัฒนามัธยมศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) มีนโยบายจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบบไม่แยกสายให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพ จัดโครงสร้างหลักสูตรให้จบในตัวเอง ปรับปรุงเนื้อหา และกระบวนการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงระบบการวัดผลการศึกษา ขยายปริมาณและปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนมัธยม จัดแบ่งเขตโรงเรียนตามเมืองใหญ่และท้องที่ต่าง ๆ และปรับปรุงอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษา

1.2.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) มีนโยบายปรับปรุงมาตรฐานของโรงเรียน ปรับปรุง และส่งเสริมการนิเทศและการแนะแนวการศึกษา ปรับปรุงระบบการบริหารการศึกษา ส่งเสริมและช่วยเหลือโรงเรียนเอกชน ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นภาคปฏิบัติ และปรับปรุงค่าเล่าเรียน และค่าบำรุงการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน

1.2.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534)

มีนโยบายปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ทรัพยากรที่เหลือจากโรงเรียนประถมศึกษา ปรับปรุงค่าธรรมเนียมการศึกษาให้เป็นธรรม ปรับปรุงนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาของเอกชน พัฒนาให้เด็กในชนบทได้รับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ โดยเฉพาะเด็กในพื้นที่ที่มีการเรียนต่อในอัตราต่ำ และเร่งรัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.2.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

มีนโยบายขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ปรับปรุงหลักสูตรโดยเน้นการฝึกทักษะ และเพิ่มพูนความรู้ด้านอาชีพให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและกำหนดสิ่งจูงใจแก่ผู้ปกครองที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจให้ส่งเด็กเข้าเรียนต่อให้มากขึ้น

1.3 นโยบายการมัธยมศึกษาของคณะรัฐบาล

นโยบายมัธยมศึกษาของคณะรัฐบาลในช่วงหลังประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2520-2538) มีพัฒนาการที่ชัดเจนกว่าช่วงก่อน แม้ว่าจะยังไม่ปรากฏชัดเจนในสมัยรัฐบาลคณะที่ 41-45 ซึ่งกล่าวถึงเพียงแต่การจัดสอนอาชีพในระดับมัธยมศึกษา และการสนับสนุนให้นักเรียนศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาให้มากขึ้นเท่านั้น แต่นโยบายมัธยมศึกษาของรัฐบาลตั้งแต่คณะที่ 46 (30 เมษายน 2526-10 สิงหาคม 2529) เป็นต้นมาเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นเป็นลำดับ กล่าวคือเน้นการขยายโอกาสทางการศึกษา และการสนับสนุนให้เอกชนเริ่มมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น อาจกล่าวได้ว่านโยบายมัธยมศึกษาของรัฐบาลคณะที่ 48 (4 สิงหาคม 2531-23 กุมภาพันธ์ 2534) เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง เพราะรัฐบาลคณะนี้กำหนดนโยบายว่าจะยกระดับการศึกษาพื้นฐานให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งได้รับการสานต่อในนโยบายนี้ในรัฐบาลคณะต่อมา และมุ่งเน้นคุณภาพของการขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ในรัฐบาลคณะที่ 53 (23 กันยายน 2535-13 กรกฎาคม 2538) และรัฐบาลคณะที่ 54 นอกจากนี้ รัฐบาลคณะที่ 54 ยังกำหนดนโยบายให้ขยายโอกาสการศึกษาภาคบังคับให้ถึง 12 ปี นั่นคือ ต้องการให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นอย่างน้อย

2. ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษา

2.1 ระบบการศึกษา

2.1.1 ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

ระบบการศึกษาได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 ที่สำคัญ

คือ การเปลี่ยนระบบประถมศึกษาจาก 7 ปี เป็น 6 ปี โดยจัดเป็นตอนเดียว และเปลี่ยนระบบมัธยมศึกษาจาก 5 ปี เป็น 6 ปี โดยจัดเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี หรือเรียกว่าระบบ 6-3-3 ระบบการศึกษาตามแผนฯนี้ มุ่งจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยคำนึงถึงวัยและระดับพัฒนาการของผู้เรียนและให้การศึกษานอกโรงเรียนกับในโรงเรียนมีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกันมากขึ้น

2.1.2 ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 การศึกษาตามแนวระบบโรงเรียนแบ่งระดับการศึกษาเป็น 4 ระดับ คือระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา ระบบการศึกษาในแผนฯ ฉบับนี้ที่สำคัญคือ มีการศึกษาระดับประถมศึกษา 6 ปี และขยายโอกาสการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี ระดับมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 2 ตอน คือมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี หรือเรียกว่าระบบ 6:3:3 เหมือนระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

2.2 การบริหารการศึกษา

2.2.1 การบริหารการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเริ่มมีนโยบายสนับสนุนให้มีการสรรหาผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาในท้องถิ่น โดยแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการในองค์คณะบุคคล เพื่อดูแลควบคุมนโยบายการบริหารการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติที่ส่งเสริมให้พลเมืองของประเทศมีโอกาสเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน พร้อมทั้งให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการทำงาน และดูแลการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

การบริหารงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาใน พ.ศ. 2521 เริ่มมีการจัดองค์กรในโรงเรียน มีระบบการศึกษาสำหรับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษ และมีการเพิ่มฝ่ายบริหารขึ้นมาเป็น 4 ฝ่าย จากเดิมที่มีเพียง 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายวิชาการ ในปีต่อมาคือ พ.ศ. 2522 มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2500 แทนประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการจัดกลุ่มโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2518 นอกจากนี้ กรมวิชาการได้นำในการนำนวัตกรรมเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรใหม่ไปทดลองใช้ในโรงเรียนทั่ว ๆ ไป โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น ศูนย์และกอง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร ศูนย์พัฒนาหนังสือ สำนักทดสอบทางการศึกษา ศูนย์

แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กองวิจัยทางการศึกษา และสำนักเลขานุการกรม ซึ่งดำเนินงานมาจนปัจจุบัน

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2525 แทนระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2522 และได้จัดส่วนราชการของกรมสามัญศึกษา เป็นสำนักงานเลขานุการกรม กองการเจ้าหน้าที่ กองแผนงาน กองคลัง กองพัสดุและอุปกรณ์การศึกษา กองออกแบบและก่อสร้าง กองการศึกษาพิเศษ กองการมัธยมศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานโครงการพิเศษ และสำนักงานผู้ตรวจการภายใน ซึ่งดำเนินการมาถึงปัจจุบัน หน่วยงานที่ดูแลจัดการมัธยมศึกษาโดยตรงคือกองการมัธยมศึกษา

เนื่องมาจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 เปลี่ยนการจัดระบบการศึกษา ระดับประถมศึกษาจาก 4 ปี เป็น 6 ปี ในปี พ.ศ. 2530 คณะรัฐมนตรีจึงได้ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาอีก 3 ปี ให้นักเรียนมีโอกาสเรียนถึงขั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยไม่เป็นการศึกษาภาคบังคับ มีการจัดตั้งโรงเรียนนวมินทราชูทิศ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ ซึ่งนับเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการคัดเลือกนักเรียนจากที่เคยใช้วิธีสอบคัดเลือกทั้งหมด เป็นวิธีการสอบคัดเลือกส่วนหนึ่งสำหรับนักเรียนจากทั่วประเทศ และจับฉลากอีกส่วนหนึ่งสำหรับนักเรียนที่อาศัยในเขตพื้นที่ใกล้เคียงบริเวณโรงเรียนตามที่โรงเรียนกำหนด

พ.ศ. 2534 กรมสามัญศึกษาได้จัดทำโครงการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัย โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมหิดล จัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาชื่อว่า โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เน้นการเรียนการสอนสาขาวิทยาศาสตร์ และร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดตั้งโรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยารัฐ

2.2.2 การบริหารการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 การบริหารการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้ประกาศให้ขยายการศึกษาภาคบังคับจากเดิม 6 ปี เป็น 9 ปี โดยขยายไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แนวการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการมัธยมศึกษาโดยสรุป คือมุ่งกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น โดยให้หน่วยงานบริหารส่วนกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบายในการวางแผนการศึกษาระดับชาติด้านต่าง ๆ แล้วมอบอำนาจไปยังจังหวัด และสถานศึกษาต่าง ๆ ให้ส่วนท้องถิ่นจัดการบริหาร วางแผน และจัดการศึกษาระดับจังหวัดรวมทั้งสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารบุคคล การเงิน และงบประมาณเอง พร้อมทั้งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อวางแผนและจัดการศึกษาของจังหวัด

นโยบายอีกประการหนึ่ง คือการตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อวางแผนและจัดการศึกษาของจังหวัดที่ประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรรัฐ เอกชน และองค์กรท้องถิ่นเพื่อร่วมกันจัด

การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาและความต้องการของท้องถิ่นพร้อมทั้งสนับสนุนให้สถานศึกษามีฐานะเป็นนิติบุคคล มีระบบโครงสร้างการบริหารการจัดการศึกษา การจัดหาหรือใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่เป็นอิสระในการบริหารและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นของตนมากขึ้น

ใน พ.ศ. 2537 รัฐบาลเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น โดยได้สนับสนุนโครงการการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ที่เรียกว่าโครงการดาวเทียมเพื่อการศึกษา "ไทยคม" โดยร่วมมือกับภาคการศึกษาเอกชนจัดตั้งมูลนิธิไทยคมขึ้น มีศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาแห่งชาติเป็นผู้วางแผนประสานงานและผลิตรายการในระยะ 5 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2537-2541 อันเป็นโครงการที่จัดทำขึ้นตามนโยบายระดมจัดสรรและประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างภาครัฐกับเอกชนเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ใน พ.ศ. 2538 กระทรวงศึกษาธิการได้วางแผนปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2539-2550 ขึ้น โดยมีหลักการปฏิรูปการบริหารการศึกษาว่าจะมุ่งกระจายอำนาจเพื่อเอื้อให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินการบริหาร และจัดบริการทางการศึกษาอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในท้องถิ่นให้มากที่สุด

3. หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

ในช่วงหลังการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 มีการประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา จำนวน 4 ฉบับ ดังนี้

3.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

ใน พ.ศ. 2521 ได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 แทนหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 และใน พ.ศ. 2524 ได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 แทนหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มุ่งวางพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ เพื่อให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง เน้นการส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น โครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วย 5 กลุ่มวิชา เป็นวิชาบังคับ 75 หน่วยการเรียนรู้ วิชาเลือก 24 หน่วยการเรียนรู้ กลุ่มวิชาทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิชาภาษา ประกอบด้วยวิชาภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ประกอบด้วยวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม สังคมวิทยา ประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อม และเศรษฐศาสตร์ กลุ่ม

พัฒนาบุคลิกภาพ ประกอบด้วยวิชาพลานามัย (พลศึกษาและสุขศึกษา) และวิชาศิลปะศึกษา และกลุ่มงานและอาชีพ หลักสูตรฉบับนี้กำหนดเนื้อหาวิชาเป็นหน่วยการเรียนรู้

ด้านการจัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการคิด กระบวนการทำงานร่วมกันและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยเน้นให้ผู้เรียน คิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น การประเมินผล การเรียนมุ่งเน้นทั้งด้านความรู้และเน้นสมรรถภาพด้านการทำงานและอาชีพ โดยมีหลักการเพื่อพัฒนาการเรียน มิใช่เป็นการตัดสินว่าสอบได้หรือตกเท่านั้น การวัดผลจึงใช้ทั้งการสังเกต พฤติกรรม การสอบถามและการทดสอบเริ่มเน้นให้มีการใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียน การสอน (Formative evaluation) และการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน (Summative evaluation) การประเมินระดับผลการเรียนคิดจากงานระหว่างภาคเรียนรวม คะแนนปลายภาคเรียนตามอัตราที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด โดยกำหนดคะแนนระหว่างภาคเรียนให้มีสัดส่วนมากกว่าปลายภาคเรียน

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 มีจุดเน้นที่คล้ายคลึงกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 คือ เน้นการพัฒนาตนเอง มุ่งให้พัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพ เน้นความเป็นพลเมืองดี โครงสร้างของหลักสูตรฉบับนี้แบ่งเป็นวิชาบังคับที่ทุกคนต้องเรียน และวิชาเลือกที่ให้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนวิชาชีพทั้งที่เป็นรายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือกจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2524 ได้ด้วย เนื้อหาวิชาแบ่งเป็น 6 กลุ่ม คือ กลุ่มภาษา กลุ่มสังคมศึกษา กลุ่มพลานามัย กลุ่มคณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์ กลุ่มศิลปศาสตร์ และกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการพัฒนาความคิด ให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น จึงเน้นวิธีการสอนแบบสืบสอบ หรือแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นสำคัญ

การวัดและประเมินผลมุ่งเน้นทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติ ตลอดจนสมรรถนะในการทำงาน โดยมีหลักการเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มิใช่เพื่อตัดสินความสามารถของผู้เรียน หรือที่กล่าวกันว่าเป็นการประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน นอกจากการประเมินผลรวม หรือการประเมินผลปลายภาคเรียน จะใช้แบบทดสอบในการประเมินแล้ว ยังอาจใช้วิธีการประเมินผลงาน การประเมินผลการกระทำต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น การรายงาน ปากเปล่า การปฏิบัติงาน การทำโครงการ เป็นต้น หลักการประเมินผลคล้ายกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

หลักสูตรมัธยมศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ได้เปลี่ยนแปลงแนวความคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายการเรียนการสอน ซึ่งเน้นการสอนเนื้อหาเป็นการสอนในเชิงคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเรียนการสอนและวิธีสอน วิธีสอนในช่วงเวลานี้เป็นการสอนแบบสืบสอบ แต่จากการศึกษาพบว่าครูส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการ

จัดการเรียนการสอน เนื่องจากไม่มีความรู้ สอนไม่เป็น นักเรียนในชั้นมากเกินไป ครูไม่มีเวลาและขาดสื่อ ตลอดจนอุปกรณ์การสอน

3.2 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533)

เริ่มใช้หลักสูตร 2 ฉบับพร้อมกันใน พ.ศ. 2534 โดยประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) และประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 (ม.4) ใน พ.ศ. 2534 เช่นกัน จนถึง พ.ศ. 2536 หลักสูตรทั้ง 2 ฉบับก็ใช้ครบวงจร

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีจุดมุ่งหมาย คือเน้นการเป็นพลเมืองดี มีความรู้ และทักษะในการทำอาชีพ รักษาและเสริมสร้างสุขภาพของตนเองและชุมชน อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โครงสร้างของหลักสูตรจัดเป็นกลุ่มวิชา 5 กลุ่ม เหมือนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 รายวิชาในหลักสูตรมีวิชาบังคับ วิชาเลือกเสรีและกิจกรรม กิจกรรมมี 3 ประเภท คือกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมอิสระของผู้เรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการเพื่อใช้ศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองในยุคที่มีความรู้เกิดขึ้นมากมายจนไม่สามารถเรียนรู้ในห้องเรียนได้หมด ให้ครูใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การวัดและประเมินผล เป็นการประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และเน้นกระบวนการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีจุดมุ่งหมายคือ ให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาเขาวิสัย มีความรู้และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ มีความรู้ทั้งในวิชาสามัญและวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สามารถพัฒนาชุมชนของตน ตลอดจนถึงติดตามการเปลี่ยนแปลงของโลก ควบคู่ไปกับอนุรักษ์และเสริมสร้างศิลปวิทยาการ ทรัพยากรของชาติ รายวิชาในหลักสูตรมีวิชาบังคับ วิชาเลือกเสรีและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผลมีลักษณะเหมือนกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

สรุปผลการวิจัย

1. นโยบายการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ก่อน พ.ศ. 2489 เป็นระยะเวลาที่บ้านเมืองเผชิญความยากลำบากทางเศรษฐกิจ อันเป็นผลมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเกิดขึ้นใน พ.ศ. 2484-2488 และเป็นช่วงเวลาที่นานาชาติแสวงหาวิธีการ เพื่อป้องกันและระงับสงคราม ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ในการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ การศึกษาและการสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2490 มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น ซึ่งประเทศไทยได้รับมติให้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติด้วย จุดนี้ นับเป็นการเริ่มต้นของการจัดการมัธยมศึกษาไทยในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน และหลังจากปี พ.ศ. 2489 ได้มีการประกาศแผนการศึกษาชาติ 2 ฉบับ คือแผนการศึกษาชาติ ฉบับพุทธศักราช 2494 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-3

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 มีนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งให้พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่อัตภาพ กล่าวคือ มุ่งให้คนไทยมีโอกาสรับการศึกษาตามควรแก่สติปัญญา และทุนทรัพย์ มิได้เน้นว่าควรรับการศึกษาทุกคนและไม่ได้เน้นความเสมอภาคทางการศึกษา ส่วนแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 มีนโยบายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามควรแก่เอกลักษณ์ ซึ่งมีความแตกต่างจากแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 แต่วัตถุประสงค์ของการศึกษาของแผนทั้ง 2 ฉบับยังเหมือนกันคือมุ่งให้บุคคลเป็นพลเมืองดีโดยเน้นองค์สี่ ได้แก่ จริยศึกษา พลศึกษา พุทธิศึกษา และหัตถศึกษา แผนการศึกษาชาติดังกล่าวทั้ง 2 ฉบับมีความแตกต่างจากแผนการศึกษา พ.ศ. 2475 ที่เน้นองค์สามเท่านั้น คือ จริยศึกษา พลศึกษา และ พุทธิศึกษา

นับตั้งแต่มีการปฏิรูประบบการศึกษาและกระบวนการต่าง ๆ ของการศึกษาใน พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา โดยยึดหลักการ "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม" ผลของการปฏิรูปการศึกษาทำให้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 การจัดการมัธยมศึกษาในช่วง พ.ศ. 2520-2538 ได้ดำเนินการอย่างมีระบบ โดยมีการวางแผนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-7 และได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ในระยะต่อมา

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 มุ่งเน้นการสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้มีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ส่วนแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างสมดุล ทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม และส่งเสริมให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน

2. ระบบการศึกษาและการบริหารการศึกษา

2.1 ระบบการศึกษา

แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 จัดระบบการศึกษาเป็น 4:3:3 เช่นเดียวกับแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479 เมื่อประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2503 ได้เปลี่ยนระบบการศึกษาเป็น 7:3:2 และเมื่อประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้เปลี่ยนระบบการศึกษาเป็น 6:3:3 และใช้ระบบนี้ต่อเนื่องมาจนถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535

2.2 การบริหารการศึกษา

ในช่วงต้นของรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ตั้งแต่ พ.ศ. 2489-2493 กระทรวงศึกษาธิการบริหารการศึกษา โดยยึดแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 การบริหารการมัธยมศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาใน พ.ศ. 2494 ได้ตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงศึกษาธิการใหม่ กรมสามัญศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการมัธยมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งการฝึกหัดครู

เมื่อประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 ใน พ.ศ. 2495 ได้ตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมใหม่อีก เป็นผลให้กรมประชาศึกษาเปลี่ยนชื่อเป็นกรมสามัญศึกษา และกรมสามัญศึกษาเดิมเปลี่ยนชื่อเป็นกรมวิสามัญศึกษา

กรมวิสามัญศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบการมัธยมศึกษา การฝึกหัดครู และเฉพาะการประถมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์ แบ่งส่วนราชการเป็น 6 กอง คือ สำนักงานเลขาธิการกรม กองคลัง กองการฝึกหัดครู กองโรงเรียนรัฐบาล กองโรงเรียนราษฎร์ กองส่งเสริมและวัดผลการศึกษา และยังมีหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่ากองอีก 2 หน่วย คือ หน่วยศึกษานิตเทศก์ และโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ต่อมาใน พ.ศ. 2497 กองการฝึกหัดครูได้รับการยกฐานะเป็นกรมการฝึกหัดครู กองที่รับผิดชอบจัดการมัธยมศึกษา คือ กองโรงเรียนรัฐบาล ส่วนกองโรงเรียนราษฎร์รับผิดชอบการจัดการมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน

กรมสามัญศึกษาแบ่งเป็น 4 กอง คือ สำนักงานเลขาธิการกรม กองการประถมศึกษา กองการศึกษาพิเศษ และกองการศึกษาผู้ใหญ่ ส่วนกองวิชาการ แยกไปรวมกับกรมวิชาการที่ตั้งขึ้นใหม่ หน่วยงานที่รับผิดชอบการมัธยมศึกษา คือ กองการศึกษาพิเศษ ซึ่งรับผิดชอบจัดตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียนอนุบาลและการศึกษาสงเคราะห์อีกด้วย

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 ระบบการบริหารการศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้เปลี่ยนแปลงจากเดิม โดยขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาออกไปจากเดิมอีก 3 ปี เป็น 7 ปี การศึกษาภาคบังคับจึงเป็น 7 ปี ในระดับประถม

ศึกษาทั้งหมด พร้อมกันนั้นก็เปลี่ยนชื่อเรียกชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแบบต่าง ๆ เป็นชั้นประถมศึกษาตอนปลายแทน ซึ่งประกอบด้วยชั้นประถมปีที่ 5, 6 และ 7 โดยมีกรมสามัญศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบจัดการ และต่อมาใน พ.ศ. 2515 กระทรวงศึกษาธิการได้ยุบรวมกรมวิสามัญศึกษาเข้ากับกรมสามัญศึกษา เรียกชื่อว่ากรมสามัญศึกษา การบริหารการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจึงเปลี่ยนมาอยู่ในความรับผิดชอบของกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา แทนที่จะเป็นกองโรงเรียนรัฐบาลดังเช่นแต่ก่อน ส่วนกองโรงเรียนราษฎรได้รับการยกฐานะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ทำหน้าที่ดูแลการมัธยมศึกษาในโรงเรียนของเอกชน

เมื่อมีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 หน่วยงานที่รับผิดชอบการมัธยมศึกษายังคงเป็นกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และยังคงใช้ระบบการบริหารเช่นนี้มาจนถึงปัจจุบัน

3. หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

หลังจากได้ใช้ประมวลศึกษาภาค 2 หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาต้นและปลาย มาเป็นเวลา 10 ปี ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในช่วงการพัฒนาความเจริญตามตะวันตก โดยประกาศใช้หลักสูตรต่อไปนี้ตามลำดับ คือ หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491 หลักสูตรมัธยมต้นและมัธยมปลาย พ.ศ. 2493 และหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2498

เนื่องจากพบว่าหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษามีผู้นิยมเรียนจำนวนมาก โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาของสถาบันต่าง ๆ ไม่สามารถรับนักเรียนได้หมด กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องเปิดชั้นเตรียมอุดมศึกษาในโรงเรียนมัธยมตามมติของคณะรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2485 และดำเนินการจัดทำหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491 ซึ่งมีลักษณะคล้ายหลักสูตรมัธยมปีที่ 7-8 พ.ศ. 2471 ต่างกันเพียงไม่มีแผนกกลางเท่านั้น หลักสูตรฉบับนี้แบ่งเป็น 2 แผนก คือ แผนกอักษรศาสตร์ และแผนกวิทยาศาสตร์ ต่อมาเมื่อเปลี่ยนเป็นหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2498 จึงมีลักษณะต่างไปคือมีวิชาเลือกมากขึ้น การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรฉบับนี้มีความแตกต่างจากฉบับก่อน ๆ คือ มีการสอนแบบใหม่ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ลดการท่องจำ ส่วนในการวัดและประเมินผลนั้นก็มีความแตกต่างเช่นกัน กล่าวคือมีการแบ่งเนื้อหาเป็นตอน ๆ ให้เรียนแล้วสอบ โดยไม่นำเนื้อหาที่สอบแล้วมาสอบอีก การตัดสินผลเป็นการปรับตามระบบการศึกษาของสหรัฐอเมริกา ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2493 โครงสร้างหลักสูตรกำหนดเป็นรายวิชา มีการกำหนดความมุ่งหมายของแต่ละวิชาไว้อย่างชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับวิชาวิทยาศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ ตลอดจนวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมมากขึ้น

ต่อมาได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 และประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่นำวิชาที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันมารวมเป็นหมวดวิชา เรียกว่า Broad Field Curriculum เน้นการผสมผสานระหว่างวิชามากกว่าหลักสูตรก่อน ๆ และเป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาเหมาะสำหรับบุคคลที่จะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกตามความสนใจ การเรียนการสอนเน้นการบรรยาย การวัดและประเมินผลใช้วิธีการสอบไล่ปลายปี ต่อมาการสร้างหลักสูตรได้มีแนวคิด ให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด จึงได้ประกาศใช้หลักสูตรโรงเรียนมัธยมแบบประสม พุทธศักราช 2510 โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วยวิชาบังคับและวิชาเลือก ให้ผู้เรียนเลือกตามความสนใจและความถนัด และมีการประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา

ใน พ.ศ. 2518 ได้เปิดวิชาบังคับและวิชาเลือกและประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา ซึ่งเรียกว่าการเรียนการสอนระบบหน่วยกิต และได้ประกาศใช้บังคับทั่วประเทศเป็นครั้งแรกในหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 อันเป็นหลักสูตรฉบับชั่วคราว เพื่อให้ในช่วงการเปลี่ยนแปลงตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และนำไปสู่หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 นี้ มีการเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 อย่างเด่นชัดคือ เปลี่ยนระบบการเปิดเรียนปีละ 3 ภาคเรียน เป็นปีละ 2 ภาคเรียน ยกเลิกการแบ่งสายสามัญและสายอาชีพ และยกเลิกการแบ่งแผนกวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และแผนกทั่วไปแต่ใช้การจัดแผนหรือโปรแกรมการเรียนแทน ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงการวัดและประเมินผลให้เป็นไปตามเกณฑ์ โดยนับจำนวนหน่วยกิตของวิชาบังคับและวิชาเลือกให้ครบตามโครงสร้างที่หลักสูตรกำหนดไว้

พ.ศ. 2520-2535 กระทรวงศึกษาธิการได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรทุกระดับชั้น เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ใน พ.ศ. 2521 ได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 โดยมีหลักการและจุดมุ่งหมายสอดคล้องและต่อเนื่องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 คือ เพื่อให้การศึกษาทั่วไป โดยเน้นพื้นฐานการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบความถนัด ความสามารถ ความสนใจเฉพาะตน มุ่งสนองความต้องการของท้องถิ่น มีจุดมุ่งหมายเพื่ออบรมให้เป็นพลเมืองดี มีความสามารถในการประกอบอาชีพ มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ และเพื่อให้การศึกษาเป็นระบบที่ต่อเนื่องกัน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายให้สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และประกาศใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2524 เป็นต้นมา มีหลักการให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น จุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามกลุ่มวิชาที่ถนัดโดยให้สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้

โครงสร้างของหลักสูตรทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวจัดวิชาให้เรียนทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก วิชาบังคับแบ่งเป็นวิชาสามัญและวิชาชีพ มีการกำหนดรหัสสำหรับรายวิชาต่าง ๆ เปลี่ยนชื่อ "สายวิชา" เป็น "หมวดวิชา" เน้นความสำคัญของวิชาการงานและอาชีพ โดยจัดเป็นหมวดวิชากรงานและอาชีพ กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้เกิดการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น การวัดและประเมินผลใช้ระบบหน่วยการเรียนแทนระบบหน่วยกิตที่ใช้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 การวัดผลเปลี่ยนแปลงจากระบบเปอร์เซ็นต์ ซึ่งคิดจากคะแนนรวมทุกวิชามาเป็นวัดผลเป็นรายวิชาตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และวัดผลเป็นระยะ ๆ ตลอดภาคเรียน รายวิชาใดที่นักเรียนสอบไม่ผ่านจะต้องเรียนซ่อมเสริม แล้วสอบให้ผ่านตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สอบตก

หลังจากหลักสูตรดังกล่าวทั้ง 2 ฉบับ ได้ใช้มาระยะหนึ่งจนถึง พ.ศ. 2533 จึงได้มีการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้ง 2 ระดับ เรียกว่า หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีจุดมุ่งหมายส่งเสริมให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ ให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองให้สอดคล้องกับยุคสารสนเทศและเทคโนโลยีอันเป็นยุคที่มีความรู้เกิดขึ้นมากมายให้เป็นผู้ที่มีความทันสมัยต่อเหตุการณ์ของสังคมและของโลก มีการบูรณาการเนื้อหาให้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้สนองต่อความต้องการของบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ การวัดและการประเมินผลเป็นการประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยมีวิธีการคล้ายกับการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524

เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่จะต้องมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และยุทธวิธีในการจัดการมัธยมศึกษา แนวโน้มของการจัดการมัธยมศึกษาในอนาคตจึงควรกำหนด นโยบายการศึกษาที่เน้นการศึกษาเพื่อปวงชน โดยขยายการศึกษาภาคบังคับถึงระดับมัธยมศึกษา และพัฒนาให้มีคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ 1) มีความรู้ทันสมัย มีทักษะการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น 2) เป็นคนมีคุณธรรม จริยธรรม 3) มีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกาย และจิตใจ การบริหารการศึกษาควรมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาคมากขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539-2550 หลักสูตรมัธยมศึกษาควรมีโครงสร้าง 2 ส่วนคือ วิชาแกนหรือวิชาหลัก เป็นรายวิชาที่พื้นฐานในการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม และวิชาเลือก เป็นรายวิชาสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมความรู้ และทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นควร

บูรณาการวิชาต่างๆเข้าด้วยกัน โดยใช้ปัญหาเป็นแกนกลางเพื่อนำความรู้ไปใช้ในสภาพจริง ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย การบูรณาการจะน้อยลงเพราะเป็นการเน้นความรู้เฉพาะทางและเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ กิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ยึดหลักการทำงานเป็นกลุ่มโดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การวัดและประเมินผลควรเน้นการวัดกระบวนการมากกว่าวัดความรู้ ความจำ และความเข้าใจ ซึ่งเคยใช้เฉพาะแบบทดสอบ

อภิปรายผล

สภาพการมัธยมศึกษามีความเปลี่ยนแปลงในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ เนื่องจากเหตุปัจจัยดังนี้

1) ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ความเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ได้เจริญล้ำหน้าความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาไปเป็นอันมาก จึงเป็นสาเหตุให้ต้องปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้น

2) ความเจริญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งวิทยาการใหม่ๆจากสังคมภายนอกมีส่วนผลักดันให้ต้องปรับปรุงศึกษาในทุกระดับรวมทั้งการมัธยมศึกษา ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของโลก

3) อัตราการเพิ่มของประชากร ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องขยายการศึกษาให้เพียงพอเพื่อสนองความต้องการของสังคม

เหตุปัจจัยดังกล่าวล้วนเป็นสิ่งกำหนดนโยบายทางการศึกษา เป้าหมายของการศึกษาตลอดจนหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผล กล่าวโดยสรุป การศึกษาเป็นวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีลักษณะตามที่สังคมต้องการ เป้าหมายของการศึกษาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทุกฉบับเกิดขึ้น เพื่อสนองนโยบายของผู้บริหารระดับประเทศ ซึ่งเป็นผู้วิเคราะห์ปัญหาและเห็นปัญหาของสังคม และหาแนวทางการแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ มากกว่าที่จะเกิดจากความต้องการอันเป็นพื้นฐานของประชาชนและจากระดับเบื้องต้นไปสู่เบื้องล่าง มากกว่าแบบที่จะเปิดโอกาสให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันออกไป

การจัดการมัธยมศึกษาของไทย ในช่วง พ.ศ. 2489-2519 ซึ่งเป็นช่วงก่อนประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 มีปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีผลกระทบต่อการศึกษาโดยส่วนรวมหลายประการ คือ สงครามโลก การเปลี่ยนแปลงและนโยบายทางการเมืองภายในประเทศ และการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ช่วงเวลานี้ประเทศไทยอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การพัฒนาประเทศเป็นไปตามกำลังของแต่ละหน่วยงาน ยังไม่มีแผนพัฒนาาร่วมกันในระดับ

ชาติเป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 ซึ่งเน้นให้เป็นพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตย ในช่วงนี้การมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 3 สาย คือ สายสามัญ สายวิสามัญ และสายอาชีวศึกษา การศึกษาไม่ได้เน้นให้ทุกคนได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน แต่ให้ได้ตามความสามารถและทุนทรัพย์ที่มี การสอนยึดครูเป็นศูนย์กลาง เน้นเนื้อหาสาระแบ่งเป็นวิชาย่อย ๆ ไม่มีหมวดวิชา แยกทฤษฎีกับปฏิบัติ เป็นหลักสูตรแบบยึดเนื้อหา (Subject matter curriculum) มีวิธีประเมินผลแบบตัดสินโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 50 ของคะแนนรวมจากการสอบปลายปี การสอบตกต้องเรียนซ้ำชั้นทุกวิชา วิธีสอบและการประเมินผลใน พ.ศ.2498 เริ่มปรับตามระบบการศึกษาของสหรัฐอเมริกา เพราะไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ เป้าหมายของการศึกษาในช่วงนี้คือ เพื่อรับราชการเป็นเจ้านายคน

ในช่วง พ.ศ. 2489-2519 ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติฉบับใหม่คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 ระยะนี้สภาพสังคมและเศรษฐกิจเริ่มพัฒนาอย่างมีระบบ เพราะมีแผนระดับชาติเป็นแนวทางคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-3 การมัธยมศึกษาดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 เน้นให้พลเมืองทุกคนได้เรียนตามเอกถัพภาพ จุดเน้นของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและปลาย พุทธศักราช 2503 ตามแผนการศึกษาฉบับดังกล่าวนี้เป็นหลักสูตรแบบกว้าง (Broad field curriculum) วิธีสอนและการวัดผลยังเหมือนหลักสูตรฉบับก่อน ๆ เป็นหลักสูตรเหมาะสำหรับบุคคลที่จะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ลักษณะการจัดเนื้อหาของหลักสูตรที่ผ่านมาชี้ให้เห็นถึงปรัชญาการศึกษาที่เป็นรากฐานของหลักสูตรไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษ คือ ปรัชญาสาขา Essentialism ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือมุ่งการถ่ายทอดวิชาความรู้ ข้อเท็จจริงของคนรุ่นหลัง เน้นการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ต่อมาปี พ.ศ. 2510 จึงได้เกิดหลักสูตรโรงเรียนมัธยมแบบประสม พุทธศักราช 2510 ขึ้นด้วยความช่วยเหลือของต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจและความถนัด มีการประเมินผลเป็นรายวิชา นับเป็นจุดเริ่มต้นที่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะหลักสูตรและการประเมินผล

การเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาชาติในช่วงเวลาดังกล่าวข้างต้นมีเพียง 2 ครั้ง และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการครองอำนาจของนายกรัฐมนตรี 2 ท่านคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503

ในปี พ.ศ. 2517 คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาได้ปฏิรูประบบและกระบวนการต่าง ๆ ของการศึกษา เป็นยุคที่ยึดหลักการ "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม" ปัจจัยที่ทำให้ต้องมีการปฏิรูปการศึกษา คือ ความต้องการเสาะแสวงหารูปแบบใหม่ของการศึกษาไทย รวมทั้งแรงกระตุ้นสำคัญคือ เหตุการณ์ทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ทำให้ทุกฝ่ายมองเห็นว่า หากการศึกษาไม่เป็นไปในแนวที่สอดคล้องกับชีวิตและสังคม สังคมอาจไม่มีความมั่นคง ดังนั้น

การปฏิรูปการศึกษาจะเป็นหลักสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาสังคมไทยระยะยาวได้ ผลการปฏิรูปการศึกษาทำให้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

การจัดการมัธยมศึกษาในช่วงหลังประกาศแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (พ.ศ. 2520-2539) เป็นช่วงที่การศึกษามีความเป็นระบบ มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ 2 ฉบับ คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน 4 ฉบับ คือ ฉบับที่ 4-7 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 มีลักษณะตามแนวปฏิรูปการศึกษา คือมุ่งเพื่อชีวิตและสังคม การศึกษาจัดเป็นแบบประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี (ระบบ 6:3:3) ลักษณะหลักสูตรมีความแตกต่างจากหลักสูตรสมัยก่อน หลักสูตรและการสอนยึดสังคมเป็นศูนย์กลาง การสอนเน้นการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เน้นการเรียนรู้ คือ การลงมือปฏิบัติ (Learning by doing) และเป็นการสอนที่ยึดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ จุดเด่นของหลักสูตรคือ มีการบูรณาการเนื้อหาวิชา จัดเป็นกลุ่มวิชา เน้นการทำงานและวิชาชีพ ใช้วิธีประเมินผลเป็นรายวิชา มีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน (Formative evaluation) และการประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน (Summative evaluation) เป็นหลักสูตรที่ใช้หน่วยการเรียนรู้ ผู้สอบตกให้แก้ตัวได้ในเฉพาะจุดประสงค์ที่สอบไม่ผ่านในแต่ละรายวิชา ดังนั้นจึงไม่มีการสอบตก สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2534 และยังใช้อยู่ในปัจจุบันนี้มีลักษณะคล้ายกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ทุกประการ เพียงแต่กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นให้ครูใช้กระบวนการ เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นเครื่องมือค้นคว้าหาความรู้ได้ตลอดชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคที่มีความรู้เกิดขึ้นมากมายในเวลารวดเร็ว ซึ่งผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ในระบบโรงเรียนได้หมด จึงจำเป็นต้องมีทักษะกระบวนการเพื่อสามารถดำเนินชีวิตประจำวันและทำงานได้อย่างเป็นสุข การจัดการศึกษาในช่วงหลังนี้เน้นความคิดว่าคนมีเกียรติคือ คนที่มีอาชีพสุจริต โดยไม่จำเป็นต้องรับราชการ แต่สามารถทำงานที่ใดก็ได้ เช่น บริษัทเอกชน รัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

ต่อมา เมื่อมีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 การศึกษาจัดเป็นระบบ 6:3:3 เหมือนระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 หลักสูตรตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ยังคงยึดปรัชญาการศึกษาสาขา Essentialism เป็นหลัก และยังรับอิทธิพลปรัชญาการศึกษาสาขา Reconstructionism เข้ามา คือเป็นการศึกษาที่เน้นสังคม การแก้ปัญหาในสังคม รวมทั้งปรัชญาการศึกษาสาขา Progressivism มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน คือ การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-centered) โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้

ด้วยการปฏิบัติ (Learning by doing) คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ตลอดจนมาจนถึงการสอนโดยเน้นกระบวนการที่ใช้อยู่ในหลักสูตรทุกฉบับและทุกระดับการศึกษาของไทยในปัจจุบัน

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 จึงมีผลกระทบต่อประเทศไทยโดยตรง ประเทศไทยไม่มีทางเลือกอื่น จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของโลก ต้องสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและตามทันพัฒนาการใหม่ ๆ ของโลก และภูมิภาค รวมทั้งดำเนินการพัฒนาประเทศให้มีลักษณะสมดุล ดังนั้นในปี พ.ศ. 2538 จึงได้มีการปฏิรูปการศึกษาขึ้น

นโยบายของการจัดการมัธยมศึกษาในอนาคตตามแนวปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2539-2550) จะเป็นการจัดการศึกษา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ และองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยให้ผู้ที่ผ่านการศึกษา มีความสามารถ และมีลักษณะพื้นฐานที่สำคัญคือ เป็นผู้ที่มีสุขภาพอนามัยดีทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ มีความสามารถในการคิด ใฝ่รู้ และสามารถแสวงหาความรู้ มีความสามารถในทางวิชาการและวิชาชีพ มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ อดทน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความเป็นประชาธิปไตย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ ให้อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมไทยและความเหมาะสมของการศึกษาแต่ละระดับ

การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มีแนวทางดำเนินการใน 4 ด้านคือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา นโยบายการปฏิรูปการศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการศึกษาทุกระดับในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับมัธยมศึกษาปัญหาสำคัญคือ ไม่สามารถผลิตให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานด้านวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการตามธรรมชาติ เนื่องจากไม่ได้รับการฝึกฝนมาก่อนในระหว่างที่เรียน กระทรวงศึกษาธิการจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ โดยกำหนดให้มีหลักสูตรวิชาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย หรือเทียบเท่า และสนับสนุนให้กรมอาชีวศึกษาและกรมการศึกษานอกโรงเรียนดำเนินการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความเจริญของประเทศชาติ ในขณะที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม การพัฒนามัธยมศึกษาของประเทศในอนาคต ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ดังนี้

1. รัฐบาลและนักการเมืองควรให้ความสำคัญกับการมัธยมศึกษามากขึ้น โดยเลือกสรรผู้มีความรู้และความสามารถเข้ามาบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับการมัธยมศึกษา

2. การบริหารมัธยมศึกษาไม่ควรเป็นรูปแบบการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจ รัฐควรปรับบทบาทเป็นผู้กระตุ้น ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับภาคเอกชนที่เข้าร่วมรับภาระการจัดการจัดการมัธยมศึกษาอย่างจริงจัง

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการมัธยมศึกษาทุกหน่วยงานต้องสร้างความเข้าใจให้ทุกส่วนของสังคมเห็นความสำคัญของการมัธยมศึกษา และผนึกกำลังร่วมกันรับผิดชอบการมัธยมศึกษาตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละส่วนในสังคม

4. รัฐควรเร่งรัดปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา รวมทั้งกฎระเบียบต่างๆ ตลอดจนเร่งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการมัธยมศึกษาโดยจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ

5. การจัดการมัธยมศึกษาควรมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาพัฒนาการการมัธยมศึกษาในแต่ละวิชาในช่วงที่ผ่านมา ตลอดจนศึกษาแนวโน้มและความเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาในแต่ละรายวิชาเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติให้ทันต่อเหตุการณ์ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันจะทำให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ

2. ควรมีการศึกษาแนวทางหรือวิธีการที่จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาในแต่ละท้องถิ่น สามารถพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเพื่อนำไปใช้ในโรงเรียน ซึ่งจะเป็นการสนองความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ และจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน. *บทบาทของการวิจัย : การท้าทายของทศวรรษใหม่*. เอกสารการประชุมประจำปี ครั้งที่ 1 18-20 พฤศจิกายน 2537.

ก่อ สวัสดิพานิชย์. "การขยายปริมาณและคุณภาพการมัธยมศึกษา." ใน ประมวลบทความเกี่ยวกับมัธยมศึกษา หน้า 263-276. พระนคร:โรงพิมพ์คุรุสภา,2513.

____. "หลักการและแนวโน้มในการจัดการมัธยมศึกษา" ใน เอกสารเผยแพร่การศึกษา. พระนคร:โรงพิมพ์คุรุสภา,2515.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. *ประสิทธิภาพของการมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2530.

____. *รวมนโยบายการศึกษาของรัฐ ปี 2475-2535*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ประสานงานและปฏิบัติการระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา กองสารสนเทศ, 2535.

____. *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2519.

____. *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524)*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2519.

____. *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2530)*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2524

____. *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534)*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2529.

____. *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539)*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2534.

____. "การวิวัฒนาการแผนการศึกษาแห่งชาติอดีต - ปัจจุบัน" *วารสารการศึกษาแห่งชาติ*. ปีที่ 11 เล่มที่ 4 (เมษายน - พฤษภาคม 2520) :1 - 139.

____. *นโยบายการศึกษาของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ :กองส่งเสริมและเผยแพร่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524.

____. *แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2494.

____. *แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2503.

____. *แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2520.

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน.แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535.
กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2535.
- ____. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520.
ฝ่ายนโยบายและการศึกษาเปรียบเทียบ กองสถิติและวิเคราะห์ภาวะการศึกษา, 2521.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ (พ.ศ. 2520 - 2524) กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2519.
- ____. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า (พ.ศ. 2525 - 2529). กรุงเทพฯ :
สำนักนายกรัฐมนตรี, 2524.
- ____. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หก (พ.ศ. 2530 - 2535). กรุงเทพฯ :
สำนักนายกรัฐมนตรี, 2529.
- ____. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เจ็ด (พ.ศ. 2535 - 2539). กรุงเทพฯ :
สำนักนายกรัฐมนตรี, 2534.
- ชนิดา รัชชพลเมือง และคณะ.รายงานผลการวิจัย แนวโน้มการศึกษาในระบบโรงเรียน ในช่วง
ระยะแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ หก และ เจ็ด .กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- ดวงเดือน พิศาลบุตร. ประวัติการศึกษาไทย. พระนคร : มงคลการพิมพ์, 2502.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระบรมชนก. ความทรงจำ. พระนคร : ศิลปาบรรณาคาร, 2516.
- ธรรมการ, กระทรวง. ประมวลศึกษาพิเศษภาค 2 ระเบียบการสอบความรู้นักเรียนตามหลักสูตร
สามัญศึกษา พ.ศ. 2480 ของกระทรวงธรรมการ. พระนคร : โรงพิมพ์โรงเรียนช่างพิมพ์
วัดสังเวช, 2480.
- ____. ประมวลศึกษาภาค 2 หลักสูตรสามัญศึกษา. พระนคร : โรงพิมพ์โรงเรียนช่างพิมพ์,
2482.
- ณรงค์ คงกิจ.พัฒนาของหลักสูตรมัธยมศึกษาไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2518-2527. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- พนม พงษ์ไพบูลย์, รายงานการวิจัยเรื่อง ระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ.
งานวิจัยเสนอต่อวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 32, 2533.
- ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์. รายงานการวิจัยเรื่อง ระบบการศึกษาไทยในรอบสามทศวรรษ (2490 :
2520) : การศึกษาเพื่อสนองตอบและเป็นตัวของตัวเอง. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526.
- บัญญัติ อึ้งสกุล. "วิเคราะห์ปรัชญาการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535."
สารพัฒนาหลักสูตร. ปีที่ 15 ฉบับที่ 126 (กรกฎาคม - กันยายน 2539) :29-40.

- บุญธรรม อินทร์จันทร์. นโยบายและระบบบริหารมัธยมศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2435-2468). กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, มัธยมศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษา (อัดสำเนา).
 ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ. "การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาคู่มือสมรรถภาพที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา." วารสารครุศาสตร์. ปีที่ 20 (กรกฎาคม - กันยายน 2534) : 72-73.
- ยุทธศักดิ์ ฮัมแสน. หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2535.
- ราชเลขาธิการ, สำนัก. พระบรมราชโองการและพระราชดำรัส. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ, 2531.
- ลัดดา สุวรรณกุล. พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.
- ลาวัณย์ ถนองจันทร์. โรงเรียนมัธยมแบบประสม ณ โรงเรียนสุนารี นครราชสีมา. ใน อนุสรณ์งานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียน. ม.ป.ท., 2506.
- วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. รายงานการวิจัยการศึกษาความเป็นไปได้ของแนวการจัดการศึกษาระดับประถมมัธยม และอาชีวศึกษาของไทยในทศวรรษ 1990. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2536.
- _____. รายงานการวิจัยสภาพความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กองวิจัยทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2534.
- _____. รายงานการสัมมนาระดับชาติ เรื่อง หลักสูตรมัธยมศึกษา ณ โรงแรมเอเชียพญา วันที่ 3-7 สิงหาคม 2530, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2531.
- _____. 41 ปี กรมวิชาการ. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2536.
- _____. รายงานผลการปฏิบัติงานของกรมวิชาการประจำปีงบประมาณ 2533. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2533.
- _____. รายงานผลการปฏิบัติงานของกรมวิชาการประจำปีงบประมาณ 2536. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2537.
- _____. รายงานการวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. 2503. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517.
- _____. รายงานการวิจัย การศึกษาสถานภาพของการจัดแผนการเรียนวิชา และการใช้แหล่งวิทยาการและสถานประกอบการ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา, 2523.

วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. รายงานการวิจัยเรื่อง แนวความคิดของผู้บริหารต่อการขยายโอกาสทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2537.

____. หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสังคมศึกษา พระราชกรณียกิจ และพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ มหาราชเกี่ยวกับการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา, 2534.

____. รายงานการวิจัย เรื่อง การวิจัยสังเคราะห์กระบวนการหลักหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2532.

วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. ความเป็นมาของแผนการพัฒนาชาติ. กรุงเทพฯ : มงคลการพิมพ์, 2504.

____. การประเมินหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 : กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2528.

วิทยา นิยมกุล. พัฒนาการในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475-2526. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

วุฒิชัย มูลศิลป์. การปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2516.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ที่ระลึกวันสถาปนากระทรวงศึกษาธิการ ครบรอบปีที่ 89 1 เมษายน 2524. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2524.

____. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2434-2507. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2507.

____. 94 ปีกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2529.

____. 95 ปีกระทรวงศึกษาธิการ 1 เมษายน 2534. กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2531.

____. 100 ปีกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2535.

____. คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ 110/2491 เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา ลงวันที่ 6 กันยายน 2491.

____. คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก.271/2498 เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา ฉบับพุทธศักราช 2498 ลงวันที่ 25 มีนาคม 2498.

____. คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ ส.8/2493 เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ลงวันที่ 14 มกราคม 2493.

ศึกษาธิการ, กระทรวง . คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ ส.9/2493 เรื่องให้ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนปลาย ลงวันที่ 14 มกราคม 2493.

- ____. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2434-2509. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2507.
- ____. หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2491. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2491.
- ____. หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พุทธศักราช 2498 ของกระทรวงศึกษาธิการ. พระนคร: โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2498.
- ____. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2493. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2493.
- ____. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2493. พระนคร : โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2493.
- ____. หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2503.
- ____. หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2503.
- ____. หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2518.
- ____. หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2520.
- ____. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521. (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์การศาสนา, 2532.
- ____. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2523.
- ____. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532.
- ____. คู่มือการปฏิรูปการศึกษาในแนวทางการปฏิรูปสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนอุดมคติ ตามองค์
ประกอบที่กำหนดไว้ในบัญญัติ 10 ประการ. กรุงเทพฯ : สำนักงานสามัญศึกษา
กรุงเทพมหานคร (เอกสารอัดสำเนา)
- ____. คู่มือหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
กรมยุทธศึกษาทหารบก, 2518.

- ศึกษาธิการ,กระทรวง. การประเมินผลการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.
- ____. คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2534.
- ____. คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2534.
- ____. คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2535.
- ____. คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2534.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หนึ่ง (พ.ศ. 2504-2509). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2505.
- ____. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สอง (พ.ศ. 2510-2514). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2509.
- ____. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สาม (พ.ศ. 2515-2519). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2514.
- สภาวิจัยแห่งชาติ. นโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาของชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2535-2539. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ม.ป.ป.
- สันต์ ท. โกมลบุตร.ผู้แปล. จดหมายเหตุผลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์.พระนคร:สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2510.
- สมบุญ วรรณานพ. ประวัติและปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2524.
- สามัญศึกษา, กรม. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการมัธยมศึกษาในวาระมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ และรัชมังคลาภิเษก. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2533.
- สุจิต เพียรชอบ. "การมัธยมศึกษา" ใน สารการศึกษา "ระบบการศึกษา". กรุงเทพฯ : กองทุนศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, 2538.
- ____. "มองหลักสูตรมัธยมศึกษา : ปัจจุบันและอนาคต" วารสารครุศาสตร์. ปีที่ 15 ฉบับที่ 4 (เมษายน - มิถุนายน 2530)

สุชาติ ธีระวัฒน์. แนวโน้มของหลักสูตรมัธยมศึกษาของไทย. (เอกสารการสัมมนาหมายเลข 7) พระนคร, 2517.

สุวัฒน์ อ้นใจกล้า. การบริหารบุคลากรครูของกรมสามัญศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2527.

เสน่ห์ จามริก. การเมืองกับการศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523.

เสนาะ อุณาภูล. "การศึกษากับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม" ใน บทเรียนจากการจัดการศึกษาไทยในรอบร้อยปีที่ผ่านมา. หน้า 40-58, พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2517.

อนุমানราชธน, พระยา. ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน. พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2510.

อัมพร สร้อยสุข. พัฒนาการมัธยมศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ:ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน, 2529.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. "ทัศนะบางประการเกี่ยวกับกุศโลบาย" ใน ข้อคิดการจัดการมัธยมศึกษาในประเทศไทย. หน้า 93-114. ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์, 2512..

____. "ข้อคิดเรื่องหลักสูตร" ใน เอกสารสัมมนาศึกษานิเทศก์ กรมวิสามัญศึกษา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษา. พระนคร:กรมวิสามัญศึกษา, 2511. (อัดสำเนา)

____. "เมื่ออดีตการจัดการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาสู่สยาม" สังคมศาสตร์ปริทัศน์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กันยายน - พฤศจิกายน 2511), 83-93.

สถาบันส่งเสริมการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย